10
8ML
25

baj: 17½

G. Budæi Pariſienſis Cōſilia-

RII REGII, SVPPLICVMQVE LI-
BELLORVM IN REGIA MAGISTRI,

AD

Inuictiſs. & potentiſs. Principem FRANCISCVM
Chriſtianiſſimum Regem Franciæ

DE TRANSITV HEL-
leniſmi ad Chriſtianiſmum,
Libri tres.

PARISIIS.
Ex typographia Matthæi Dauîdis, via amygdalina,
ad Veritatis inſigne.

1556.

10 8·L·25
2

AD INVICTISS. ET POTENTISS. PRINCIPEM, FRANCISCVM CHRISTIANISS. REGEM *Franciæ, G. Budæi Conſiliarij eiuſdem Regis, ſupplicúmque libellorũ in regia magiſtri: in libros De tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum, Præfatio*

Literarum humanarum ſtudio, artiúmque liberalium ac ciuilium quoquo modo defunctus: Franciſce Rex Chriſtianiſsime: ad literas diuinas longè liberaliores animum conuertere non ita pridem perrexeram. Hoc autem genus philoſophiæ, non mortis tantùm, vt olim fuit, inanis eſt commentatio, ſed theurgiæ multiplicis potius, & admirandæ cõtemplatio, quæ immortalitatem certam mortalibus, beatitudinémque ſempiternam miſeris, fide non dubia pollicetur, comparátque mirificè atque benigniſsimé. Cùm verò illud prius ſtudiũ amorem philologiæ hactenus eſſe exiſtimarim, itáque ſemper appellauerim: ei verò ætatis annos florentis atque etiam vigentis, ab ineunte non ætatula, non exeunte ab adoleſcentia, ſed ab iuuentute demum dederim, ad hoc ipſe alterum ſtudium, ſerius quidem quàm oportuit: ſed tamen aliquando transferre eundem animun concupiui: copias item ipſius omnes, facultatéſque tranſcribere, quales illæ ſunt cunque. Id demum receptum volui, cautúmque diligenter, ne mihi neceſſe eſſet vſum & conſuetudinem philologiæ priſtinæ, contracta perdiu & confirmata: ſic ipſi renunciare, eam vt ipſam vltimum valere iuberem, ſemélque ſalutarẽ. Quippe qui ita alterũ ſtudium ab altero diſsidere minimè arbitrarer (etſi opinio eſt hominum peruulgata) vt ſodalitate conſociari nequeant ipſa, contubernióque iungi. Et rem quidem ſic temperandam cenſui, itáque comparandam vtriuſque aſſenſu, bonáque pace, philologiæ, tantum vt maiori minor philologia non grauatè cederet: faſces etiam ſummitteret honoris ac dignitatis: quanto illam maioribus ire per altum auſpiciis manifeſta fides. Neque enim de prioribus illa, ne iiſdem de partibus quidem contendere non impudentiſsimè atque iniquiſsimè poſſet, quæ agnoſcere nunquam renuiſſet, apud nos quidem certè, temporaria tantummodo oblectamenta, & vitæ ornamenta, cùm ſenſuum delinimentis, ſeſe ſuppeditare obſeruantibus ſui: cùm hæc eo amplius æterna bona polliceretur, & vero certiſſima fide repromitteret, ſponſoribúſque quàm locupletiſsimis. Accedit quòd lautior illa cõptiórque philologia, à me prior adamata, permultúmque & culta & obſeruata: vtpote quam annos vitæ plureis præcipuóſque deperierim, verba dare interdum (vt verum fateamur) non modo ſuis procis, ſed ſponſis ſolita eſt: cum eius amantiſsimis, tum liberaliſsimis etiam & aſsiduis

maximé. & porrò vnde non ſemel atque iterum ipſa ſolùm, ſed ſæpius peperit: exactiſque temporibus partionis non incommodiſsimæ. multis enim illa decoxit nimium benignis creditoribus atque liberalioribus, & paulo magis candidis & ingenuis. Contrà verò altera quam cognitam nō minus ſtatim adamauimus, etſi minus cum ea conſueſcere nobis vacauit: non verborum illa quidem venditatrix eſt, oſtentatione inſtitoria atque nundinaria: verùm bona fide vel optima potius verbi negociatrix. In tabernæ verò ſuæ, atque etiam in tabernaculi abſtruſioris penetralibus, longè plura, maiora, ſplendidioráque oſtendit, & ſimul vendibiliora, fidelibus quidem certè ſui cultoribus, rerúmque ſuarum æſtimatoribus prudentiſsimis, & perſpicaciſſimis. Priore autem aſpectu verbi, faciéque ipſa ſua, quaſi obducta rugis & vultuoſa: cùm parum feſtiuitatis præferat, tum lenociniis nullis, vti didicit: accerſitiſque extrinſecus inuitamentis hominum ingenio & ſtudio præſtantium: tantóque minus eorum, qui neceſsitudinem arctiorem cum illa contraxerunt oſtentatrice nitoris atque elegantiæ. Etenim vt ſeuerior quædam paulo & moroſior inſtitrix, eximias ſuas merces non omnibus expromptas habet: ſic ipſa ad recondita admittit ægrius & viſenda, homines ſtudioſos: nec niſi exorata aſsiduitate contentionis, & fide ſibi facta deſiderij non curioſi. Mihi autem videtur catena quædam aurea verbi diuini atque cæleſtis: argumentoſiſsima ſerie apta, atque conſerta actorum prouidentiæ, quæ œconomia à priſcis vocatur & theurgia, terram & mare, vt illa in Iliade σειρὰν, in cælum tollere & attrahere: nempe mortales ipſos continentis & inſularum incolas. & tollere quidem illos ſurſum inuitos quodammodo & reſtitanteis, vtpote terræ agglutinatos, è qua à principio fictum fuit genus hominum. Tanta vis eſt verbi Dei, tanta facultas, ea facundiæ vis latens atque eloquentiæ in ſermone ſapientiæ, duntaxat iis in auribus atque mētibus, quas æterna prouidētiæ præfinitio pepulit & aperuit. Quicquid igitur Homerus σειρὰν illam χρυσείαν ſui Iouis, eſſe ac ſignificare cenſuerit, nos eā eſſe credimus cæleſtis diſciplinæ multas per ætates ſeriē, ad iuuandos mortaleis ac ſeruandos delapſam, ſublimέſque rapiendos ad vitam non occaſuram. Hæc porrò diuinitus ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ καινῇ contexta eſt mira varietate, verùm nuſquam non ſibi conſentanea, vt per omnes mundi ætates eodem numine prodita, ſummáque ſapientiæ & veritatis complexu apta & comprehenſa. Huius igitur philologiæ vel amor vel ſtudium, vera eſt & germana philoſophia, ſoláque digna ſuo nomine. Nec verò diſciplinarum vna numeranda quæ ingenuæ dictæ ſunt, vt ingenuis animis diſcipulorum dignæ: cæterùm numero ipſa eximenda, vt egregia, & eximia. nec tam liberalis cenſenda, quàm liberatrix hominum, mentiúmque bonarum aſſertrix (qui finis eſt philoſophiæ) ex impotentiſsima tyrannide

metus, ſpei, lætitiæ geſtientis, & triſtitiæ ſupra modum contrahentis. & porrò ambitus, atque cupiditatis, affectuũ imperioſiſſimorũ & dominorũ mẽtis: nihil non ærumnarũ ipſis iniungentium atque indignitatũ. Et cum hac quidem ratione, tanquam nobili illa ſcala patriarchæ in cœlum ſcandere datũ eſt hominibus: id eſt enim ſanctioris philoſophiæ auguſtiorſque gradibus ad culmen euadere ſapientiæ. tum verò Deum intueri licet, & admirari deſcendentem è maieſtate ſua, & velut ex Olympo vero ſummóque ſemetipſum demittentem in planitiem mundi, atque ad humilitatem humanæ conditionis ſe ſubmittentem. Rurſúſque item ipſum poſt rerum humanarum ſtatus inſpectionem, poſt ſeruaturæ mortalium prouinciam peractam & abſolutam: in cœlum ſuapte vi ſublimem raptum ſuſpicere & adorare, vnà cum Deo homine hinc auferentẽ ſelectáq; hominũ multitudini viã eodẽ aperientẽ & munientẽ. Atque hæc eſt ferè ſumma philoſophiæ, quã ſtudiũ cõſectatur Chriſtianiſſimi, hæc Chriſti ſeruatoris œconomiæ dictæ commẽtatio, humano generi cœlitus ſcalarũ inſtar demiſſa, ab imo ad ſummũ pertinentiũ. nimirum vt iis ſcalis ſuccedere cœlo mortales quoque eius aſſectatores poſſent, quíque terrenis retinaculis non ita validè adhæreſcerent. Nam & ipſe ſeſe viam eſſe & veritatem, & vitam olim dixit immortalitatis abſolutæ omnibus ſuis partibus. Iam verò huius ſiue philoſophiæ, ſiue philologiæ diſciplina, interpres ipſa vtique exiſtẽs, indéxque veritatis nequicquam à Græcis indagatæ, qui ſe philoſophos appellauerunt: præter rerum diuinarum ſupremarúmque doctrinam, magnam item illam docet ſcientiam, imprimíſque commendabilem, quam τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν antiqui nuncupauerunt: cuius etiam genus ipſi & natales è cœlo repetendos eſſe duxerunt, propter eius excellentiam. Verum enimuero eadem hæc philologia, non vt priſca philoſophia fiducia humanæ mentis ſubnixa, conſumatum hominem & perfectum numerat, qui animante tantùm carne conſtitutus ſit, animóque intelligentia prædito, & abſoluta ratione imbuto, id eſt ad amuſſim philoſophicam recta & exquiſita. Ipſa enim hæc noſtra philologia & prima & vltima docuit & demonſtrauit, ad formalem hominis rationem perficiendam, duntaxat in regno Dei victuri, in cœlúmque tandẽ migraturi, Promethei (vt ita dicã) figmento & prædictis: accedere oportere ſpiramentum Mineruæ cœleſtis atque diuinæ. Siquidem eius numinis afflatu tinctos eos eſſe perfuſóſque neceſſe in ortu rediuiuo atque paracletico, qui geneſim immortalem ſortiuntur ac beatam: non ſidere natalitio, ſed munere diuino, atque præſentiſſimo. Quibus autem id non contigerit: iis nec intellectus acumen efficere, nec humana ratio poterit, quamlibet inſtructa magiſterio philologiæ Mercurialis atque muſicæ: quánque velint prædita ſit ingenij, naturæ, induſtriæque præſtantiã: animam vt ipſi ſuam in poteſtate habeãt, & tanquam mancipio poſſideant.

Quippe cùm nec anima, nec eius emiſſarij ac ſatellites, qui ſenſus appellantur, ita res mancipi ſint, teneri vt nexu rationis ac ſapientiæ poßint, humana quidem certe tantùm, ſuáque ope nitentis ac fidentis. Verùm maiori (vt dixi) philologiæ colendæ & deamandæ cùm animum tandem applicare ſic inſtitiſſem, vt eam ſtudio complecterer ætati ac vitæ inſtituto attemperato atque modificato, tyrocinium nuper facere inſtitui, vel potius rudimenta ponere. Opus autem de minoris ad maiorem tranſitu, an migratu, treis in libros diuiſum, nunc edendum cenſui. Cæterum in eius argumenti tractatione vtranque vtrique ita conciliare conatus ſum, vel huic potius illam ſic ſubeſſe volui, maioris vt minor maieſtatem comiter conſeruaret, vt verbis vtar antiquorum fœderum: non etiam indecorè vt ancillari, quáſique pediſſequa è veſtigio eſſe videretur. Neque enim hoc illi imperare ego ſuſtinuiſſem, quæ heri ac nudiuſtertius mihi erat loco numeróque rei dilectißimæ, nec ab ipſa id exprimere non ægerrimè potuiſſem, quaſi exoletis iam amoribus, atque repudiendis. Tum autem veritus ſum homines ſtudioſos, decorique prudentes, & iuris huius conſultos: ne aut meam in hanc obſeruãtiam & venerationem, aut obſeruationem erga illam, honoríſque habendi rationem, paulò magis deſiderarent. eſt enim vtraque philologia, mea quidem ſententia, illuminatrix vitæ, per ignorationem rerum humanarum di uinarúmque tenebricoſæ: ſed illa minor inferiórque, deorſum tantùm prælucet intellectui: hæc autem ſurſum verſus cœleſtem facem, grandem & illuſtrem præfert animis. Iccirco commodius mihi viſum eſt, ſtudiíſque meis congruentius, ſic illam in huius habere contubernio ac comitatu, hæc vt mi niſterium ſuum & inſtrumentum agnoſcere, lautum quidem illud ſatis nitidúmque, ſed tamen officio obſequióque obnoxium. Hæc illius vt comitatum viciſsim non grauaretur, quaſi ſupraquàm fas eſt lenociniis cultæ, profaníſque pigmentis atque aſcititiis ornatæ, à munditia ſua diſcrepantibus. Eſt autem hæc ita moribus fortaſſe magis quàm natura comparata, vt à lautitia ac nitore abhorrere, non etiam vt hoc tempore munditiam auerſari atque odiſſe videatur, duntaxat ſeueram & ſacroſanctam. ac tametſi pullata diu fuit ipſa & horridula: in toga tamen talis fuit, non in pallio quoque. Verumenimuero libros de Helleniſmi ad Chriſtianiſmum tranſitu, libentius & cupidius fecerim, ánne aptius & accommodatius, vt tibi Chriſtianißimo viro, nedum regi, dicarem, non facilè dixerim: qui iis ipſis de rebus, quæ in illis libris diſputatæ ſunt, verba mecum interdum & ſcitè & diſertè, ſæpe multis cum aliis auſcultante me feceris, & admirante. Quapropter niſi me fallit opinio: horũ librorum lectio non in Chriſtianißimas aureis tantum, id eſt regias, incurſura eſt: ſed ad tuas etiam & Franciſcanas accidet, æquas atque procliues: ſiquando ab anagnoſte tuo con-

uiuali libri recitandi ſunt & enarrandi: vt tui ſæpe moris eſt huiuſcemodi inter epulas vti auſcultationibus. Id autem futurum confido, non quidem ob opificis doctrinam, aut propter induſtriam gratiámque opificij: quæ ſanè tenues ſunt, aut ſummùm mediocres: cæterum operis ob ſpeciem & frontem, quam futuram apud te feſtiuam reor & gratioſam. Et noui quàm tibi cordi ſemper fuerit Chriſtianiſmi tutela, gentilis tui, atque neceſsitudine antiquiſsima maieſtati tuæ coniuncti. Quæ iure ipſa iandiu legitimo, vt quædam pietatis hæreditas religioníſque tuendæ neceſsitas, tibi cum iſto diademate nobiliſsimo obuenit. Quippe maiorum tuorum meritis parta, conſenſúque mortalium delata: qui maiores tui intra coronæ liliatæ ambitum tantum decus incluſum, tibi per manus tradiderunt, perpetui vtique regni pignus, & tanquam palladium. Ac imperij quidem Francorum maieſtatē, quod Chriſtianiſmi gentilitate non minus, quàm rerum geſtarum gloria cenſeri cœptum eſt, atque nobilitari iam inde ab incrementis ſuis, quantopere dolueris imminutam fuiſſe paulò antè nefario facinore hominum amentiū: documento dudùm declaraſti in præſens, in futurúmque illuſtri. Nam præterquàm quod rem quæſitam diligentiſsimè ſeueriſsiméque voluiſti: coniurationem item impiam detectam vindicandam mandaſti, allegatis quoquo verſus certis nunciis ac mandatis: etiam quod in huiuſcemodi caſu ſolenne eſt fieri, ſupplicationes decernendas, obſecrationéſque iuſsiſti. Ad diem autem condictum ſupplicationibus, ad vrbem hanc aduolans, caput ac decus regni, ſedémque imperij iam dicti, peculiarem ac legitimam, iuſtitium eſſe iuſsiſti, tabernis occluſis atque feriantibus. Imperatáque viritim lampadephoria, tute è regia in proximum fanum progreſſus, vnde erat ineunda vniuerſa ſupplicatio, ſplendidiſsimo tuo comitatu & officio, tanquam aulico miniſterio, incredibilis agminis pompam, ex quóque homines meminerunt ampliſsimam, frequentandam ac celebrandam duxiſti. ad placandam vtique iram Dei, portentúmque ſceleris procurandum, iuſtis omnibus excogitatis, è veteríque memoria repetitis, quàm fieri potuit expiabiliſsimis. Cùm interim in ſolenni atque religioſa tranſuectione ſacri, auguſtiſsimi, atque enthei, ingenti vi facium omnia colluſtrante, & lumen propè ſolis obſcurante, ferculorum longiſsima ſerie præcedente, vt moris eſt, tanquam inſtrumento officióque ſupplicationum & obſecrationum: tute, non tam vt Rex, quàm vt pietatis ſignifer, & coryphæus prælucentium multitudini, cōſpiciebare, è loco inferiore iuxtà atque ſuperiore. Quippe eminente cōſpicuè nudo vertice in medio, & conferto globo procerum, & tanquam exiſtente & emergente regalis oris dignitate, è cohorte propè millenaria virorum lectiſsimorum. Quorum pars torque & cochleis inſignis hexaphorum victimæ ſacroſanctæ atque piacularis ſub oculis tuis cingebat ac ſtipabat, viſenda

religionis ſpecie. Quod ob pietatis exemplum ac ſpecimen memorabile, vt apud plebem populare, ſic apud ordines prætextatos, primoréſque gratioſum: multitudo quæ vias vtrinque tectáque repleuerat, fauſtis acclamationibus, ſecunda tibi omnia proſperáque votis penè conceptis precabatur: ſimul ſoboli regiæ ſummæ ſpei, quæ religioſæ tranſuectionis inſigne decúſque præcipuum erat, populóque ſpectandum, duntaxat ſecundum regiam tuam maieſtatem. Has autem voces plauſibiles, & boni plenas ominis, ſic excipiebant homines iudicio & prudentia præditi: acſi cognomentum tibi quoddam magnificum poſt fatum populus ominaretur. Mihi verò oculis omnia auribúſque haurienti & arbitranti, non modo labefactatam aliquantum religionis probæ maieſtatem conſtituere ipſe videbare, hoc ſpecimen edens inſidentis animo tuo amoris orthodoxiæ, perſtrictique non leuiter Chriſtianiſmi ignominiam ſarcire: ſed etiam impietatem, ac deterrimæ hominum ſectæ facinus infandum ac deteſtandum in triumphum ducere: quem triumphũ ipſi ſeruatoriæ victimæ, impietatis victrici, ac domitrici comparandum ipſe duxeras: omníque religionis atque ceremoniæ ſpecie exornandum. Quod ob pietatis ſpecimen Chriſtianiſmi ſanè tutori ac defenſori congruens, & plebiſcito, & ſenatuſconſulto, & equitum torquatorum procerúmque placito, purpuratorum porrò ac prætextatorum conſenſu, elogium tibi teſtimoniúmque delatum eſt, vt ſi cui maiorum tuorum, id eſt Franciæ regum, amplum & magnificum ac magni ominis in futurum. Vale princeps beningiſſime, & vale quidem gemina valetudine. immò verò vale tibi, vale tuis: vale etiam mihi, & nobis item omnibus, quotquot ſunt vale ſanitatibus. Pariſiis, anno à ſalute condita ſupra milleſimũ quingenteſimo, quarto & triceſimo.

Verbi certa fides vt mundo auguſtior eſſet,
Principe Franciſco nobilitata fuit.

DE TRANSITV HELLENISMI AD CHRISTIANISMVM, LIBER PRIMVS.

CONSIDERANTI mihi ſæpenumero, Franciſce rex potentiſſime, ad eámque mentis intentionem vehementer incumbenti, quodnam dignum operæprecium ex vſu philologiæ, atque è literarum conſuetudine ferre poſſem: & verò ſcire auenti quo pacto potiſſimùm meliorem hominis interioris conditionem, ex eo labore ſtudióque efficerem, cui externa & corporis bona quæ dicta ſunt, poſthabenda, ætate quoque florentiſſima duxeram: cupiditas inceſſit adeundæ tandem & conſulendæ philoſophiæ. Philoſophia autem (inquit apud Platonem Socrates in Phædone) mortis eſt meditatio, eò demum ipſa ſpectans, vt anima corpori nunc conſociata, hinc tandem ſublimis abeat, corporiſque contagione defuncta morte facili, ad Deum creatorem ſuum rapiatur, cuius illa ſimilitudine ab eodem ipſo prædita eſt, quàm fieri poteſt integerrima ab ipſius corporis ſocietate. Et quidem ipſius philoſophiæ munus eſt, id quod homines norunt diſcendi cupidiſſimi, animam vt hominis docendam ſuſcipiat, corpori alligatam, atque illi cõglutinatam, & verò neceſſariò coactã, quaſi per carcerem quendam, ſic per corpus naturas contemplari, ideóque verſantem in omni inſcientia. Perſpicit enim facilè philoſophia carceris grauitatem. nimirum quòd homo ipſe interior vltrò ſeſe vinciendum quodammodo præbeat, indulgens cupiditati. eo autem fit, vt illa animam ita affectam, vt dixi, in diſciplinam accipiens, ſenſim eam ſoletur & cohortetur, tum ſoluere vinculis illis eandem ipſam aggrediatur. ſiquidem manifeſtè oſtendit, ea quæ per oculos anima, quæ per aures ſpeculatur, & quæ per alios ſenſus, errore eſſe illa ſanè plena & fallacia. Quocirca auctor eſt illi philoſophia, iis vt è rebus ſemetipſam recipiat, quantum quidem licuerit ab vſu eorum temperare. Illam enim oportere colligi & cogi in ſeſe ipſam docet, ſibíque demum vni iis de rebus credere, quas ipſa per ſemetipſam intellexerit, ipſas eſſe per ſemetipſas. Cæterùm aliis de naturis, quarum aliud in alio quampiam eſſe contemplata

fuerit: eam opinionem habere, nihil vt earum verum ſit. cuiuſmodi ea ſunt quæ ſenſu & aſpectu percipiuntur ab hominibus. at quod ipſa anima videt, id vtique intellectui, non etiam oculis obuium eſſe oſtendit atque perceptum. Quibus documentis anima hominis philoſophi commonefacta, ſimul vt intellexit, non eſſe ſolutioni ſupradictæ obſiſtendum, continuò voluptatibus ipſa ſeſe abſtinet, abſtinet cupiditatibus, abſtinet ægritudinibus animi & timoribus, quoad eius facere poteſt. At verò Ariſtoteles in primo eorum librorum quę τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ vocantur, Philoſophiam ait eſſe ſcientiam veritatis contemplatricem. Cicero in Finibus, artem vitæ philoſophiam appellat. de qua differens (inquit) arripere verba de foro non poteſt. Quandoquidem autem compertum habemus, priſcam illam indagatricem virtutis & veritatis, vitę lucem (vt ipſe alibi Cicero dixit) & vitiorum expultricem, vmbram modò exilem fuiſſe verę philoſophiæ, cuius ſtudium ipſa nobis ſapientia pręſcripſit & prodidit ipſe mihi oracularem philoſophiam aliquando adeundam eſſe duxi, quam Themidis conſultricis & conſultæ (vt Gręci ſuo ſermone vocant) antiſtitem eſſe videbam, eiúſque oraculorum magiſtram & interpretem. hæc autem eſt amor Dei, vt Auguſtinus ſcripſit in octauo de ciuitate Dei: & ipſum philoſophari, Dei eſt amorem colere. Ad eius porrò philoſophiæ cultum cùm ægrè quidem ipſe, ſeróque, ſed tamen aliquando admiſſus eſſem, vel vi vel clàm vel precariò, aditum ſenſim aperiente, tum innata mihi quadam iandiu non leui opinione rerum mente perceptarũ: tum ſenſu quodam abſtractiore, res ęternas ſuſpiciente, faſtidioſóque ſatis æſtimatore rerum commeantium, iam mihi gratulabar vt diſcipulo ſapientiæ, in eiúſque clientela atque fide poſito. Verùm vt eſt vita ciuilis, ad negotia procliuis: curis ſtatim externis aliis ſuper alias ſubeuntibus, inde mox vel abductus vel detractus, abdicatũ eſſe me ea diſciplina magno cum dolore ſæpenumero recordatus ſum, in quam me diſciplinam cupidè adoptare auſpicatóque cœperam. Ex eius autem magiſtræ auſcultationibus, nec liberis illis quidem, nec frequentibus (multa enim intercedebant infeſtáque auocamenta) ſed tamen iucundiſſimis, pauca adhuc teneo ſanctioris notę acroamata, ętate hac affecta, & (quod dicere pudet) propemodum effœta, quæ nondum exoleuerunt. aculeum enim mihi reliquerant in pectore non hebetem, etſi non ſatis altè penitúſque infixum. Horum verò nullum ſatis certum nec ordinem nec numerũ adnotaui, nec rationem nunc inire

explicatam magnopere contendi. etenim parum conſtitutas vices earum commentationum habebam, quas occaſio mihi interdum largiebatur, non voluntas pręfiniebat. In eo tamen ſtudio impenſę operæ ne pœniteat, ſummam adhuc commemini, eò ferè ſpectantem, literarum vt ſtudioſos eos demum prudentes, & (vt ita dicam) frugi lectores eſſe cenſerem, qui quęſitas vehementi ſtudio facultates, in eam rationem referrent: quę non externis bonis, non caducis & intereuntibus, ſed propriis perpetuíſque, & interioribus inſtituta eſt, tuendis atque augendis. Ac mihi quidem in primis accurandum id videbatur & exoptandum mortalibus, literarum præſertim optimarum cupidiſſimis, conſtabilitas habere viuendi commentandíque rationes, ad eaſque conſilium inſtructum & propoſitum accommodatum. ſic enim fieri, vt qui ſe precaria luce frui, cùm mortalitatis conſcientia, tum quotidianis exemplis meminiſſet, magnopere opprimi tumultu mortis non poſſet. Nam quid inconſultius, quid miſerius, quid denique pręcipiti vitę ſimilius, quàm in diem luce frui? quid autem turbulentius, quid deploratius, quid denique abruptius, quàm ex tempore è vita excedere? At quota pars hominum non in diem viuere, non extēporali fato fungi videtur, ſi ad verum, non ad vſum loqui tantiſper ipſi volumus? Adeò circa temporaria ſatagentibus, & ſæpius nugatoria, non occurrit, non ſubit ante mortis pręceps vadimonium, maturè commentari quid ſumus: aut quidnam victuri gignimur: ordo quis datus: & metę quàm mollis flexus & vnde: quis modus argento, quid fas optare, quid aſper vtile nummus habet. denique quę bona, quę mala poſt mortem nos maneant, rectè aut ſecus vitam agentes: eáque perpetua. An verò non ex tempore, non tumultuaria morte, non exitu pręcipiti tolluntur ii, quos pridie fati videmus, omnibus ſenſibus corporis atque animi ſatagentes de rebus interituris, protinúſque ab ipſis ad alios alióſque poſſeſſores tranſituris? quos honores ſimul hos atque illos ineunteis ſectamus, ſimul ad alios alióſque geſtienti ſemetipſos ambitu degnanteis, ſerie perpetua peruigilis cupiditatis? At eoſdem mox aumus improuiſo vadimonio euocatos, & interdum velut obtorto collo tractos ad tribunal illud ſeuerum & ſummum, vel candidũ calculum ipſos in re præſenti, vel atrum & horrendum (ô diſcrimen maius omni mentis conceptu) laturos in ſempiternum. Hæc illa eſt ſedes iuſtitiæ iam præfractæ atque inexorabilis: hoc iudicium oraculari promulgatione prędictum: hoc (vt ita dicam)

apodyterium, in quo manticam hiantis cupiditatis homines,candidámque vęſanę ambitionis exuuntur, inter ſacrum(vt dicitur)& ſaxum miſeri conſtituti. Hoc cùm futurum aliquando & propediem fortaſſe, nemo noſtrum ignoret: cuiuſmodi tandem inſania eſt hominũ, quanta amentia, quàm dira denique dementia,manticam illam, naturæ corruptę vicio perfluentem pertuſámque, ad ſummum implere omni ope, omnibus vngulis,velis deniquе remíſque contendere? aut candidam illam ambitus, identidem aliam atque aliam ſuſcipere, & deinceps laxiorem, ampliorem,ſplendidiorem? Proh diui immortales, nónne & vox humana,& omnia mentis ſenſa,imparia ſunt ſtupori exprimendo hominum ciuilibus inſtitutis moribúſque viuentium? Mortales qui ſeſe tertio quoque verbo ſic appellant,& meminerunt eſſe: quandiu incolumes ſunt, animaduertere aut nequeunt aut nolunt, quæ ſors, quàm æterna, quàm abominanda& deteſtanda, iis prædicta ſit diuinitus, ratáque lege, & verò Deiprimùm humanitate,deinde ſupplicio inſigni, ſancta,quorum aures occalluere ad præcepta interdictáque ſe mel effata, agentis inter homines veritatis ipſius & iuſtitiæ. Nec verò antè ſe in fraudem incidiſſe ter capitalem nórunt, ob contẽptam, imminutam, lęſámque maieſtatem oraculorum, Chriſtíque prædictionum, quàm ad exitum huius theatri ventum eſt, quem mundum ſcriptura vocat. vbi clauſula eſt riſus & triſtitiæ: vbi ſpei atque timoris finis, tum cupiditatis, iracundię, ſuperbiæ, ambitionis, omniúmque curarum, ſtudiorum, atque nugarum, è quibus argumentum contextum eſt vitæ,quam in celebritate traducunt Cùm interim quotidie recitata in vulgus & decantata ſeruatoris monita, peruigilationes & excubias nobis, alta & ſummiſſa voce indicant,quaſique teſſerã ſalutis conſectandæ,conceptis hoc modo verbis, ſingulis noſtrum inculcent:Inter ſpem curámque, timore inter & iras, Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum. Et Deu quidem olim cum mortalibus agens in pręconiis cęleſtibus, in pr. dictionibus vatum ſanctiſſimorum, quorum ore tanquam ſpiriti ſui tuba, ante aduentum filii ſui hominum ſeruatoris vſus eſt: fl xiloquus fuit admodum & interpretũ indigens. at in ipſo vniger filio ſuo, & naturarum omnium primigenio, quo veluti Mercur mandatorum ſempiternorum vſus eſt,ad res humanas demiſſo i ſpiciendas & temperandas, cum poteſtate & imperio, apertus ip pater fuit & planiloquus. quo fit vt cauſari nihil poſſimus, qua rerũ ęternarũ inſcii. Horrẽdas verò nõ immeritò minas illas quon

dam homines, humanarum tantum rerũ prudentes, exiſtimabant.

Πέμψω σ' ἠπειρόνδε βαλὼν ἐν νηὶ μελαίνῃ,
Εἰς ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων.
ὅς κ' ἀπὸ ῥῖνα τάμνησι καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ,
Μήδεά τ' ἐξερύσας δώῃ κυσὶν ὠμὰ δάσασθαι.

At quot homines nunc ſumus lactati in cunabulis religionis, rectè & verè philoſophantis de natura diuina, nec lactati modò, ſed porrò etiam nutricati, qui & nouimus & meminimus: crebrò etiam commemorare gaudemus, quæ ſupra, infráque: pręmia ſuppliciáque, lege ſumma ac nunquam antiquanda, conſtituta, ſancta, rata ſint, & repoſita mortalibus, rectè ſecúſque vitę muneribus perfungentibus, atque è pręſcripto vel ex aduerſo legis à Chriſto promulgatæ. Quî igitur fieri poteſt, vt in alta ſecuritate futuri æui & ſempiterni, ſomnum dormiamus Epimenidis? nempe quòd oculis atque auribus captos nos recordari nequeamus, qui in tenebris his Cimmeriis hallucinamur, pręlucentem facem oracularem non obſeruantes: & ad veritatis & ſalutis monita planè obſurduimus. Nam quotus quiſque mortalium, qui per fas, nefas, quâ profana, quâ ſacra exaggerant diuitias vrgente cupiditate, cogitarę quicquam videtur de rationibus vitę referẽdis, & ad ærariũ referẽdis illud diuinum ratiocinationis exactiſſimę, vbi ad quadrantẽ expenſa cũ acceptis tandẽ conferenda ſunt, & reliqua verò cũ ramento (quod aiunt) reddenda, vt Chriſtus ipſe Deus palàm cõteſtatus eſt? Quis verò noſtrũ interdũ ad ſeſe, è ſtrepitu, è turba, è tumultu ciuilis cõuerſationis reuerſus, cùm rem ipſam, quam dixi, æſtimauit attentius, & perpendit, non dementię inſtar eſſe, ſtuporem & ſuum & aliorum animaduertit, multiplicíſque amentiæ? Tandem autem moris eſt, & veluti expreſſæ neceſſitatis, cùm aut morbum aliquem acutum, & breui tollere ſolitum, ſentimus adeſſe, quaſi mortis apparitorem: aut minas alias, quę ſarcinas colligere quaſi in tumultu nos admoneant, diuina tum mandata, monita, prædictáque meminiſſe, auribus noſtris in vita toties nequicquam inculcata. id quod ſi nõ ſerò, certè difficili fit tempore, nec tam noſtro quàm inimici atrociſſimi, & tunc (vt creditur) infeſtiſſimi. Quid eos qui vel improuiſa vi, vel abdita mortis cauſa abripiuntur, medicóſque fallente, qui permulti ſunt: quid (inquam) ipſos habere animi, quid animæ tum putamus in caſu necopinato, hinc momento temporis emigrantes in perpetuum? Quod ſi nunc pauliſper ad normam euangelicæ legis æſtimare ſocordiam noſtram, vel verius vęcordem ſomnolentiam va

cet, qua quidem lege ipſa atque ſeueritate quæſtionem Dominus ab ſe habendam eſſe de ſeruorum ſuorum nequitia prædixit, quantula tandem pars noſtrum non ſemiſomnis tollitur? & fortaſſe (heu miſerandam ſortem) in ſtupore mentis obtorto collo rapitur. Quenam tandem igitur? ἐς τάρταρον ἠερόεντα (iterum enim externis verbis in rebus noſtris vtemur) τῆλε μάλ' ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον, τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης. At echetiſmi omnes & phalariſmi, quos vt humana patiētia maiores auditos perhorreſcimus, vix exiles ſunt imagines tyrannidis tartaricę, quæ finem nullum habitura eſt. Age, ignita ſupplicia, quorum elogia clara ſunt in ſcriptura, & furialeis omnes manias, pœnáſque tranſmittamus, diris tenebris inuolutas, quando ea hîc obſeruari ſatis præſenter oculis mentis nequeunt. Sed quis cruciatus animi ad ſummum bonum nati, maior excogitari poteſt, quàm inexpiabile ſemper ac deploratum eiuſdem boni deſiderium, tranſmiſſi ab homine per incuriam, & pro nihilo habiti? An huius etiam mulctæ prædictionem, aure ſtupida, aut aliud agente, deuorabit admiratrix & indagatrix beatæ vitæ philoſophia? Proh Chriſte ſanctiſſime, optime ac maxime, quid eſt, ſi hæc amentia, ſi vęcordia non eſt? Nam quam acerbiorem mentium immortalium carnificinam, quam Alectò (vt ita dicam) acerbiorem, quem lubricum interiorem comminiſci ſ̨ęuiorem hoc ipſo quiſquā poſſit, aſſiduè miſeros æternúmque exedente? Philoſophia priſca omnem (vt dicitur) lapidem tot ſæculis molita eſt, vt ſummi boni certam notam comperire atque veracem poſſet, tanquam rei in primis homini ſoliúſque expetendæ, tanquam omnes numeros com plexæ felicitatis atque beatitatis. Quid igitur cauſę eſſe dicamus, cur rei omnibus rebus præuertendæ, nos tranſlatitiam curam habendā eſſe ducamus? nimirum quòd rebus diuinis & æternis conſideran dis, pectore incumbimus iam pleno vanitate, ac mente rerum ſenſibilium amore grauida & occupata. Vnde fit, vt monitis ſcripturæ, vt ipſius Dei filii reſponſis & prædictionibus, aſſenſionem accommodemus (quod dicere vereor) academicam, non aliam vtique ob cauſam, niſi quia ſenſibus, temerariis vaníſque indicibus, fidem res illæ præſentem nō faciunt & ex tempore. Atqui de animorum immortalitate, eorúmque poſt mortem conditione, aut cæleſti ſapientiæ auſcultandum eſt: aut ad priſcam polytheiam atheiámque adeò iam reuoluti ſumus, aut denique ex antiquitatis pleræque ſententia, hodie quoque animos noſtros cum corporibus damnamus mortalitatis: cuius ſceleris omen Deus, Deus inquam pater auertat, &

filius,eorúmque ſpiritus.An in dubium fortaſſe nunc quoque ea ve nire poſſunt, quæ de ſuperis,inferíſque promulgata ſunt? etiámne poſt ſcripturæ vtriuſque lectionem, ſanctitatem, maieſtatem,axiomaticámque fidem prę ſe ferentis & redolentis,iis quidem certè qui integris ſenſibus animi prædici ſunt, & libentes in ea cōmentátur aſpirante prouidentia? etiámne poſt ectypi cuntypo, expreſſi ſigni cum annullo ſimilitudinem, animaduerſam & adnotatam, omnibus liniamentis exactam mirificentiſſimè? Rectè verò diuina de natura,de Chriſti ſeruatoris diuinitate humanitatéque reuerentiſſimè, ac ſumma cum religione diſſerere,vnáque ita viuere,dicere vt id magis quàm cenſere videamur,ac ſemel conſtitutum habere,quidnam id eſt aliud, quàm in ludibrium vertere admirandam illam & venerandam diuini iam olim commercii à primordiis rerum, pactique antiquiſſimi humano cum genere hiſtoriam? Mihi enim videtur, qui libros veteris teſtamenti cum attentione philoſophica legit,in iiſque commentatur bona fide,tanquam hiſtoriam quandā ille diuinæ prouidentiæ percenſere, mortali animāti & ratione prædito,immortalitatem parentis indulgentia condentis & molientis, multifariámque miſero beatitatem parturientis. Hæc porrò tam varia eſt hiſtoria tam copioſa,tot talibúſque tropis figuríſque & verborū & ſentētiarum diſtincta,perſonarū etiam actibus, dialogíſque exornata ſignificātiſſimè, nullius vt amœnitas ſtudii ſimilis illi eſſe poſſit,nulla vt cōmētatio dignior maieſtate philoſophiæ.poſtremò res vt nulla contēplabilis,probare ſe magis hominis ingenio debuerit, externis diſciplinis exculto,à ſalute quidē certè æterna nō auerſo,ac præpoſterè de ſe merito.nam dramaticæ illæ commemorationes,cùm ſenſus ſint multiplicis,atque inexhauſtæ interpretationis: tabernariæ tamen ſimplicitatis & planipedis licio detextæ ſunt:mirè vt tragœdiam agat grauiſſimā ſcriptura, ſcita ſub comœdia,eiúſque choragio. In illo igitur ſtudiorum paradiſo, ſtudioſiſſimo cuique literarū bonarum tandē faciendum eſt,animus vt philoſophicus,è paſcuis philologię migrans,(amœnis illis quidē,ſed ieiunis vtilitatis per ſeſe,& inanibus,ad eam rem duntaxat qua de re nūc agitur) implere ſeſe contendat pabulo ſacroſanctæ philoſophiæ,(quæ epulę ſunt cæleſtis ſapientiæ inter homines cōuiuantis,)ad iuſtámque habitudinē farcire & ſaginare pro modo captus ſui.Nam quis noſtrū non fatetur,quis verò nō libens audit,cùm vſu ita venit, interdúmque penè lachrymabundus,euangeliū normā eſſe vitæ hominū cælipetarum,& canonem innocentiæ?Cur igitur quod miramur

ipſi,quod ſuſpicimus:cuius inſtituti ſequaces beatos arbitramur, nõ etiam cupimus,capeſſimus,& ęmulamur?Cur literarũ admodũ,aut ſupramodũ fortaſſe,ſtudioſi,non aliquando de Helleniſmo tranſeũdũ eſſe efficaciter ad Chriſtianiſmũ ſtatuimus? atqui dignũ eſt ſublimibus animis, à doctrina probabili tantùm atque perſuaſibili,ſtudia ſua ingeniíque exercitationẽ,ad doctrinã illam vt Græci vocãt ὑ͗ϑετικὴ αὐτόπιστον, tranſcribenda ducere, quǽque auctoritate ſua pollet,ac pluſquã Pythagorica inter Pythagoreos.Externa autem philoſophia,(vt Chryſoſtomus inquit in epiſtolam priorem ad Corinthios) tanquam ancilla vilis atque neglecta, ab ingreſſu ſacrorum theoriæ iampridem repulſa eſt, indignáque exiſtimata, quæ arcana dominica per tranſitum introſpiceret.Quare inter hoc & illud ſtudium philoſophiæ, quàm plurimum intercapedinis intereſt, quo Chriſtianiſmi commentatio dirimitur ab Helleniſmi. Verùm ô diram(vt ad inceptum redeam)intellectus peruerſitatem,cùm tamen ea demum parte naturam referamus diuinam. O tenebras pluſquã Cimmerias,ſtygiíſque illis oriundas,quibus nihilominus in ipſis humana ſe prudentia venditat & circunſpicit,quaſi in claritate ſumma. Multo maxima pars hominum, qui in vita ciuili aliquo ſunt numero,aut rei cumulandæ ſeruire,aut faſtigio ſuo tollendo ſupra turbam,ita ſolent,vt quiſque luminibus gentilium ſuorum & propinquorũ,vicinorum iuxtà atque remotorum,magnopere obſtruere, manibus pedibúſque contendat. Quotus autem quiſque,poſtquam in eum(vt ita loquar)nexum ſeſe dedit fortunæ atque cupiditatis,non vniuerſa contentione virium corporis atque animi,non omni deſtinatione mentis, atque adeò obſtinatione,ita poſſeſſioni incumbit tum præſenti,tum futuræ,rerum ſenſu perceptarum, tanquam inde nunquam diſceſſurus ſit? Contrà bonis illis æternis, & ad expectationem cæleſtis ac diuinæ vitæ reiectis,non ſic ſeruit perfunctoriè,pro iiſque ſibi quærendis,ita ſibi negotium exhibet,ac ſi pignus nullum pronunciati ab euangelo ſeruatore donatiui cęleſtis, haberemus:aut incertum ipſum haberemus,aut imaginarium?At eo quid teſtatius? quid conſignatius? quid fide,quid opibus, quid auctoritate ipſius pollicentis,& quotidie clara voce confirmãtis, ſubnixius eſſe poteſt ac ſolidius? Quid rurſus vanius,quid inanius,quid denique fidei fluxioris, quàm illa fors aleatrix, quæ dicitur & creditur eſſe hominum fortunatrix:ſi quidem ſenſuum pręſtigias animi principatui obrepentes, nobiſque fucum exitialem factitantes, cuiuſuis eſſet rationis deprehendere & refellere?ecquid enim fal-

lacius eſt? ecquid ludificantius oculata rerum auritáque ſpeculatione atque exiſtimatione? quod Plato non noſtratum partiũ auctor, in Phędro ſuo grauiſſimè, alibíque docuit. Cęterùm, dixeris hęc inter varicoſos centuriones, continuò craſſùm ridet Vulpeius ingens: tametſi vtinam hoc tantùm militaris ordo rideret: togatis autem & prætextatis ſatis probari poſſet. Quid autem ſi ne doctis quidem ipſis, & philoſophia imbutis? Quòd ſi ad oraculorũ mandata, monita, conſilia, quaſi ad libros olim Sibyllinos, religioſè adiremus in cõſiliis vitæ capiendis, Themidis vtique reſponſa memorię noſtræ adhæreſcerent, quæ citò abeunt euanida, dum aliud atque aliud agimus, etiam inter ſacra. Neque verbis autem Dei confidimus, neque arthaboni ab eo nobis dato, (vt diuus Paulus loquitur ad Corinthios ſcribens) niſi exili fide ac ſuperficiaria, fugacíque credimus. Proh ſuperi immortales, rerúmne æternarũ fidem atque auctoritatem, fluxam aut ancipitem eſſe ſuſpicari quiſquam poteſt, qui ſecutas eam eſſe copias illas innumeras meminerit militum lectorum & deuotorum, qui pomœria prorogauerũt Chriſtianiſmi vſquequaque gẽtium? atqui illæ ſola verbi Dei fiducia, quaſi Vulcaniis armis fidẽtes, tum nouarum tabularum pronunciatione erectæ, ob ídque Chriſto ſeſe ſuáque deuouentes, cuius ſacramento bona fide dixerant: ingẽtem & luculentam fecerunt impreſſionem, in erraticam illam nationum barbararum, trucémque & minacem multitudinem. Vndenam igitur hæc tanta animorum opinionúmque diſcrepantia? Illi pro aſſerenda auctoritate religionis quidẽ rectæ, ſed tamẽ inter homines magnopere tunc controuerſæ, patrociniíque indigentis, poſt bonorum abiectionem, honorum cõtemptionem, gentilitatum atque neceſſitudinum abdicationem, mortes inſuper ipſi exempláque exquiſitiſſima ſuppliciorũ pertolerarunt, multa atque hilari ſpe perfuſi & confiſi. Nos eodem oleo certaminis vncti, eodem ſacramento adacti, eorum exemplis condocefacti & confirmati, vt videri volumus: non facultatum ſaltem vilitate & neglectu, non abſtinentia luxus atque cupiditatum, eandem ipſi palmam aut ſimilem liceri ſuſtinemus: quanquam immortalitatis animorum dogmate, paſſim omniúmque conſenſu recepto, duntaxat non profligatiſſimorum. Sed ſcilicet fides donum eſt diuinum & largitio æternę prouidentię, non prudentię humanæ, non doctrinæ, nõ Græcę alumna philoſophiæ. Profectò nos tenebris & caligine multa offuſi, & craſſiſſima, ad verum cernere certúmque non valemus rerũ differentias & qualitates, idcircóque plęrunque deteriora ſequimur, auerſantes

commodioria & planè ſalutaria. Illi verò (quod miremur) magna ex parte tyrones Chriſtianiſmi, recèns cælo delapſi, donatiui luculenti pollicitatione diuinitus auctorati, clariore inſuper atque repræſẽtata ęternarum rerum cognitione aucti, omnia bona commodáque interitura, præ ęternis bonis peſſundederunt. Quare macti eſſe fide ad extremũ, per gladios, per ignes, per omnia ſupplicia, quamlibet horrẽda atque inuſitata, diuinitus iuſsi ſunt. Enimuerò inſaniã omni gradu cõparationis excedit, quòd interdũ atque etiam ſæpenumero præ ſtupido intellectu & ſenſu emortuo, in rebus ter & quater capitalibus, & faceti (ſi diuis placet) eſſe, & ridicula fundere nõ veremur: quòd antiquã illam germanámque continentiam, atque innocentiam, ætatem iam ferre annoſiorẽ negamus: videlicet tãquam antiquari die lex illa ſumma poſſit, & vt rogationes humanæ, deſuetudine obſoleſcere, hominúmque negligentia: immò verò quòd ſanctiorum ætatum diſciplinam & ritus, vt commentitios iam & fabulares commemoramus: quòd beatiſſimam illam ſecuritatem rerum vltrò citróque commeantium, animíque tranquillitatem, quatenus & qualis in vita eſſe poteſt (cuius Græca philoſophia ſimulachrum tantùm admirata eſt, eíque nomen ſplendidum euthymiam indidit) longè maxima pars hominũ, imperitorum iuxtà & peritorum, non modò nullo ſtudio conſectatur, ſed etiam auerſari odiſſéque videtur: denique quòd ea quæ de ſuperis, inferis, præmiis ac pœnis, prodita ſunt oraculis ſacroſanctis, atque etiam effata ipſius ore veritatis, tanquã ἀλκίνου (abſit Adraſtia verbo) ἀπόλογον excipimus, vt eſt apud Platonem in decimo reipublicæ: ſiquidem hominum ſenſus non ex verbis, non è vultuoſa facie, quæ ſæpe vaniſſima ſunt, ſed ex eorũ actionibus iudicanda ſunt, claríſque ſignificationibus: quippe qui diuinæ maieſtatis edicta & hortamenta, auribus tranſmittamus ſtupidis & futilibus: niſi ſi ſordidas potius ipſas habemus, & cõſpurcatas appulſu rerum inanium & fallacium è medio manantiũ, quæ rationi per diametrum veritatíque oppoſitæ ſunt. Certè ſi ratio & intellectus principatum animi regiménque obtinerent, vt natura comparatum eſt, non mendoſa atque integra: quid cauſę eſſet obſecro, quin improba illa dictata cupiditatis, elationis, ambitionis, monitis ſapientiæ præceptíſque cederent, ſubeuntéque memoria rerum ſempiternarum, caduca iſta & fluxa concederent è præcordiis? Mihi quidem mediusfidius interim hęc ęſtimãti, Platonis quidam dialogi, decenter & appoſitè perſonati, multíſque in locis grauiter & ſcitè ſententioſi, fœdam nobis inſcitiã exprobrare videntur, ean-

démque capitalem. Nam quid cauſę eſſe dicas, cur in hac nocte, ſublustri quidem ipſa potius quàm illuſtri, ſed tamen face doctrinæ cęleſtis & inſpiratæ, luculenter nobis prelucente, non niſi exiliter cernere eadem illa videamur, & tanquam per nebulam intellectus addubitantis, quæ philoſophum illum perſpexiſſe nocte obſcuriſſima nouimus, ad lucernam tantùm profanę philoſophiæ commentantem: tametſi in ſumma veritatis vehementer hallucinantem? Cui dediſſet ipſi quiſpiam, proferre impunè vt liceret quæ de diuinis rebus vndecunque hauſerat, poſteritatíque prodere? nec religioſè ille vtique protinus, nec ambagioſè, nec acceſſitis ad colorem aut veniã perſonis, ſed docentis auctoritate diuinis ipſis de rebus, æterníſque diſſeruiſſet præmiis ac ſuppliciis. nunc quo minus id liberè vt cupiebat faceret, à populo Athenienſi perimbuto errore helleniſmi, metuendum eſſe ſciebat Socratis damnatione. Quidam autem eius familiæ alumni, aduerſo (propè dixerim) numine ſacris initiati philoſophię ęmulatricis orthodoxiæ, veritatis imaginem magnopere admirati eſſe dicuntur, ab ipſo primum auctore adumbratam probabiliter & mirificè, duntaxat vt illis temporibus ac locis, quæ luce caruerunt. Verùm illa Platonis familia, quę poſt Chriſti prędicationẽ extitit, ſi vtendam orthodoxiam tractandámque rogaſſet ab ipſius veritatis auctore vno & interprete, vt nonnulli alii fecerunt philoſophiæ quoque alumni, quid cenſemus eos de doctrina ſalutari pro dituros ac ſcripturos fuiſſe, germanáque philoſophia? Hanc nos hodie veritatis diſciplinam in paucis voluminibus, nec ipſis ita magnis, conſecratam habemus, literis nunquam fugientibus, cæterùm arcanorum ſapientię capaciſſimis, víxque enarrabilibus humanæ facundiæ. Quod genus philiſophię poſt percurſa ſtudia, quæ dicuntur externa, atque etiam inter ipſa percurrenda, ſumma mihi ſemper habere inuitamenta commentationis viſum eſt: vt pote in quo omnia penè ſint ſymbolica, vnde ſenſus ſublimes, arcani, mirifici, cęleſtíque odore fragrantes, ſalubri cum voluptate ducuntur, pro ingenio cuiuſque, pro captúque mentium minimè affectarum. Hæc tute cùm paulo intentius conſideraris: ſic Dei conſilia mirabilia, ſic rerum abditarum, & procul à ſenſibus ſummotarum, in medium prolationẽ, in figuris oraculorum condita, multiplicíque ambage inuoluta eſſe dices, vt aurum in puteis, aut venis metallorum altiſſimis & ſinuoſiſsimis. His adde ad hominum diſciplinam, atque ad immortalitatis æternæ ac diuinæ commercium locupletandum, quòd ille importator ſalutis & ſapientiæ Ieſus Chriſtus, diuinitate atque huma-

nitate cōſtans ratione ineffabili, cùm prouincia ſua decederet vt cōfecta & abſoluta, in cælúmque remigraret: comites tamen ipſe ſuos quoquò allegauit gētium (nullis enim finibus circunſcriptū imperiū cælitus acceperat) legis & ipſos euangelæ promulgatores, & tanquam inſtitores æternæ ſapientiæ, in cælúmque tollentis homines. Qui cùm multam copioſámque cæleſtium conſiliorum ſcientiam oculis auribúſque hauſiſſent, Chriſto adhuc ipſo inter homines agēte: tum eo ſublimè rapto, mox allapſu numinis ſpiritalis vberius multo cōdocefacti, & iam pleniore hauſtu ſapientię inebriati, interpretes quoque ipſi eſſe cœperunt, magiſtríque veritatis. Hæc porrò doctrina per eorū diſcipulos, & deinceps per alios atque alios, prodita Chriſti familię proceres, inſtar & ipſa iuris habet diuini. Etenim eius magna pars, vt ſimillimū veri eſt, etſi nō iure ſcripto cōſtat, moribus tamē recepta eſt ætatū ſanctiſſimarum, ſenatúſque conſultis conſtituta & confirmata: quorū auctoritas ſacroſancta ſemper fuit cōſenſu mortalium duntaxat vniuerſorum. Verùm enimuero in huius philoſophiæ ſtudio mira admodum voluptate animus hominis afficitur, cùm latebris in illis ænigmaticis, in cryptis (vt ita loquar) ſapientiæ, repoſitam iam olim conditámque veritatē, quaſi animorum immortalium annonam intueri cœperit, tandiu fruſtrà quæſitam Græcæ philoſophiæ. Omnino enim id futurum eſt homini philoſophiæ amantiſſimo, qui quidem auſpicatò initia ſuſceperit hominem nouātia, ex illo admirabili ſupplicio ſeruatoris enata, nobis ſemper memorabili ac prædicando, animóque verſando: ſiquidem inde ſolum beatæ vitæ pignus habemus luſtrico die initialíque acceptum, idoneum, certum, opimum. At huius ſapientiæ & veritatis vmbrā, philoſophi quidam Helleniſmi alumni, odorātes, ne quicquámque in ea veſtiganda cernentes & ſua & aliorum ſtudia eſſe conſumpta, demerſam eſſe veritatem perhibuerūt in profundo vniuerſi: aut in imo adobrutam putei cuiuſdam inexhauſti, quod Democritus dixit: cùm interim non in imo rerum illa, ſed in ſummo naturarum omnium aſſeruaretur vnde eſt oriunda. Cæterùm ſimulachrum ipſius penes Hebræos erat, vel apud eos potius, in tabulario clauſum, ne cuſtodibus quidem ipſis niſi paucis, aperto aut perſpicuo: tametſi eorum olim principes Abrahamus, Iſaacus, atque eorum pueri & familia, eā olim quaſi ſcatentem, è puteis quidem illi quoquo foderant modo. Cæterùm Chriſtus ipſe poſtea aquam indidē viuam ſuo iure, iámque liquidam hauſit & fudit: eáque demum aqua ſedare ſitim iucundiſſime, atque deſiderium implere philoſophiæ poteſt, vel diſcendi

ſtudio ardentiſſimæ. Proinde cùm ea ſit natura præſtantium animorum, vt quemadmodũ ignis ſine ſui alimenti vſu, ſic illi eſſe nequeāt ſine actu ſibi peculiari, ingenito & cognato, aut certè cum ætate agnato, quod eorum eſt pabulum: quonam tandem in paſcuo potius animi ipſi, generis ſui conſcii & memores, paſtum ſibi deligere poſſunt, quàm in ea commentatione mortalitatis quæ ad immortalitatem ſpectat, mortaléſque ipſos ad beatam vitam euehit? Nec verò eam nunc mortis commẽtationem dico, quam olim philoſophia vt inane ſimulachrum amplexa eſt, in eáque contemplationem ſuā fixit, ieiunam, fruſtratricem, & erraticā: ſed eiuſmodi potius quę fructum nõ leuiter odoretur immortalitatis beatiſſimæ, qua animi philoſophi intẽtio, quumuis excelſi atque auidi, alitur prolixè, & vegetatur indies. Hæc eſt illa mirabilis, illa beata philoſophia, humanitatis viciatæ recõcinnatrix: quæ animum conditionis ſuæ prudentẽ cum corpore diffidere docet, à naturáque diſcedere corrupta & deprauata: neque id quidem modò, ſed ipſum etiam à ſemetipſo excedentem, & verò ſemetipſum exoſum, ad ſummi boni conſectationem vergere, totúmque in eo eſſe, quatenus fieri poteſt citra ſolutionem corpori exitialem. Quod genus ſapientiæ ipſis ignotum fuit philoſophiæ cõditoribus, nominíſque ipſius ſanè vendibilis, ac ſplẽdidi proditoribus: quippe qui ſuo ſapienti quem abſoluere vel effingere ſexcentis annis non potuerunt, omnia in ſeſe poſita eſſe putarunt, ridendáque cum vaniloquentia atque impia collegerunt. Hæc illa eſt manus Palæſtinorum, quam puteos olim Hebræorum, conſpurcauiſſe, & tandem terra congeſta ſolo ęquauiſſe, legimus. At Chriſtianiſmi philoſophia puteis ab integro refodiendis, non modò humum inde egerendam, ſed veterem etiam humanitatem homini exuendam ſuſcepit, nouámque induendā quaſi vernationem. Quo fit, altero vt natali huius homo philoſophiæ ſtudioſus, humanum exuperet faſtigium, tandémque inter ſuperos diuóſque allegatur, non hominum quidem ille decreto atque opinione, vt olim diui illi commentitii & poëtici, non vt Romani Cæſares, aut ſenatus cõſultis, aut ſucceſſorum ſuorum ſanctionibus: ſed cæleſtis ac diuinæ prouidentiæ placito prærogatiuo. Hæc eſt illa gratia cęleſtis, hęc benignitas Dei, quæ humano generi cæli commercium (ô beneficiũ nobis gloriãdum, ô compreſſis decus manibus amplectendum) interuentu verbi Dei eiuſdémque filii indulſit & largita eſt. Hac eadẽ philoſophia auſpice, ſanctiores animæ, rerum fluxarum contemptrices, vt nullidũ amori pactæ, ab externorúmque bonorum deſideriis

intactæ, Chriſto ſe dei filio deſpondere ſolitæ ſunt, conditori ſapientiæ, hominúmque aſſertori è mancipio teterrimi tenebrarum tyranni, atque è ſeruitute ſenſuum corporis ſatellitum, qui in fide ſunt illius. Ita autē ſe deſpondent tanto vindici animæ, ſua vt omnia doti dicant ſponſalium gratia, ſuúmque arbitrium, quod ſuum habent: illæ maximè (tametſi obnoxium) ſi quicquam ſui habent: ſponſus autem viciſſim ſemet vt ipſum, quantus eſt ille cumque, viciſſitudine admirabili dedat, commemoranda conditione ac prædicanda inſtauratiuæ humanitatis. Atque huiuſce quidem ſeu philoſophiæ, ſeu vitæ per theoriam agendæ, parens, conditor, præſes & moderator eſt Ieſus Chriſtus, vnigenus dei filius, vt dictum eſt: omniúmque naturarū primigenius, cui à patre omniū principio omnia ſunt credita, omnia liberè, ſummóque cum imperio commendata atque permiſſa. Qui cùm cælo delapſus eſſet ſeruandi hominum cauſa, cælum etiam terræ, cæleſtémque naturam & immortalem, terrenæ & caducæ conciliandi, atque etiam coniungendi neceſſitudine beatifica & ſempiterna: humanitatis amictu tectus, inter homines tantiſper egit (cætera quidem ille omnia humaniter, cæterùm inculpatè & innocēter diuinitatis priuilegio) quoad vniuerſa vatum prędicta, omnia patris mandata placitáque exhauſit ad vnum, & peregit. A quo quidem ipſo & primo & vltimo, vir ſapiens idem atque innocens, numeris omnibus abſolutus rationis rectæ atque integræ, ad vnguem informatus eſt. tum autem eius informatio nobis ad exemplum vitæ prodita, literíſque conſecrata eſt fide rata ſubnixis, atque axiomatis inſtar obtinentibus conſenſu tot ætatum, & verò auctoritate cælitus ſæpiúſque confirmata. Ad huiuſce igitur ſapientis, magiſtríque immortalitatis adipiſcendæ præcepta, monita, præſcripta, hominē ſapientiæ cupidiſſimum, affingere mores ſuos oportet, tenorémque vitæ mortalis afformare, quàm fieri licet proximè per naturæ oblæſæ conditionem, qui quidem ex hominum ordine mortalitatíſque cōditione, ad diuos iam & immortales tranſcribi ſeſe in perpetuum cupiat, id quod non minus plebeiis & officinariis, quàm equitibus & palatinis licet, & patriciis ac primoribus, quanquam quid dico non minus? cùm ſortis tam expetēdæ competitores, conditioníſque beatorum cupidos & ambientes, exuere & abiicere prætextam faſtus ac ſuperbiæ neceſſe ſit, pro eáque candidam induere ſimplicitatis & charitatis, ciuilis ac popularis? affectu etiam habitúque demiſſo eſſe oporteat, minoribúſque ſubmiſſo, nō modò æqualibus? & verò iure ſuo & loco decedere plerumque, & com-

petitoribus maiora tribuere:omnibus denique æquo animo concedere? & quidem hæc omnia non ſine captione modò, ſed etiam optima fiunt conditione. Illud verò vehementer incommodum accidit philoſophari hac uia auſpicantibus, ídque vitio iuris gentium euenit, quod penè iuris naturalis vim obtinuit ante ſeruatoris aduentum, nec magnopere poſtea exoleuit. Nam cùm in artibus ac diſciplinis humanis, inter enunciata rata atque confeſſa cenſeantur ea quæ αὐτόπιστα dicuntur, id eſt primæ & communes animi notiones, mentibus humanis ſuapte euidentia anticipatæ:è cõtrario cùm philoſophiæ, tum verò Chriſtianiſmi præcipua dictata, ſenſui cõmuni ſunt paradoxa, prudentiæ eo amplius vrbanæ à primoribúſque cultæ, omnino antidoxa:cuiuſmodi illa ſunt apophthegmata, ex ipſius euangeli & ſeruatoris doctrina oriunda, & ſapientia cæleſti. Amorem ſui vnunquenque deponere oportere: Quærendi ſtudium abiicere:Gloriæ odium ſuſcipere, duntaxat populo ſe & ſcenæ venditantis: A charitate cognationis, affinitatis, ciuilíſque neceſſitudinis cuiuſcunque abdicare ſe, quæ quidem coniunctam cauſam non habeat cum præceptis & interdictis huius philoſophiæ:Suæ ſortis neminem pœnitere, etiam iudicio hominum calamitoſiſſimæ:Ærunnoſam conditionem commodiorem cenſere, è réque & ſalute hominis philoſophi magis eſſe, quàm rerum ſecundarum atque affluentium tenorem inoffenſum:Genio ſuo ac cupidini eorum nihil indulgere, quibus homo carere citra noxam valetudinis poſſit:Alienam vicem pro ſua iniuria dolere:Inimico quanlibet capitali & infeſto placidum & beneuolentem ſeſe præbere:& verò philoteſiam illi, non in epulo modò ſeruatoris, (quod plerique ad dieculam, & defunctoriè facimus) ſed vbicunque & cõſtanter propinare, & ſemper optima fide, quenlibet ſacris iiſdem initiatum, non tantùm propinquum ſibi atque neceſſarium, ſed ipſummet etiam alterum eſſe ducere:Nihil pro ſuo iure agere:Nihil ſuum eſſe dicere & propriũ, omnia precaria exiſtimare, omnia profectitia & herilia, præter nudam voluntatem, in vtrãque partem ipſam certo quodam modo liberam, nec tamen ingenuam:quin & eandem ipſam egere adminiculo cælitus aduentitio, ac præcurrente Domini comitéque indulgentia & aſpiratu: Tum quod longè difficillimũ, & tamen in prima & ſumma cera tabularum diuinarum, inſignitè, & cõceptis imperioſe verbis conſcriptũ, id omni ope facere, Dei vt amorem ſummum ſic homo ſuſcipiat, nullum vt locum vlli alii deſiderio, ne ſui quidem charitati relinquat in præcordiis ſuis:quo minus totus eſſe

in eo amore, hemioliúſque conetur: Omnium aliarum rerum amorem, voluptatem, ambirum, cupiditatem, lorarios dęmonis ſpirirus, lictoréſque eſſe credere: Denique crucē ſeruatoris, crucē (inquam) & ſupplicium Domini, cultus & reuerentiæ cauſa nobis ſæpe nominādum & prædicandum, Pythii illius & Crœſi diuitiis, Perſarúmque opibus celebratis anreferre: Ob ipſius admirationem & cultum nihil in numerato, in ſpe omnia habere velle: Præſētia Deo eidémque Domino fœnerari: pro iis futura ab eo ſtipulari, quæ cētuplicatò redeār, quǽque optimo iure atque inuſitato apud homines, in cælo poſſideantur olim, quod genus eos demum manet, vt oraculis teſtatum eſt: aut eos quidem certè, certiſſimè & copioſiſſimè, qui roleranriā philoſophicam fixa fide nitentem, per omnes vitæ actus approbauerint ipſi Domino huius ſectæ auctori, præmōſtratori, & præitori: quíque ante extremum vltimi actus plaudite, nec laſſeſcere cœperint ipſi, nec animo labaſcere. Huiuſmodi dictara ſūt antiſtitis ipſius cœleſtis ſapientiæ, ex cuius vnius officina homines iuſti & ſapiētes exeunr: taliſque erat eiuſdem ſapientiæ ſubantiſtes, qui Coloſſenſibus ſcribens, acquieſcere ſeſe ait cum lætiria in vexationibus quas perpetiebatur: cùm reliquias oppreſſionum Chriſti eccleſiæ capitis in carne ſua exhaurirer, pro ipſius corpore, quam Eccleſiam vocat. id quod pro modo gratiæ ipſi Paulo datæ eum feciſſe intelligimus. Neque enim Dominus in ſua ipſius rantùm carne, ſed etiam in electorum ſuorum paſſus eſt, & ad extremum vſque paſſurus, in quibus regnum ſuum conſtiturum voluir. καὶ ἀνταναπληρῶ (inquit) τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία. Quibus verbis ſignificat, vt Photius auctor eſt, nos omnes eo nomine debitores eſſe Ieſu Chriſto, oporteréque ſingulos, pro captu ſui quenque moduli, & vniuerſos eodem genere id debitū diſſoluere. tametſi perſolui non poreſt æs rantum alienum, quod ne Eccleſia quidem vniuerſa ſoluendo eſt, id eſt corpus ſuo capiti. quod ὑστερήματα vocabulum ſignificat. Natura enim humana ſuapte origine rea & obnoxia quamlibet oppreſſa, ęquare ramen non poteſt ſupplicium domini inſontis vſquequaque. Quod igitur & ſigillarim & vniuerſim paritur, paſſa eſt, paſſuráque eſt electorum vniuerſitas, ὑστέρημα eſt paſſionis Domini, vt Photius intellexit. Verùm hæc atque alia eiuſcemodi paradoxa, Chriſtiana conſtituir philoſophia: vr parens ipſa hominum renaſcenrium, ita ſenſus & prudentiæ communis in diuerſum innouatrix. Quæ niſi plena fuiſſet numinis præſenriſſimi, nunquam hæc certè aliáque eorum conſequenria, tum in vulgus, tum

ad primarios ordines promulgata, vbicunque approbauiſſet terrarum atque gentium (quod factum eſſe nouimus) quantumuis idololatriæ opinione imbutarũ atque polytheiæ, adde etiam voluptati & ſenſuum indulgentiæ nihil non tribuere aſſuetarum. Paſſim autem eadem philoſophia legem nouam, inauditam & admirandam ſuaſit, immò verò legem ſummam, iure iam à principio gentium antiquatam, abrogatam, interlitam, obliteratam, quam Charitatẽ vocauit. Hæc lex quam rectam rationem appellare poſſumus, in homine quidẽ imbuto ſupradicta pietate: hæc inquam lex omneis mortales in familiam ſeruatoris aſcitos, æquo iure eſſe cenſuit, duntaxat adoptionis iure: vt pote vnius & eiuſdem domini imperio interdictóque parenteis. inter eos etiam neceſſitudinem germanitatis myſticæ intercedere, qui eodem parente ſeſe genitos recordarentur, eodémque vtero editos dilectiſſimę Chriſti ſponſæ, mira fœcũditate diuinitus donatæ. O rem ſtupendam! ô plenam numinis præſentiſſimi! profectò omnem ſuperat admirabilitatem, tantam fuiſſe auctoritatem, eam facultatem, id numen legis euangelicæ, leges vt naturæ, vt iuris gentium, vt iurium ciuilium & municipalium in cõmuni ſenſu gẽtium vniuerſarum, omniúmque nationum, inciſas tot ſæculis, humanǽque prudentiæ atque etiam philoſophiæ inuſtas, nõ mòdò paſſim abrogauerit, ac per omneis ordines, claſſes, ſexus, atque ætates, ſed etiam deleuerit & abſterſerit: quod quidem certè ad eos eáſque pertinet (quæ innumerabilis eſt multitudo) quos quáſque per ſingulas nationes pignerari, per omneis ordines deligere prouidentiæ viſum eſt, vt ádoptiuos liberos ſeruatoris, vt in album illud æternum relatos diuinę pręſcientię. Quęnam fuit autem illa vis tanta, vndenam ipſa enata, quæ & viriles & fœmineas mentes, ſeniles iuxtàiuueniléſque, robore inuicto indomitóque firmauit? quę huiuſcemodi perſuaſione pietatis dilectos illos ſuos imbuit, tinxit, inebriauit, etiam in Ægypto metropoli impietatis, vt parẽtes, vt pignora chariſſima, vt coniuges dilectiſſimas, vt facultates: denique vt vitam, mortem, & cruciatus maiores humana patientia pro nihilo duxerint, præ amplexu Ieſu Chriſti pro nobis in crucem acti? nempe vis illa fuit: illud fuit crucis numen præſentaneum. Crucis (inquam) illius & ſupplicii, tanto pòſt honoratiſſimi futuri omniũ inſignium, atque auguſtiſſimi, quanto ante Chriſtum in id lignum ſublatum, fuerat ſuppliciorum omnium teterrimun ac deteſtabiliſſimũ. inde enim gratia cæleſtis largitióque inexhauſta vt è perenni fonte cæleſtis munificẽtia manauit, qua Chriſtus tyrannidem principis

mundi diſſoluit. At quàm præſenti, quàm efficaci, quàm manifeſto Dei numine eos eſſe afflatos, perfuſos, ſuffuſos offuſóſque oportuit, qui vitæ immortalis atque beatiſſimæ adipiſcendæ certam ſpem & exploratam, in fide & inſtitutis Chriſtianiſmi, atque in pollicitatione ſeruatoris ipſius poſitam eſſe cernerẽt? ecquis eorum ſenſum eiuſmodi tum fuiſſe dubitat, cùm Phalariſtarum minas carnificináſque ſpernerent, vt Seruatoris elogia ita ipſis viderentur axiomatica fide digna, vt prænotiones illæ quæ vocantur, iis qui mathematicis argumentationibus ſtudere inſtituerunt? probè enim beati illi animi intellexerunt, morte Chriſti filii Dei, elatum eſſe imperium & principatum præſulis tartarei, quod quidem ad filios Dei pertinet, qui regnum Dei verbo & voluntate flagitant & expetunt. Cùm natura autem humana in huius vitæ mari naufragium feciſſet calamitoſum, ob iactum ſimplicitatis nudæ atque apertæ, culpa primordiali, diúque ea calamitas homines fefelliſſet in tenebris verſantes diuinarũ rerum ignorantiæ: ſub extremum ſæculorũ (vt creditum eſt) & mũdo iam vergente quaſique præcipiti, ſalutare lumen vitæ, plaudendúmque nuncium ſalus ipſa mundo, & ſeruator Deus ac liberator attulit, naturæ in integrum aut paulo minus reſtituendæ. Hunc nuncium cælitus delatum, Euangelium ſcriptura appellauit, nomine ſanè pleno fauſti ac felicis ominis. Quo lumine doctrinæ, ſalutis auctor Chriſtus & conditor, cui eam ob cauſam euangelia debemus in perpetuum & agnoſcimus, cùm diſcipulos ſuos prælucere mortalibus totum per orbem tenebricoſum iuſſiſſet ac docuiſſet, ipſe in cælum denuo ſuapte vi euolauit. Dein lampade (vt dicitur) per ſpiritũ ſubinde cælo delapſum, tradita aſſectatoribus illis ſuis, quos ſibi ad tantam prouinciam tótque prouincias legauit, per orbem terrarum ſparſas, iis tametſi incomitatis & expeditis, nihil tamen aliud niſi Pithò cæleſtem dedit, facundiam illis in re præſenti, ſecuris, nec antè meditatis, cum perſuaſione ſtabiliſſima abundè largituram. Ex eo igitur iam tempore reliquiæ è naufragio delectæ, indolem aſſeruantes gentis Abrahamidarum, per tot ætates, eadem duce philoſophia comitéque recolliguntur, tanquam ad ipſam ſalutis lampadem lucentiſſimam: quoad numeros aſcriptitiorum, cęleſtíque colonię & ſempiternæ deſtinatorum, diuina impleuerit prouidentia. Quem in diem, decantatam illam rerũ viciſſitudinis temporúmque clauſulã, æui etiã æterni ac beati auſpicatum & initium, Chriſtianiſmus cultoribus ſui præſtituit atque pollicitus eſt. Proh diui immortales, obſecro veſtram fidem, cùm hęc quę ego dixi, certiora certis omnes eſſe

dicamus: plerique verò(vt opinor)ducamus & credamus:cur vndique nunc itur in mundi obſequium, inimicum legis euangelicæ? eleuatorem cęleſtium auctoritatū?abrogatorem ęternarum ſanctionum, numine manifeſto multifariàm confirmatarum?tum etiam ſenatus conſultis receptarum prudentiæ atque religionis ætatum ſanctiſſimarum ſimul & conſultiſſimarum? Huic certè domino populi & magiſtro ita parêre,ita ſe probare ab ineūte ætate ſolertiſſimus quiſque contendit,quaſi & vitæ & necis poteſtatem habeat.an potius quaſi hominum productori atque fortunatori?O ſtultitiam meram,quæ frugalitas certa putatur & prudētia. At huius plani atque circulatoris,hominum(vt ſtulti putant)expolitoris,eam eſſe improbitatem atque petulantiam docet philoſophia,quam propter nuncium ei remittere prudentia, conditionis ſuæ non neſcia,debeat, in montémque ſacrum è medio ſecedere,atque ibi ad ſtudia incūbere ab eo diuerſiſſima. Verùm cùm hiſtoriæ doctrinæque ſeruatoris fides & auctoritas,in opinionem & prouerbium venerit, vt compertiſſima,vt teſtatiſſima,vt conſignatiſſima,vt numeros omnes denique veritatis & ſapientiæ complexa:quid cauſæ eſt,quin ſtupidi, quin torpentes,quin excordes ſimus atque væcordes, qui monſtro tot capitum ac ſine mente,morem gerere,cum eo gradum conferre, in tenebris vnà micare(quod aiunt) & euagari, certo tantóque cum diſcrimine,non horreamus?facem autem illam ducis philoſophiæ,ſacram & luminoſam floccifacere,ad portum prælucentē beatiſſimæ tranquillitatis? Nam quis inficiari audeat, ſi paulo inſtes acrius,cùm tantis fluctibus affectuum,cùm tam turbulentis iactetur æſtibus cupiditatum vita ciuilis atque in medio poſita, ídque nemo ferè intra pomœria natus orthodoxiæ,non agnóſcat,non fateatur, non queribundè ſæpe dictitet:ſolem tamen ipſum ſalutis,Phœbum illum ſapientiæ,qui nobis aſſiduè radiis mirificis ſacroſanctæ diſciplinæ prælucet:ſidera etiam ipſa Eccleſię Dei ſponſę,ſanctarúmque animarum luminaria,ab ipſo illuſtrata, à multo maxima parte noſtrûm neglectim obſeruari?adde ſi placet vel meo periculo, eorum quoque bona parte,vel deterrima potius,qui rerum diuinarum fidem,æternæque immortalitatis expectationem,tenere,tueri,ac circunferre debent:& verò qui in ſinu refouere & vegetare Chriſtianiſmi religionem ſemianimam,exiſtimari volunt,charitate feruēte. atqui nemo erit(vt arbitror)inficiendo,qui quidem ſe in oculis Dei meminerit conceptis ſerium in modum verbis, aſſeueratione adactum eſſe,tametſi nō iurata. Quid igitur hîc cauſabimur?cur omnes

animæ facultates pedibus eunt in ſententiam iſtius,quem communem ſenſum dicimus: atque ab euangeli auctoritate diſciplináque deſciſcunt contra pactum adoptionis?cur cùm tantum famæ ac venerationis omnium conſenſu habeat Euangelium:tam parum fidei habet in commerciis ciuilibus, tam parum obtinet auctoritatis in vita inſtituenda ad præſcriptum communis prudentiæ? At dictata eius & conſilia ſufficiunt ſubſidiis ac præſidiis parandis atque expediendis ad caſus omnes qui imminent humanæ conditioni. Cur igitur multitudo ciuilis conſiliorum ſuorum ſummam,ac ſuæ mentis theſaurum,in prudentiæ communis præſidiis, multo amplius ac libentius, quàm in fidei fano deponit? Vtrum quòd doctrina ipſa Chriſti, quæ quotidie auribus noſtris inculcatur,quæ oculis incurrit,numen illud ſuũ amiſit ſupradictum,quod tam luculentas quondam ſtrages impietatis inueteratæ, inter innumeras gentes edidit, barbaras quaſdam ipſas & bardas,quaſdem etiam ſemiferas,& tanquam androſphingum potius quàm hominum,ſi quidem mores & ingenium,non faciem tantùm ſpectaſſes,ſermoníſque commerciũ? An diuorum exempla tam multa,tam mirifica,qui vadimonium capitale cupidè,certatim,turmatim,agminatim pro Chriſto obierunt, vt multis & ſummis auctoritatibus teſtatum eſt & conſignatũ:externis quoque teſtimoniis congruè accedentibus, non eoſdem (vt ita loquar)radios veritatis,aut eiuſdem ſplendoris,nunc vt olim aſſeruant? At ſi hoc eſſe fatebimur,vnà quoque neceſſe eſt vt fateamur, non vetuſtatis ſitu id contigiſſe(ſeniũ enim res huiuſmodi non ſentiunt)ſed oculorum humanorum vicio, qui obtueri tantum lumen nequeunt,quod tempore & ſitu æui,ſplendoris incrementum accipit. Ex quo fit(credo)vt quaſi Deo cõniuente,aut minus iam res humanas arbitrante,vita ſibi indulgeat,veluti ſublata legis diuinæ ſeueritate,aut ſenſim deſueſcente, cuius ętates illę heroicę,ſanctiorum exemplorum fœcundæ,gratiam ſibimet ipſæ ducebant nec faciendam nec obtinendam. Quaſi verò edicta cæleſtia interdictáque euangelica,ætatem ferre tantam nõ potuerint,vt ſanctiones principum,vt ſcita populorum,vt mores emendati & inculpati,qui vix ſęculares eſſe ſoliti fũt vel luſtrales potius. Baſilius cognomẽto magnus in quadã epiſtola,Mandata(inquit)euãgelica,nec interuallis tẽporũ, nec rerũ humanarũ inclinationibus cedunt:ſed perẽni tenore eadem ad poſteritatẽ manãt,qualia ſemel ore ab illo promulgata ſunt veraci, beato,& immortali. hom ines verò nubibus ſimiles ſunt,quę pro tẽpeſtatum varietate,nũc in hanc,nunc in illam cæli partẽ feruntur:

ij vtique maximè, qui animo verſatili & ſententia euariante ducuntur. hactenus ille auctor, religionis rectæ prudentiſſimus. Sed ne ſit tāta cenſura taliſque iudicii diuini, quantam & cuiuſmodi monumenta ipſa teſtificantur, quæ non dubio numine claróque conſecrata ſunt: ne ſint ſupplicia peccatorum tam atrocia, quàm ſæcula innocentiora eſſe perhibuerunt, quando iam neſcio quid eiuſmodi nobis incuria ſalutis quam præferimus, promittere, diráque ſecuritas futuri æui videtur. demus etiam ſi fas eſt, hoc deterioribus iam ſæculis, & fortaſſe deterrimis, permittamúſque nobis multo liceri minoris præmia cęleſtia, atque immortalia, quàm quanti diſcipulis ſuis Chriſtus cæleſtium & terrenorum potens, & ſuperûm atque inferûm, indicauit & addixit, cohortíque vniuerſæ contubernali ſuæ, atque eius aſſeclis & comitibus. quid tum? Num etiam perſuadere nobis poſſumus, homines earum rerum cupidiſſimos, quas Deus inter homines agens, procul contubernio ſuo & comitatu cum deteſtatione amolitus eſt: homines (inquā) hîc beatos, & affluētes omniū rerum copia, in earúmque poſſeſſione animo acquieſcentes: vnáque deliciarum aucupes: aut qui eam vitæ conditionem exoptent & per ſequantur omni animi contentione: animas denique ſecundis rebus altiles & farctas, ſublimes hinc abituras poſt obitum credemus lege ab euangelo legiſlatore promulgata, ac ſanguine ſuo ſanctà, qua tamen vna lege poſſumus? Neque enim Dominus noſter, cū familia illà ſua ſodalitia, quæ facultatibus ſuis omnibus pignoribúſque ceſſit, cùm ſeſe daret in eius clientelam & comitatum, alioqui etiam fidiſſima & obſequentiſſima, tam dura conditione egit: & cum ætatis noſtræ hominibus cōniuentibus oculis acturus eſt, indulgētiſſimóque dominatu. Neque cohortem illam domeſticam, & peculiariter euocatam, ſequi veſtigia ſua voluit, conceptíſque verbis ſanxit, egentem ipſam & ieiunam, exuccam & exanguem, ac magnam partem cruentam: & nos tanto interuallo ad idem quidem ſacramentum vocatos, cæterùm exemplo longè diuerſiſſimo, ſolutiſſima militia & luxu prædita dignos eſſe cenſuit, vacatione fruentes operis faciundi. Neque verò priuilegium latum apud ſuperos de quoquam audiuimus, ne vno quidem, lege vt diuina, vt ſempiterna non teneretur. etſi multi diro errore ducti, ſolutos ſe ipſa arbitrantur quadam prærogatiua fatorum benigniorum, rerúmque ad votum cedentiū & ſecūdarum. Nimirum multi mortales funeribus elati ſplendidis, opiparis, & interdum ſymphoniacis, ſic beati hinc abeunt, vt principes olim Romani, ſæuitia & impietate inſignes, inter diuos refere-

bantur,ſpecie quidem illi viſenda ſpectandáque popularibus:cæterùm ridenda miſerandáque prudentibus. Hic fortaſſe reclamabitur ab his, qui inertiæ blandientes nepotinæque licentiæ, quorundam nunc hominum auctoritate confidentius abutuntur, nō indoctiſſimorum. Quorum verba ediſcentes,quæ nuper exierunt,pro oraculíſque citantes,ſententias fortaſſe partim negligunt, partim non intelligunt.Quaſi verò operum vacationes virtutúmque largiri conſentaneè poſſint,qui fidei iuſtæ vt iuſtificæ,primas & ſecundas apud Chriſtum Seruatorem,tertiáſque tribuunt.Age,num copiæ,num opes,num bona quæ vocantur externa,ea condirione poſſidentur:ſic cumulatos homines felicitate beatóſque efficere poſſunt,iis vt bona æterna illa quidem,ac mentis humanæ captu maiora,ſed tamen futura,& in ſpe tantùm poſita,mutanda ſint?At ſola ipſa explere deſiderium animorum auenrium,certum eſt inter homines ſanæ mētis. Atqui ſi in harum rerum perpenſione accurata verſari nobis aliquando vacarit,in mentémque venerit:nihil tam in cauſa eſſe perditæ incuriæ bonorum & malorum extremi reperiemus,quàm labantem ac vibrantem fidem hiſtoriæ ſacræ doctrinæque diuinæ. tametſi ô ſuperi,ô Seruator,rem miſerā,culpam fœdam,atque inexpiabilem. Scripturæ & oraculis credimus hæſitabundè, multis,magnis,ſolidis,irrefutatis auctoritatibus,exemplis variis ac mirificis ſic confirmatis,nihil vt iis eſſe poſſit conſignatius & compertius, rerum quidem certè intellectu iudicióque interiore comprehendibilium. Etenim vrbana multitudo & ciuilis cōuerſatio,errorum omnium magiſtræ, docent nos in perditis viræ rationibus,ſubſidium mutuari triſti ac trepidæ conſcientiæ,ab diſciplina Academiæ, ne pro certo quippiam habeamus,eorum etiam quæ de ſuperis inferíſque naturis oracula prodiderunt. At perpurgatis auribus initiatíſque eſſe oporter,à multitudiníſque malè ſanæ auſcultationibus inregris, qui myſticæ doctrinæ ſtudere conſtituerit, eíque aſſenſionē ſemel accommodare. Nam ſi fides labat, chariras protinus tepeat neceſſe eſt.at verò ſine ea operam & oleum huius ſtudii perdere nos nouimus:ita ſpes languebit & vaneſcet, & fruſtrà tandem erit & laborū & conrentionis ſumma. Hìc tu quid reſpondeas, ſi te ita affectum ſacrà philoſophia vt diſcipulum ſuum roget? Heus tu literarum hactenus cupidiſſime,eſt aliquid quò tendis,& in quod dirigis arcum? An paſſim ſequeris coruos teſtáque,lutóque,Securus quò pes ferat, arque ex tempore viuis?Certè aut tecum ipſe quiſquis es literarum amantiſſimus,aut mecum ego potius ita loquar neceſſe eſt,quaſi per

parodiam,& verbis illis vtar Satyræ. Quidnam igitur miſer ex cultu pietatis & philoſophiæ expecto? Immò verò ſi nihil penſi rerum æternarum habemus, aut ſi ambiguum quippiam & alternans habemus: quò tandem nobiſmetipſis negotium exhibemus in Helleniſmo,& ad philoſophiam incumbimus, quæ meditatio mortis eſſe dicta eſt à Platone? An expectationem illam tandem cæleſtis fructus & ſempiterni, quem tertio quoque verbo quiſque noſtrũ vſurpare in ſermone ſolitus eſt, quem nobis, quem liberis, quem cõiugi deamatæ, quem amicis, ac de nobis prolixè merentibus, libenter ominari & expoſcere diuinitus gaudemus: tanquam nucem extrinſecus nitẽtem, intus forſan marcidam, aſſeruare in ſinu nos putamus? Miſerum me, ſi ita eſt, atque etiam nefariè ter miſerum, qui aliud de re tanta ſentiam & pronunciem. Age verò, quidnam cauſæ eſſe cenſemus, quòd cùm longè maxima pars hominum, in tanta vitæ ſecuritate degamus, mortíſque ſempiternæ: vix tamen decimũ quenque videmus vel in morte placida, vel in morbo tumultuoſo, non vehementer trepidare, venturíque æui recordationem quaſi deprehenſum perhorreſcere? Quid quòd facinoroſi homines, & ter atque quater auſi capitalia: aliíque qui in ſumma obliuione & incuria æternitatis vitam egerunt, ad vadimonium mortis præſentaneum & poſt ſpem vitę conclamatam, in cœlum ſupplices ſuſpiciunt: Deúmque miſerabiliter diuóſque tãquam in tumultu aut naufragio, inuocant? Nempe quòd ſenſuum ludibriis, quaſi nebulis quibuſdam à principatu animi tum diſiectis atque abſcedẽtibus, lumẽ ſtatim veritatis validiore appulſu incumbere animo ipſi incipit: intellectúmque ad contemplationem earũ rerum ciere, quę impendent iam propius, & veluti capiti incubant animam agentium. Simul numen veritatis ſuapte vi tunc in mentem inſinuat hominum, niſi ſi qui ſunt torporis conclamati, qui callum iam obduxerit eorum præcordiis, qui pauci ſunt. hoc enim non niſi planè excordibus euenit, væſanáque rerum æternarum incuria correptis. Iccirco acris & ſtrenua futuræ omnino rei anticipatio, ad mortis commentationem nos perducere debet, vt ſemper appetẽtis, cùm iam dies eius ceſſerit: hominem autem eo amplius philoſophiæ ſtudioſum, in rem præſentem ſiſtere, vt immortalitatis in vtranque partem conſcium vberiore fide, & perſuaſione non labante. Sic enim fiet vt terrore mortis animus per totam vitã vacet, qui vulgò moleſtus eſſe ſolet, animorúmque conſtantiam frangere: cúmque vaſa mortis conclamata fuerint, quod ſæpe magna cum trepidatione vſuuenit etiã nõ quibuſlibet,

animus ſemper ipſe in ſtatione ſua excubans inueniatur, ac ſemper apud ſe ſit: vt denique ſibimet homo ipſi in articulo rei ſummæ, atque in vltimo diſcrimine non deſit, in quo ipſo ſumma actionum omniũ, conſiliorúmque & ſtudiorum vertitur: quippe vbi cum hoſte perpetuò certamen in æuum decernitur, eodémque infeſtiſſimo. Ecquis autem nouit an Dei placabilitas, quanquam aditu ſemper obuia ac facilis, blanda etiam ſui in vita, benignáque exhibitrix, in ſera illa tumultuariáque pœnitentia, non tam mœſta ob admiſſa, quàm pauore perfuſa, miníſque fati imminentis expreſſa, Atropi ſeſe germanam oſtenſura ſit? O ſi id euenerit, miſeras ac perditas ærumnoſæ vitæ rationes, & pudendas pœnitendáſque, iis maximè atque in primis, qui beati & affluentes fuerunt, tituloſáque & grandi nomenclatura illuſtres: quorum memoria extructis altè monumentis, cum elogio vitæ, longè latéque conſecrata, atque in multa vitæ ſæcula propagata eſt. O nubem erroris denſiſſimam, ô caliginem hominum cæcatricem, qua vita obducta eſt in medio poſita, atque in celebritate hominum, vt malè olim & præpoſterè lucem Latini hãc vitam appellauerint. Deus optimus, maximus, genus humanum ad imaginem ſuam factum, ſeruatum quondam volens, vicémque eius dolens & miſerans, vt in tenebris inſipientiæ dirę & inſanię, ad internecionem præcipitantis populatim atque confertim: filium vnicum, æqualem ſibi æui æternitate, cæteráque omnia parem, humanitatis plenæ velamento circundatũ, ad homines ipſos cum mandatis liberis liberóque imperio legauit: tanquam Mercurium quendam futurum, interpretémque commercii cæleſtis & ſempiterni. Is naſum ſapiẽtię verę ac diuinę, mirabilẽ atque memorabilẽ nobis cõdidit, aduerſus prudentiam cõmunẽ, ſapientiámque hominũ quamlibet prędritorũ natura pręſtãti & eximia. eius porrò aduentu & diſciplina factum eſt, vt Helleniſmi philoſophia, quæ emunctiſſimæ naris anteà atque ſagaciſſimæ eſſe ſibi omnibúſque videbatur, faſtigiúmque humanę mentis Deo propè ęquiparaſſe, mucoſiſſimam adhuc eſſe ipſa ſe fateretur. Hoc nihil vnquam maius atque admirabilius, aut feciſſe Deum aut facturum eſſe, humana intelligentia cõcipere aut comminiſci poteſt. Huius miraculi commentationem animo aliquando philoſophico, eiuſmodíque beneficii diuini memoriam, cuiuis etiam homini ſępiſſime excidere, qui quidẽ per imperitiam rerum, ruſticitatémque plebeiam, non impediatur rem ipſam animo verſare & perpendere, ſceleris inſtar eſt profectò ingentíſque piaculi. At quotus quiſque noſtrum, in tanta ſtudiorum va-

rietate,vel ad literarum cognitionem,vel ad quærendi poſſidendíque auiditatem,vel ad ambitum incumbentium,vel ad ſenſuum delinimenta pertinentium,ad ſuccifiuas ſaltem horáſne dicam,an horarum quædam momenta,raptim ac defunctoriè ſuccifa?in iis æſtimandis & conſiderandis bona fide occupatus eſt?cùm interim totus ſit,non in legitimis modò ſeriíſque cogitationibus:ſed ſæpe nugatoriis,& nihil ad ſummã inſtitutæ vitæ pertinentibus?O diram animorum torpedinem ſpem prorogandæ vitę:quæ nos à commentatione harumce rerum & ſimilium auocat.digna certè ipſa quam propter veratrum(vt dicitur)album ſumptitari debeat:quippe cùm mens humana tum maximè ab inſania liberanda ſit,quam atram bilem Græci vocant,cùm rationis certamen ſenſuúmque committitur,aduerſariorum acrium & pugnacium:id quod euenit quoties philoſophia copias ſuas inſtruit aduerſus dictara & præcepta ciuilis prudentiæ,ſenſúſque theatrici. Cæterùm Chriſtum ſuum chariſſimum Deus ideò ad orbem terrarum deſcendere è cælo voluerat, vt homines veritatis inueſtigandæ mirabili ſtudio prædіti, iidémque luculenta erratione ac deuia indagatione aliorſum abducti,in viam tandem redirent ad veritatem ipſam ferentem, indéque in cælum ſpectantem,rectáque pertinentem. Eius igitur aduentu & magiſterio factum eſt,vt enunciata diuina,oraculorúmque proloquia, ac vatum ſanctiſſimorum prædicta,cælitus olim edita,lòngo interuallo homines primùm pauci intelligerent,futuri paulò pòſt populi præceptores. diſpulſam enim oportuit craſſam rerum diuinarum ignorationis nebulam,quam orbi terrarum offuderant ſtygii Protei præſtigiæ,qui circulatoria ludificatione præſtringens oculos mortalium,eos in terram conuerterat, ne ſurſum aſpicientes,trans cælum perſpicerent. Quam in peſtem incurrens priſca philoſophia,ea ſibi tandem munia arrogare auſa eſt(vt eſt inſolentia)quæ diuinæ ſunt poteſtatis atque efficientiæ: in veritate interim perſequenda & veſtiganda toto ipſa cælo aberrans,vt eſt in prouerbio. Proinde cùm manifeſtum ſit nobis,quòd ſapientiæ humanæ orbitæ,commentationíſque philoſophicæ veſtigia, in ambages quondam ferebant, procúlque nunc abducunt ſtudioſos ſui, atque auertunt à cæleſtis diſciplinæ methodo, cuius Chriſtus ſeruator mortalium,auctor & præmonſtrator fuit:aliam nobis viam ineundum eſt,ducem etiam ſequendum orthodoxiam, cuius vtique doctrina tanquam amuſſi vtendum eſt ad dirigendas orbitas curriculi philoſophici.id quod viri olim permulti doctiſſimi cùm Latini, tum verò Græci fecerunt.

Et quidem abſque doctrinæ diuinæ lumine, ſine oracularium monumentorum adminiculis,gratiáque inde manante paracletica,nihil eſt opis in ſeſe mortali prudentiæ, duntaxat ad ſemetipſam in cælum erigendam, ad viámque capeſſendā ad ſummum bonum ferentem, qui ſcopus eſt philoſophiæ: quippe ad æterna contemplanda ſuapte vi caliganti & hallucinatrici. cùm etiam alioqui rationis(vt ita dicam)frenos,humanitatis efferatæ petulantia, virtutíſque lupata duriuſcula,nequaquam prius æquo animo libentíque acceptura ſit,quàm diuini numinis reuerētia,ſpéſque ſempiternæ beatitudinis,intrò ipſa inſeruerit. Ad ſummam ſi adurgere noſmet ipſos ratiocinādo inſtiterimus,neceſſe eſt, vt opinor, iſta reciprocari, Si doctrina ſeruatoris euangeli, auctor eſt & magiſtra veræ & inſontis ac perpetuæ ſapientiæ (quod nemo tam perditæ mentis eſt, quin protinus ponenti aſſentiatur)germanam vtique ſtultitiam fateri oportebit diſciplinam hanc eſſe temporariam & ſecularem,à communi ſenſu gentium oriundam,quæ ciuilis eſt vrbanáque prudentia, quatenus quidem certè diuinæ oppoſita eſt per lineam (vt aiunt)dimetientem. Et ſi partes omnes veritatis habet illa(id quod in prouerbium receptum eſt ratæ fidei apud omnes, quódque inſtar habet axiomatis)nimirū hæc omneis habet numeros falſitatis. Age, ſi illa ſacrarium eſt ipſius veritatis(quod in confeſſo eſt vbique gentium Chriſtianiſmi retinentium)in hac vtique continuò fatendum eſt, vanitatis eſſe diuerſorium. Denique ſi illa ſalutaris eſt,ac ſumma veneratione digna(id enim nemo inficias it)hæc continuò exitialis videbitur,& planè deteſtanda, ſi quidem hanc tute inſtiteris cum illa contendere.Iam verò ſi ne præſentia quidem perſpicuè cernit animus,nec futura præſagit cōmodè ſatis & tempeſtiuè vt qui tenebris obrutus ſit ſtolidarum opinionum: certè ad doctrinam illam numine afflatam & conſecratam adeundum eſt,vt ad lumen certiſſimum atque ſaluberrimum. Verùm ô mores inconſultos & præpoſteros:cùm ipſa ſapientiæ monumenta in manibus habeamus: cùm in precationibus atque ceremoniis quotidie recitētur,quas maiorum placitis & exemplis frequentari ab omnibus inſtitutū eſt:denique cùm veritas ipſa auribus noſtris identidem vltro ſemetipſam inculcet:quotus quiſque noſtrum inde abiens,eorum quæ audiuit, ad veſperum vſque meminit?meminit dico?immò verò quis ſatis attentè auſcultat,interim dum veritas ipſa atque ſapientia,quaſi cum populo, cum patriciis, cum omni ordine agit, præceptáque ſua è ſuggeſtu monitáque ingeminat? Quis verò animo adeſt præſenti &

contento? Quod niſi res alias interim aliáſque ageremus, inter cælites ipſos vtique verſari tantiſper videremur, dum verba ſacroſancta leguntur & palàm pronunciantur:dum tanquam oracula indubitata fundũtur:partim ore Dei prolata,eiuſdémque hominis:partim ab entheis vatibus multis antè ſæculis tum mirè prænunciata, tum cõgruẽtiſſimè iis quę ab ipſo geſta ſunt inter homines & exanclata. Videlicet hoc illud eſt ſermone diuino ſignificatum: aures plerique non habemus audiendæ ſapientiæ, veritatíque exaudiendæ. At oracula cæleſtia numen ſuum non perferunt,cùm in aures inſinuant tantis ſacramentis quolibet modo inauguratas,& more tranſlatitio. Nam niſi torpentem cæleſtibus promiſſis & interminationibus auditum haberemus(& præmiis enim & pœnis lex diuina ſancta eſt) ecquis tam perditi eſt animi, ecquis ſocordiæ tã deploratæ, quin pauore interim tremoréque perfunderetur?Nunc cùm Chriſto quotidie auſcultare inter ſacra ſoleamus,pręmia ac ſupplicia,tãta in vtranque partem,eadémque ſempiterna pronuncianti:inde nihilo ſecius abimus tum hilares,tum vultuoſi,prout res nobis natæ ſunt,ſtudiis noſtris atque deſideriis aut aduerſæ aut ſecundæ:futuri interim ipſi æui & perpetui,& cæli iuxtà tartaríque ſecuri,aut ſecurorum ſimillimi, præ ſtupore mentium.Hîc facere nequiui cùm minimè id affectarem,quin paulum digrederer ab inſtituto curſu.veritus ſum enim præuaricationis crimen,ſi id ſilentio pręter mitterem,quod incurrebat in ſtilum:etſi rurſus vereri ſubiit, ne vlcus tetigiſſe inconſultè viderer. Quare vt alternantibus ſententiis aliquando defungerer,hactenus periclitari ſtatui,vt ſpecillo magis quàm vngue vlcus attrectare auderem.nam ſcalpellum adigere tam luculento parentis communis abſceſſui, nequaquam filii eſſe duxi, qui infirmitatem manus ſuæ atque imperitiam noſſet.at fomentum admouere non ſuſtinui,ne aut frigidum iudicaretur à lectoribus, aut fortaſſe præcalidum, quod non minoris eſſet culpæ.Verum enimuero cùm ad vitam agendam duas vias diremerit atque inſigniuerit doctrina euangelica: ſalutis alteram & immortalitatis beatiſſimæ:alteram internecionis æternæ,ac ſpei proiectiſſimæ: earum in dies diſcrimen magis ac magis fugit,cùm tamẽ luculenta ſit orbita intermedia:ac tantum inter ſe diſtent,quantum fines & extrema bonorum & malorum. Plerique autem mortales non intra viam à Seruatore ſectã, ab eiúſque diſcipulis atque eorum ſequacibus complanatam, ſed in ſpatio contermino vel potius controuerſo, viam facimus:ſecuri quò pes ferat, vt ſuprà iam dictum eſt. Eorum autem minimè nunc me-

minero,qui per orbitas tranſuerſim exultãtes,horſum illorſumque, quâ fas,quâ nefas expatiãtur,ſoluti metu legis diuinæ & immortalis: Cuius ſanctio quãlibet prolixè cõcepta aut minaciter,nihil tamen in præſens ſpondet atque interminatur.Cæterùm non pauci ſunt,quãtum coniicere licet, qui libertatis diſſolutæ placita comprobantes, nunc in hanc,nunc in illam cauſam Academicorũ more tranſeunt: nullius addicti iurare in verba magiſtri. Quod inſtitutum vitæ nuper cœpit longè luculentius quàm pridem,impudentiúſque inualeſcere,nouarum opinionum occaſione, quæ magna ex parte cupidius exceptæ vt feſtiuæ,quàm intelligentius; vt ab imperita multitudine,fraudem capitalem creauerũt corporibus atque animis multorum mortalium.nempe quaſi præconium gratiæ euangelicæ,quæ legis ſeruitutem diſciplinámque obnoxiam excepit:non ad pileum mortales inſontis vitæ & abſtinentis, ſed ad licẽtiam quandam vocari Saturnalium & Floralium. iuſtitium etiam planè indixerit antiquatis legibus ac moribus,quotlibet ætatum conſenſu probatis & receptis, & verò ætatum ſanctiſſimarum atque doctiſſimarum.Hæc manus primùm tenuis & obſcura,ſenſim duces habere cœpit & ſigniferos armis inſtructos doctrinæ & facundiæ. Sed vt eſt temeritas multitudinis, quadrato penè agmine vel incondito potius, partes facere longè gentium auſa eſt,nonnunquam inter ſe diſſentienteis. erumpunt autem in dies in alias atque alias rerum nouarum molitiones:quaſdámque fœdiſſimas & ſceleratiſsimas: nõ iiſdem tamen auctoribus indignitatum,vt ex ſcriptionibus apparet,nec iiſdem voluntatibus.etſi inceptorum huiuſmodi amentiæque multorum inuidia,in eos inflammata eſt populari præiudicio,quorum nomina inclaruerunt in prouinciis quibuſdam,ob ſuſceptum primò facinus aut ſubſcriptum:quod per ora hominum agitatum eſt variis rumoribus. Verùm id permagni & præcipuè refert, quid dextro,quid ſiniſtro numine ſuſceptũ ſit ab vnoquoque hominũ, in auſis huiſcemodi:quod dies(vt opinor) nõ lõga declarabit.Peruellẽ autẽ vt ad res huiuſcemodi cõmẽtandas ſi factũ oportuit, & cordi fuit prouidentiæ, doctiſsimi tãtùm vtrinque,atque etiam exiſtimatiſsimi accingerentur,nõ etiam audaciſsimi.Eò autẽ res euaſit partim horum confidentia,partim illorum culpa:ſummus vt apex auctoritatis,honores propè diuinos adeptus dicam,an meritus? eorum nomine ſacerdotum,quos ſibi quondam Chriſtus cæleſtis pontifex legauerat adhuc inter mortales agens, ſanè malè nunc audiat ad vulgus & incommodè,ne quid amplius dicam, & verò in ordinem propemodum

redactus ſit ſermone permultorum,& licentia temporum. Inuidia porrò vt multis olim ætatibus in vniuerſum, ſic noſtra flagrare cœpit vehementius ſacer ordo mortalium, quem profanis ordinibus aiunt oportuiſſe ex inſtituto Seruatoris præmonſtratorem viæ ſalubris eſſe,atque è loco ſuperiore deſignatorem: id quod inter homines ſatis conuenit: de eóque demum controuerſia eſt inter eos ac reliquos omneis ordines, quòd præitores quoque eoſdem eſſe neceſſe fuit,exemplíſque prælucere,niſi ordinis maieſtatem imminuere exiſtimari non nollent, aliíſque penè contemnendam præcipua ex parte præbere. Etenim ſi ſodales illi dominici,reliquíque Chriſti diſcipuli, quíque ab vtriſque eorum ſanctiſſimam & germanam acceperunt diſciplinam vitæ,viciſsímque eam poſteris tradiderunt per incorrupta ſęcula,ſucceſſoribus in locum ſuum ſuffectis, pietatis æmulationem tantã vitæque ſanctitatis reliquiſſent,quanta exẽpla, quámque ſolida earundem virtutum reliquerant: haud dubiè (inquiunt) ambitio & cupiditas ſummotæ procul eſſent ab aris ſacroſanctis, ab earúmque miniſtris: quæ res duæ maximè à regno Chriſti diſſident. Deus in filio ſuo Ieſu Chriſto, quem pontificem mundo ſummi dedit ſacramenti, hominibúſque ſalutaris, cæleſtis etiam philoſophiæ conditorem & interpretem, exemplum nouum ac mirabile ſtatuerat,crucis ſuſcipiendæ vnicuique mortalium, qui ipſum ſequi cuperent vt pontificem, vt ducem delectæ à patrefamiliæ,beatiſſimæ illi hæreditati æternæque deſtinatæ. Id exemplũ præceptúmque, quos maximè venerari,imitari, exequíque decebat & oportebat,quibus diuus ille ſodalitatis delectę coryphęus,& collegæ ipſius,iure ſucceſſorio in manus tradiderant lampades magiſterii,eos iam diu ipſos copioſos imprimis factos,&,quod longè diſcrepantius eſt. Sed præſtat (vt opinor) vlcus altius non explorare, ne immemor eſſe conteſtationis videar à me factæ: atque hæc ſi diuis placet(inquiunt)auſpiciis Chriſti Seruatoris noſtri fiunt,eiúſque aſſeclarum ſub infulis & velamentis pietatis atque innocentiæ. Id verò quàm incongruè eorum profeſsioni, quàm abſonè euangelicæ ſimplicitati,quàm verſa vice religionis priſcæ,quàm ſurſum denique deorſúmque (vt apud Græcos dicitur) in mores receptum ſit, nullus non intelligit, & omnes vociferantur. Nam qui Domini noſtri quaſi ſub iugo traducti & furciferi(hoc enim Chriſtus Dei filius deúſque,ſeruandi noſtri ergô & eſſe & videri ſuſtinuit)teſſera & inſignibus,ſeſe ſacroſanctos eſſe meritò contenderent & venerandos,eos conueniebat ipſos,quo ſimiliores Domini eſſent aut

certè viderentur, parcius de genio ſuo cautiúſque mereri. niſi verò cenſemus. Sed rurſus hîc neceſſe non habeo multorum ſermone commemorando, litem meam facere ex aliena controuerſia, quaſi in cauſam ſubſcripſerim, quæ parum mihi cordi eſt, quámque maiorem eſſe non inficior cognitione mea. En quò mores (aiunt illi) deflexere ab illa diſciplina heroicorum temporum, nobis quidem illa commemoranda ſemper & prædicanda: ſed tamen vltimum à nobis, ab auíſque noſtris tritauíſque ſalutata, ac nunquam reditura. aut poſt inſignem quandam certè reditura tabernaculi Domini conuerſionem, vaſáque eius in officina priſcæ ſeueritatis bona fide interpolata, magnopere vt mirari homines non debeant antiquas diſſenſiones in præſidiis nominis Chriſtiani nuper recruduiſſe: quę vtinam diſſentiones tantùm ipſæ non etiam diſceſſiones ſanctæ ciuitatis fuiſſent, & tanquam abſceſſus quidam fœdi in corpore ſpõſæ Domini. Opprimi autem aut ſedari vt olim, ſic hoc tempore, potuerunt, non magis exercendis legibus, pœnarúmque atrocitate, quàm vitæ & exemplorum æmula ſeueritate. At nunc eò deformitatis licentia erupit in nauicularia Chriſti ſummi exercitoris: vectores vt hortamenta floccifaciant in puppi circáque ſedentium: quandò ij qui ad gubernacula ſumma admoti ſunt, quíque propius inde abſunt, obdormiſcere ſomnum viſi ſunt ſocordiæ, diurnum iuxta atque nocturnum, nec minus nubilo quàm ſereno. id quod ipſis omnino contigiſſe oportet obreptione funeſti Mercurii, aurea (vt eſt apud Homerum) virga homines improuidos exitialiter conſopientis. Pars etiam vectorum non contemnenda, delicias grauati magiſtrorum nauarchíque ſupinè iacentium (vt quidem ſpecioſè ſatis iſti plauſibiliterque, ſi minus verè, vociferantur) in nauigia ſe coniecerunt alia atque alia, derelicta & contempta ſummorum auſpiciorum naui, ſibimet ipſi velificantes. Quaſi verò Ieſus vnus ipſe nauclerus (ſi ad verum loqui velimus) prætoriam nauem egreſſus, per mare iam medium huc illúcque perambulet, quocunque inuocetur gentium ſubinde ſe conferens cum ſua nauicula. Haud ita pridem homines quoſdam ingenioſos, elegantiorémque in modum eruditos, pudere cœpit (vt videtur) μητροδιδάκτους aut eſſe aut videri. qui quanquam conſilii ſui cauſas, ſanè quàm ſpecioſas, in medium attulerunt (quarum illis copiam, hominum literas bonas linguáſque ignorantium improbitas largita eſt: quippe iure atque iniuria quædam inueterata tueri, eadémque ridicula, auctoritate ſola, famæque elogio obſtinantium: id quod nullis fidiculis

exprimi poteſt ab intelligentibus) quãquam igitur illi vt ſcita acroamata, plauſu primùm multorum excepti ſunt, tamen obliuiſci non debemus, parentem illam noſtram, tum innumerabili, tum beatiſsima prole fœcundam, eóque nomine ſponſo ſuo dilectam & commendatam, ſalutarem methodum, non ipſam à ſemetipſa, non ab humano magiſterio, ſed diuinitus edoctã eſſe. Verùm τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι fortaſſe videbimur: cùm vtrique apud ſeſe parentis eſſe domicilium certum contendant, & alteri apud alteros ſimulachrũ eſſe tantùm ſponſæ dominicę pari fiducia dictitent, nõ item pari ęquitatis ſpecie: & quidem vtrinque non ſtudio partium fortaſſe minus, quàm charitate certatur reponendę in artus ſuos diſciplinæ prolàpſę. Eſt etiam vnis in partibus id incommodum, quòd homines quidam exiſtimatione freti longo vſu quæſita, titulóque inani, magis quàm ſolido iure parta: omnia Dei ac pietatis Chriſtianę cauſa facere ſe aut ſimulantes, aut parum potius perhibentes perſuaſibiliter, ius oraculorum interpretandi ſolis ſibi vendicant. cùm interim alteri magnæ matris ſacra, putidis verbis eleuent: ceremonias, annis melioribus conſecratas rideant: ritus etiam vetuſtiſsimos: ordinũ diſcrimen obterãt ac deſpuant: hymnodias lerodias eſſe cenſeant: pſalmodias pro rhapſodiis habeant, vt quidẽ eſt opinio multitudinis occupatæ incõſulto prȩiudicio, in vtriſque partibus. His porrò qui auſcultare cupidius inſtiterunt, plurimi quidem certè, eorúmque imperitiſsimi, atque ideò deterrimi, nec doctorum hominum ſententiæ ſenſúſque intelligentes, primùm ſuis legibus viuere, deinde nullis cœperunt: quæ duo non magnopere differunt. Deo certè nunc vota, vt ſi vnquam aliàs facienda ſunt, ſi rempublicam in meliorem ſtatum ſaniorémque verterit. nam quid futurum eſſe dicas, cùm ſpretis centuriis prærogatiuis, primarúmque claſsium, cẽturiæ fabrûm, ſutorum, cerdonúmque in ſuffragia coëant de conſtituenda orthodoxia, apud nos quidem certè, cùm eò licentiæ ventum eſſe videas, Theologi vt paſsim agminatímque prodeant è ſchola Lucretiana & Epicureorum? Tam dira autem fuit quorundam illiteratorum ſceleratis in opinionibus pertinacia, vt velut pyrauſtæ vltrò ignem appetere non dubitauerint, nimirum dira vanitate elati & perciti, in numerum vt diuorum referrentur à ſuis factioſis: nec in eo falſi ſunt poſt fatum deteſtandum. Ita in dies inualeſcens errorũ proluuies indignis auctoribus & ſæpe obſcuriſsimis, veluti diluuium quoddam eſt priſcæ religionis, omneis ferè partes inundans Chriſtiani nominis, diſcriménque paulatim obruens pietatis atque impietatis. Qui igitur

diluuii huiuſcemodi periculum metuūt,in arcam vt tandem redeāt neceſſe eſt: ſiquidem eius compages eorum opinione diſſoluta, ritè reconcinnata fuerit. Atqui ciuitatis Dei & Eccleſię,quam Chriſtus appellatione benigna ſponſæ ſuę,quaſi pactę diuinitus,dignatus eſt: ſic conſtituta mihi videtur eſſe ſocietas,idémque ſentiendi neceſſitas: vt ſinguli paucíque facilè deſipere, atque à regula aberrare ſalutari non nequeant: vniuerſi vt non viam tenere prçmonſtratam àDomino, atque in commune ſapere non poſſint,quaſique conſipere. Quod tamen ita demum intelligendum dico, ſi illi quidem è conuentu paracletico, à gregéque dominico, ſuperbè ſubducere ſemetipſos aut abripere obſtinauerint: eorum taurorum non abſimiles, quos Ariſtoteles ἀζιμαγελῦτας vocat, quaſi ſui abgregatores, in ordinémque armenti ſeſe cogere indignantes: hi autem indictis rectè atque ordine conuentibus ſacroſanctis,tum charitate Chriſti in publicum æmulante(quod quaſi condimentum eſt eorū quæ concilia vocantur)in vnum conſpirare,atque in numinis diuini ſententiam tranſire parati ſint. In huiuſmodi autem caſibus, ac rebus propè perditis aut turbulentiſſimis, illuſtres ætates Chriſtianiſmi, ſolenne id remedium inſtituerunt,quod iandiu ac nequicquam flagitare ſe illi vociferantur. Verùm(vt eſt Aij loquentis proteruitas) rei longè ſaluberrimæ,quondámque vſitatæ ſæculis melioribus,appellationem tantùm inanem, quaſique reliquias quaſdam ac cineres emortui inſtituti præclariſſimi, ad noſtram memoriam aſſeruatas eſſe, plurimi nunc cauillantur. colorem enim iandiu quæſitum eſſe indicti ſenatus ſacroſancti in ædem concordiæ ac pacis euangelicæ: ſpeciémque conſultorum ac ludibria religionis.ſenatus verò ipſa conſulta nec ſuccum nec ſanguinem pietatis illius heroicæ nec ſpiritum habere,nec verò charitatem præ ſe ferre probam,ſtrenuam,æmulatione flagrantem conſtituendi Chriſtianiſmi, eiúſque maieſtatis. Zelum ſcriptura Gręca voce appellat, quo ſignificari antiquitàs voluit feruorem animi commoti vice publica, ſtimulúmque mentis in communem cauſam æmulæ. Multa huiuſcemodi aliáque non meliora, quę commemoranda non duxi, ex hominum ſermone collecta,ad inuidiam inflammandam non parum valuerunt, fatali quadam inclinatione rerum. quam rerum nouādarum materiam, oblatam potius quàm quæſitam (niſi fallor, vt ſunt rerum humanarum conuerſiones) nacti homines primùm pauci cum minimè meticuloſi, tum acumine præſtantiſſimi, multa quidem illi arguta atque etiam ſcita, vendibiliter: nonnulla

ſanè commoda illa quidem,ſed nón perinde commendabiliter: cęterùm aut ſenſim aut repentè plures facti, incommodè quædam exemplóque non probabili, in ſcenam protulerunt, multitudine circunfuſam nouarum rerum cupida, ad licentiámque propenſa, religione vacuam. paulatímque quorundam confidentia id tentatum eſt,vt patrum decreta antiquiſſima, ſcriptorum etiam auctoritas & monumenta, conſenſu tot ætatum rata & comprobata, pro nihilo ducerentur, vt iure ſubnixa tranſlatitio. Neque verò ſeſe aut quenquam liberi ſpiritus hominem teneri iam defendunt nebulunculi quidam illiterati, non modò reſponſis prudentum iuris diuini, ſecundum quę iura primùm pontificia & canonica temperata ſunt: quibus iuris dictio conſtat, olim ad normam & bona fide exacta: ſed ne inſignitis quidem atque nobiliſſimis, & maiorum (vt dicitur) gentium ſenatus conſultis, iuſsíſque eorum & interdictis, tametſi antè ſemper pro numinibus habitis. Ex quo euênit, vt vulgus licentiæ effrenatæ, quaſi equitium quoddam vinculis abruptis laſciuiens, legum ſeſe metu ſolutum eſſe exiſtimarit: legéſque diuini cultus, arbitratu ſuo condere ſibi ſuíſque non dubitarit. Audiamus ſi vacat, pauliſper Cyprianum, cùm doctum & vetuſtum auctorem, tum ſanctitate clarum, tum pietatis vadimonio capitali ad extremum probatum & conſecratum. Qui de manibus (inquit) conciliorum gubernacula extorquent, eccleſiaſticæ ſalutis nauem in ſcopulos illidunt. Quid autem indignius ac fœdius in Chriſtianis gentibus,& in ipſa ciuitate Dei eſſe poteſt, quàm leges antiquas populari licentia abrogari: vnúmque quemque ſibi vel populum vel tribum, vel ciuem perditiſſimum priuilegium ferre, trinundinóque promulgare? Quòd ſi ex euentu iudicium faciendum eſt,gratúmne id Deo fuerit tanta populi atque ordinum conſternatione res nouare, lucem etiam caligini publicę longo interuallo referre: ſit quidem hoc ſanè per me, quod & permultis viſum eſt, eorum quoque qui in partes non deſcenderunt. Sed & Phaëthon quondam ſurſum deorſum lucem circunferendo, quam in fraudem inciderit de cælo tactus. Verùm ohe,iam ſatis eſt, forſan dicet aliquis: & memini quid ſuperius teſtatus ſim. tantùm hoc addiderim, rem mea quidem ſententia non ſine numine quodam prouidentiæ cœptam & agitatam eſſe, qui euentus cunque rei futurus eſt ancipitis, quæ omnino diuinam manum poſcit. Iam autem in articulo arcendi incendij aut ſummo, aut præcipiti,aut proxime quidem eum ſumus,in quo ceſſandi locus nullus

eſt,ne Vcalegontibus quidem:niſi veterno magis quàm ſomno oppreſſi ſumus, quod ominari nolim. Nam quis tam hebes eſt,vt non videat incendii iam gliſcentis, ac niſi obuiam eatur,longè latéque populaturi,quâ pios,quâ impios,præpetes aues(vt eſt in prouerbio) & prænuncios eſſe,cultus diuini opiniones idétidem euariantes pro libidine cuiuſque etiam indoctiſsimi(quod inuidiam ſanè inflãmat incepti facinoris)aliàs futuri fortaſſe controuerſi apud homines ingenio doctrináque præditos?Scilicet hoc illud eſt ore veritatis ipſius pronunciatum.Ita fert humanarum rerum conditio,mundíque præpoſtera ac turbulenta ratio,reliquiæ vtique noxiæ primordialis: vita vt carere nequeat huiuſmodi euentis,pericula creantibus multitudinis animis:Scandala à ſcriptura vocantur: negotia ſæpe faceſſentia hominibus quoque circunſpectis,rerúmque exiſtimatoribus non quibuſlibet. Neceſſe eſt enim vt eueniãt offenſæ, cauſæque offenſionum.At verò id oraculum væ particula conſequitur è veſtigio, quæ omnibus formidoloſa debet eſſe,atque etiam horrenda. Væ (inquit Dominus)illis vnde offenſiones exoriuntur.Animaduertant igitur etiã etiámque ii ad quos res pertinere poteſt.Nam quis mortalium hodierno tempore noſſe ſatis videtur & agnoſcere, quid ſui ſit muneris & officii in familia Domini?Verùm quod ad rem nuper deſignatam attinet, quis eorum qui rebus nouis cœptandis mũdum circumegerunt,diſcrimen peruidere potuit fiduciæ atque cõfidẽtiæ? Quis cùm innumeram hominum multitudinem tanta religione alligauerit,ſolutum habere animum poteſt? qui quidem certè mentem torpentem non habeat ad religionis pulſus identidem inceſſentes animis,in re tam præcipiti ſuſcipienda, tandiúque perferẽda? Ecquiſnam verò tenebrarum lucíſque confinia ſic certò tenet,vt diſceptator harumce rerum ſedere ſine pauore atque horrore queat, in iudicióque lubrico & abrupto? Quod vtinam eorum qui cardines tanti cœpti hactenus verſauerunt,quod multi commoliri certatim conati ſunt,non aliquando ea mens fuerit,vt oculis auribúſque ſeruirent populi ac procerum,ad res huiuſcemodi excipiendas paulo appoſitiorum:nec verò decus ipſi quoddam opimum ſperauerint,et affectarint,exiſtimatione primùm tentanda & obtrectãda ordinis cõſecrati, clauóq; regẽdo Chriſtianiſmi præfecti: deinde ſuccedẽte ſupra votũ(vt opinor)conatu,proſternẽda etiam & affligẽda tot ætatũ taliúmque prudentia:tũ autẽ eleuanda & cauillanda ſenatuſconſultorum veterũ auctoritate, pro numine quodam paracletico ſemper habita. cuius ſenatus patres cõſcriptos cœlitũ numerum

diuorúmque auxiſſe, veri eſt ſimillimum, tum ob vitæ caſtimoniã, tum ob doctrinæ ſanctimoniam. Omitto probroſè vexatos, ac per ora multitudinis traductos, coryphæos ordinis ſacticolarum, ſcriptis contumelioſiſſimis. Mitto nomen orthodoxiæ, multorum ſtilis confoſſum, & maledictis penè contrucidatum. Hæc autem ſine luculento atque inſigni vulnere ac dedecore Chriſtianiſmi, fieri nõ potuerunt, ac ſine conſpicuo intertrimento rerum diuinarum fidei, diſciplinǽque euangelicæ. Cuius rei non iam argumentum eſt, ſed certiſſimum documentum, flagitioſa vita plurimorum, eius dogmatis in ſummam aſſertorum. Cuius nominis tegmento, quaſique patrocinio, licere ſibi putãt homines perditi & ſcelerati, quicquid collibuerit, non quicquid auctores ſunt homines docti: vnde ius nihilominus impunitatis & licentiæ ſumunt, hominum opinione duntaxat, qui inuidioſi dogmatis præiudicio ducuntur, quæ multo maxima pars eſt. Qua in re exiſtimanda, etſi æquis vtuntur apud noſtros homines auctores ipſi architectíque dogmatis, viris doctis atque grauibus non pauciſſimis: culpam tamẽ deprecari inuidiámque non poſſunt, ne iis quidem quæ ingenioſè ab ipſis & commodè diſputata ſunt. Fuit olim & ſæculis iam multis ſolenne doctæ aut ingenioſæ dicacitati, in officinam ſacerdotum declamitare, vt canonicæ diſciplinæ cauponatricem, vt vtar verbo priſco: in ordinem verò ſacris dedicatum, eóque nomine ſacroſanctum inuehi, tanquã in foro cupiditatis magis, quàm in atrio Domini negotiantem: nundinantem vnà cum pontificatibus atque antiſtitiis vacationes atque immunitates ſacrarum functionum, veniáſque inertię. nam & eius ordinis mancipes, inſtitoréſque tonſtrinæ maiorum ac minorum auſpiciorum, reprehendere videtur Apoſtolus in Epiſtola poſteriore ad Corinthios, vt verbo eius vtar, τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καπηλεύοντας. At verò præſidium caſtrorum Chriſti, exercituũ Domini, ex arcibus regni eius cum præfectis ipſis eieciſſe, præfecturáſque ipſas vno verbo abrogauiſſe, exempli eſt abſurdi, à taxiarchiǽque dignitate ac decoro vehementer abhorrentis & alieni: ſine qua mundus in ἀκοσμίαν vertens, nomen ſuum obtinere iam non poteſt. Neque verò minus eſt illud vitæ dedecus (vt nihil de impietate dicam) quòd ſacros profanóſque homines eodem habent numero locóque: & rerum hominúmque diſcrimina in lapide (quod dicitur) albo, alba amuſſi notant. Næ id eſt, vt alia omittam, non modò ad viuum (vt eſt in prouerbio) ſcalptum: ſed etiam vltra omnis penè memorię ſcammata, ſtilum adigere confidentiæ. Quòd ſi ij qui cœli luminaria

ſtellâſque cùm detrahere non poſſent,nec extinguere, obſcurauiſſe quodam modo eadem exiſtimati ſunt, non ſine luculentis indiciis & argumentis: taménne Euangelii lumen retuliſſe vitæ tanto interuallo dicentur eandem ipſam ob cauſam, ingenia huius ætatis? Id enim ſecundarum partium telæ, tertiarúmque textores,memoriꝫ prodere non veriti ſunt. Horum autem in ſententiam ſi publiça tranſire prudentia paſſim inſtitueret,quid cauſæ iam eſſet in poſterum quo minus nihil tam conſultum,agitatum,diſceptatū eſſet, nihil ſic ſemel definitum ac conſtitutum, quin denuo mox & ab integro reuocari in diſceptationem, ad populíque diſquiſitionem poſſet,ſimul vt cuilibet audaciori controuerſum id facere viſum eſſet? ita Chriſtianiſmi cardines,non ſenatuſconſultis auſpicato coacti,locíſque conſtitutis,atque augurio cœleſti conſecratis,vt moris eſt antiquiſſimi:ſed ex opinione cuiuſque verterentur,rerum compoſitarū retractatoris,temeraria manu factioſáque conflata. Sed enim non is ſum ego: non ea res eſt, cuius rei litem meam facere conſultò & meditatò inſtituerim: etiamſi non inuitus feci, teſtatū vt relinquerem,quantum vicem publicam dolerem Chriſtiani nominis:ſimul hominum ipſorum ſanè doctorum & memorabilium alioqui, mea quidem ſententia, & permultorum iudicio doctrináque præſtantium: tum autem literarum bonarum malè & incommodè ea de re audientium. Quid verò rurſus,quid (inquam) ſi (vt ſunt conſilia prouidentiæ tam admirabilia, quàm mortalibus occulta) hoc motu,hac rerum nouarum molitione Deus optimus ac maximus parturit conſtitutionem Chriſtianiſmi, reconcinnationémque antiquæ diſciplinæ? Quid ſi maieſtatem euangelii, fideíque verbi læſam & imminutam vltum ire ſtatuit: extinctámque charitatem aut perfrictione exanimatam? Denique, quid ſi non aliam cenſuræ fata ſalubris inuenere viam?tantíque æterna pararit regna Deus Chriſto? Loquar enim hîc quoque per parodiam, quando mihi obuiam non importunè occurrit. magno certè & hominum & animarum numero adhuc conſtitit hoc argumentum, ſtetítque non ſine plauſu aliquantiſper ab omni parte theatri:nunc autem admurmuratione aduerſa,maxima quidem ex parte, ob ſcelera factionum. Ad quotum autem actum eius peruenerimus,quis auſit aut poſſit affirmare? ſperandum tamē à cataſtrophe proximè rem abeſſe: quæ vtinam palinodiæ plus habeat,quàm tragœdiæ.quam in partem profectò neceſſe eſt animos vt inclinent ij, qui in ſcenam proferre primùm argumentum ipſum inſtituerunt,

ſi plauſoris egent aulæa manentis, & vſque ſeſſuri donec præco, vos plaudite, dicat Excitandus autem publicè pri uatímque Ieſus eſt, vt ventis huiuſcemodi tempeſtates cientibus, maríque imperitet, increpitis & cohibitis, ſicque trãquillitas redeat. Peruelim autẽ, in naui tantùm vt ipſe ſua Chriſtus ſomniculoſè obdormierit, non etiam ſopore vehemẽti obliuionis noſtri captus ſit: & (quod ominari nolim) fides ſemianimis in vniuerſum & veternoſa expergiſci ſine inſigni noxa nequeat. Sed cùm res ferè nulla (vt credimus) tã plenum ius poſtliminii, támque iuſtũ habeat, quàm venia diuina, (id enim ſubſidiũ humanitati identidem aberranti Seruator ipſe dedit) orãda nobis erit expoſcendáque pax superûm, nunquam non exorabilis ſuppliciter pœnam imminentem deprecantibus. Quod mox fortaſſe futurum eſt, ſi ex vtriſque ſtatiuis homines ſtrenuiſſimi, pacatíſque conſiliis affines, in ſuffragium mittantur ad dirimendas finiendáſque ſemel controuerſias. Verùm enimuero vt ad philoſophiã redeamus à nobis inſtitutam, quam ego philotheoriam facilè appellauerim, homini qui ad id ſtudium ſe comparauit, omneíſque ſuas facultates ingenii contulit, id omni ope faciendum eſſe cenſeo, quod infrà dicturus ſum. Nam cùm vita philotheori militia quædam ſit inteſtina, anguſtiis impeditis interdum, trepidíſque conſiliis obnoxia: præſidia ipſum multa inſignium oraculorum, elogiorumque diuinorum ſubſidia, ſimul virtutum exemplarium auxilia habere conquiſita oportet, memoriæque mandata. Ex iis autem aciem quandam inſtruere firmam & explicatam, quæ ſemper ſit in procinctu & parata aduerſus impetus cupiditatis, ambitionis, & voluptatis, identidem animo inceſſentiũ, aduerſus præſtigias dæmonis, oculis incurrentes hominum: aduerſus theatrum vitæ ciuilis, vrbanæque frequentiæ, illecebris permultis iiſdémque validis infeſtum: tum aduerſus rerum aduerſarũ fortunæque acerbitatem: nec minus aduerſus hominum iniquitatem, maleuolentiam, atque maleficia, fodicantia ſæpenúmero patientiam, animúmque vrentia: & verò nihilo ſecius aduerſus ſecundarũ petulantiã, quæ mea quidẽ ſententia, maiorẽ animaduerſionẽ exigunt, atque vigilantiam. Hæc enim ſunt arma, hęc tela, hæ machinæ Stygii graſſatoris in dolo tergemini: quibus haud temerè euenit ipſis, vt paria ſint aut philoſophiæ placita, aut rationis mõnita, quanuis cõſultæ, meditatę & cõfirmatę: aut prudẽtiæ humanæ cõſilia, quãlibet cordatæ, atque exercitatione cõdocefactæ. Contra quæ tela, ſanè infeſta & vulnifica, & necopinatò ferientia, eóque altius ſauciãtia, oculos etiã plerũque ſplẽdore inani vi-

treóque præſtringeratia: priſca rerum diuinarum prudentia propugnaculū poſitum ſemper habuit,& præſidium tutum in fide & ſpōſione Chriſtianiſmi. Quo mirū eſt magis,& ſimul ſanè dirum, quòd rerum diuinitus promi ſſarum ætate hac noſtra fides,emortuæ ſimilis eſt.Quæ vtinam ipſa ſingulis in nobis tantùm ſit intermortua.nam emori fides vniuerſim non poteſt,quæ à ſpiritu diuino in Eccleſia ſemel animata eſt. Certè præ vt eſt inſana cupiditas bonorum poſſeſſionis temporariæ,aut nulla,aut exilis eſt euanidáque fiducia in pleriſque mortalibus æternorum bonorum. alterutra enim earum alteri concedat neceſſe eſt,cùm vnà omnino eodem in homine ſatis eſſe nequeant, ſi quidem Pythagoræ cæleſti auſcultare velimus & fidem accommodare.Quocirca qui quærēdis & perſequendis vtriſque bonis ſtudere inſtituerunt pari animi contentione, ludere ii operam ſuam vtrobique inceptant,qui philotheoriā cum philotimia copulant, qui philochriſti ſimul eſſe & philochryſi meditātur:ii ſiqui ſunt,riualia ſtudia inter ſe, abſurdè atque irrito labore cōciliare conantur,geniis rerum ipſarum repugnantibus. Si duobus dominis ſeruire ſimul idem non poteſt,quod elogio veritatis teſtificanti non dubiè credendum eſt:quo tandem modo regno ſimul & tyrannidi? Quomodo autem regnum Dei eodem in pectore,tyranniſque auaritiæ,ambitus, & voluptatis hærebit,cæterorúmque affectuum in anima graſſantium?ſtatuit enim Plato in nono Reipublicę,virum bonum & ſapientem,inteſtinum intra ſeſe regnum: malum & inſipientem, tyrannidem eodem modo habere.à quo non abſonum eſt, quod Seruator ipſe euangelicè prodidit & mirificè,regnum Dei intus in hominibus eſſe, quod de ſanctis viris intelligendum Origenes cenſuit in tractatu de principijs.Itaque qui auream illam vitam viuere concupierint,quales ſunt theoricæ philoſophiæ ſtudioſi, ii argenteæ vitæ ſalutem ſemel vt dicant neceſſe eſt,idque fide optima. Sed deprauatus ſenſus hominum,magiſterióque ſiniſtro communis prudentiæ imbutus,cùm cupiditati agglutinatus eſt atque auaritiæ, cùm ambitum vt beneficum ac largitorē honorū,vt fortunatorem hominū cōſectari inſtitit,intelligere iam inde & perſpicere nequit, illā ſe vt rubi faſcem aculeatū amplecti,ſtrictímque retinere.hūc vt vtriculū diſtentū atque inanem cōprehendere:in quē ſuæ ſpei ſummam,theſaurúmque cōiecit auctis ſupra modū animi, & cupiditate perditi.Atqui huiuſmodi placita ſapiētiæ ius gentiū prodidit:quod ciuile mox excipiens,eadem ipſa excoluit:tum plebs populúſque magno ſtudio ſciuit:ſenatus auctor eſt factus: equeſtris ordo pedibus,

equis,velis in eam ſententiam tranſiit & incubuit. tempore autem ſuo ac prouidentiæ placito,Seruator mundi extitit, qui generi humano ea tyrannide oppreſſo, nuncium plaudendum & laureatum attulit: legéque euangela promulgata, & ſimul abrogato principi mundi eiúſque tyrannidi imperio,nouis verò tabulis edictis & prolatis,regnũ Dei eſſe iuſſit & ſanxit in poſterũ: legéſque ipſi regno conſentaneas,& inſtituta dedit. Iam verò ſacramento nouo & inaudito,omnes regni indigenas,incolas,aduenáſque adigi,atque in verba ſua iurare inſtituit: fidem porrò certiſſimam ſibi dare,ab eóque viciſſim accipere. Ab eo igitur cùm ſacrarium veritatis mundo relictum eſſe ſciamus & prædicemus: cùm aditum ſapientiæ antea clauſum,figurarúmque & ænigmatum denſiſſima ſeptum obſcuritate,patefactum eodem tempore & illuſtratum eſſe norimus,fateamur,& dictitemus: adhuc tamen hæremus in luto antiquæ ſapientiæ,pedéſque lotos in fonte purifico,& expeditos, rurſus contaminamus aquis ſpurcis,tricíſque implicamus. Qui ſi è puteis ſcripturæ haurire aggrederemur,i pſóſque puteos altius commentando,altiúſque fodere,quibus quidem certè noſtrum id facere promptum eſt: ipſa quæ nunc eſſe prudentia plebi,ſenatui,equitibúſque videtur,illa(inquã)ipſa ſæculi ſapientia, non dubiè amentia & inſania, nedum ſtultitia iudicaretur,ſummarúmque rerum inſcientia. Nunc quotuſquiſque vel peritorum atque literatorũ,in manibúſque monumenta ſacroſancta aſſiduè habentium, ea etiam ſæpenumero è ſuggeſtu enarrantium, non ſuauius aquas illas turbidas & populares guſtat,in cratere ciuilis ſapientiæ reſides ac ſtagnantes,ſi modò cyathos treis è ſiphunculis ambitus aut cupiditatis hauſerit, quàm viuam illam aquam libat,è philotheoriæ iugis ſcatentem atque ſalientibus? Proh dii iã immortales,quid eſt, ſi hæc demẽtia, ſi amentia, ſi væcordia non eſt? præſtigiæ ſunt hæ certè Stygii illius fidei noſtræ attentatoris: qui dolis miris,diris,cæcis, ductare ſuos nouit fortunæque alumnos,quos epulis illis ſemel perineſcauit, è medio atque etiam è tranſenna petitis, in eorum necem intẽta & concinnata: tum potione ſupradicta,mellita magis ipſa, & oblita ſubdolè,quàm ſuopte ſapore natiuóque ſuaui,tyrannidi ſenſuum,ſibíque auctorauit.niſi verò ſuaue reuera eſſe poteſt,quod amarulentia curarum permoleſtarum permixtum eſt,angorúmque perennium. Fidem igitur aut emortuam,aut exanimi proximam eorum eſſe oportet,qui in tam manifeſto rerum diſcrimine,longè deteriora eligũt, in eíſque ſtudium omne ſuum, animíque intentionem conſumunt.

At quotam partem noſtrum eximere huic culpæ,atque etiam diræ noxiæ hallucinationis poſſumus? ſi quidem ad limatum examen & iudicium expendere iſta volumus? Hîc mihi in mentem venit regis cuiuſdã Ægypti, Pſammetichus(vt opinor)is fuit,qui vt Athenæus quodam loco retulit,cùm ſcrutari arenas Libyæ ſtatuiſſet:iuuenes aliquot adipſia,quam vocant,exercuit,qui aridis in locis ſine noxa poſſent carere potione,& ſitim non ſentire.Hunc in modum qui in ſolitudine philoſophiæ ſapientiam quærere & inueſtigare ſtatuerunt, eos nihil ſitire præter nectaream illam aquam oportet, quæ operantibus in vinea dominica plærunque funditur diuinitus: ad cætera verò omnia eoſdem adipſos eſſe, in omnium rerum inopia,fide,ſpe, & charitate ſe tolerare. In ea autem vinea regnum illud Dei eſſe traditum eſt à prudentibus,ac iuris diuini conſultiſſimis: in quo regno nos oportet conſopitam fidem Chriſtianiſmi iacentémque excitare & erigere.Huius porrò duo extãt hodie monumenta & documenta integra atque incolumia, perpetuóque exſtabunt,quippe cedrinis in tabulis inciſa:quæ cùm ipſæ cariem nullam ſentiunt,tum Libani fragrantiam magnopere referunt,naribus quidem ad ea non hebetibus quæ myſticè odorata ſunt: & verò ad vnguentum illud imprimis æſtimatum à vera philoſophia, in caput olim ac pedes Chriſti Seruatoris effuſum. Illis porrò in ipſis tabulis ac monumentis actorum prouidẽtiæ,certa fides, explorata ſpes, geſtiens expectatio liberalium emeritorum, atque congiarii beatitatis à Chriſto pronunciati,cæli & terræ & vniuerſi potenti: iacent illæ quidem in pręſenti ob ſtuporem hominum, ſed tamen ſemianimes iacent,exuſcitaríque facilè & publicè & priuatim poterunt, ab illo exuſcitandi exanimatorum auctore, quanuis etiam & quãdiuuis emortuorum.Redeat tantùm animus mundi ad ſeſe in vniuerſum: ſin minus,redeat ſaltem animus hominum, philoſophiæ fide bona ſtudentium.tum rerum caducarum ille naturam rationis rectæ ponderibus expendat,non etiam ſenſuũ vaniſſimis lancibus, mendoſiſſimóque examine. Tum demum autem id futurum eſt, cùm Deus optimus & maximus, qui ſeſe non pridem animaduerſorem neglectæ religionis acrem & lynceum exhibuit, minacémque nunc patruum vt videtur, oſtendit: emendatorem parentémque pręſtare iis ſtatuerit,quos filius eius Ieſus fratrum appellatione comiſſima dignatus eſt. At verò nunc in eo ſumus ferè,prudentia vt communis ſuis magis copiis fidere,acquieſceréque in rebus pręſentibus,quàm diuinis promiſſis,futuríſque bonis confidere videa-

tur. Qui diffidit autem Chriſto, ſuperorum, inferorũ, mediorúmque potẽti, vnicóque Domino, fidelis ille eſſe, aut videri quî poteſt? & qui fidelis non eſt Domino, quẽ nihil latẽre poteſt, ab eodem ipſo miſer quidnam ſperare audeat? Huiuſmodi igitur homini quonã tandem pacto cõſtabit expectationis ſuæ ſumma? ſiquidem fidem habet ipſe ſtabilẽ immortalitatis animæ. Verùm monumenta iam dicta cõditi Chriſtianiſmi, fideíque (vt ita dicã) rerum diuinarũ & immortalitatis iactæ in terrã nouatam, diſciplináque ſalutari cultam, duo ſunt teſtamenta Dei, vtrũque ſummæ auctoritatis, & verò dubitationem omnem eximentis attentè cõmentantibus, aſſenſuſque cunctationẽ. atq; his tanquã duobus adminiculis adiutus philoſophicus animus, rerum interiturarum contemptione imbutus, admirationéque æternarum, erigere ſeſe ſublimem poteſt. Cælum etiam primũ ſuſpicere tertiúmque, tum eò paulatim viam inire à Seruatore ſectam primo, vnóque, paritérq; munitã. Hanc igitur materiam obiectã habet theoriæ cõmentatio, ſanè quàm copioſam & inexhauſtã, digniſſimúmq; vnum hoc omnium ſtudiorũ, in quo veteris hominis exuta ſenectute philoſophus, quaſi adoleſcere denuò incipiat, maioribúſq; longè pomœriis finem & extremũ curarum, vigiliarum, laborúmq; ſuorũ circunſcribere. ſiquidem oracularia ſcripta, intelligentia mirabili, recõditíſque ſenſibus excaturiunt, cõmentantis animi ſitim ſemper intendentibus, & ſimul ſuauitatem hauriendi liquidiſſimas imagines cæleſtium rerum & viſendarũ, quæ intellectu percipi tãtùm poſſunt. tum reſtibili fœcunditate fœta cõmentatio, alios atque alios intellectus parit, omnéſque veraces, & ſolidos, ſubliméq; rapientes, & in his quidem ipſis (vt dicã quod animo concipio) tanquã veritatis ſanctariis, Themidis illius cęleſtis (quod diximus alibi) quoddam eſt oraculum, quã conſiliariam Græci ſua voce cognominarunt, quaſi præſidem, potentémq; conſiliorum homini ſalutarium. Ad hoc igitur oraculum ſupplices ac venerabũdi, magnáq; adire cum religione debemus, atque animaduerſione extatica, ſi ſtudioſi ſumus. Nam ſi hac vtemur antiſtite ſalutis & cõſultrice, ſi eius reſponſa & cõſilia memoria complectemur, ſinúque feruido fouebimus: haud dubiè antidota hinc referemus aduerſus illas eſcas, exitialibus illiciis oblitas animarum aucupis, voluptatẽ, ambitum, cupiditatem, rerũ ſecundarum feſtiuitatem: ſuſpectam ſemper ipſam viris olim prudentiſſimis, iuríſque diuini peritiſſimis. Verùm homini ſtudioſo, qui quidem ſalutis auſpiciis philoſophiæ ſcholam ineundã duxerit: Themide auctore intra luminoſam porticum orthodoxiæ philoſophandum,

rerum illam multarum,magnarũ, mirabilium capaciſſimá,ac ſupra humanæ mentis faſtigium ſublimium:hâncque porticũ philoſophię egredi non debet,vt quidem diutulè immoretur,is qui euthymiam, quam vocăt,indagare omnibus veſtigiis, aſſequíque concupierit, vt pignus ſummi boni,cuius ipſius vmbrã tantùm fallacémque imaginem,priſca philoſophia ſummopere admirata eſt.Hoc qui facere efficaciter,appoſitè,conſtanter,ac conſultè inſtiterit:nimirũ ipſe inter diuorum iam & mortalium conditionem,mediam quandam vitam ſublimémque,quaſi ſemideorum egerit,quippe qui ad ſummi boni fructum æternum ſpem ſuam erigere,ad cęlum cælorũ intentionem cõtemplationémque poſſit:quæ merces eſt emeritorũ Dei militum, & appetendi terminus,vt inquit Auguſtinus in libro de cognitione veræ vitæ.Huic porrò ſecuritatem illam,trãquillitatémque philoſophiæ conſectanti, in Ægyptum non longius quàm res poſcit expatiandum,vt Gregorius inquit,cognomento theologus:nec in Aſſyriam curioſius peregrinandum.procul etiam inde abeundũ, ſolitudinémque verſus migrãdum bidui aut tridui:ſi quidem priuata hominis cuiuſque ratio non grauetur hoc admittere.quippe in regionibus illis maximè,tyrannus ille tartaricæ ſedis præſes, excurſores multos & peruigiles,animarúmque ſicarios habet,intentos & imminenteis ad omnem occaſionem diſturbandi fani dominici,atque depeculãdi.Neque verò ideo labaſcere eorũ oportet fiduciam,qui intra præſidia ſanctioris philoſophiæ ſe abdiderunt, quòd intra ſepta quoque eiuſdem ſæpe cientur tumultus. Etenim ſactoſanctus eſſe nemo poteſt in militia vitæ,antequam miſſionem adeptus eſt:nec petitam illam adeptus eſt,ſed oblatam diuinitus,emeritam iuxtà & cauſariam. & aſylum nullum ſanctum eſt aut clauſum cæcis illis prædonibus & ſicariis.Quando ne Paulus quidẽ ille athleta lectiſſimus,multarúmque palmarum pugil & inſignium,impetrare rudem huius moleſtię potuit, ſæpenumero inceſſentis miniſterio ſuo fungenti:cùm interim id iterum tertiúmque ſuppliciter ipſe flagitaſſet à Chriſto,indulgentiſſimo quidem illo Domino,ſed tamen quaſi laniſta delectorũ ſuorum, quanquã apud herum ipſum gratia ſumma vt mancipium ſcitum & eximium,ſingularíque flagrabat.cæterùm immunitatis inſtar fuit homini ſanctiſſimo,extra aleam eſſe præcipitem,intra pręſidium poſito tutelæ dominicæ.adeò locus nullus inacceſſus eſt proſerpentibus illis noxis,nemóque prudens in vacatione ſupina debet acquieſcere petitionum cæcarum diri gladiatoris,infeſti ſemper aut imminentis mortalium ſecuritati. Ita ſua eſt philoſophiæ quoque

palæſtra, obeunda illa quidẽ nec opinato ſæpe, iccircóque non ſine trepidatione & velut in tumultu. Sed quanti intereſſe cenſes, ex tuo ipſe propugnaculo è philoſophiæ caſtello, ex arce antè munita, hoſtem iam magnam partem exarmatum propulſes: an in locũ ęquum, imò verò in arenam aduerſarij deſcẽdas: tutéque pedibus vix inſiſtẽs, equitem (vt aiunt) prælio laceſſas campeſtri in planitie? Et vt pugiles olim campeſtres certo quodam victu atque neceſſario vti ſolebant, ad corroborandos & confirmãdos lacertos: ſic philoſophicum victũ accommodatum eſſe oportet ad alendam vim animi, virtutémque vegetãdam: σκληραγωγίαν Gręci vocãt: cuius etiam ipſius alumnæ ſunt inſignes virtutes & præcipuæ. Iam verò qui ſublimes illas ſententias tropóſque oraculorum, haurire cõmentando, & concoquere ad ſanitatem animæ velit, ex iiſque firmam perſuaſionem concipere doctrinæ ſeruatoriæ, & fixam opinionem rerũ ſempiternarum: is vtiq; ſtomacho vt ſeruiat ſapientiæ neceſſe eſt, plurimúmque indulgeat. non etiam vt ſcenæ, popularíque plauſui: non primorum ordinum ſecundorúmque palato: non denique iudicio communis prudentiæ, quibus rebus vrbana celebritas, conuentúſque atrienſis finguntur, temperantur, reguntur. hæc enim naturarum conſenſum inter ſe nullum habent, quam ſympathiam Græci vocant. Niſi verò credere poſſumus florida illa morũ ſermoniſque pigmenta, quibus homines vrbanitati ſtudentes, diſciplinǽque atriẽſi, theatro (vt dicitur) & ſcenæ ingenium Roſcianũ, & comitatem venditant, fucatã atque inanem, ad ſtomachum facere theoricæ philoſophiæ, quæ veritate tantùm gaudet, & candida ſimplicitate. quippe quæ diuinũ verbum pro epulis animi opiparis & ſuauibus deuorãs, dente prius intellectus myſtici commanducatum, ineptias illas oſtentatrices deſpuat vt fatuas, ad impoſturam ſpectantes, exitialémq; ludificationem: quę duæ res cum fraterna charitate, ciuilique ſocietate & legitima diſſident. Scenica verò iſta ſtudia atque hiſtrionica, ciuilis ſunt prudentiæ eiúſque alumnorũ, ſimul omnium quos iuuat & ipſos ſubdolæ mentis tectoriis, interdúmque ſceleratæ, fucum Deo (vt ipſi putant) atque hominibus facere. quippe qui vrbanitate ac lepôre ad fraudulentam ſimulationem attemperato gaudeant, verborúmque lenocinio aſſeruienti: & verò comitate populari, obuio cuique expoſita, atque aucupę gratiæ, cum obſequioſa quidem illa, ſed ludificatricula deditione ſui: denique cis aras, trans aras, atque per aras paraſitica aſſenſione, cùm intereſſe ſua putant: quo vno ipſi termino ius, bonum, æquum, honeſtum, definiendum cenſent.

His videas in ipſis,ſi obſeruare vacet,verſicolores vultus & chamęleonteam pro re nata extemporalémque mutationem;vt inquit Ariſtoteles.Stomatica autē ſunt iſta ſcilicet adiumenta vanitatis,conciliantia gratiam vrbanitatis:ori vtique fingendo & concinnando, non item ſtomacho ſalubriter afficiendo, præcordiiſque morbidis ſanandis accommodata.Sed enim Deus (ô vanitas humana ſtoliditate prædita)Deus(inquam)dignoſcere cautus eſt,quid ſolidum crepet,& pictæ tectoria linguæ.is ſpectator eſt,is explorator,is exiſtimator mentiū,& pertētator. Verùm qui huiuſcemodi nugis ſenſus habent perimbutos:vix eſt aureis illi vt pronas habere poſtea poſſint,vacantéſque ad auſcultationē differentis ſapientię & veritatis. Taléſq; ſunt ij fortaſſe,quos Chriſtus,id eſt veritas ipſa diuina,nō leuiter cōpellans, à concionibus ſuis modo quodā ſummouit,cùm inter ſermocinandum ſæpenumero exaudibili voce dixit, Qui habet aures ad audiendū,audiat.ad aures enim tātùm acroamaticas auſcultationíſque myſtagogicæ,audientiā ſibi fecit, cōſtantémque & æternam attentionem æternus ſermo Dei,qui etiam ſapientia eſt germana & ſempiterna:idem ſalutis auctor architectúſq; mortaliū.Minimè verò ad eorum aureis hominum ſuauē atque penetrabilem ſuadæ cæleſtis aculeū pertinere voluit,qui in diem viuentes,tēporarios fructus bonorum atq; honorū conſectantur,voluptariarúmq; rerū.Tametſi quibus auſcultare ſacroſanctę philoſophię cōtigit,emēdatæ vitę innocentíſq; magiſtræ:quanti tādem æſtimandū eſt ad vitam ſine anxietate,ſine tabifica ægritudine animi traducendā,quod ſperare illis licet, vel ſpe potiuscerta vſuuenit antecapere,ac ſibimetipſis repræſentare,immortalitatis cōditionē cumulatā veris bonis,rebúſq; omnibus exageratā in primis expetēdis?Seponamus quęſo nobis quotidie,ſeponamus(inquā) momentū tēpuſculi ſuccifiui, vel ſemūciam tantùm horæ carpamus,ab iis quæ maximè agimus vacuā & feriatā: tum cogitet vnuſquiſque quid ſeſe futurū eſt,cùm poſt peractas vices orbium cæleſtium, eorúmque temporum, exuuias ſuas animæ tandem recepturæ ſunt,hæ in pœnam horrendam, illæ in præmiū beatiſſimum : vtræque tamen viuaces in perpetuum & porrò. Hîc cui non mirari ſubeat ſimul & miſerari,mortalium ſenſus hebetes ad contemplationem æternitatis: qui quidem ea quæ moribus cōparata ſunt, quæque in præcordiis mundi perſidentia, ita inualuerunt,vt callum iam tot ætatum inconſiderantiæ,in communi non modò ſenſu, ſed etiam prudentia duxerint, accuratè, perpenſè, & exactè conſiderarit . Nam quis noſtrum , cùm ſibi ſuam rem

ipſe & pręcipuam, maximè atque acerrimè agere videatur: id demum ſatis agit quò pertinent ac referuntur omnia quæ agimus, curamus, cõtendimus, & laboramus? niſi non eò ſpectant omnia vel nobis nõ animaduertentibus, aliáſque res (vt aiunt) agentibus, commodiſſimè vt viuentes, deſiderare rem vllam ad extremũ deſinamus, vel exiguã. At nos ſic in patriam, ſic in coloniam beatitudine exaggeratã tendimus, vbi demum deſiderandi quicquam finis eſt: vt pueri ludibũdi & errones, qui cupidè ferè faciunt, ſinuoſis vt itineribus ac maximè deuiis, ad ludum literarium ſeſe agant (vt eſt in ſermone ſæpe vulgi) potius quàm eò vt cõtendant, quò ire deſtinauerunt. Ab eadẽ ignoratione veritatis, & verò à ſtupore mẽtis, illud eſt, quòd in rebus ſecundis lætitia geſtiente exultamus: quaſi auſpicium ſalutare acceperimus, id quod plerunque obliuionem æternæ vitæ affert. Quoto enim cuique tandẽ in rebus admodũ lętis, in extis (vt ita loquar) regalibus ac magnificis, obſeruari potuit ſpecies tumultuarii mortis vadimonii, quod vltimã denũciat neceſſitatem, cùm indeprecabilẽ, tum ſæpe præcipitem? Enimuero Chriſtus moriens in cruce, felle & aceto guſtato, propinaſſe quoddam poculũ nobis videri poteſt, partim mẽtis acrimonię, ad cauẽdas mundi, vitãdáſq; fallacias: partim abſinthii vitæ, nõ etiam mellis atq; deliciarũ, ſi quidẽ adhęreſcere veſtigiis eius cupimus, quibus in cęlũ mortalibus viã affectandã eſſe docuit inter concionandũ. Quis autẽ noſtrũ nouit quo loco ac numero homines apud Deũ habeantur, in albúmq; deſtinatricis prouidẽtię relati ſint: qui hîc vel ſummò vel infimo ipſi numero mortalium habentur, vel ſplendido & obſcuro? Nimirũ candidis nos & atris dies hominũ calculis adnotamus, ratiocinatione cæca plerunq; & prapoſtera. vſque adeò abſurdè rationem rerum inire mundus nos inſtituit magiſter multitudinis: in cuius ludo ſic ab ineunte ætatula verſamur ad vltimos vſque actus vitæ, vt pœnitẽda ſemper pigendáque diſcamus, magna cum afflictatione animi. ſtultam hominum ſuperficiariámque coniecturam: cum elogio ſumma fide prædito didicerimus, in caligine multa altiſſimáque iudicia Dei eſſe merſa. Homines certè multos beamus exiſtimatione noſtra, quaſi per viam pomparum thenſarúmque ad immortalitatem famæ & memoriæ, quadrigis (vt aiunt) albis vehentes: cùm interim ad ſceleratam ipſi portam rectà contendant iter, indéque ad necem tandem rapiantur abominandam & ſempiternam. talis eſt enim ſæpiſſime cataſtrophe theatricæ iactationis induſtriæ, & ingenii, & ſolertiæ, in qua ciuilis aulicáque prudentia ſpecimen ſui præbens, veſtigia viſenda perpetuá-

que relictum ire vitæ ſperat,feliciratem per illuſtrem æmulandámque tranſactæ. Quippe ſi lege ſua agere ſeuerus idem & miſericors Dominus inſtituerit: eorum mortalium plurimi qui rriumphali porta ingreſſi, per ora ſtupenrium rranſuecti ſunt populi ac procerum,ſcelerata mox iidē porta, nefaſtóque exitu ex hac vita excedunt. Sed (hei mihi) Chriſtus nobis fidem facere hallucinationis noſtræ, ob ſtuporem noſtrum nequit, præpoſteríque iudicij: qui mundo ror, rantos ipſe, tam locupletes veriratis ſponſores dedit, vadéſque capitales. Verùm enimuero hominum ſtulritiam philoſophia ridens, huiuſmodi vitam docer laborum eſſe curarúmque congeriem,& cumulum angorum,pyramque cupiditatis atque inuidię exaggeraram. Inde autem nauiſſimus quiſque atque ſtrenuiſſimus iudicio communis prudenriæ,quàm plurimum ſibi ſumit,in manricámque pertuſam ardenris auaritię ac perfluentem infarcit: ſicque præclarè rem gerere faceréque exiſtimarur,& ſua & imperitorum ſenrenria:cùm inrerim irrito labore (vt illa demonſtrar vitæ magiſtra) ſimilíque Danaidum torqueatur, qui inferis quondam deſtinarus eſt.Sed nullo rhure litabis:hęrear in ſtulris breuis vt ſemūcia recti,inquit in Satyra Perſius. Humana igitur prudentia litem ſuam luculentè facit inrerdū,decreris exiſtimandis,placiríſque prouidentiæ: hominum eriam felicitarem fallaci rationum putatione colligit,rerum tantum ſecundarū modulis eam metiens. Mihi enim qui forrunæ obſecundanri vela pandere maiori cōtentione pergunt, terreníſque rebus vehementer adhæreſcere,ſimiles eſſe vidētur feris circulo grandi ſic alligatis aut incluſis,inde vt erumpere nequeanr. Vt enim illæ curſim recurſimque circulum àmbientes,cùm nihil promoueant,ramen ſeſe ſemper exitum inuenturas aut ſolurionem ſperanr:ſic ambitioſi hominis vita & cupiditate perciti,nihil aliud eſt,quàm orbis quidam & cōtinuatio curarū,laborum,anxietatum, ſeriem illi ærumnoſæ vitæ perpetuam conrexenrium:cùm interim ad bonorum ſummā adipiſcendam,quam conſectari videtur, non proficiar hilum. Quid igirur in veſtigatione ſummi boni,quod omnes expectare noſmetipſos,in cælum idenridem oculos attollentes, dicimus:opus eſt in Ægypti medirerranea deſcendere?quid vſquequaque ibidem expatiari? Quid verò curioſè penetralia Ægyptiorū gentis luſtrare,indigna vtique & auerſanda oculis, ſanctioribus ſacris purioribúſque initiatis?Huiuſmodi eſt ille fortaſſe deſcenſus ad inferos animarum,quem Homerus vir Græcus,poetarum omnium præſtantiſſimus,æmulúſque eius Virgilius noſter finxerunr.quibus

in locis monſtra varia eſſe perhibuerunt,hominúmque cupidorum, auarorum,ambientium ſupplicia conſtituerunt,quæ ſi oculis ſubiicere cuiquam & perluſtrare placeat, primo cuique fortunatorum in illas tenebras coniicere ſeſe atque inſinuare,multo vtique promptius eſt, quàm eorundem paucis inde prudentibúſque remeare, vel eorum quos ardens euexit ad ſidera virtus.tenent enim media omnia ſyluæ, vt inquit ille. Quibus in ſyluis luſtra ſunt & cubilia eiuſmodi ferarum,cupiditatis,auaritiæ,ambitionis,inſolentiæ, tum ſalebræ multæ opacæ ſunt, ſinuoſǽque in deuia abducentes, lucis etiam ſuperioris inficientes obliuione expatiatores homines, erronéſque animos. Quāquam quid dixi in Ægyptum deſcendere? quod interdum atque per occaſionē aut neceſſitatem facere, fortaſſe philoſophia alūnis ſuis indulgeat & amātibus ſui: cęterùm & catè & circunſpectè,ſuſpenſíſque in greſsibus ob pedicarū ſuſpicionē. Quid verò ſi homines ab eiurata Ægypti ſeruitute,exuuiíſq; eius in ſacra lauatione abiectis fermè cū deteſtatione,denuo ipſi nō dico in Ægyptū deſcēdere ſuſtinent,cōmerciíque alicuius gratia peregrinātur: ſed in Ægyptū in timam trāſuerſi & pręcipites ruūt, Ægypti tyrannorūne-xus vltrò & cupidè rurſus ineunt: qui inſani affectus ſunt,animi trāquillitatis perturbatores? in ergaſtulis etiam eorum miſeri cōflictātur, aſſidua neceſsitate operis faciundi, ingenuis animis pudendi & deſpuendi? Hîc rurſus, hîc nō mirabimur rationis ſtuporem,torporémque intellectus humani? Profectò ſenſus cōmunis & vita mortalium à vero auerſa eſt,& veluti oculis mentis capta. Non Chriſtos nos eſſe ipſi Domini,nō vnctos oleo lætitiæ meminimus,diuiníque ſpiritus, qui theatrico iſto noſtrapte ſponte vngamur oleo,anxietatis curioſæque cōtentionis,theatróque aſſeruiētis,vt æmuli ſcilicet,vt diſcipuli ſpiritus cupiditatis improbiſſimæ,Chriſtianorúmq; tantū inane nomē circunferentes.nā inſtituta ciuilia atque vrbana & planè ſęcularia,vt titulo ac primore ſpecie Chriſtiana ſunt: ita cōſideratione limata atque exacta,antichriſtiana reperiuntur. Age,quotus eſt hodie quiſque,vel ætate hac deprauata,& ad veritatis intelligentiā hebetata,nec iam ferri tātum duritia,ſed plumbi grauitate temperata: hominum dico non profligatiſſimorum,qui ſi vſu uenerit,vt pro tuendis aris Chriſti aduerſus impiam barbariem pugnandum ſit,nō libens in cauſam piam animam profuſurus ſit? quin ſe (inquam) coniugem & pignora deuouere omnibus cum bonis paratus ſit, ſi partes orthodoxiæ in diſcrimen vocentur? vix decimus vt opinor, hominum quoque ſui liberorúmque paulo plus quàm pium eſt amantium. Sed

fac vt non minor pars tantùm hominum Chriſtianiſmi ſpem retinentium, nomen ad ſacramentum illud cupidè datura ſit. hoc nimirum vehemens indicium eſt fidentis & infixæ ſuapte vi religionis Chriſtianæ in animis hominũ, hærentíſque præcordiis glutino initiorum. Cur igitur aut quî fieri dicas, vt oraculis euangelicis, vt ſententiis conſenſu nominis vniuerſi Chriſtiani ſic receptis, vt auctoritatẽ (quod alibi ſæpe dictũ eſt) axiomaticam habeant, tamen aſſenſionem Ephecticorũ more philoſophorum accõmodare videamur? Contrà verò in iis rebus quæ oculatam fidem atque auritam habent, non ephecticum aſſenſum, nõ ſcepticũ, vt olim Academici, ſed dogmaticũ catalepticúmque largiamur? Quæ (malũ) eſt iſta peruerſitas opinionum? num ſenſuũ locupletius eſt aut iuratius, quàm intellectus teſtimonium, cui magis credatur? Nunc autem trãſmittam auctoritatem oraculorũ, quæ omnem ipſa prorſus hæſitationem eximit hominibus ſanę mẽtis, nec Sirenicis illecebris ſenſibúſque affectis. Nego hominem eſſe quenquam diſciplinarum peritum, quin formis mathematicis, interuallis & angulis, eorúmque theorematibus, fidem habendam certam & fixam eſſe ducat: ad quæ tamen comperienda, nulli ſenſuum teſtimonium ob id denunciatur ad iudicium philiſophiæ, vt teſtificetur de fide demonſtrationis eorum. & puncti quidem mathematici, & lineæ geometricæ ſcientia, cùm ne aſſentiendi quidem cunctationem admittat inter artis diſcipulos, tamen ab intellectu longe plus, quàm à ſenſu mutuatur. Quanta autem ſit ſenſuum fallacia, Academiæ placita docent, inſtituto Romani fori, iuríſque dictionis ciuilis comprobata, ſi Ciceronis elogio credimus in vltimo Academicarum quæſtionum. Quam noſtram rationem (inquit) maiorum comprobat diligentia, qui primum iurare ex animi ſententia quemque voluerunt: deinde teneri ſi ſciens falleret, quòd inſcitia multa verſaretur in vita. Tum qui teſtimonium diceret, vt arbitrari ſe diceret, etiam quod ipſe vidiſſet. quæque iurati iudices cognouiſſent: ea non vt eſſe facta, ſed vt videri pronunciarent. Et nos Chriſtianiſmi mordicus retinentes, in iis quoque capitibus amplectendis Euangelicæ legis, hæſitatores aut ſumus, aut eſſe nos oſtendimus: quę ſi in dubiũ reuocentur, ſumma pietatis Chriſtianæ hæreat neceſſe eſt? id autem ominari argumentando, nedum addubitando, vereor ne ſceleris inſtar ſit ingentis & expiandi: ita ad infantiam res ipſa nos redegit. Quapropter clauſulam huius libri hîc facere coacti ſumus, etſi rei indignitas ampliora poſtulabat, dicendáque affatim ſuggerere ſcribenti videbatur.

DE TRANSITV HELLENISMI AD CHRISTIANISMVM, LIB. SECVNDVS.

CHRYSOSTOMVS auctor magni ſplendidíque nominis, in epiſtolam Pauli ad Romanos, laudationem diuini eius viri ſcribens, ait ſe non vereri Paulum ipſum mundi cor appellare, innumerabilium bonorum fontem, principium & elementũ vitæ. per quem Deus, inquit, arcana miranda effatus eſt, quódque mirari poſſimus, maiora quàm per ſemetipſum. Hæc mens diuini viri, immò verò hic animus vitæ, hæc mundi prçcordia, Dei ſapientia perimbuta, tincta, atque grauida, philoſophiam theoriæ ſtudioſam magnopere locupletarunt, atque etiam maximopere. quippe quæ commentationis rerum cæleſtium ſyluam, vaſtam, denſam, opacámque aperuerint: in qua ſylua velut indagine commentationis cingere cubile veritatis ipſius, ſummíque boni legere veſtigia poſſemus, in montem Olympum ferentia. Is porrò Dei teſtimonio ornatus, quaſi lectiſſimum ſpiritus diuini, cæleſtíſque diſciplinæ conceptaculum, & ſimul ſpectatum aſſumptus adyta ſapientiæ, digniſſimus eſt vtique, cuius elogia & monumenta, qua de re nunc agitur, inſtar ſint apud mortales decuriæ vnius aut alterius magiſtrorum, atque etiam centuriæ, ę ſinu prouidẽtię Dei, ex eiúſque ſapientię ſanctario prodeuntium. Quare qui huic veritatis antiſtiti, legis euangelæ interpreti, Seruatoris ipſius ſalutíſque hypophetæ, auſcultatorias aureis adhibere neglexerit, & acroamaticas, is è ſchola philoſophiæ continuò explodendus eſt conſenſu prudentium: & verò è conuentu eiiciendus vniuerſorum ſacris Chriſtianiſmi operantium, quam Eccleſiam quaſi concionem ſanctam piámque, ſcriptura appellitauit. Atqui talis tantúſque is magiſter in epiſtola ad Epheſios, filios diffidentiæ quos vocet non video, quibus iram Dei imminere idem teſtificatus eſt, ipſe niſi homines Chriſtianos noſtri ſimiles, præſertim huius temporis, quo tempore fides vel tantulum labaſcens, expiabilis vtique indiget animaduerſionis diuinæ & ſupplicii: poſt confirmatam conſenſu tot ætatum perſuaſionem diuini cultus, & pietatis eiuſcemodi quę profitetur ipſe Chriſtianiſmus. Diffidentię enim filios, quã ἀπείθειαν Græcè dixit, eos appellat, non qui fidem abrogant atque auctori-

tatem ſermoni euangelico, ſed qui vel quicquam derogant ac detrahunt fidei atque auctoritati euangelicæ. In geometria cùm elementa conceſſeris, neceſſe eſt vt theoremata quoque ex ipſis coagmentata itidem fatearis: & cùm primum theorema, ſecundum, tertium, & deinceps, vt demonſtrata dederis & conceſſeris, diſciplinæ placita poſcunt, vt reliqua etiam concedas, vt ordine poſteriora, ſic neceſſariò conſequentia: alioqui tute improbus videbere, aut ſtare non poterit conſtitutio geometriæ, ſcientiæ cõpertiſſimæ. In theoriæ porrò diſciplina & ſacroſanctæ philoſophiæ, quæ non lineas imaginarias, non formas quadamtenus opinabiles vt geometria, ſpeculatur: ſed diuinam ipſam maieſtatem pro obiecto & ſubiecto commentationis habet, naturarũ omnium certiſſimo, atque eo amplius res alias abſtractas & cæleſtes ab ipſo & in ipſo ſempiternas futuras: in ipſa igitur diſciplina tantarum rerum contemplatrice, enunciata veritatis ſuapte auctoritate rata, ponimus vtique omniũ ſuffragio, ea quæ Deus idémque Dei filius, inter homines agens, ſub corporis integumento ore ſuo pronunciauit, ac de patris voluntate ſpiritúſque diuini aſpiratione ſanxit & promulgauit. Ita quicquid cum euangelicis præceptis aut interdictis diſcrepat, noxię dirę tandem fore inficiando non ſumus. Atqui ipſe ad quadrantem rationem repoſciturum ſeſe & exacturum, conceptis verbis palámque pronunciauit: ſcriptúmque & conſignatum ita reliquit, vt ne cauſari ignorationem huiuſce iuris & ſanctionis, aut obliuionem excuſare quouis modo poſſimus. Quid me igitur, quid te lector, quid vnoquoque futurum eſt noſtrum, è moribus & inſtitutis ſenſus cõmunis, vitæ ſuę tenorem comparantium, quę manifeſtè pugnare cum monumentis ſapientię cęleſtis, legéque euangela intelligimus, cum ſanctionis terribilis & capitalis clauſula promulgata? & in tam diſſoluta ſupináque animaduerſione, & incuria tum pollicitationũ, tum minarum Domini, ſerui inſigni nequitia præditi, audemus nobis promittere adeundæ hęreditatis copioſiſſimę facultatem, adoptiuis Dei promiſſam? Si ſcripturę credimus, Dei filius & ſermo, interpres prius fuit inter Deum & Abrahamum, quaſi ſtipulatorem quendam delectæ vniuerſitatis hominum, qui veritati & ſapientię vt parenti, dicto audientes futuri erant, fidémque habituri. Iterum idem Dei filius interuentor fuit inter Deum patrem omnium & genus ipſum humanum, commerciíque cæleſtis & æterni pactor atque tranſactor. Hoc porrò pactum fœdúſque admirabile, non minus admirabili pignore ſanctum eſt & confirmatum. Siquidem

Abrahamo quem diuinitas ipſa in deliciis habuit,ineffabilem Deus pollicitus hæreditatem,quo fiduciam ipſi,eiúſque germanæ poſteritati pleniſſimam faceret,ſanctiſſimè adiurauit. Quid inquies, per Stygos paludem,dii cuius iurare timent & fallere numen?Minimè. Quid ergo?terram,mare,ſidera?Ne id quidem.iurat per ſemetipſum Deus,ratum id pactum æternúmque futurũ,quando ne Deus quidem ipſe,tametſi omnipotẽs,maius iuriſiurandi pignus ſanctiúſque dare potuit:id enim Paulus ipſe teſtatur & admiratur.Tametſi iuſiurandum illud Deus non patriarchæ gratia pollicitationi ſuæ addidit:quippe cuius ſtrenuam fidem nouerat & cunctatione vacuam, non præſcientia modò diuina, ſed etiam clariſſimo recentíque exemplo.Cæterùm noſtram aliorúmque mortalium ignauiſsimam fidem prouidens,corneáque viſcera Adamidarum, alumnorum pertinaciæ atque contumaciæ:contra quam teſtimonium perhibet inſignis ipſius patriarchæ fides,graue,clarũ,& irrefutabile. Hìc ſi quis me roget,cùm receptiſsima ſit meritò auctoritas ſcripturæ,cùm interdum ſenſuum ſublimium miracula inter commentandum in ipſa emicantia,fidem rerum diuinarum manifeſtam faciant: ſic ex ænigmatibus illis diuini ſermonis raptim coruſcãtia,quaſi fulgetra quędam rapida,è nubibus altiſsimis erumpentia:denique cùm exempla tot prodita ſint certiſsimæ fidei à viris ſanctiſsimis,quorũ nos memoriam colimus vt venerandam & conſecratam:hìc igitur ſi quis quærat,cur adhuc affines eſſe pergimus apithiæ gentilitiæ,Nihil aliud habeo potius quod reſpondeam, nihil quod cauſificer, quàm hebetem ſenſum communem & euanidum,quo nos magiſtro paſſim vtimur,terúmque diuinarum humanarúmque æſtimatore.Nos enim tum Dei,tum eius ſapientiæ odorem quendam, vel ſucciſiuis horis commentando captamus, vel tantiſper dum operam damus ſacris auſcultationibus:interímque dum odor rerum diuinarũ quaſi vnguenti ſuauiſsimi fragrat, admiratione earum & ſuauitate ducimur.Simulac autem res alias agere inſtitimus(quod nunquam non fermè facimus)ſenſibúſque vacare,de rebus vaniſsimis,aut certè ab illis diuerſiſsimis, ad principatum animi referentibus, quaſique ad ſenatum ciuilis prudentiæ:odor tunc ille natura fugax,protinus euanidus abit,& memoria eius interit. Nec verò ex eorum numero ſumus,qui dicere cum Paulo potuerunt,Gratiam Deo habemus,qui odorem cognitionis Chriſti in omni loco manifeſtum per nos fecit.Etenim qui hoc dicebat,quocunque locorum ipſe,gentiúmque ſe conferebat, vnà quoque odorem cognitionis Dei, Chriſtíque

diſciplinæ circunferebat:videlicet illa eſt tyrannis principis mundi abrogata tantùm à Chriſto inter filios Dei,qui in regno eius agũt. Quem principem idem apoſtolus ad Epheſios ſcribens, imperatorem huius ſæculi, & potẽtatus aëris nuncupauit:ideò(vt cẽſet Chryſoſtomus)quòd ipſi natura humana ſeſe,partem quidem longè maximam,in nexum vltro dedit & mancipium:ídque fit hodie ab ipſa, iudicio tam præpoſtero, ac de ſalute propria dirum in modum merito,vt Chriſto Dei filio nemo penè attentionem accommodet,etſi tanta nobis taliáque pollicenti,eadémque perpetua:principi autem ipſi mundi,confertim mortales ſeſe agminatímque,tanquam duci proprio agglomerent, aſſeclâſque ſeſe præbeant,præſentia quidem illis feſtiuáque,ſed temporaria promittenti fallaciáque.Cuiuſmodi auctoramento mortales obligati tyranno teterrimo,ſacramenti immemores quo in verba Seruatoris adacti ſumus,ſalutarem militiam regni Dei beatámque detrectamus, atque è numero delectorum Chriſti,aut certè euocatorum,in numeros protinus viui(vt dicitur) videntéſque tranſcribimur noxæ Stygiæ deſtinatorum. Miſerum ac perditum,dirúmque conſilium. hanccine vim cupiditatis, hanc ambitus,hanc voluptatis, eiuſmodíque annonæ militiæ infernatis, vt iis ſtipendiis allecti homines, nec cæleſtes poſtea numeros copiáſque beatas recordẽtur,eorúmque emerita ſtipendia, ſempiterna futura? Hæ ſunt ſcilicet præſtigiæ & fallaciæ Caci illius Stygii,auerſis veſtigiis cæciſque,mortales in illud Orci ſpecu vaſtum horrendúmque rapientis.Laceſſit enim in nobis acer ille inſtinctor,æmulationem,cupiditatem,laſciuiam,libidinem,alióſque igniculos cognatos inferorum,inſitos naturæ deprauatæ:atque iis conſternatæ & velut fanaticæ mentis œſtris,cæcíſque furiarum aculeis,aut præcipites agit homines,aut tranſuerſos eos rapit in exitium æternum. Quem caſum præcipitiúmque tartareum,ſi vitare ipſi prouiſum & auerſari cupimus:oculos protinus retorquere ad Seruatorem oportet:qui in crucem mirificè ſublatus,atque vndique conſpicuus,expaſsis etiam vlnis ſinum in ſuum nos ac præſidium euocat aſsiduè:ac tergeminus quidem in perſona atque in numine Deus, vnus in natura & ſubſtantia,à primordiali ſtatim noxia,occluſos ſapientiæ theſauros habuerat,miréque inuolutos & obſignatos in oraculis ſuis.Ieſus autem ipſe Chriſtus, nunquam ſine præfatione Seruatoris hominum à nobis appellandus: idem Dei filius,& verbum, & ſapientia eiuſdem,in officina paraeletica corpus humanum factus,clauem illam antea inauditam mundo attulit gazophylacii cæleſtis, ſcriniáque

reſerauit inexhauſtæ ſapientiæ atque beatiſſimæ. A cruce autem eius tanquam à perenni fonte ſalutis, à capitéque manantis per orbem fluminis veræ & æternæ ſapientiæ, ducenda eſt ratio prima & vltima philoſophiæ, commentationíſque ſumma pertinentis ad theoriam: quæ dubio procul ipſa contentione animi probi atque ſublimis, attentionéque eiuſdem perpetua digniſſima eſt. Pandito nunc occluſa Deus, aureíſque noſtras ieiunas myſticæ diſciplinæ, verbo ſuo mirifico ac ſpiritu impleat: eiúſque vi aculeata ſuauiter, & flexanima ſtupentia præcordia cieat. Plus eſt enim infinitis partibus aſpirans paracleti numen in oraculari ſtudio, quàm actio aſſeruiens & pronunciatio, quamlibet animata in oratione humana: vt mirari deſinamus non perinde conſtare omnibus eius ſtudii rationem, euentúque eodem cedere. Refert enim non quatenus quiſque ſe ingurgitet aquis ex illo flumine exundantibus, ſed quo ſpiritu afflatus, & quàm ſitiens immortalis ſapientiæ: tum homines quidá crudi, concoquere non poſſunt aquas, hauſtas quidem ſæpe auiditatis curioſæ congio magis, quàm fidei bonæ cyatho & charitatis Dei. niſi verò putare debemus bono ſtomacho eos eſſe, qui eſculentam carnem Chriſti veram, & potulentum ſanguinem, auribus admittere ſine ſymbolo nequeunt, nedum ſcripturæ elogio renuunt, tótque animarum ſanctarum priſcarúmque auctoritati credere: quóſque Chriſtus ipſe auguſtiſſimi ſacramenti conditor, cum iis valere iuſſit, qui ipſum olim de hoc ſermocinantē ferre non potuerunt: vt eſt apud diuum illum Ioannem ſcriptum, à manu eius ſeruum fidum atque dilectiſſimum. Agedum igitur, agamus nos (inquam) quod agitur in vita pręcipuè: ſiquidem rationalis animans, à ratione recta, non item ab obliqua & peruerſa, finitionem ſuam accepit. Lignum ligno normaliter incubans, caduceum pacificatoris eſſe, non dicamus modò, ſed ducamus etiam, ac mente permemori teneamus: quem inter diuinam humanámque naturam interueniſſe, & diuinis elogiis, & traditæ per manus auſpicatò initiatas auctoritati non dubiè credimus. ſic enim maiorum gentium ſenatus ille cenſuit, ætatúmque heroicarum germana, docta, inſpirata, incorruptáque prudentia. ſic centuriæ primæ claſsis, diuinis ornamentis ac dignitate præditæ, ob ídque non dubiè prærogatiuæ, ſciuerunt ac iuſſerunt. ſic capitali pignore cauerunt, ſic fide ſua ingenti & admiranda eſſe iuſſerunt, agmina illa numeroſa teſtiū, vel innumera potius, qui vades pro Chriſto ſemetipſos offerre ſæuiſsimis tyrānis ac truculentiſsimis minimè detrectarunt. Sic denique rei euidétia fateri nos cogit, quæ in oculos

quidem illa incurrit: ſed hebetatos rationis rectæ conniuentia, nebula inſuper offuſos à Caco exhalata ex antro illo tetro, tartaridarum domicilio, draconíſque faucibus. Age igitur rurſus, hoc inſigne ſalutis, hoc ſymbolũ pacis ſuperûm impetratæ, hanc notam, hoc monumentum adoptionis diuinæ, iúſque cernendæ hæreditatis opimæ atque beatiſsimæ, pro amuleto circunferamus alexicaco: in ſinu id geſtemus, apprimamus id præcordiis, videamúſque magnopere ne diſcinctis aut malè cinctis excidat. totos enim noſmetipſos contactu eius atque oſculo, luſtratos eſſe meritò confidimus: quippe qui illa veluti cæleſtis Herculis claua, tria Cerberi tetra capita, conciſa atque eliſa, ternas fauces confractas eſſe norimus, voluptatem, cupiditatẽ, faſtum: quarũ primę voraciſsimę, ſecũdæ hiantiſſimę, tertię ſunt tumentiſſimæ. Orci quoque repagula antea intacta & immota, illo veluti ſacro vecti cõuulſa citò ſcimus: cuſtodiáſque vetuſtas vindice Seruatore extractas, quę clauſę in caligine, deſiderio lucis ſupernæ iandiu tenebantur. nam tulit hinc illis aliquãdo optantibus ætas auxiliũ aduentúmque Dei: Alcidéſque magnus ouans victoria venit, clauator diuinæ maieſtatis: opima ſubinde ſpolia illaturus in ærarium cæleſte, viſendũ, ſplendidũ, & copioſum. Tum primùm manes Cacum videre trementem, turbatúmque animo. Hanc denique teſſeram eſſe gloriari iure poſſumus, initi & contracti hoſpitii perpetui inter cælum & terram, Deum inter mortaléſque, incolas huius orbis. Commercii cuius ergô, pæana ſæpenumero noſtrum canimus in obſecrationibus & precationibus, quæ fiunt in templis ſanctiſsimis, interim dum pacem Dei ſuperúmque expoſcimus. Scimus & in hoc ligno, luſtralíque adeò expiabiliſsimóque ſigno, duas ineſſe normas: ad quas omnem lapidem exploratum oportet, qui quidem quadraturus ſit in ſtructura fani myſtici. Hoc idem porrò lignum inuertere tute ſi inſtiteris, trutinam ſtatim exactam in eo inueneris, quæ tanquam in æquilibrio iuſtitiæ conſtituta, neutram in partem vergit. nam in libra iugum ita porrectum vt ſtet ad exactum æquilibrium, vtrinque rectum vnũ efficit, vt Ariſtoteles inquit in Mechanicis. ad eundémque modum brachia expanſa in porrecto ligno, corpore in ſublica ad perpendiculum extenſo, ſingulos rectos vtrinque figurant, & tanquam deliniant. In hoc lecto pœnarum Chriſtus iacens, emptor ipſe familiæ (vt verbo vetuſtiſsimo iuris vtar) hæres in aſſe relictus æterni patrimonii, teſtamentum ſuum condidit, vel conditum potius confirmauit. in quo quidem teſtamento ab octo beatorum gradibus eos ipſe reliquit exhæredes, quos

ciuilis prudentia felices,ac frugi homines eſſe iudicat : cùm interim fidiſſimis ſuis amicis , quibus pacem ſuam dederat vt legatum vberrimum & in primis expetendum , doloris atque ærumnæ abſinthium propinauerit in calice philoteſio . Verùm id genus ſupplicii(mirum id dictu,ſtupendúmque meditatu)ſeruile apud priſcos & deteſtandum,à Chriſti Seruatoris morte cultúque venerandum, ſacroſanctum,auguſtum eſſe cœpit, atque etiam laureatum, ídque meritiſſimó. Siquidem Ieſus Chriſtus, è cruce velut ex ara quadam inſigni,edita & conſpicua,quaſi è loco ſuperiore, principem illum mundi cum copiis ſuis fudit,fugauit:ex arce etiam oraculari, in qua ſibi numen ille diuinúmque cultum vſurpauerat,luculentè deiecit, præcipitémque deturbauit.Opima præterea ſpolia eiuſdem è regia retulit,vaſa automata atque animantia,argentea aureáque,è medio atque è penetralibus Ægypti repetita,aſportatáque,ad ornamentũ ædis ſuæ delegit,quam è lapidibus delectis,ex eodémque principatu ac tyrannide ereptis,ſtatuerat iam olim ab æuo architectari, atque ædificandã locare.Hîc Ægypti ipſe tyrannus gladio ſuo iugulatus eſt. Nam qui morte ſeruatoris funeſtum facere regnum Dei exiſtimabat, omnia illic feſta laureatáque fecit, ipſius ſupplicio & aſſeclarum eius fidiſſimorum.Circa hoc diuinę maieſtatis facinus, nobis ſemper memorabile & prædicandum : quo nec miraculum maius diuinitus ad hunc diem editum eſt, nec in poſterum edendum : quod natura ipſa,cœlum,cœlíque decus atque inſigne,retroactu mirabili defectúque teſtata ſunt: philoſophia ſummi boni indagatrix & cupientiſſima, longè acrius cõmentari & ſpeculari debet,quàm philoſophia Græca,circa fines inquirendos bonorum & malorum quondam commentata eſt. Quos tamen vt vnaquæque ipſos maximè familia philoſophica,proximè perſequi ſeſe exiſtimauit,ita ferè auerſis maximè veſtigiis indagauiſſe poſtea inuenta eſt. Age,mitto nunc(quanquam id planum facere poſſem)nihil animo philoſophico ſalubrius eſſe & magis exoptandum . Ecquid autem dignius ſummis ingeniis , ecqua verò commentatio ſuſcipi maior, ſublimior,capacior, longè, latè, altéque patentior , quàm ea poteſt ſpeculatio,quę fines omneis mathematicos,extremáque rerum naturarúmque complectitur? At Chriſti cognitionis ſtudium in crucem acti,eiúſque myſterii(vt Gręci vocant)mirifica œconomia,non modò vnam aut alteram naturæ dimenſionem, ſed altitudinis duo extrema finibus ſuis ambit,quos ne vniuerſi quidem globus valet capere atque comprehendere:vltra quod philoſophia antiqua nihil

agnoſcere voluit.Hanc ſcientiam Paulus ille (vt dictum eſt) clariſſimus antiſtes ſapientiæ, diſcipulis ſuis Epheſiis ominatur, ac diuinitus expoſcit: Vt poſsitis (inquit) vnà cum omnibus ſanctis comprehendere, quid latitudo, quid longitudo, quid altitudo, noſſéque cognitionis Chriſti charitatem præſtantiſſimam, quo impleamini & abſoluamini ad totum vſque Dei complementum. Quibus ille verbis, vir diuinarum rerum conſultiſſimus, ſeruatoriæ vim œconomiæ effectúmque immenſum exprimere mirè voluit & ſignificantiſſimè, vt OEcumenius Græcus auctor, ex ſententia Photii hominis acutiſſimi ſcripſit. OEconomia autem à Græcis theologis dicta eſt, verbi Dei vita, in corpore mortali exiſtentis, cum theurgia mirifica totáque illa ſalutis hominum peragendæ diuina prouincia, quã ipſe libens ſeruaturam appellauerim, ab eo adminiſtrata ſecundum mandata præſcriptáque Dei patris, à diuinis quondam vatibus mũdo prænunciata. Longitudo ſignificat ab omni æuo & ante tempora, cognitionem eius quod dictum eſt, apud homines, atque adminiſtrationem, à Deo præfinitam fuiſſe. Latitudo ex eo intelligitur, quòd in omnem gentem vis eius & poteſtas extenſa eſt & propagata. ad eos enim qui ante legem, ad eos qui ſub lege, ad eos qui poſt legem fuerunt, humanitatis Chriſti, & rerum ab ipſo, Deo ſimul atque homine geſtarum, beneficium & fructus efficaciáque ſpectauit. Altitudinis extrema eò pertinent, vt intelligamus, eundẽ Chriſtum ad inferos deſcendiſſe, ad cęlúmque aſcendiſſe, & ſimul primitias humanitatis beatiſsimæ ſuper omneis gradus angelicos eundem ſuſtuliſſe. Ad ſummam, in Chriſto cruci affixo, non modò fundamenta fidei iacta ſunt, ſed & ſubſtructio ipſa & exædificatio Chriſtianiſmi, columen & faſtigium religionis, eo firmamento nituntur: id enim pro axiomate tenere nos oportet. Quod niſi fecerimus, aqua diſputationis noſtræ, ratióque adeò tota prorſus hęrebit ſanctioris philoſophiæ ac theoricæ. nam & ſanguinis Chriſti expiabile numen inde pendet, quo fœdus vnitatis mortalium cum ſuperis atque immortalibus, ſanctum eſt. Poſtremò hoc habet philoſophia tanquam diuinę cornu copiæ, vnde non alimenta modò theoriæ, ſed etiam delicias ſuppeditet contemplationi æditæ & reconditæ: vnde diuitias ſummas animi ſtudioſi promat, fidem, ſpẽ, charitatem: vnde in rebus acerbiſsimis, æquum animum, in ſecundis, vitæ contemptum. Eſt apud Platonem in apologia Socrates Delphico ſe oraculo differens ſapientiſsimum hominem pronunciatum eſſe, non aliam magis ob cauſam, quàm quòd nihil ſe ſcire

opinaretur, niſi vnum id ipſum, nihil ſe ſcire ipſum. Vas illud lectiſſimum ſummi ac cæleſtis Promethei, Paulus iam ſæpe dictus, ad vnguem figuli ipſius abſolutus, nihil ſe ſcire gloriatur, niſi Ieſum Chriſtum Seruatorem, eúmque cruci ſuffixum. Vtrum igitur horum doctiorem, ſapientiorem, rerum commodarum homini prudentiorem, arbitrari debemus? hunc claro elogio nouimus in cælum ſublimem eſſe raptum, hauſtáque doctrina ex adytis ſapientiæ, nobis oracula fudiſſe, diuináque cõſilia enarrauiſſe, ea demum quæ in vulgus promulgare ac prodere, quatenúſque licuit. à quo viro præcipuè, ſecundum quidem Deum ſimul hominémque Chriſtum, factum eſt, vt ſtudium ſapientiæ in cœlum è terra ſublatum ſit: quod contrà Socrates è cœlo in terram deuocauerat, ad mores hominum componendos, quorum immortaleis eſſe animos ipſe quoque cenſebat, ſi Platoni credimus. Profectò harum rerum commentatio cõgruens eſt homini philoſopho, primáque & ſumma digna philoſophia. cuius vnius & ſtudii & contemplationis altitudinẽ, magnitudignem, amplitudinem, non dico exhaurire nequirent omnes philoſophorum ſectæ, numeroſæque familię atquę ingenioſiſſimæ: ſed ſatis admirari, ſi nunc reuiuiſcerent, rectámq; religionis opinionem, quæ orthodoxia dicta eſt à Græcis, tuendam aggrederentur certatim & explicandam. Dei filius idem ratio & ſermo & ſapientia patris, cælitus delapſus è ſolio diuinæ maieſtatis, cùm humani generis gratia hominem iuſtum plenúmque ſuſcepiſſet: in eo homine ipſo cætera nobis ſimili, ortus tantùm priuilegio, & culpę vacatione eximio atque immuni, agi in crucem, in crucem (inquam) agi, figi, extinguíque ſuſtinuit. Hoc cùm longè maius ſit beneficium erga mortales, atque luculentius, & verò admirabilius, quàm mundum condidiſſe, in eóque vitam ficto homini luteóque inſpiraſſe: quotus quiſque nunc hominum id recordari videtur animo ſatis grato atq; rem perpendenti, vt quidẽ par erat agnoſcere gratiæ magnitudinẽ? Nam cùm magnopere inculcatum ſit, & penè auribus infixum populi & primorũ, hoc conſilio prouidentię, beneficentiſſimè, honorificentiſſimè, ſummáq; indulgentia cum homine diuinitus actum eſſe, iccircóq; Chriſtũ id facere cum patre & ſpiritu cœleſti ſtatuiſſe, naturam vt humanam ſecum ſublatam in crucem, ibíque reſtitutam immortalitatis primæuæ natalibus, in cælitum deinde ordines adoptaret & tranſcriberet: nos tamen certatim id agimus (ô diram amentiam) certè quidem plerique qui in medio & publico viuimus, longiſſimè vt à cruce dominica liceat nobis eſſe, vitámque traducere.

At hoc quidnã eſt aliud (cõferre enim hîc pedem cum veritate tandem oportet) quàm ſeruaturæ Chriſti acta aut abrogare, aut irrita facere? quàm præeuntem nobis Deum viam ſalutis, deſtituere, in diuerſúmque iter contendere quàm quiſque poteſt maximè? O vitam hominum prępoſterè, ô exitialiter, ô perditè comparatam! tu cùm Chriſti nomen, numen, doctrinam adores: cùm expiabilem eſſe cenſeas & fateare: ita tamen vitam ſtudiáque vitæ inſtituas (de me autem cum primis loquor) ab eius vt præceptis, inſtitutis, exẽplis abhorrere videare? Videamus per Deum ipſum immortalem Chriſtum, immortalitatiſque parentem, ne id ludificatoris ſit aſſeclæ, aut parum ſanæ mentis. Nos ſtipendia facere auſpiciis Seruatoris omnes videri, exiſtimari, perhiberi volumus, vtpote ſacramento mirabili in verba eius adacti. Quis enim hoc non magnopere præ ſe ferre contendit? teſſeram etiam eiuſdem militiæ, inſignéque geſtamen venerari gaudemus adorabundé. Cęterùm ærumnulas, muniáque militiæ, quorum illa ſunt indicia & monumenta, obire reuera abominamur, vt mala, vt incommoda (ô rem cum profeſſione Chriſtianiſmi diſcrepantem) vt homini omni ope opibúſque depellenda & procuranda. Heu incertum & ſtolidum vitæ noſtrę propoſitum, ac nihil omnino præferens quod ſpectet ad finem bonorum conſectandum, malorum auerſandum. Niſi verò non rebus affluentibus & lætis exultamus, gaudióque perfundimur, vt ſalubribus & expetendis: triſtibus & aduerſis vultus ducimus & contrahimur, vt noxiis & longè reiectaneis. Adde quod diuum Paulũ ipſius hypodidaſcalum ſapientiæ, qui in cruci affixo meritò ponit omnia, & beatum ipſum, & æternarum rerum prudentem & conſcium, tum fuiſſe dicimus maximè & credimus, cùm de Chriſto philoſopharetur, crucíſque ſupplicio: & porrò inſpectorem ſupernæ ſapientię, arcanorúmque eius mirabilium & viſendorum. Age iam, cùm diuorum reliquias miremur vt heroum, earúmque loculos auro & gemmis ornare moribus receptum ſit: qui velut calones Seruatoris, ſuſceptam eius clauam ad extremum pertulerunt, partim non frigore, non æſtu, non inedia fatiſcentes: partim ne acerbiſsimis quidem pœnis cedentes, maioribúſque humana patientia: ſed cùm eam ob rem memoria eorum publicè conſecrata ſit: cùm priuatim beata, auguſta, votis etiam imploranda ferè exiſtimetur: quî fieri poteſt duntaxat fide bona, omnia vt è diametro oppoſita, omnibus vngulis (vt dicitur) captemus & aucupemur? nimirum, quòd prudentia iſta, quæ in publico medióq; verſatur (de Neſtorea

loquor, & ſenatuum principe) cùm in perſpiciẽdis vanitatibus Argo oculatior, in rebus temporariis Corculo illo ciue Romano cordatior ſit, in diuinis tamen rebus æterníſque exiſtimandis, hebes, ſecors, excors eſſe, atque adeò væcors, manifeſtò deprehenditur. Age rurſus, pauliſper fateri verum ſuſtineamus: vt ſit, cùm fidiculis ſordidatæ conſcientiæ ſubacti, ſacerdoti expiatori indicare nos contaminatæ mẽtis, & malè ſibi conſciæ, viſum eſt. Quotus igitur iam quiſque noſtrum, de ſpe æternorum bonorum interdum percunctantibus, cuiuſmodi, quantámque habeamus eorum expectationem atque deſiderium, ex adyto cordis ſui reſponſa dare iudicandus eſt? & non è limine potius ianuáque tantùm eius templi, in quo templo verbum Dei veritatíſque diuerſari ſuſtinet? & nos adoptionis liberi (ij enim eſſe veriſſimè gloriamur) hoſpitem admittere veritatẽ non veremur, non grauamur, non perhorreſcimus, in diuerſorium vanitatis, & ſimulationis, & perfidiæ? Niſi verò non eſt perfidia, fidem fallere, ab eóque reuera deſciſcere, in cuius verba ſolenni ſacramento diximus. Enimuero illi duo falſi teſtes & vaniſſimi, ſceleratíque mentis humanæ interpretes, vultus & lingua, mundum impleuerunt vanitate, præſtigiis, & circunſcriptionibus: quæ ludibria ſunt aperta Chriſtianiſmi, apud Deum quidem illa, criminoſa atque capitalia: cęterùm apud homines, lauta atque vendibilia: ſi quidem ad verum loqui, non ad veritatis ſimulachra volumus. At id ſi aliàs vnquam, nunc omnino nobis faciẽdum eſt, tanquam in exhedra quadam ſanctioris philoſophiæ diſſerentibus: atque id cum paucis tantùm, iiſdémque initiatis (vt aiunt) maioribus initiis, & profanis procul arbitris: ſic enim exiſtimari volo. Nam quid diſſimules? quid te ad maiora reſerues? Num locus alius, num tempus, num argumentum appoſitius aliud eſſe poteſt? Iam verò Ioannes ille baptiſmi proditor primus, ab eóque nomen adeptus, quem vnum euãgelus, cœli aduena, pro cognitore dandum cenſuit mortalibus, vt idoneum & locupletem (ab hominibus enim Chriſtus nondum agnoſcebatur) quanquam cognitore non opus erat ei, qui teſſeram circũferret indicem ſui generis ac natalium, edendis tot talibúſque theurgiæ mirificæ facinoribus. Et erat miſſus è cælo ad res humanas inſpiciendas, poteſtate cum ſumma, ſummóque cum imperio. Verùm ille anteambulo veritatis & prænuncius, quodnam tandem initium aduenienis dedit diſciplinę philoſophicæ? Reſipiſcite (inquit, ad populum iuxtà atque primores loquens) quandoquidem regnũ cælorum appropinquauit. Reſipiſcẽtiam autem nemo neſcius eſt (opinor) mœ-

ſtani,& veluti ſquallentem recordationem eſſe, ob errorem admiſſum in vita inſtituenda, atque in ratione comparāda ad functiones animæ commodas, naturæque rationali conſentaneas & congruentes. At verò cui reſipiſcere contigerit reſipiſcentia euangelica, id eſt pœnitendam eſſe admodū pigendámque Adamidarum vitam perſentiſcere: qui cum ſalutis appetentis præcurſore philoſophari, qui cum ipſo denique Ieſu Chriſto diuinitatis emiſſario & interprete, rationem vitæ beatæ inire inſtituerit: huic in primis expiandus ille Adamides vetuſtus eſt, qui in Dei comitatu obſoleſcit, cùm aliàs, tum verò pœnis ob ſecus vel admiſſa vel conſulta & inſtituta, ab ſeſe expetendis. Et qui è cæleſtis iam vitæ præceptis, quæ inter mortales inclaruit per Ieſum Chriſtum & prodita eſt, rediuiuum hominem ſuum formare concupierit: is ſuauem vt nexum diſciplinæ euangelicæ, atque interpolatricis hominum, ineat neceſſe eſt. nanque hac vna ratione vitæ, tetro ex illo cæcóque ergaſtulo Stygij plagiarij exire, in libertatémque poterit aſſeri arbitrii, dignam animo immortali, & præſertim philoſophiæ cupidiſſimo. Liberū autem arbitrium cuiuſmodi intelligam hîc teſtandū habeo, ne conflictari mihi contingat cum iis qui ſtatus controuerſiam duriuſculam nobis faciunt, aut cum illis qui decretis vel nouis, vel rediuiuis potius, in neceſſitatis compedes impegiſſe dicuntur: quos Chriſtus vindex cæleſtis, liberali manu (vt antiquo verbo loquar) aſſeruerat, è cataſtáq; A Egyptiæ impotentiæ & Helleniſmi, ad pileum Hebraiſmi prius, deinde Euangeliſmi, euocauerat. Mihi quidem τό, τε ἀυτεξούσιον, καὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ πάλιν τὸ ὑπὸ τῆς προνοίας προωρισμένον καὶ καθεστικός, altrinſecus poſita, eiuſmodi diſceptationem excitare videntur, quam propter intellectus humanus Pythium illud γνῶθι σεαυτὸν recordari debeat: déque ipſa controuerſia, cuius Paulus diſceptator eſſe arbitérque veritus eſt, aut prorſus nihil, aut amplius atque amplius pronunciare in perpetuū. Quid enim iudicio mortali cū iis, quę Deus ignota nobis eſſe voluit? Hoc autem nuper vir doctiſſimus, ac de literis eximiè meritus, quem nominare in præſentia ſuperſedeo, rectè cenſuiſſe mihi viſus eſt, in locum illum inſignem ſcribens epiſtolę diui Pauli ad Romanos, contrà quàm plerique arbitrabamur eum ſentire, ob quædam quæ exierant ab eo præproperè, aut exciderant illi fortaſſe expreſſa ſtudio amicorum. Ego verò exiſtimo (vt alibi dictum eſt) eas contentiones, quæ hac de re quibuſdámque de aliis exarſerunt non ita pridem, ſtudii plus habuiſſe (vt fert concitatæ mentis impetus) ſimultatiſque philoſophicæ, nō vnis forſitan in partibus, quàm æquitatis

innocenter æmulæ, ac candoris animi, euangelico ſpiritu indoléque imbuti. quod pace dictum velim omnium ad quos id pertinere poteſt. Satis enim omnes nouimus quàm ægrè ſibi temperare ſoleat ſtrenua vincendi cupiditas: præſertim cùm Marte ſuo ſplendentíq; freta eſt, & Palladis inſtinctu percita, geminis armis inſtructę. Haud equidem neſcius ſum, ita nos eſſe liberæ volũtatis, vt & motus animi nihiloſecius, & temperatio habenæq; propoſiti ac conſilii, apud hominem illa quidem, cæterùm penes Deum ſint, animorum vtiq; potentem, & creatorem. Siquidem prouidentiæ faſcibus & auſpiciis, arbitrii ductus, tenórque volũtatis, conſenſu omnium cedit non inſipientium: vt pote in quo viuamus, moueamur, & ſimus: quod idem Paulus ait. Nec ideo tamen quiſquam eſt ſanæ mentis, quin in perperam conſultis, in temere ſuſceptis, in ſecus admiſſis, ſimul vt reſipuit, deſtitutum illico à Deo ſeſe culpa ſua aut ſcelere fateatur, perurgente cõſcientia: quin pœnam eo nomine, à numine, ab homine deprecari vereatur, quaſi non volẽs ipſe, inſónſq; peccauerit, etiamſi imprudenter quaſique imprudẽs egerit. Quocirca putidum admodum eſt auribus lectorum & auditorum ac faſtidii plenum, quòd quidam ſcriptores huius temporis, homines pereruditi in diſciplinis elegantibus, libentius nihil faciunt, quàm vt libero arbitrio eiúſque aſſertoribus proteruè conuicientur, alternáſque commentariorum paginas eodem argumento impleant, ſeſe in hoc venditantes factioni, vernili penè dixerim loquacitate: vt non decantatior fuerit Oreſtes olim in fabulis ſcenicis, quàm arbitrii & iuſtitiæ humanæ per ludibrium mentio in libris theologicis. Neque verò ſunt hæc acroamata tam ſcita, vt decies repetita placeant & centies. Neque fides & dilectio numeris omnibus abſoluta, mellita ſanè vocabula, ſuauióque digna, atris illis ſalibus diſcordiæ ſatyricíſque aptè commendantur, aut conueniunt. Atqui hæc ipſa nomina, honoris tantùm cauſa Chriſtianiſmi commendanda nominatim atq; euangelii, ſordere iam cœperunt, atque obſoleſcere vſurpatione nimia. Ecquem enim iam pudet, non dico ſcriptorem memorabilem, ſed vaniloquentiæ nunc celebris inſtitorẽ illiteratum & officinarium, iuſtificam iſtam fidẽ, nulla non virtute vacuam, ſupinam & inertem, & verò ſempiternæ vitæ ſecuram, obuio cuique venditare, libello è ſinu prompto? & homines non animam ſed ſpiritum ducentes, & charitatis alumnos (vt quidem credi volunt) amarulentiæ ſarcaſticæ ſententiis non pudet, aut piget, rerum diuinarum commentarios fœdè contaminare? nimirũ multa acrius & nauius oppugnarentur,

celerius & certius expugnarentur,in hac quidem certè ſpecie,compoſita acie argumentorum,ac genere ſcribẽdi didaſcalico:quàm petulanti maledictorum agmine,& viciſſitudine reſcribẽdi acerba,& argumento diſſona. Etenim moratas diſputationes,qua de re nunc agitur (mea quidẽ ſententia) non moroſas eſſe conuenit,ſi numine afflatas eſſe volunt exiſtimari: quod neceſſe eſt omnino iis qui perſuadere cupiũt. Verùm enimuero philoſophia noſtra Chriſtianiſmi alumna,admodum diuerſa eſt,abhorrénſque ab Stoica & arroganti: quæ nihil non tribuit & largitur humanæ ſapiẽtiæ,cùm hæc noſtra oraculari authoritate cõdocefacta,homini quanuis eximia ac felici natura prædito,quanlibet docto & ſapienti,nihil opis & pręſidii in cohorte ſenſuum,nihil in facultatibus animi eſſe cenſeat,quantũuis tranquilli,compoſiti, atque conſiderati, duntaxat ad ſummam bonorum adipiſcendam:ſi quidem fiducia ſui ſubnixus,vel vir,vel homo,pomœria egreſſus ſit diuini præſidii:aut ſi teſſeræ vigiliarũ oblitus,ſecuritatis culcitrę indormiſcere cœperit,tanquam ſub tutela tutus ſapientiæ philoſophicæ.Offenſatrix eſt enim caſitatríxque adeò humana ſapientia,adminiculíque indigens supernè profectitii:non aliter atque inter velificandum nauta,tametſi non ceſſans & ſolicitus, flatus tamen indiget obſecundantis, qui votis exoratur vt Dei indulgẽtia. Et nobis res eſt in vita cum angue peruigili,reptili,calcibus imminente, ſtolido primùm ſenſui quaſique muliebri, obrepente:dein rationi quoque ſenſim maſculæ ac meditatę,ſæpe etiam à calce ſurſum verſus arrepente, eorúmque tandem ceruicibus ſeſe centuplicato circumplicante,qui hilares,nitidi,prætextati,conchyliati,tum ſacris & profanis faſcibus conſpicui, turbam ſummouent longiſſimè popularium.Sator eſt idem meſſórque ſcelerum,ex improuiſo ferè imminens, omnes articulos callens,omneis aditus tenens circunueniendi hominum quanuis circũſpectorum.Cæterùm eo exitiabilior hoſtis,atque inimicus capitalior, quòd minus iis infeſtus eſt,vnde propius abeſt:id quod iam olim de vulpe in prouerbium venit.Nam quos in ęre ſuo eſſe nouit,eos partim in tranquillitate quadam acquieſcere atque ſecuritate,partim altum ſomnum edormiſcere proſperitatis ſinit:nimirum feriarum vitę vſuram,& laxamenti deliciarũ,in nexu ſempiterno duriſſimè exacturus.In vniuerſum porrò generis humani noxię antiquiſſimę & decantatiſsimę,parens & auctor:quæq; diuinitus tantùm expiabilis erat.qui ob ſuperbiæ immaniſsimæ facinus, cæleſtiũ ordine motus iudicio Dei, primo ampliſsimóq; gradu dignitatis deiectus proſeleno pręcipitio

(vt Græco verbo dicam) malorum omnium vitiorúmque ſemētem, per orbem terrarum vbique iecit ob inuidiam:ex qua meſſem perennem animarum iam inde à primordiis rerū facere inſtituit,atque in dies magis ac magis pergit,multiplicem & variam,& exaggeratiſſimam. In meſſe autem quam Seruator ſibi facere ſuóque in agro inſtituerat,quem ſuo nomini nuncupauerat & conſecrarat,annulo etiam ſuo ſponſalitio obſignauerat,ſtragem ſemper edidit & populationem, ſæculis multis calamitoſiſſimam:& verò nunc maximè pergit edere luculētiorem indies,quâ plebis,quâ procerum. Id quod communis ſenſus animaduertere,partim alias res agitans,partim ad res ſtupens perpetuas & immortales,non poteſt. Pròh ſupreme conditor,ex tanta maſſa tuæ figlinæ quotam partem delegiſti,quam in cohortem illam beatam ſecerneres amicorum? Quis rationem inire hanc auſpicetur ſine horrore animi ac ſtupore? Verùm ille improbus, mortis immortalis conditor, à primordiis protinus, & à vitæ intellectúſque tyrocinio,mentem humanam ad imaginem Dei factam,de ſtatu deturbauit ſecuræ ac beatæ innocentiæ. In vno autem aut in altero homine liuoris ſica feriendo, poſteritatem totam in æuum ſauciauit,lethali quidem illo,nec tamen inexpiabili vulnere. Etenim Dei filius,decreto æterno deſtinatus humanitati ſuſcipiēdæ, immortalitatíque morte ſua mortalibus reſtituendæ, in crucem actus ab hominibus,(quod identidem inculcandum eſt auribus) naturam ipſam humanam,quam diuinæ ſociabilem aduentu natalitio fecerat,in gradum ille quidem,ſed tamen ſic repoſuit,vt caducam ipſa conditionem retinuerit,cum voluntate(vt ſuprà dictum) vtroque verſus quodam modo libera,tametſi obnoxia.

Hic locus eſt,parteis vbi ſe via findit in ambas. Et animaduertendum nobis eſt hoc in loco etiam etiámque, quò nobis hæc libertas arbitrii,qualis eſt illa cunque,data ſit:quanto cum diſcrimine ad finem properemus, & ſummam bonorum aut malorum: quàm decliui denique loco, quàm lubrico,quàm abrupto ſitum ſit diuortium illud viarum,ſurſum ſemel, deorſúmque ferentium: quandoquidem inde reditus nullus eſt (horrendum dictu) ſperandus aut timendus in ſempiternum,adeò metus nullus illuc,ſpes huc omnino nulla comes eſt. At vaſculum nullum horoſcopum mortis inuenire hominū ſolertia potuit,duntaxat non vaniſsimū, etſi ſumma induſtria cæleſtium motus corporum, ſtatáſque vices eorum conuerſionum, ſcrupulari obſeruatione comperit & prædixit,atque eo amplius momentaria. Philoſophia autem euangelica non alio vel

ſolario vtitur, vel nocturno horoſcopo, quàm teſſera vigiliarum à Domino nobis data,qui excubias & matutinas,& veſpertinas,antelucanáſque edixit. Omnium enim horarũ aduena eſt mortis nuncius:idem viator ſupremi tribunalis, interdúmque vadator hominum,præceps atque tumultuoſus.Pròh diui nunc immortales,quodnam argumentum conuenientius eſſe poteſt,aut commodius commentationi philoſophiæ? Certè ſub armis eius,intráque præſidium philotheoriæ expeditos, à morte deprehẽdi ſatius eſt,quàm ſub fortunæ ſarcinis,in campo ambitionis,in ſtatiuis cupiditatis, in diuerſoriis amœnis opprimi voluptatis.Verùm enimuero mentes ad diuina æternáque contemplanda conuerſas, furiæ veteratrices,& improuiſæ, atque vbique locorum graſſatrices & maleficæ,variis auocamentis ac ludificationibus abducunt:opinionem vel fixam æternarum rerum labefactant:quippe quæ res geſtas à Seruatore, actorúmque ſeruaturæ auctoritatem, omnem etiam(vt ſuprà dictũ eſt) œconomiam tametſi teſtatiſſimam,in opinione,in ſenſu,in fide tot ætatum,tanquam in æs inciſam, monumentis marmoreis & cedrinis, æuóque nullo ceſſuris,inſculptam,inculcatam etiam tot gentibus,& cordi(vt ita dicam)terrarum orbis inuſtam,tum fide,morte, cruore tot agminum deuotorum ſanctam,fixam & affirmatam,tamen labefactare identidem aggrediantur, machiníſque conuellere multifariam.Nam etſi fundamẽta Chriſtianiſmi Herculis columnis firmiora ſunt in vniuerſum, in ſingulis tamen mortalibus labantis animi tentationes identidem repetunt,moleſtáque negocia permultáque exhibent,niſi numen adſit præſentiſſimum. Tanta enim fuit magnitudo beneficii diuini erga homines,vt illi cedat prorſus humanæ mentis captus,in nullo non noſtrum interdum eo repetente vitio,quam apithiam vocant.Quapropter(vt inquit Chryſoſtomus in epiſtolam Pauli ad Epheſios) longè admirabilius eſt Chriſtum viuentibus legem euangelam perſuaſiſſe,quàm mortuos exuſcitaſſe: id quod validis ille argumentis oſtendit. OEconomiæ autem ab ipſo Chriſto adminiſtratæ,exactus intellectus eiuſmodi eſt,vt de eo id dici poſſit,quod de dæmone Ægyptio Lucanus poëta ſcripſit, Nunquámque ſatis quæſitus Oſiris.Tum de fide harum rerum certa, id Ouidianum non minus dicetur appoſitè,Semper enim perdunt, ſemper & inueniunt. Hæſitatio enim noſtra,rei toties etiam à nobis iudicatæ quæſtionem refert ſubinde renaſcentem.nec verò noſtra fide quicquam eius rei promittere poſſumus,niſi Chriſtus æternitatis ſponſor,& Eccleſiæ ſponſus,id ſua quoque fide eſſe,fiduciáq;

ſui iuſſerit. Et mens quidem humana atque ratiocinatio, vt mus in pice(quod prouerbialiter dicitur)in æternitatis contemplatione, in iiſque conflictatur,quæ de Chriſto domino noſtro, deo eodem atque pariter homine dicuntur: quæ de libero arbitrio, de ſempiternis actis prouidentiæ,quos προορισμὺς Theologia vocat, vt inquit magnus Dionyſius:à quibus ipſis vtique genealogiam illi duram neceſſitatis ducunt, qui liberi arbitrii appellationem nimiopere oderunt.Iure ciuili liber eſt homo non minus,& ingenuus,qui omnium legum nexu tenetur.Arbitrium igitur eſto etiam liberum,licet ob noxam illam primordialem obnoxia ſit conditione.Equidem hominem ſic meritis ſuis,fidei fundamento nixis,ſaluum fieri puto, vt ſeruus ſuis nummis redemptus, liber olim fiebat. at ſeruus ſuos habere nummos nequaquam propriè dici poteſt, cùm nihil mancipio ſibi quærat & poſſideat:ne homo quidem liber arbitrium habere vllius rei poteſt,quod non magis Dei ſit,proprium,quàm eius quihabet,ſuum.Proinde vt iure ſummo conniuente,ſeruus nummis è demenſi ſui reliquiis,confectis,ad libertatem:ſic homo arbitrii ſui adminiculo ad ſalutem æternam aſpirare non prohibetur, indulgente prouidentia. Verùm in iis aliiſque eiuſcemodi mens humana curioſius commentans,in aſyſtata quæ dicuntur argumenta,incurrit, quorum exitũ inuenire,explicationémque nemo poteſt. Quare in ea caligine ſpeculationis deprehenſis, quaſi in æſtu alternantis hæſitantiæ,opinationíſque euariantis,ad ſacram illam(vt iam dictũ eſt) nobilémque anchoram γνῶθι σαυτὸν reſpiciendum,in eáque ſubſidii certi fiducia ſecundum Deum collocanda eſt,vbi nullus temeritati atque errori locus eſt. Id quod mihi Paulus ſæpe dictus.Theoſophorum Plato,admonuiſſe videtur in epiſtola nobili quam ad Romanos ſcripſit:cùm in Dei iuſtitiã atque prouidentiam inquirere nos vetuit,ſelectarúmque animarum,& reiectanearũ iura,cauſáſque diſceptare.Neque enim analogia intercedit inter præſciẽtiam Dei conſiliáque,& intellectũ coniecturámque hominis, & oracularis elogii ponderibus, non humani ſenſus præiudicio, argumentationíſque philoſophicæ, rerum æternarũ auctoritas & fides expendenda eſt. Mihi verò non modò curioſum,ſed etiã fraudi ingenti videtur obnoxiũ,quod paulo antè dictũ eſt,in ea inquirere,quæ Deus clam nobis eſſe voluit.Etenim multos olim mortales doctos alioqui viros & eximios,tranſuerſos abripuit cõtentionũ ęſtus,tuendis pertinaciter dogmatibus incõſultè ſuſceptis.huiuſmodíque non ita pridẽ ęſtus, neſcio quo primùm numine,an turbine excitatus,tantoque interuallo:

vnitatem Chriſtianiſmi repentè ſecuit & luculentè: íſque admiratione primũ ingenti,mox etiam ſtupore,deinde ſtudio non minore à multis exceptus eſt.Habuit enim nouitas frontem primam feſtiuam ac ſpecioſam,antequã augeſcens peruicacia duriorem in modum eam perfricare inſtitit.Id ego cùm honoris literarũ cauſa, tũ alias ob cauſas nollẽ factũ:deinde iſto exemplo factũ,ſi factũ oportuit, itáque in fatis fuit prouidentię: tũ quorundã cum inuidia perfectũ, & quoquò peruagatũ gentiũ.quorũ vicem mediuſſidius vehementer dolere cogor, conſiliúmque reprehẽdere virorũ ingenio doctrináque præſtantium. Quid ni autẽ id facerẽ? qui ab eorũ auctoritate videam imperitũ vulgus licentiam mutuari:improbè quidem illam inſcitéque & immaniter,ſed tamen vtcunque adũbratam:tum ea fiducia ludibria religionis cõminiſci auſum alia ſuper alia, delẽdis placitis antiquis ſanctiſſimorũ Chriſtianiſmi Emolpidarum. Quid enim?ad ſummúmne indignitatis non ventũ eſt(id quod à me taceri ſine ſceleſta pręuaricatione nõ poteſt)cùm hominũ coniuratę caterúę palàm decuriantur ad diſcrimẽ tollendum bonorum & malorum,atrorũ & candidorũ,quod decus eſt decórque cõuerſationis hominũ,pignúſque regnorũ & ciuitatũ?Eſt enim(vt opinor)vita iam in pręcipiti ſita, ſi pietas,ſi religio,ac Dei contẽptio eodẽ loco habentur:cuius rei exempla quotidie non obſcurè produntur. Hanc morũ ſtragem, hanc Chriſtianiſmi cladem , literarum bonarum ignominiã, virtutum internecionem , cùm in dies creſcere, quaſique ædiũ ſacrarum incendiũ gliſcere conſpiciamus,vnáque Palladiũ fidei conflagrare,pignúſque æternæ beatitatis:quid animi iam habere,quid ſpei,quid expectationis bonæ poſſumus?Quid verò hominũ ſumus duntaxat Chriſtianorũ,ſi his portentis,ſi diris ominibus,ſi tot prodigiis,talibúſque nõ permouemur,atque perhorreſcimus?Atqui nec victimis cęſis procurari,nec holocauſtis queunt,quas publica piáque perſuaſio expiabiles nequicquã eſſe cenſuit,adeò ferum vlcus eſt Chriſtianiſmi,carcinomáque indomitũ orthodoxiæ,quod nec ſcalpello, nec cauteri, nec remediis vllis cedit hominũ,& Pæoniam modò manũ poſcit & manet.Miſeram & exitialem huius ætatis ſortem,tametſi literarum claritatis mirè inſtauratricis, quæ perpaucorum crimine, permultorũ ſcelere,religione ſe obſtrinxerit dira & inexpiabili. Nẽpe quaſi terſioris doctrinæ ſplẽdor iam nimius,in caliginẽ atram illico Stygiámque verterit,aut rerũ diuinarũ prudentiæ nebulã offuderit,exortã ex Auerno, excitatámque à ſpiritu impotẽtię præcipitis & erraticæ. Imis enim ſumma, inferis ſupera, optimis deterrima, ea occaſione

permixta eſſe,omniáque confuſa, quotus quiſque non ſpecioſè dicturus eſt,iſtorum quidem certè qui literis reſtitutis malè cupiunt? ſiquidem quàm maximè hoc tempore earum ſtudia noménque inclaruerunt: tam maxime denſis in tenebris nauigium Domini ſeſe egit,& nocte intempeſta. Quin & lacerata nunc opprobriis nauis oneraria,alioquíque iampridem veluti ſolutilis, pronáque ad naufragium,omnium oculis expoſita eſt,inuidioſéq; traducta. Interim autem nos vectores, qui ab illis ἀζυμαγίλαις dirempti, pontificia familia contumelioſe quaſique gregales vocamur, ſtationem nullam ſatis hoſpitalem cernimus puræ& innocenti fidei atque religioni: neque appulſum certum circũſpectamus,oculis peruigilibus,atque in commune excubantibus. Vela publicè libẽtes pandimus cunctationi & incuriæ,priuatim ſinus totos hæſitationis implemus atque diffidentiæ, auras captantes interim deſidiæ ſupinæ atque prolatatricis. Quæ quo placidiores ſunt, atque etiam placentiores ſingulis & vniuerſis,eo pellaciores ſunt vtique, impendióque magis noxiæ & improuiſæ:& verò plurium mentes in ſyrtes,in ſcopulos, in vada rapientes addubitatricis philoſophiæ & deliberatricis. Ita eſt autem nata celebris nunc controuerſiæ latéque patentis diſceptatio, inter principes anteſignanóſque partium, vt hìc illícque ſigna auſpiciáque conſpiciantur orthodoxiæ: teſſera etiam inſigniáque ducum,Chriſtianiſmi tutelam ſibi vendicãtium:cùm interim vtrique vtroſque theologos quidem eſſe,nõ etiam theoſophos dictitent. Illud verò non ita valde decorum, parúmq; adeo videtur eſſe rei diſceptandæ congruens,quòd inde iam ab inſtituto certamine,rerum diuinarum cæleſtiúmque argumentum,ſatyricis magis actibus verbíſque,altera quidem ex parte præcipuè tractatum eſt,motúque petulanti,quàm philoſophica grauitate,theoſophiámq; decenti. Rurſus id illis eorumque fautoribus magnopere reprehendendum videtur,quòd hinc animaduerſionum (vt ipſi dicunt) atrocitate res geritur ſub legum auctoritate:nec perinde charitate Chriſti,& æqui boníque fiducia,vt quidem ipſi perhibent. Mihi verò & multis id placere non poteſt,quòd cùm copiis imparibus,diſſonóque clamore,ſigna partium collata ſint,in ſpeciem æmulæ,priſcæ,germanæq; pietatis:vtrique etiam auſpicia ſua eſſe defendant tuendæ orthodoxiæ : momica tamen phalange atque etiam mimica impreſſiones fiũt,agminéque irrito pugnatur conuiciorum vehementius,quàm acie inſtructa compoſitáque argumentationum. Id genus contentionis,vel diſſenſionis potius ter capitalis,in ciuitate Dei exortum,

è re eſſe Chriſtiani nominis,nobis probari nequit,omnibúſque (vt ipſe reor) æſtimantibus ſecutam inde atrocitatem digladiationum, extremáque exempla petulantiæ facinoroſiſſimæ. Huius tamen indignitatis ſolatium vnum habemus,ne vndique vita pudenda ſit & deteſtanda. Negari enim non poteſt,niſi ab imperitiſſimis,iiſdémq; literis verioribus iniquiſsimis, exoletæ iam & ſordentis ruſticitatis ſitum(quæ ſupercilio ſemper magis quàm ſanctitate cenſa eſt) planè deterſum eſſe hoc eodem tempore,qui ſcripturæ conſecratæ obductus,per ætates permultas exortes literarum cognitionis linguarúmque,luminibus non parum officiebat ſcholarum huius philoſophiæ. Ingentem verò rurſus iactum ab illis virtutis & honeſtatis, è naui Domini factum eſſe: ſtragem calamitoſam innocentiæ atque religionis, indidem enatã eſſe:quæ mens cunque hominum,quod propoſitum cunque fuerit ipſius nouitatis deſignatorũ,cùm nemo inficiando eſſe poſsit,qui quidem non iniquus arbiter ſit prodentis ſe veritatis: non video in rerum nouatione quicquam tanti fuiſſe, quamobrem gratulari ſibi vita, nedũ Chriſtianiſmi ſumma debeat. niſi verò in vſum vitæ,in exiſtimationem Chriſtianiſmi,in dignitatem religionis eſſe poteſt,& mundo cõducibile,virtutum omnium chorum, quod decus eſt mortalitatis, doctrinæ philoſophicæ ſummam tot ſeculis comparatæ,ſapiẽtiæ moratæ opinionem nulla non memoria auguſtam, è conuentu,è concione Seruatoris exigiſſe,exploſiſſe,cõuicioſè exibilaſſe: Ad iuſtificæ autem fidei adumbramentum,tanquam benefactorum omniũ inſtar,& maleficiorum ſolum expiamentum,omnia redegiſſe ſalutis ſubſidia: Excellentiſſimas denique virtutes, inſtituta vitæ præſtantiſsima pro nihilo ducere, vt ſordenteis & obſoletas in conſpectu Domini. Proh ſuperi immortales,éſtne id animos hominum epulis accipere euangelicis & cæleſtibus,ſiliquas fallaces fidei & charitatis obuiæ & compitalitię,ieiunis obiicere:ſícque lactatos homines imperitos,immunitate iuſta & vacatione donare? Nam quotuſquiſque huius philoſophię ſtudioſorum,præconium iſtud fidei iuſtificæ,ſanè ſpecioſum auditu ac magnificum,non tanquam congiarium quoddã opimum pronunciatum, excipit, vacationis operum, & licentiæ omnibus numeris ſolutæ timoris ſolliciti? eámque incuriæ inertis, perditæ ſecuritatis, ſomniculoſæ ceſſationis largitionem, ita acceptam refert doctrinæ recens editæ, vt iam vitæ diſciplinam, morum ſeueritatem ridiculam eſſe putet,archaiſmíq; deliri ac Saturnii redolentem? At ii huius liberalitatis auctores ſunt, operíſque faciundi vacationum largito-

res,qui donatiuis venialibus,teſſeríſque vænalibus abolitionũ pontificiarum,cum aſſenſu multorũ, plauſúque primùm refragati ſunt: eo tamen blãdiores (vt verum fateamur) nouarum tabularum promulgatores,quòd & gratis & vberius gratiam admetiũtur,& porrò cum corollario in futurum quoque ſecuritatis.Ecquis eſt autem ſanæ mentis,qui cauſæ quicquam dicere auſit aut velit, quo minus vim illam ſaluificam,hominúmque ſeruatricem, & deificam,mortalitas conſcia ſuæ conditionis,acceptam referre debeat diuinæ indulgentiæ,non benefactis ſuis aut aliorum? Ecquis eſt porrò,quin diuinæ naturæ fidem fixam,Chriſtíque theurgiæ,fundamentum & faſtigium eſſe cẽſeat ſpiritualis ædificij,quę ſedes eſt regni Dei?Sed tamen hæc ipſa fides,virtutum omnium ſanè princeps, illarúmque præſultrix & chorodidaſcalos,ſerie earum ipſarum & reſte gaudet, vt comitatu ſibi conſentaneo & congruẽti. Quin & chorum illum ſuum, geſtamine crucis inſignem & venerandum ab inertia & ſegnitie vindicans,munificem eſſe docet, ad functionéſque vitæ obeundas inſtituit ad modos hieropſaltæ: qui non intus ſibíque tantùm ipſe,ſed extrà etiam atque omnibus cecinit.Hæc inſignia,hæc decora,hos ritus religionis,ſi è ciuitate Dei perſuaſio gẽtium ſuſtulerit,ſi mores antiquauerint,quid erit tum poſtea Eccleſia Domini? Nimirum officina quædã ampliſſima perditæ licentiæ, effrenis voluntatis aſylum,vel libidinis potius, taberna voluptatis plena lenociniorum,cõtubernium, collegium & ſodalitas omnium vitiorum. quem ad finẽ hauddubiè huius philoſophiæ ſtudia ſpectant & manifeſtè vergũt,etſi alium ipſe fuiſſe ſcopum eorum non dubito,qui primùm hanc nobis telam ordiri inſtiterunt. Quocirca hæc & alia his affinia acerba commentatione ſcribens, cum populo me agere teſtor imbutọ perperam hac doctrina,cum eiúſque proteruis abſurdíſque defenſoribus:non item fortaſſe cum auctoribus ipſis & nouarum rerũ molitoribus.Quos mediuſfidius ipſos in maleficiorum inde quotidie naſcentium reatu magis eſſe & inuidia,quàm in cauſa culpáque ſcelerata,per me licet vt omnes exiſtiment,eorum ſententiam , magis quàm verba attendentes. ídque expugnari forſan poſſet, aut defendi, duntaxat quadam ex parte rerum,ad ſubſellia, aut in ſenatũ prudentiæ,neutrã in partem procliuioris,tametſi vtinam ipſis in mentẽ non veniſſet:aut certè cautius feciſſent & modeſtius,vt ex atrio Dómini ſacroſancto taxiarchiam tollerent,decus rerum & dignitatem,ſacrarum æquè ac profanarũ.Quid enim oculis vel orcheſtræ, vel ordinum, vel caueæ denique ſobriæ & paulo

honeſtioris,approbare ſeſe poteſt,in quo non ſita conſtet ordinum ipſorum graduúmque deſcriptio ex qua maieſtas orta eſt?Qua cum ipſa (vt inquit Ouidius) conſedere ſimul pudor & metus: omne videres Numen, ad hanc vultus compoſuiſſe ſuos. Hîc enimuero reclamaturos ſcio quoſdam,àtque hoc,illud,aliúdque ſpecioſè excuſaturos,& verò vltro fortaſſe accuſaturos:quaſi meam hāc litem faciam priuatámque,hac ætate,contráque meum inſtitutum,& præſertim eiuſmodi litem,cuius nec diſceptator eſſe iure meo,ne diſputator quidē poſſim.Sed tamen quid agerem,nihil minus mihi meditanti euênit, alióque iter contendenti, vt ad ruinam veritatis, ad incendium ſacrorum, ad naufragium religionis diſciplinæque ſalutaris,occurrendum mihi eſſet, opellámque conferendum qualemcunque. An autem facinus iſtud auſpicantibus vel fiduciæ vel audaciæ,cęleſtis auis,ſancta ac ſanctifica addixerit(vt augurali ſermone loquar) Deus optimus maximus,iamiam oſtenſurus eſt,vt libens coniicio: cuius numinis eſt vnius,auſpicia rata irritáve facere omnium inceptorum.cuiúſque admirabilis prouidentiæ beneficio, res malo exemplo cœptæ,exordióque non probabili,vt quidem eſt iudicium mortalium,bene interdū ac feliciter eueniunt cum ſtupore ipſorum.Exierunt nuper libri quidam bonis (vt ſperamus) auibus: mihi quidem certè lætis, qui penè neutrò propenſius antea auſpicari inſtitueram,cùm de cælo ſeruarem pro meo inſtituto, attentè ſatis ac ſolicitè.Hi cùm in manus meas hæc prodentis incidiſſent, forte quadam oblata, non quæſita & rogata (neque enim controuerſiæ inter doctos agitatæ cognitor eſſe accuratus cogitabam, & ſucciſiui temporis tantùm lector iandudum eſſe cœperā,non modò commentator) Verùm eos libros percurrere mihi cùm contigiſſet, primùm ea de re homines non leuiter amare cœpi,alterum pręſertim à quo nunquam animo alienus fueram ob ingenium hominis doctrinámque eximiam,etſi à ſtudio partium illarum nōnihil diſſidebam :deinde nobis literíſque gratulatus ſum,quòd res controuerſas ſpectare ad concordiam quadamtenus exiſtimaui:ſiue illa futura eſt multo æquior conditio diſſenſionum,& expiabilior.ſedatioribus tantùm animis opus eſſe mihi viſum eſt:ſtomachíſque non ita crudis vtrinq;.Hactenus impetu & clamore & præcipiti impreſſione res geſta ſit,quandò ita res nata eſt:placidioribus iam modis argumenti tanto interuallo reducti agenda eſt tragœdia,ſi quidem eſt peragenda.Eſt autem eius generis argumentum,quod vtroque verſus fœcundè tractari,& facundè etiam poſſit magna quidem ex

parte:ſed vtinam tranquillè quoque ac compoſité.id quod tum demum futurum eſt,cùm modos ipſis actoribus fecerit æmulatio digna Chriſtianiſmo. In cauſam vtrinque inſignes ac numeroſæ aduocationes ſubſcripſerunt:illinc tamen plures ſtudio præcipiti aut inconſulto.In illam etiam partem noſtrorum hominum tranſitiones,meticuloſè quidem illæ atque muſſitabundè,ſed tamen crebrò factæ ſunt,& tanquam palabundé. Vſqueadeo quædam ſunt ſic à communi perſuaſione auerſa,vt tamen ea controuerſa fecerit feſtiua nouitatis facies,quæ aut erronibus animis, aut volucribus mirè lenocinatur. cum eo quoq; quòd illinc copiæ ex euocatis ac volonibus conflatæ ſunt, quæ ad pileum inſolitæ libertatis & inauditæ cupidè conuolauerunt.Mihi verò cum non paucis id permoleſtum fuit, & ſimul periniquum eſſe viſum eſt:quòd literarum bonarum opinio noſtrarum iuxtà atque peregrinarum,in inuidiam vnà quoque cum inuiſis dogmatibus,in diſcriménque vocatæ ſunt eam ob rem,perinde vt in crimen.ſiquidem quàm maximè hîc viſa eſt feruere contentio,atque illa ex parte per occaſiones paſſim eualeſcere (aut caſus enim temerarius interdum,aut hominum culpa victoriæ impotentium,hîc quoque quodámodo νίκην ἑτεραλκέα fecit)tam maxima flagrauit inuidia ad populum primoréſq;,literarum ſplendor reſtitutus ac rediuiuus.O quàm iniquè iudicium ſenſus communis vel natura vel moribus comparatum eſt.Verùm huiuſmodi ſtudiorum erat noſtrorum conditio,iniqua quidem illa, ac tantum non pœnitenda,ſed tamen vt ſperare meliora liceret ac lætiora.Ecce autem (pròh Chriſte ſplendor diuinitatis,decus humanitatis) facinus, ſcelus,nefas,literis ipſis ex æquo penè indignum & importunum, non vernaculum quidem ipſum,neque noſtræ fœturæ:ſed importatum audacia proiecta,vt mihi cõpertum eſt:cæterùm ætatis noſtræ probrum olim futurũ,niſi diuina benignitate verterit in clauſulam malorum:id quod ſperare ipſi non de nihilo cœpimus.Nobis igitur hæc ſcribẽtibus,hydra quædã cæcæ ac væſanę peruicaciæ,quę in tenebris alebatur,in hac vrbe repentè, aliíſque multis nobilibus in oppidis extitit ac prodiit: factioniſque inuiſæ ac lucifugæ, pleræque literarum ignaræ,corda,ſenſus,ora,ſic inſanè,ſic dirè peruagata eſt,vnus vt & alter Hercules,claua,ferro, flammâque rem gerentes,ſatis eſſe non poſſent,ſi ſuperſtites eſſent, tetro ac multiplici monſtro, plurimorúmque capitum, conficiendo & extinguendo. Etenim coniuratæ impietatis diríſque deuotæ homines, ſcelus auſi confidentius,quàm illi quondam Athenis Hermarum acciſores &

demutilatores,eadem nocte cōdicta compluribus in oppidis,iiſque diſiunctiſſimis, ex compoſito, & veluti eodē furoris ſigno ſublato, proſcribere ſuſtinuerunt,edictiſq; maledicis configere,decus & columen pignúſque Chriſtianiſmi. Et furialis quidem ille genius, cui ne Chriſtus quidem ipſe ſeruatura hîc fungens, omníque imperio præditus,ita fuit ſacroſanctus,quin eius innocentiam tentaret numeris omnibus abſolutam,nuper ad ſacroſancti chariſterii maieſtatem non modò imminuendā,ſed etiam obterendam accinctus & proculcandam, inuenire potuit qui manus conſcelerare tanto piaculo non vererentur:nempe temporis conditionem nactus propemodum fide caſſi, mundo nihil minus agente,quàm ea quæ antiquiſſimę fuere curæ ſæculis melioribus.ac poſt Triumuiratum quidem illum morte è medio ſublatum,qui ad errorem antiquum denuo aſſerendum ab ipſo deſignatus fuerat, ſupparis audaciæ complureis alios ſubſtituit,qui prouinciæ ſuccederent flagitioſæ eadem peruicacia. Gliſcente deinde ſcelerum profectu vt natura fert malorum, Aium quidem illum loquentem,ſed Stygiū allegauit,è ſinu ſuo productum, appoſitiſſimum emiſſarium ad enecandam fidem Chriſtianiſmi,in ea prouincia in qua maximè valere adhuc orthodoxia vigeréque videbatur. Vt breuibus abſoluam,poſt ſolicitationes multas,variáſque hominum noſtratium,quaſique iam labantibus animis complurium,repentè Aium Locutium è faucibus Orci excitum,diris ipſis ſororibus diriorem,in ora populi inhalauit gentilis Chriſtianiſmi, recta & ſincera religione imbuti in vniuerſum, vt qui maximé.diceres crapulam quādam Ditis patris eſſe,Mephitim eructantis prodigioſæ ac piacularis impietatis.In præſentiáque ſolicitudinis publicæ ſumma,in eo erat præcipuè occupata,vt gens ſanæ perſuaſionis alumna,extinguenda catharmatum multitudine, atque è medio omni ope ſummouenda,quaſi manu quadam Orci emiſſaria,gratiam à Chriſto Seruatore ineat expiabilem,cuius maieſtas paucis hebdomadibus læſa fuerat ſceleſtiſſimé.infauſtam hoſpitalitatem impietatis tranſlatitiæ,quæ eam contagionem attulit. O quænā ſatis terra diſcedere,quod chaſma dehiſcere illis Triumuiris potuit,ne nominatu quidem dignis:eorúmque mox hypodidaſcalis poterit,niſi citò reſipuerint?quod equidē non deſpero.Itáne verò Herculis ærumnarum ipſtar fore ſibi putauere æquales noſtri mortales,ſolicitaſſe inferos ad dogmatis eius monſtrū in lucem denuo reducendū?Quæ (malùm) tanta illis eſſe potuit philoſophandi commentandíve inſania?Siccine huius ætatis philoſophiā feriatam

eſſe infeliciter,& vitæ exitiabiliter,vt in ritus rectè atq; ordine conditos, auguſtarúmque ætatum coi ſultis comprobatos, inquirere auſi ſint perpauci terræ filii? Sicci:ne ἱεροσυλήσαντας (vtar enim verbo Ariſtophanis) omnia rimari iuuit,vt ſeſe humo tollerent homines pumiliones,vt Herculis & Liberi,noſtræ memoriæ æqualium, terminos ſuperaſſe famámque viderentur?Ex eorũ autem aliorúmque curioſitate nimia & audaci, errorum odyſſea primum Chriſtianiſmo, deinde ſcelerum ilias & piaculorum enata: quæ cælum terræ miſcuit,& chaos penè reduxit.Extitit haud ita pridem ingenii mediocris homo,qui cupidine gloriæ accenſus,cæca & præcipiti,ne ad Muſarum conuiuium veniſſe ἀσυμβόλως diceretur,ſymbolum attulit commentitium,quod à magiſtris ſuis acceptum hominibus abſurdiſſimis,longo vſu ſuum fecit:longè futurus vtique felicior, ſi vmbra tantùm eſſe,atq; ad epulas venire philoſophiæ, aſymbolos maluiſſet & inglorius.O mores huius ætatis.Hanccine amentiã?Huncine prudẽtiæ communis ac publicæ contemptum?Itáne verò homines vægrandes,cùm ſeſe in tragicam proceritatem cothurno ſuſtulerint arrogantiæ,in cælum arietare verticibus audebunt inſaniſſimis? ſanctiſſimarum ætatum prudentiam atque doctiſſimarum, compellare vt deliram ſcriptis ſuis non verebuntur?Atqui præclara illa ſcripta, pigmentis inanibus iudicium hominum fallentia, quæ Saturno conſecraſſe ſe putauerũt,Vulcano quotidie magno plauſu dedicantur cum eorum profeſſoribus. Quin & vno edicto omnibus in prouinciis,primo quoque tempore animaduerſionis diuinæ, aut ſenſim fortaſſe,conflagraturi ſunt per reſipiſcentiam publicam. quæ aut futura eſt vtique ipſa propediem,aut ad extremum actum fabulæ rerum humanarum ventum eſt.Id quod ſignificare videtur conniuens in hiſce facinoribus,vel conniuenti ſimilis potius,ludorum ipſa ſeriorúmque inſpectrix & præſes prouidentia, locorum etiam perſonarúmque deſignatrix: & verò omnium vt potens & moderatrix;ita rectè ac ſecus actorum ac conſultorum arbitra peruigil,& æſtimatrix. Quiſnam igitur furiatarum concionum, quis perditarumcoitionum nefas præſtaturus eſt?quis porrò peſſundatæ & conuiciis conculcatæ myſterii myſteriorum reuerentiæ? hoc eſt enim quod magnus Dionyſius τελετὴν τελετῶν appellauit, quaſi piamentum piamentorum,ſacramentum ſacramentorum: & Syneſius ἀπόρρητον τελετὴν,id eſt ſanctiorem expiationẽ & reconditiorem.Egregii verò philoſophi,atque de literis ſacris æquè ac profanis meriti, qui ne nomenclatori quidem (vt aiunt) in patria antè noti, etiam

inclareſcere huiuſmodi docendis tragœdiis,vbique gentium, concupiuerunt & ſperauerunt,etiámne cùm ſcenam in diuerſum vercerent theologicæ ſapientiæ?etiam cum offenſione tercapitali ad ſuperos mortaleíſque offenſuros ſe viderent? O diram væcordiam.en rerum humanarum diuinarúmque magiſtram philoſophiam:en diſciplinam,fidei & charitatis Dei,tertio quoque verbo commendatricem:numine (credo) grauidam paracletico, quæ nobis pepererit dogmata huiuſcemodi.Et cùm nefaſtæ illius doctrinæ promulgatio repagula fregit reuerentiæ Dei:tum commentarii licentioſi, alii ſuper alios certatim elucubrati,ad vltima impietatis exempla,diuinarûmque rerum contemptionis, quamplurimos perduxerunt. Ius & fas vnà cum Dei metu deiecta ſunt paſſim è vitæ priuatæ gubernaculis,ex quo licentioris religionis patrocinium, viri docti ſuſcepiſſe viſi ſunt.Priuatę vitæ dico?quid ſi etiam multis in locis publicæ?Cedente enim ex Eccleſia Chriſti rituum priſcorum diſciplina, ceremoniarúmque receptarum opinione ab iſtis exibilata, conceſſit vnà quoque fides, non è foro tantùm vænalium,& è nundinis, ſed etiam è præcordiis hominum:nempe quaſi decoctrix pollicitationum domini.Eſt autem hic ordo rerum atq; proceſſus,vt licentiam iſtam,ſolutam legum canonicarum vinculis,& cultus immunem religionis,eueſtigio ſequatur cauillatio prouidentiæ, cum incuria ſalutis:quod luculenta docuerunt experimēta. At verò in primis id rancidum eſt auditu ac putidū:quod tacere non quiui prorſus cùm maximè cuperem. Nam fides & dilectio euangelica, auguſtæ quidem illæ virtutes, omniúmque virtutum longè principes, cæterùm hac ætate, his moribus, his hominibus, non niſi de nomine cognitæ, benefactorum omnium, inſtitutorúmque egregiorum ſplendorem, vmbra quadam nomenclaturæ, vt ampla in ſpeciem ipſa & vendibili, ſic euanida reapſe & futili, obſcurauerunt.his enim vocabulis ſanè plauſibilibus ac ſonantibus,commentarii farcti ſunt aliquorum, ad faſtidium vſque aurium, offenſionémque lectorum,cum eleuatione improba & propemodum ſcurrili humanæ virtutis & iuſtitiæ. Ita vitiorum omnium colluuioni, ſcriptorum verborúmque impudentię,& graueolentiæ dogmatum, quæ nullum non paulo ſagaciorem offendit, Mineruа(ſi diis placet) peplum ſuum obtendere non grauabitur? In quo peplo virtutes illæ primores ſolæ iam attextæ ſunt,vel verius prætextæ,magna cum inuidia literarum elegantię,cùm noſtræ,tum peregrinæ.Nam (proh Dei hominúmque fidem) quis fauere iam lingua, quis

temperare ſtilo poſſit in tanta indignitate ſacrorum pollutorum? Indignitatem dico? Quid ſi autem ad vltimum ventum eſt diſcriminum?quippe cùm de aris,de focis ſanctioribus,de templis Deo ſacratis dimicandum ſit?de pignore denique immortalitatis beatiſſimæ, & tanquam de palladio Chriſtiani nominis periclitandum? Sidera quis mundúmque velit ſpectare cadentē,Expers ipſe metus? quis cùm ruat arduus æther, Terra labet mixto coëuntis pondere mundi,Compreſſas tenuiſſe manus?Vel quòd Theodidactorum appellatio ætate deterrima nata eſt, ac nullo metallo digna, mundo in nequitiam,in perfidiam,in diuinæ ſponſionis diffidentiā,in nihil non erroris denique vergente & præcipiti,in nullum non nefas intrepidè ruenti:eccui hoc tandem ſtomachum non moueat,qui quidem ipſe fibras corneas non habeat? Noſtríſne moribus credemus euangelæ legis myſteria, benignius eſſe quàm antiquorum liberaliúſque credita?familiarius & ſimplicius aperta?at verò priſcæ ſanctitati,tanquam ruſticiori, quamlibet rerum mirificarum deſignatrici,operta illa fuiſſe, aut ab oculis auerſa? Cur igitur Chriſtus ſui ac veritatis teſtimonium capitale,eorum ſæculorum animis denunciauit,ſi de arcanis altioribus celatos illos voluit? Mirum verò niſi perpaucis hominibus nuper credimus,ſanctiſſimis(credo)antiſtitibus theoſophię,datum eſſe diuinitus,vt figuras,vt tropos oraculares intelligerent penitus,vt diuini iuris nodos ſoli,vt legum ænigmata ſoluerent,vt ratarum irritarúmque legum diſcrimen certum tenerent:denique vt ceremoniarum ritus, eccleſiæ domini effata præirent ſolennia,quæ maiores illos olim maximóſque præterierunt.ætas igitur noſtra θεοδιδάκτους ſapientes edidit:ſuperiores omnes ætates homines αὐτοδιδάκτους, eoſdémque ληροδιδάκτους. vitam credo, Deus ὀψιμαθῆ eſſe voluit,quę ſero demum temporis nouiſſimi ac pręcipitis, theoſophiam cognouerit. Scilicet is ſuperis labor eſt : aut fuit heri primùm aut nudiuſtertius. Theologici ſenatus conſcriptos ſpiritus Dei paracletus germanam paulo antè docuit rationem colendi ſui, ac promerendæ gratiæ celeſtis & viuificæ: ad eam autem maiorum olim gentium patres,quamlibet vitæ ſanctimonia memorabiles, aſpirare non potuerunt. Vel hoc quis non credat, qui huius temporis inſtituta,qui vitam,qui zelum æſtimarit hominū inclareſcere quoquo modo cupientiū,ne dicam cacozeliam?At enim non magiſtrorū hîc crimē,ſed diſcipulorū coarguimus:operā ſuam ipſis odioſè vēditantium, & verò inuitis atque reſpuentibus,hieronicarū pręmia,olympiáque vincentiū,cum improbè,tum verò inuidioſè decernentiū.

Eſto ſanè: hoc crimen ſit turbæ ineptè aſſentatricis, & tanquam operarum quarũdam vilium ſuffragia ſua nummo ſeſtertio addicentium. id enim mihi libens doctrinæ hominum merito perſuadeo. verùm eo ſaltem nomine in culpa ſunt ipſi non leuiſſima, quòd futurum rei euentum prouiſum habere perſpectúmque debuerunt. Atqui vel id fuit recordandum, quòd cùm carceribus ſeſe effudere quadrigæ, Addunt in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens, Fertur equis auriga, nec audit vulgus habenas. Nam quis iam nauem retro inhibeat, quæ fertur in ſcopulos, cùm remiges obſurduerunt? cùm vectorum plurimi ſeruari nõ cupiunt? Tum illud extemplo occurrit hæc cernentibus, neque extemplo tantùm & confeſtim, ſed etiam ex Eccleſia confer ctim, κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν, quod priſco ſermone celebratum eſt, in diſcipulos huiuſcemodi. Turbæ igitur ingeniũ, æſtimatum oportuit, quæ curſim in eam ſententiam ire pergit, cæcáque & præcipiti ferri cupiditate, quam ſatis conſtat non tam ſecundum libertatem pronunciatam eſſe, quàm ſecundum licentiam vindicias dediſſe legum metu ſolutam humanarũ iuxtà diuinarúmque: aduerſus quod cenſuit prudentia memoriæ conſecratæ, & venerationi ſemper habitæ. At eius vnius auctoritatis fiducia, magna hominum multitudo, benigna & liberalis interpres eorum quæ ſcripta ſunt de iure immunitatis Chriſtianiſſimi: πόῤῥω ἔφθη ἐπιπηδῶσα ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, vt eſt in prouerbio, Pròh ſuperi, rem præcipitem (identidem enim rapior in ſtuporem) rem nouitatis inauditę, & fortaſſe omni ope procurandæ, quámque propter luſtrari ædes Domini ciuitáſque ſanctiſſima debeat. Nimirum aut finis rerum adeſt, aut cenſura iſta vel noua vel rediuiua quadam ex parte, tam multiplex, tot capitũ, tanto interuallo denuo nata, breui interierit, aut ſtili ſui modum valde temperauerit. Vnáne litura deleuerit, circunſcripſerit, obliterarit leges, ritus, mores, vſus, in communi ſenſu vitæ, in prudentia tot ætatum inuſtos? veterrimæ ſapientiæ ſubſcriptione elogióque comprobatos? Per me quidem eſto, vt quædam circunſcripſerit vt ſuperuacanea, quædam vt obreptitia prætererit, nonnulla vt ſpuria notarit, ſiue conniuẽtibus illa, ſiue ſomniculoſis obrepſerint religioni temperandæ præfectis, ne quid durius dicam: Senſum etiam ipſum cõmunem circunſpectiorem in modũ acriorémque conformauerit: ſuperſtitione porrò futilium ceremoniarum, aut emortuorum quorundam rituum homines non imperitos ſoluerit: quæ hactenus obſtrictam paſſim tenebant communem etiam prudentiam nexu opinabili, atque inueterato. Hæc atque alia quædam huiuſmodi per

me licet,& per multos,vt nō modò feſtiuè ac plauſibiliter fecerit, ſed etiam commodè ac commendabiliter. Quòd autem blandiente incepti plauſu,ad viuum altius ſenſim atque altius ſtilum ſuum ſic impreſſit,aut impreſſiſſe certè videtur,Chriſtianiſmi vt diſciplinam non tam ad diſquiſitionem ſenatus cōſultiorum hominum doctiorúmque vocarit, quàm momici eam conuentus tabellis ſubiecerit: id verò intolerandæ eſt confidentiæ atque iniquitatis,ſiqui tueri velint:capitaliſque adeò erroris,ſiqui auſcultare illis obſtinauerint. Niſi verò Deum ingenia tot ætatum,niſi annorum ſexcentorum ſapientiam,& verò altero tanto maiorem tarditatis damnaſſe credendum eſt, ſic excordis & ſtupidæ, comprehendere cuncti vt nequiuerint vim verbi euangelici:vnum autem & alterum tantū noſtros æquales, intelligentiæ puræ reſtituiſſe ſuam contrà ſententiam,qua ſententia cætera multitudo cultrix Chriſtianiſmi, eiuſdémque alumna, tam grauiter ad hoc æui mulctata eſt. aut niſi ſeculi deterrimi philoſophiæ prouidentia,veram,meram,&(vt aiunt)ipſiſſimam ſapiētiam, familiariter & indulgenter oſtendit, vt æmulæ fortaſſe ſupra alias fidei apoſtolicæ,aquiſque(vt ita dicam)inambulantis,& priſcæ ſanctitati,inſignibúſque capitibus Chriſtianiſmi, inuolutā ipſam edidit,vel imaginariam potius exhibuit ſpectandam & ludificatriculam. Acta(credo)hominum mirifica,vitáque exemplaris,fidem multitudini facit eorundem doctrinæ numine præſentiſſimo ſanctæ & conſignatæ. Felix profectò ſeculum,ſi ira eſt:illíque ipſi homines deliciæ ſunt Domini:neque ii quidem modò apud Deum gratioſi, ſed eorum plerique multo magis diſcipuli : quippe qui omnibus penè numeris immunitatis donati ſint diuinitus, vt quidem audimus, & interdum vidimus pleroſque interpretari : quanquam ætate ferrea terrigenarúmque nati : macti quidem illi cæleſtis priuilegii promulgatores, iuris diuini interpretes, blandi & populares. beata verò vaſa Domini,ſic à prouidentia electa: queis haurire ſolis liquidam illam aquam datum ſit è puteis conſecratæ ſapientiæ,quæque poſt annos plus mille ac ducentos capere prima potuerint ſenſum,vſum,& fructum manantis inde doctrinę. Et anchoram, ſi diuis placet, Chriſtianiſmi, cùm eccleſiæ Chriſti iactatæ & fluctuanti,tū fidei labefactæ & charitati Dei iam cōclamatæ,nouæ iſtius philoſophiæ axiomata iecerūt?quod eorū quidam ſentire,ſcribere,dictitaréque vidētur apertiſſimè. At hęc tamē diſciplina, qualibet ſanctę familiæ mater atque religioſæ,rhiaſum tamē vnà quoque peperit,in theatróque edidit,Satyrorū Eleuſinia venerāda irridentiū,

audacia ſanè impia & deteſtanda optimæ partis mortalium opinione. O malè, ô abſurdè, ô intolerantiſſimè factum, quod paucorũ cauſa doleo, hominum doctiſſimorũ eorundémque digniſſimorum qui ingeniorum ſuorum ſpecimina cõmendabilius ederent, publicéque fructuoſius: quod fortaſſe facturi ſunt, cùm Deo viſum fuerit Vertunum illum abditum circumagere prouidentiæ. Pulchrè exorſam eſſe telam noui operis, in ſermone erat hominum, atque etiam opinione: cornicum ſtatim oculos confixiſſe doctrinę nouæ acumen ferebatur: at mox blandiente prætextatorum quoque ac purpuratorum plauſu, modum tenere ardor animorum oblitus eſt, vt eſt mortalium ferè natura comparata, cùm quidem Marte ſuo potius inſtincta eſt ipſa quàm diuinitus. Sermonis autem impotentia plurimum quidem illa offenſionis habuit: ſed eorum præcipuè culpa, actorum ſanè ineptorum, qui Mimo ſubſeruientes, partem quidem non contemnendam iucundo aliquandiu multis & plauſibili, dum coryphæis ſuis ſuccinũt, ſumma proteruitate vocum ſententiarúmque vſi ſunt, & exquiſitiſſima. Id enim non modò magnum frigus attulit dramati noui operis: quod pulchrè ſteterat re calẽti: ſed etiam puncta multa, eadémque claſſica, in ſummam cauſę detraxit. Accedit quòd factioſum vulgus, occultarum concionum œſtro vel coitionum potius extimulatum, vehementius flammam aluit inuidiæ, faces alias ſuper alias ſuggerens patrandis eo nomine facinoribus. quæ flamma cùm apud nos caſu magis neſcio quo conſediſſe, quàm inopia materiæ putaretur: (quippe factionis ſtudio non obſcurè inualeſcente, minúſque in dies ac minus criminoſè) inuidia ſuppreſſa aliquandiu, nocte vna erupit magnum in incẽdium, nihil minus expectantibus: quo euẽnit vt plures in ſecuritate acquieſcentes, partim deprehenſi ſint, partim ſemiſomni euaſerint, ac non nihil ambuſti, ex incẽdio tumultuoſiſſimo. Iámque nobis hæc prodentibus, multitudo non cõtemnenda Vcalegontũ, nõ tantùm eo caſu flagrare inuidia, ſed etiã flãmis cõflagrare, quod doluimus, cœperat. plures enim ſceleris conuicti fuerũt, nec tamen niſi ad extremum confeſſi, quàm pro opinione hominum ac fama quæ præceſſerat. vt niſi præſentiſſimo numine, atque præter expectationẽ hominũ detecta eſſet coniuratio, & patefacta in ipſo tẽporis articulo, res non ad diſſenſionem tantùm ciuiũ de re ſumma Chriſtianiſmi, ſed ad direptionem & cædem mox ſpectare videretur. Maledicorum autem partim, malefici quoque eſſe ita affectauerant, vt proſcribẽdæ paſſim orthodoxiæ, confingendíque verbis & maledicentia libellari atque progrãmatica,

ſanctiſſimi cruſti & conſecrati, partes ſibi depopoſcerint: non contenti tacita atque ignaua ſceleris conſcienria, niſi rragico facinore piacularíque admiſſo, pariter quoque cum animis manus arſuras conſcelerarẽt: ſicque multitudinem eundem in furorem rraherent. partim etiam eorum viam in cælum inferum affectauerant Herculis OEtæi Calanorúmque exemplo. Cæterùm vtroſque pœnituit, puduítque ad extremum, elatæ funere religionis probæ quantum in ipſis fuerat: id quod ipſi teſtari certiſſimè poſſumus, quos vehementer miſertum eſt hominum pœnis exagiratorum temeratæ, & compellatæ capitaliter, pérque compita traductæ, victimæ, Dei verbo conſecratæ. Illud vix dixeris indignúmne ſit magis, an ridiculũ: quòd homunculi permulti non planè trientales, in partes deſcendere feroculè inſtituerãt, vel aſcendere potius: atque in digitos erecti, ſic cauſam totam complecti, vt hoc vno ingenii ſui documento, ſibimetipſis viri magni, ſtultis etiam hominibus aliqui eſſe viderentur. Iamdudúmque vel pridem hęc ratio cœperat eſſe inrer alias celebris ingenium & induſtriam proferendi, in mediúmque prodeundi, hominibus præſertim literarũ neſciis. quos rhapſodos paucis mẽſibus, an diebus? fieri moris erar locorum ſcripruræ communium, in libellis decantatorum in dies aliis ſuper alios exeunribus, hóſque penſiles circunferre cum pugione ſolenne erat nebulonibus, aut in loculis tunicarum conditos, ſicunde metus erat. horum autem ilias nobis orta eſt paucis annis, atque huiuſcemodi inſcriptionũ, quas propter vadimonia deſeri poſſent, quod olim Plinius dixit. Equidem doctorum cauſa auctorúmq; nollem factum, chalcotyporum vt officinę vacaſſenr libris vernacula lingua ſcriptis, paſſim editis ac publicatis. id quod eorum refert maximè, qui meriti ſunt in primis, vt tanquam inſignia familiarum enumerentur huius philoſophiæ, qualis eſt illa cunque. Nam veluti tractata notam labémque remittunt Atramenta, ferè lectores crimine fœdo Splendida ſcripta linunt, aut ſi malunt ipſi, candida. quanquam & latius multa leguntur, quæ criticam manum poſcere doctiorum ac prudentiorum exiſtimantur: notámque ſpuriorũ manere indignorúmque germana familia. Aduerſariarum quidam partium, quanquam non admodum ille quidem arrox cauſæ inimicus in ſummam, vt præ ſe ferre videbarur: ſed ridiculis gaudens, cauillando aiebat, è ſemine nouarum rerum iacto nationem quãdam Thaumantidarum extitiſſe protinus. ſic enim appellabat, qui ſtultorum admiratione magis, quàm ſuapte vi creuiſſent. in quorũ diſciplina, fluxa tantùm

eſſet & euanida veritatis ſpecies,religioníſque probæ ſcita magis & vendibilis,quàm rata & probabilis adumbratio.ſimul fidei & charitatis ſimulachra mognogramma, ideis haudquaquam ſolidiora, non aliter atque in ea cæleſti ſpecie, quæ Thaumantis ob id dicta eſt,oculorũ ludibria pro veris rebus cedunt,apud homines quidem naturæ rerum inſcios.Hæc hominis forſan cauillatoris verba videri poſſunt,vel cauſæ magis inuidioſæ iniqui, quàm animi è ſententia loquentis,quod quidem ad aliqua pertinet, ad aliquóſque eorum. & fateri tamen oportet vel defenſores ipſos patronóſque nouitatis, vnius & alterius mortalis fiducia (ſiue illa fuit confidentia,vt plurimi cenſuerunt) prodito audaciæ exemplo,mentem, linguam,ſtilum, temeritatémque factioſæ multitudinis, ſoluta paſſim fuiſſe liberatáque prorſus Dei reuerentia atque religione: vnáque effrenatam eſſe proteruitatem morum,petulantiam & laſciuiam.Quare in ſæcula non ituram auctorẽ tantæ nequitiæ philoſophiam,omnino credibile eſt.ſæcularem enim patientiam huiuſcemodi rebus prouidentia non ſolet accommodare.At enim,hæc ego nunquam mandaui,dices olim,nec talia ſuaſi.Credo equidem cordi tibi hæc nunquam fuiſſe,quiſquis es literarum ſacrarum ſtudium candidè proſecutus : plurimóſque doctorum ita opinari arbitror. nemo tamen non illud ſtatim excuſanti intorſerit ipſi auctori,ſi quidem ſecum agi placidè patiatur.Mentis cauſa malæ tamẽ eſt,& origo penes te: quippe qui elementa prima condideris,vnde fanaticũ vulgus axiomata prima mutuatum eſt diſciplinę impiæ & deteſtandæ,quæ diſcendo quoque in dies dirior fit, & putidior. Iam verò quòd viris bonis, doctrina & facundia claris; lautáque Muſarum ſupellectili copioſis & ornatis,in concionibus inuidioſè,in conſiliis penè criminoſè obiicitur: quòd homines his ornamentis nobiles,ad labefactanda orthodoxiæ placita accincti ſint:quòd ſobrii ac meditati, ſubductáque (vt aiunt) ratione, peſſundare religionem priſcam, ritúſq; antiquiſſimos tentarint,atque probatiſſimos:ſuccincti & freti linguarum cognitione:id tandem non viderint ipſi quò pertineat? quò gentium,quò errorum,malorúmque euaſurum ſit,niſi obuiam mox itum ſit conſenſu literis imcũbentium?ſi quidem togata multitudo, prætextatorum ordo, atque ſenatorius, holoſericatorũ denique natio,& cohors torquatorum, deſpuere literarum elegãtiam perrexerint,vt cõtaminatam errore tranſlatitio?Quorſum tandem? inquiẽt.Nempe vt iubere actutum atque vbique neceſſe ſit, literas ipſas valere cum peregrina eruditione, errorum importatrice mul-

titudinis opinione, atque etiam paucorum ac procerum. Quotus enim quiſq; in iis iam ſtudiis acquieſcere in animum inducet, quæ populi præiudicio,optimatum aſſenſu, decretis criticorũ damnata eſſe viderit,atque in exilium acta? At verò hoc conſilio quid abruptius?quid nobis deploratius?quid ingeniis præſtãtioribus calamitoſius?quid vitæ deniq; damnoſius eſſe poteſt,& exitialius?Proinde ſi ſemen à fruge,ſi ſemẽtis à meſſe cognoſcitur,ſi ab euentis rerum conſilia huiuſcemodi æſtimanda ſunt: quàm auſpicatò ſuſceptam eſſe rerum nouarum molitionem,quibus omnibus exorſam eſſe telam iſtam ac detextam dicemus,quæ plus atrocis contentionis attulit Eccleſiæ,ſtragíſque religionis,quàm illud olim malum diſcordiæ Ilio ac Troianis importaſſe,Græciæque dicitur? Et ſic quoque natum heri ac nudiuſtertius Euangelium aut in medium primùm allatum nos credere oportet,quod ille Triumuir ſcripſit,multíque ſubſcripſerunt? Scilicet Lucina naſcentis denuo veritatis ac ſapientiæ fuit,doctrina enata Stygiis ex oraculis.Nam quẽ putemus alium quàm tenebrarũ antiſtitem, choragum eius fuiſſe fabulæ, quæ Titanica magis impietate,quàm tragœdiæ interpolatæ mãgonio nobilitata,à cuneis paucis aſſenſum,à plurimis abominationem retulit? At is tanquam philoſophiæ ſalem ſeſe cum ſuis illis nobilibus collegis attuliſſe gloriabatur,vt quidem colligi ex eius verborũ arrogantia poteſt:Deíque & hominum fidem identidem implorabat, quòd philoſophiæ ſtudioſi reſpuerent eum ſalem vt noxium & venenatum,quem ipſe & candidum,& theoſophiæ priſcæ probatum videri contenderet:& verò è Seruatoris menſa epulóque petitum. En animam & mentem cum qua dii nocte loquuntur. En condimentum,quo natalem Euangelii recèns nati,celebrare philoſophia debeat.O inſanam & capitalem philoſophiam,iugulati iandiu dogmatis exuſcitatricem: quæ non modò res ancipites & olim controuerſas,Academici moris venia diſputare,ſed res etiam præcipites & nefarias conſtituere & decernere auſa ſit.Huiuſmodi eſt igitur hominum ſapiẽtia,qui Eccleſia antiqua diſturbata,nouam ędificii ſpiritualis rationem nobis informauerunt: quam ad normam ex legis licẽtię,ad regulam Leſbiam,& pro cuiuſque libidine temperandam,vel deprauandam potius,ad perpendiculum deniq; exegerunt ventis omnibus agitatum,euariantium dogmatum ad arbitrium cuiuſque legiſlatoris,legis & prophetarum interpretis perditiſſimi. Eſt autem operępretium commentum attendere Stygii machinatoris:& ſimul exordium & omnes actus fabulę,quę à ſocii

facie prima & comica (vt ita dicam) fronte, ad cothurni non dico grauitatem, ſed atrocitatem diram erupit. Homines enim nouandarum rerum cupidi, paulatim id fecerunt, vt ſponſam Domini primùm, parentem vnicam Chriſtianiſmi, eiúſque clientelæ in fide Chriſti poſitæ, veluti iam anum ac ſenio delirãtem, iugulare inſtituerent ſuo ſibi gladio, (vt ſolenne eſt ferè impiarũ factionum conditoribus:) id eſt verbo diuino, ſurſum deorſúmque verſato, Eccleſiæ auctoritatem placitáque abrogare. Deinde matrem ſibi aliam vt adoptarent moribus ſuis appoſitiorem, quam veram Domini pactam eſſe delictámque contendentes, ex ea Dominum ipſum Chriſtum non liberos ſuſcepiſſe ſtatuerunt, ſed obnoxiæ mentis ſeruos, nexǽque vinculis duræ neceſſitatis. cæterùm eoſdem immunitate præditos operis faciundi, acquieſcere in cubili iuſſerunt fidentis Deo ſecuritatis: in dilectioníſque complexu inanis & euanidæ. Ex hac prole, τῶν θαυματιϛῶν alia rurſus enata τῶν φιλοσυμβόλων deterior natio, ex iíſque mox ἡ τῶν μισευχαρίϛων prognata, tanquam ex aſpide vipera. Porrò autem ſi perrexero, vereor τῶν ἀθέων nationem ominari: καὶ τῶν μετενσωματικῶν, qui & μετεμψυχωματικοὶ dicti ſunt. O fidem perditam. Videant obſecro, videant (inquam) etiam etiámque, qui præmium ſperauerunt tyrannicidii, ne in inuidiam eis ſpes euadat odiúmque parricidii. Niſi non eſt parricidium, diuorum ipſam matrem de cælo detraxiſſe, vt eſt Latinè loquendi cõſuetudo: de gradu (inquam) dignitatis, exiſtimationis, & maieſtatis, Eccleſiam Dei pactam deturbare voluiſſe. Vide quid promouerit non paulo curioſior in ritus inueteratos inquiſitio. nam dum in ſpõſę Domini mores à crepundiis eius inquirunt: dum gemino (quod dicitur) ab ouo exædificationem Eccleſiæ Dei repetunt, paulo ἀναλυτικώτερον vtique philoſophando, religionẽ Chriſtianiſmi ad chaos reduxerunt Academiæ. & dum operis expolitionem detergent homines (vt videri volunt) anthypocritæ: velut ornamentum aſcititium ac religionis lenocinium: operis ipſius compagem ſymmetriámque diſſoluerũt. ita fit, vt qui ſe ſolos cum familia ſua, in filios Dei adoptauere, quod ex eorum ſcriptis apparet, dæmonidæ ipſi permultis Titanúmque gentiles magis eſſe videantur. Hi ſunt autem qui vnitatem ſponſalium cœleſtium ſcindẽtes, Chriſtum ipſum digamum quodammodo faciunt, cùm ſit pſeudogamia verius eorum Eccleſia. Egóne vt credam eam eſſe filiorum Dei matrem, quæ monſtra tot ediderit? cuius vtinam puerperæ loci iam eſſent eiectitii. quos etiam mortales non puduit, tabulis obſignatis agere ætatum heroicarum cum

prudentia,& verò cum paracletico numine diſceptare,conciliorum præſide.Itáne verò antiſtites ipſi ſoli diuinitus deſignati ſunt,intelligentiæ verbi Dei,nunc primùm cœlo delapſæ? pròh ſuperi: impotentiam animorum incredibilem. Religio priſca,& mille ac ducentorum amplius annorum canitie venerabilis,cum prudentia eiuſdem temporis,per prouincias nuper in triumphum ducta eſt ab iſtis,& contumelioſè traducta,ouante licentia noſtri ſæculi: ob victoriámque audaciæ intolerantiſſimæ, ornamenta triumphalia iis decreta ſunt,qui periſtyliorum veſtitum abiecerant.quorum vtinã ipſorum argenteis linguis aurea quoque corda reſponderent congruenter: quod credi ipſi volunt.Verbi Dei mentio ſubinde in ore eſt,& in ſtilo,ſumma cum admiratione ipſius:quæ res oculorum aciem vulgi ſuo ſplendore ſic perſtringit, vt quod agitur hac præſtigia,cernere nõ valeat. Quotus autẽ quiſque hominum φιλοῤῥημόνων, philologia quoque illa præditus eſt, quam in ſermone præfert iſta rhapſodorum natio? Quaſi verò verborum inanis venditatrix, atque inſtitoria verbi commendatio, amatoribus veris ipſius conueniat & cultoribus.certè quidem quoſdam vidimus,quoſdam etiam legimus in verbo verba dantes apertiſſimé.Nemo noſtrum inficias it,victoriam verbi Dei ad extremum futuram: omniáque humana inſtituta,manus ei dare debere ſumma cum æquitate animi, atque reuerentia. Sed ita demum verbum Domini ſui ſponſa agnoſcere didicit,cùm numine conditum eſt interpretationis paracleticæ. id quod Dominus nos docere videtur,capite ſexto Ioannis euangelii. ídque homines certi nuper non ignorantes,vnum & alterũ & pauciſſimos,antiſtites tanti oraculi, támque patentis prouinciæ inſpectores,deſignandos curauere,libera quidem illos cum poteſtate,ſed ſuffragio confuſo populi, liberalitate lactati immunitatis operum indictorum conſtitutionibus antiquiſſimis conciliorum,atque põtificiis.quibus conciliis atque pontificibus illi ſtatim deſignati imperium abrogauerunt in præteritum,in inſtans,& in futurum, vtpote vitio creatis ignorantiæ verbi. quæ legum abrogatarum promulgatio,licet apud nos tranſlatitia,paulatim tamen repens, eouſque eualuit,vt quæ haud ita pridem & ſemper παράδοξα nobis erãt, nunc vt πυθόχρηστα à multis noſtrorũ hominum excepta ſint. Ex pigmentis autem illis imaginariæ veritatis,ex elementis doctrinæ ſcitè adulteratæ ab hominibus doctis,ira iuſta,an iniuſta percitis, deterrimi ſubantiſtites & imperitiſſimi, cinnum attemperarunt, vel verius miſcuerunt peruerſarum opinionum, erroríſque varii ac

multiplicis, atque in multis etiam abſurdi & ridiculi. is autem nihilominus vnius hactenus nomen tenuit, vt conditoris: magnam partem fortaſſe dogma non agnoſcentis, atque etiam diſſentientis. Et quemadmodum Epeus ille opifex equi fatalis, Homeri carmine nobilitatus, omen tulit & inuidiam euerſæ Troiæ à proceribus Græciæ, qui in equo ligneo delituerant: ſic ille quamlibet doctus alioquin atque memorabilis, inuidia perpetua flagraturus eſt alienorum quoque ſcelerum ac ſcriptorum, ſiquid ei acciderit antequam illud reſtinxerit incendium, quo incendio nunc ardet luculenta pars finium Chriſtianiſmi. Neque verò viris bonis ac prudentibus, qui quidem cataſtrophen conſiderarint licentioris huius dramatis, hoc perſuadere quiſquam poterit, quod τόνδε τὸν ἵππον ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν ἀθήνῃ. quippe facinoris huius quale eſt illud cunque exitus, index eſt certiſſimus iudicii diuini: ex quo præcipuè ratio atque indicatio conſtat, operæque precium humanorum huiuſmodi conſiliorum, ſi quidem conſtatura eſt. Nam pròh ſuperûm atque hominum fidem, quodnam ſperare præmium. Sed enim porrò iam vltra clepſydram elatus ſum: quam mihi ſupra admenſus eram, indignitate vtique ſcelerum tranſuerſum me agente, quæ in præſenti nata, inſiſtere me coegerunt, cùm rectà contendere iter inſtituiſſem. Quare ad inſtitutum curſum ab exceſſu redeundum eſt: quem mihi non cupienti prorſus iniunxit perſona ipſius Aii Locutii, quam equidem hactenus induere grauatus eram, cunctatúſque fueram, quãdiu quod excuſarẽ habebã. Núncque ea quæ ſcripſi, è plano dixiſſe vtique videbor ipſe, vt mihi perſuadeo: non quaſi è ſuggeſtu, aut tanquam è ſubſellio quodam ſuperiore. Neque enim eorum ſum, qui in album aſſcribi affectauerim ſcriptorum ſuo iure diſceptantium tantarum rerum controuerſiam. Quapropter neceſſitate me ſoluam in alteram quoque partem non nihil declamitandi, vel cum patronis eius potius legitimis atque ordinariis expoſtulandi, quòd paulo minus æqui ſint in ſuum cuique tribuendo: ne hîc quoque imprudens ſtilum, quaſi ſpecillum adigam, altius quàm pro data mihi dandáve conceſſu lectorum auditorúmque venia, qui fines non ignorant modúmque meæ cognitionis. Sunt autem non pauci, qui in noſtris exterı́ſque veluti criticis ac cenſoribus orthodoxiæ, magnopere deſiderent æquitatis aures comitatíſque philoſophicæ. quippe qui auſcultationem accommodare plærunque grauentur iis de rebus animi cauſa, atque etiam animę diſputantibus, aut etiam tantum percunctantibus,

quæ inter peritiſſimos non nihil controuerſæ ſunt,quædam etiam iam olim controuerſioſiſſimæ. Ferre autem non queunt homines quidam eruditione non qualibet præditi,ſe non vi argumentorum, non auctoritatum conſecratarum pódere premi(vt quidem ipſi vociferantur) cæterùm præſcriptione triſæculari iniquè ſummoueri, aliquantóque ampliore,à cauſæ dictione.Enimuero indignum eſſe, nec vltra tolerandum,quòd obſoletis faſcibus nullorúmque iam auſpiciorum,quæſitæ auctoritatis nomenclatura tantum gradationis, concedere hactenus oportuit maieſtatem aut dignitatē inſtructioris philoſophiæ, ac multo ornatioris. Quem tandem inueniet(inquiunt)tam longa potentia finem?Ecquando ſeſe abdicaturi ſunt illi æquo animo,dictatura iſta Pythagorea,atque omniū artium cunctarum diſciplinarum ſcientiarúmque cenſura?omnium dictorum, ſcriptorum, ac profeſſionum pro poteſtate arbitra? non ex boni æquíque ſententia, non ex antiquiſſimæ memoriæ doctiſſimǽque reſponſis,ſed ex placitis illius iudicia pronunciante exhedræ argutatricis: in qua plus ſupercilii ſemper fuit,caperatǽque frõtis,quàm dignitatis Areopagiticæ,probǽque ſeueritatis.Atqui inſolentis magiſterii faſtu atque imperio ſeſe exuant ipſi neceſſe eſt, ſi viri boni videri volunt & credi,vt congruit eorum philoſophiæ, dictáqueṽt præcipuè,non dicentes iudicent antiquo præiudicio inuiſæ nouitatis.Neque enim virorùm eſſe bonorum vti præſcriptione quantilibet temporis,ſi minus eſt in cauſa bonæ fidei,quàm iuris ſummi, iniuriáque permixti. Hæc eſt ferè ſumma eorum quæ Aius ille loquens logodædalia magis improba,quàm facundia iuſta præditus, vltro citróque altercatione circulari aut cubicularia dictitat:non etiam triuiali & circunforanea.qua de cõtrouerſia nuper cùm communis prudentia in conſilium hominum ſermone familiari mitteretur,populíque ſenſus communis in ſuffragium:longè quidem ſuperior erat ea cauſa,honeſtatis morū patrocinio,quæ ab antiquitate ſtabat, inueteratáque forma religionis & pietatis. Alterius autem partis numeroſa aduocatio, duobus validis adminiculis,cauſam iure tum ſcripto,tum moribus recepto, luculenter infirmiorem,ſuſtentabat, ſtudio ingenti libertatis legibus ſolutæ conciliariis, pontificúmque ſanctionibus: quanquam nec ciuilem in modum ac legitimum informatæ reipublicæ congruentis,nec optimatum uitæ,deinde tabularum nouarum nomine, tanquam vitæ beatæ certiſſimo omine:dulci quidem illo & ſanè feſtiuo primore ſtatim ſpecie, cæterùm mox plauſibili tantùm ac iucundo legis diuinæ decoctoribus.

Hos autem fidem bonam agnoſcere, & vnà quoque eam cum ciuili charitate complecti, ægrè perſuaderi poteſt optimæ parti mortalium. Erant etiam nonnulli in vtrorunque fauorem ambigui, & Ephecticorum ſimiles: quidam etiam non Scepticorum diſpares & deliberãtium. Quibus addubitationem extemplo dempſit atrox illa coniuratio, ſanè oppreſſa mirificè, illa verò & numine deprehenſa manifeſto atque memorabili. Et quando tamen iuris dicendi ratio, de ſententia communis ſenſus, & fortaſſe prudentiæ pronuncians, ita comparata eſt, vt cauſa cum ſuapte ipſa ſpecie, tum verò cardine controuerſiæ firmamentóque ſuperior: tamen quadam in parte labet, atque inferiori cedat (in vtriuſque enim partis argumentationibus, interdum aqua illa quidem ratiocinationis hæret: ſed illius pes in luto dogmatis ſidit longè altius & fœdius) ſed quãdo tamen in his prçliis ancipitem Mars acrior interdum victoriam facit: licet bello quidem vinci orthodoxia ab æmula ſua non poſſit, quam nonnulli loxodoxiam nuncupant: peruelim equidem, & optarim votis etiam conceptis, literarum ſaltem honoris cauſa (vt nihil hîc aliud dicam) hominúmque illorum gratia egregiè doctorum, in diem vt triſecularem lis hæc comperendinetur: quæ aut temporum iniquitate, aut aliam ob cauſam dirimi coactis omnibus decuriis iudicum legitimorum nequit. Id tamen interim recepero bona vtrorunque venia, interim vt vindiciæ dentur ſecundum eam partem, quæ & rebus auſpicatò iudicatis à maioribus, & iure luculentiore nixa eſt: tum autem quæ ſponſores vindiciarum promptius dare poteſt, quæ prædes longè plures exploratæ fidei & locupletes. Interim forſan viderint homines ſinguli & vniuerſi ad quos res controuerſa pertinet, quid ſui ſit officii, quæ partes decidendæ rei ſint, quæ vnis adiudicari tota atque integra non poteſt conſenſu alterorum, in hoc fortaſſe non prorſus iniquorum, ſiquidem ſcriptitandi reſcriptitãdíque viciſſitudine iurgioſa & gladiatoria, Chriſtianiſmus lacerari, eiúſque exiſtimatio poteſt: reconcinnari & conſtitui orthodoxia non poteſt. Quod igitur fauſtum, felix, fortunatum his atque illis ſit, viritim & vniuerſim, hoc Homeri carmine cludendam hanc digreſſionem eſſe duxi. hócque erit exodium inſerti operi acroamatis, cuiuſmodi à Græcis vocantur ἐπεισόδια.

ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν, ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο,
καὶ χόλος ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι·
ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται ἠΰτε καπνός.

Verùm vt iam ſatis ac nimium forſitan expatiati, ad inſtitutã viam reuertamur. Multis & aliis modis teterrimus idem ac vaferrimus criminator Orci, negocium faceſſere mortalibus ſolitus eſt. Nunc enim titillat corpulentum hominem atque aſpectabilem, inſtinctu voluptario atque proteruitatis: ſicque inteſtinum hominem interpellat atque intus conditũ, ad philoſophiam theoricam incubiturum. Interdũ cæca cupiditate tranſuerſum agit vtrunque: nonnunquam œſtro vindictæ extimulatũ, vel æmulationis improbæ, præcipitem rapit eum iam impotentem ſui. Eſt quando placidè ac leniter inſinuans, & quaſi per obreptionem penitus admiſſus, circum præcordia ludit, non ſine grandi noxa, vtpote laſciuia graſſans, appulſũ minimè atroci in ſpeciem, & parum tumultuoſo, ob ídque minus ſuſpecto. Eſt rurſus cùm occaſionem nactus, eas intus intemperias cieat, vt vel rationis frænos admittere affectus impotentes ſui reſpuant: ac ſi quoquo modo inſertos illos non reſpuerint, genuino tamen eos (vt aiunt) eorúmque echinos lupatáque commordeant. tum verò præcipites deinde væſaníque ferántur, vt effreni & furiatã mẽte. Quid quod eiuſmodi eſt ille captator aſtutia præditus & ſolertia perdita, vt vnde minimè ab eo tibi metuendum cenſeas, inde maximè formidoloſus ſit pugilibus experientiſſimis? Denique inſtinctor ille fraudulentus & verſipellis, nulla non arte inſtructus eſt cæca, ſurda, & Vulcania, ad hominum captionem. quo impenſiore cura nobis ſi ſapientiam audire inſtiterimus, excubiíſque acrioribus appulſus eius obſeruabitur. Certè quidem homini philoſopho, vtcunque fines Ægypti confiniáque egreſſo, ac iam in arce philotheoriæ commentanti, omniúmque horarum excubitori, licet edita illa è ſpecula intueri huiuſmodi graſſatorem: in triuiis vitæ, in atriis principum, in cupiditatis, in ambitus, in voluptatis diuerſoriis, in erroris conciliabulis peruolitantem: eorum verò verticibus plerũque oberrantem, qui apicibus honorum ſic inter animanteis bipedes inſignes ſunt & eminentes, vt vpupæ inſignitæ ſunt inter alias volucres. Ad exercitationem autem hominibus datus eſt, marcentiúmque animorum & iacentium extimulationem, animarum iſte contrectator proteruiſſimus. mentium vel bonarum ac caſtarum interdum conſcelerator ac conſtuprator: tranquillitatis animi peruigil ſolicitator, inteſtinæ pacis turbator infeſtiſſimus: lictor exterioris, carnifex interioris hominis: oppugnator patientiæ: conſtantię labefactator: fidei attentator: temerator innocentiæ. Cum bellua tam importuna, cum volucre tam obſcœna, cum mania, cum intem-

petia tam fœda,tam terribili, tam immani, nec tamen aſpectabili, aut aliàs incurrente ſenſui,ſingulare certamen & paſſim & identidem vnicuique noſtrum præditum eſt diuinitus,indictúmque, valenti iuxtà ægrotóque, noctu & interdiu, in celebritate vitæ & in ſeceſſu,denique per omnes vitæ actus ab ineunte ætatula tyrocinióque rationis. Et cùm multa quidem eius tela ſint, omniáque capitalia,iugulum etiam ferè conditi intus hominis,vitaliáque petētia: exitialius tamen quoſdam voluptate euertit, quoſdam cupiditate, quoſdam væcordi iracundia. Atque alius quidem alio telo citius aut nocentius, alius tardius aut leuius ſauciatur: cæterùm malum ſubinde rebellans & indomitum, nec remediis ita cedens, vt dormire ſapiens in vtranque(vt dicitur)ſine crimine arrogantiæ poſſit, vel capitalis negligentiæ:ne ſi ſuccinctus quidem ſit copiis omnibus philoſophiæ.nulli enim non metuendum ab illa cæca aſſiduáque furiatum trium gladiatura,quarum exacuti mucrones,venenóque illiti,in aureis,in oculos,in os,in omneis partes blandè & iucūdè incurrentes,ad viſcera tandem ſidunt & vitalia. interímque homo ſecurus, velut è ludicro quodam innoxio digteſſus, ilia ſubter cæcum vulnus habet: cùm intactum ſeſe eſſe atque integrum putet: vſque adeò Stygius ille Proteus,omnia transformat ſeſe in miracula rerum. Multifariā igitur plagis cæcis mortales expoſiti,quonam modo iocis,ludis,cauillis indulgere,quando genium ſuum curare molliter & delicatè ſine culpa ſocordiæ,tanquam in alta ſecuritate,poſſunt? At nos inter ſacrum ſaxúmque conſtituti(quod fuit quondam in prouerbio) tamen nihil minus quàm hoc agere ſolemus: ridere verò,cachinari,nugari ſuſtinemus. Atqui niſi cautè, prudenter,circunſpectè,& tanquam è caſtello philoſophiæ huiuſmodi impetus excipiantur, niſi aſſiduæ petitiones caueantur cæcæ gladiaturæ: ad vitalia fortaſſe impetu primo penetrauerint,vel ſenſim perſederint: ſi quidem in re præſenti à nobis floccipendantur. Et earum quidem petitionum aliæ(vt res natæ fuerint)aliis nocentiores erunt: vt verbi cauſa, libido prima aut voluptatis, aut cuiuſuis alius inceſſentis cupiditatis,ſtrictim hominem pepulit?hoc tanquam peccati elementum eſt.altera eſt autem vel libido tātum vel cupido inchoata: & velut per ſumma titillans, aut leuiter appulſa: hauddum tamen admiſſa penitus in præcordia,quod iam primordium eſt culpæ.At verò tertia eſt flagitioſa eo amplius,atque ſceleſta,animo iam inceſſens plena cum aſſenſione, quæ dein patretur ipſa nécne, non magnopere refert, quod quidem ad animam per-

tinet ſauciam iam & comprehenſam. Hoc genus vt capitale victo, ſic victori apud Deum homini palmarium: etiamſi id eſſe diuini beneficii, partem quidem longè maximam potiſſimámque, nouimus. ſiquidem liberi arbitrii facultates, in peculio quidem illas (vt ſic dicam) habemus: cæterùm eas eſſe nouimus Domini in mancipio: vtpote qui in ſeruitute natos nos eſſe meminerimus, obnoxiáque conditione. & vt in quenque incubare numini paracleto viſum eſt: is demum fidei, charitatis, ac bonæ voluntatis plenus eſt. cæteris porrò culpæ notis vacare, ſupra hominis eſt faſtigium: à quibus intactum hominem euadere aut incolumem, cœleſtis eſt prorſus vacationis, mortalíque faſtigio ſublimioris. Nec verò in procliui ſitum eſt, ne in philoſophiæ quidem contubernio, vitiorum igniculos, vitæ ob noxam datæ inſitos & cognatos, extinguere: naturæ ipſius petulantiam compeſcere, vel comprimere potius: denique primordia tollere viciorum, & (vt ſcripturæ verbis loquar) delere primigenia Ægyptiorum. Id quod ſi ęgrè paucíſque conceditur, alumnis philoſophiæ, qui ad curandum animum ipſi vehementer incubuerũt, corpúſque perdomandum: quid futurum eſt illis tandem, qui carni indulgere, in corpus proficere & creſcere, non item in animum cupiunt & contendunt? Cùm autem animarum ille captator, plagas ſuas & pedicas tendere & explicare omnibus in viis, ſemitis, diuerticulíſque, ſolitus ſit: tum verò in triuiis vitæ plurimum, in compitíſque id facit, quæ ciuiles ſunt celebritates, conuentúſque inſignes tum ſplendore perſonarum, tum concurſu hominum. In iis enim multitudinem habet obuiam ad prædam & expoſitam, & verò ſeſe ipſi dedentem vltro prædoni ad captionem ac fraudem: quippe incautam & immemorem conditionis ſuæ, inſidiáſque non ſuſpicantem. Quo fit vt in baſilicis, in atriis, in locis frequentibus, & in regiis, & apertius tendat animarum ille auceps, & ſimplicius: cæterum plagis maioribus & perplexioribus, in quas ſæpenumero ſciẽtes prudentéſque homines, ceruices primùm erectas & conſpicuas inſerunt, deinde penitus ipſi toti inſinuant & irremeabiliter: atque ita (ô cæca mens hominũ) vt viſendi illi ſibimetipſis & admirandi, & nõ potius miſerandi ob id eſſe videãtur: illi verò vt plauſus quoque captent inde ſpectantis ſtupidæ multitudinis. Neque enim in theatris huiuſcemodi metus eſt ipſis vllus ferè à bellua reptili: nec obſeruare vacat animæ periculum, iis qui in ſcenis amplioribus, oculis ſeruiunt plauſitantium. Quin & eorum magna pars qui in foro honorario quæſtorióque negociantur, ſuis ipſi aucupiis æmulorum tendiculíſque intẽti ſunt:

nihil minus penſi habentes, quàm ea quæ de ſuperis inferíſque audiunt. Miſeram verò & conturbatam, perditam & profligatiſſimam hominum rationem: quos prudentes, quos conſideratos, quos æmulandos, quos denique (vt vno verbo cuncta complectar) frugi eſſe homines vrbanus ſenſus iudicat: atrienſis eo amplius, numine quodam benigno, benefico, ac fortunatorio præditos. Age verò, vt iam in vniuerſum loquar, vita ipſa ciuilis & quæſtoria, in qua nauiſſimus quiſque ac maximè induſtrius ingenii ſpecimen præbet, fatíque ſui conditionem experiri contendit: quidnam aliud eſt ipſa, partē quidem longè maximam (ſi quidem limatam ad veritatem loqui placet) quàm hominum ſtudium, varium quidem illud & multiplex: ſed eodem tamen ſpectans, patrimoniis augendis & propagandis, facultatibus cumulandis, ac ſine modo exaggerandis, acerrimè intentum? quàm legitima, quàm frugi (ſi diuis placet) circunſcriptio: ac legum ipſa morúmque auctoritate freta? quàm inflammata hominum cupiditas plus habendi, audendi, ac pollendi, in captionem, in necem, in ſpolia & exuuias imminens? Quorum tandem? ciuium & municipū, popularium, tribulium atque curialium: gentiliū præterea & cognatorū. Ad ſummā (vt planè & verè dicam) quàm quædam Chriſti legis antinomia: quæ lex cultū ac ſtudium charitatis dioſcureæ inter adoptiuos Dei ſanxit? Quid autem illa panegyrica vita hominum perſonatorum, quos pſeudoproſopos vocant: qui theatri ac ſcenæ cuiuſque imperii & monarchiæ incolæ ſunt aut accolæ: qui non legibus, nō plebiſcitis, non ſenatuſconſultis, non prudentum reſponſis, nō ſacris ſanctionibus & canonicis, ſed curiata lege ſolùm euangelæ obrogata, atque in diem viuūt: duntaxat quod ad animū attinet? nónne eorū cōuerſatio ſi in vniuerſum attenderis, cōciliabulum eſſe arbitrabere & iudicabis, erroris hallucinationíſque, dementis & deuii, tum autem æternarum rerū obliuionis & incuriæ? vbi nulla eſt vnquam canities cupiditatis: vbi perpetua adoleſcentia hiantis auaritiæ: vbi nulla emerita ſunt vnquam ſtipendia impudentiæ & ironiæ: poſtremò vbi ambitus Euryſtheo imperioſior, nullam non ærumnam iniungit gloriæ candidatis & cōpetitoribus. At hoc eſt ſtudium legitimum ciuilis ſapientiæ, hoc gymnaſium hominū ingenio induſtriáque præſtantiū. Hæc & huiuſmodi alia Chriſtianiſmi auocamenta perſpicientes quondā homines multi, rerū diuinarū prudentes, iuríſque ſalutaris cōſulti, excedere è celebritate vitę, atque è medio, inſtituerunt, & tanquā foro cedere erroris, mercatúſque exitialis: vtpote in quo cernerēt lictores Orci lorarióſque, vſquequaque

penuolitare. Eorum autem partim ad vitam abſtruſam ſe contulerunt & ſoliuagam:partim ſocietatem coierunt ſodalitiam,in commune commentantes,atque in ſociabili philoſophia acquieſcentes. Quod hominũ conſilium ad tranquillam vitam & ſalubrem agendam captum,ab aliquibus improbatum eſt:nimis fortaſſe animantibus,ac de hominis interioris integumento humaniorem in modum merentibus. ſenſoriis enim corporis, quæ feneſtrarum vicem obtinẽt,clatri abditæ philoſophiæ admoti ſunt ad ſenſuum compeſcendam temeritatem & cohibendam,falſa ſæpe & vana pro veris referentium ad principatum animi. Sed non è qualibet vitæ conditione & inſtituto conſiliũ id capi poteſt:neque cuiuis naturæ commodum eſt & opportunũ è medio ſic diſcedere,intráque periſtylia ſacra philoſophiam amplecti.quanquam rurſus philoſophia non facilè ſemetipſa frui poteſt,ſi ei quotidie in forum atque in baſilicas prodeundum eſt,nedum ſi in publicũ:quantominus autem ipſa philotheoria medulla philoſophiæ? Et quemadmodũ ii qui ad literarum ſtudia animũ applicandũ duxerunt,non quà vrbes habitantur frequentiſſimè, habere ſua ſolent domicilia:ne aut ſtrepitu viciniæ,aut vſus mutui neceſſitate,aut officiorum ciuiliũ obeundorum,interpelletur eorum contentio:ſic qui ſartũ tectum aſſeruare animum,à maléque ſuada noxa quàm minimè libatum, cupiunt,iis id præcipuè faciendum eſt quoad eius fieri poteſt non incõmodiſſimè,rerum vt æternarum ſtudio,quàm plurimũ:caducarum vt curæ,quàm minimum tribuant. Perpetuam tamen eſſe rerum illarum antipathiam vſque adeò non puto,quin & togatæ aliquando eſſe huic philoſophiæ,& prætextatæ liceat,interdúmque ſericatæ,cùm ita vſuuenerit, perſonã vt ſuſtinere equeſtrem ipſi opportunũ ac decorum ſit,quod ſine captioue quidẽ fiat,imminutionéque eius integritatis, & vbique fide optima. Cæterùm rara auis in terris,nigróque ſimillima cygno. Et quibus hoc ſemel certum eſt,quid illis iam cum foro iucundum & ſuaue eſſe poteſt? & qui ad Mariã bona fide conſtituit, quò iam cum Martha cõſueſcere poteſt,negociúmque habere? Nimirum nõ nihil periculi eſt,ne inceſtus hic quidã ſit,in philoſophiæ ſanctitatẽ admiſſus,aut certè in eius dignitatẽ. Nam quid germanæ & iuſtæ philoſophiæ,ſolitudinis alumnæ,cũ vrbica,cum atrieñſi turba, cũ ſtrepitu celebritatis? denique quid cũ ſtoliditate mũdi,cúmque ſenſus cõmunis temeritate,nõ tam agentis vitã, quàm ſemper ſatagẽtis, ſi res ad verũ exiſtimetur? immo verò ſatin ſalue in illa viciorũ errorúmque colluuione, animus iam ſui iuris exiſtens, diu verſari poteſt atque

peregrinari, citra imminutionem quidem atque intertrimentum ſimplicitatis ſuæ? Siquidem ſenſus temerarii, atque obturbatores tumultuoſi principatus animi, adire ſolent ad eum aſſiduè, vt iudicem eorum atque diſceptatorem quæ referuntur ab ipſis.ac ſępe quidem illi officioſe adire,ac pro poteſtate,pro munere à natura ipſis iniuncto:ſed ſæpius ſic obturbare,ſic adſtrepere rerum cauſas,qualitates, quantitates, pondera æſtimanti & expēdenti, vix vt ſatis apud ſeſe animus queat eſſe,vt munere ſuo ac magiſtratu ſummo poſſit rectè atque ordine fungi. Quare niſi interdictis continentiæ atque abſtinentiæ,tanquam præturam gerentis in adminiſtratione eius ſtatus quam theocratiam vocant, ſenſuum licentia coerceatur,atque obnunciatio aſſidua quaſi ſalutaris auſpicii diremptrix,inhibeatur: principatus quidem ipſe nec liberum,nec rectum rerum ipſarum quæ in ſenatu ſuo agitantur & diſceptantur, iudicium habere poteſt. Atqui hoc apertis interioris curiæ foribus, & verò hiantibus,& res alias atque alias appulſas,intrò cupidè confertímque admittētibus,fieri nequit commodiſſimé. Adde quòd obnunciatores illi, plærunque præcipites, ſæpe etiam (vt dictum eſt) tumultuoſi,falſum modum renunciare rerum ſolēt: vanas magnitudines fingere,ac pondera commentitia. Vnde fit,vt animus trepidis nunciis vaníſque conſternatus, extra cancellos ſui tribunalis exeat,aliáſque res actitet,nihil ad id pertinēteis qua de re cum primis agendum eſt.Apud ſe verò eſſe quo tandem modo poteſt animus ipſe,peregre ſemper agens,multiuagus,erro,vulgiuagus,expatiator,palabundus,excurſor? Quomodo autem inſpector? quo curioſus? quo denique perluſtrator? emiſſarius? circunſpectator? Circunſpectum verò & conſideratum eſſe cupidum Chriſtianiſmi,cultorémque eius inſtitutorum oportet: auribus ad rumores vanitatéſque torpentibus: non circunſpectatorem,non oculis proteruis,nō temerè emiſſitiis, non rebus viſis cupidè incumbentibus: non auſcultatorem blateronum,non captarorem rumorum,nō auditorem auidum Aii Locutii,auctoris vaniſſimi: non ludi denique philoſophiæ deſertorem,non emanſorem,nec verò atriorum accolam,nec conuenarum ciuitatis incolam,ne finitimum quidem. Id quod homines quidam,quaſi diuaricati per oppidanæ vitæ confiniū atrienſiſque,faciunt: vt alterum illic pedem (quod prouerbialiter aiunt) alterum hîc habeant: eorum animalium ſimiles,quæ ancipitem vitam agunt,ob ídque amphibia dicta ſunt.Siquidem huiuſmodi homines, quo vehementius augendis fortunis ſuis ac ornādis intenti

ſunt,eo inconſiderantiores eſſe ſolenr rerum in ſpe poſitarum,quarum pignus nullum expectationis, ſua ſenrentia locuples & idoneum, oculis obuerſatur ipſorum. Nam inter planos huius vitæ, hic quem mundum veritas ipſa vocauit, mirificus eſt hominũ circunſcriptor,atque à rationis ſuaſionibus abductor: quanuis meditati ſint ipſi,quanlibet animo confirmato.tum autem operam plurimam nauat idem quaſi neceſſitudine coniunctus,ſatori illi ſcelerum & meſſori,primigeniæque noxæ auctori & ſuaſori: qui paſsim terram verſans humanam,in eáque ſemenrem noxiam ac peſtiferam factitans, ſemine ſublecto euangelico, propter vias tamen regias & curules,vr ſementes ipſe facit grandiores,ſic meſſes inde aufert longè vberiores. non perinde verò id euenit ſecundum viam ſacram,aſperam quidem illam, nec itidem patentem, atque equeſtribus copiis impedimentíſque permeabilem,ſed longè magis reductam ab orcheſtra chori Stygii & Eumenidum. eam verò circa ipſam,plęraque nunc vaſta,inculta,deſertíſque ſimillima cernimus. mores enim in militarem viam atque vehicularem vehementer incubuerunt.quaſi verò ſub ſarcinis commodius,cúmq; impedimentis, iter expeditius contendatur ad immortalitatem. Quocirca vt nunc ſunr mores comparati, & ſtudia vitæ ciuilis atque in medio poſitæ: ecquis eſt qui dubitet aut neger,animarum longam ſeriem & conſertam,quandam veluti reſtim ductantium errabundæ ſaltationis atque deuiæ,noctu & interdiu, fauces in illas Ditis hiantiſſimas,furiis dirum carmen modulantibus,obtortis collis rapi? Simulachrum fortaſſe Chriſtianiſmi publica frons retinet,germana verò religio atque pietas indies exoleſcunt,& conſpicuè fugiunt.Sanctitatis tantùm & fidei nomina inſigniáque retinemus,& tanquam illarum exuuias in cælum reuerſarum. & ſic quoque eò viam affectare vnuſquiſque noſtrum præ ſe fert? antiquiſsimámque eam curam habere perfricta frõte dictirat? Itáne verò pietatis imagine adumbrara placari Deum credimus & ſperamus? Stat contrà ratio(inquit ille) & ſecretam gannit in aurem. Heu fœdam erroris tetrámque caliginem,quæ finibus quoque & viſceribus Chriſtiani nominis,è faucibus Herebi inhalata eſt. adeò in cœlum attollere mentis oculos & figere nequimus,quò inter primos aſpirare,eóſque demũ forſan, elogia reſtificantur euangelica, qui & mundum, & ea quæ mundi ſunt, aſpernanda duxerunr. Anaxagoras celebris nominis philoſophus,omnia tenebris circunfuſa eſſe dicebat. Empedocles anguſtas ſenſuum eſſe ſemitas conquerebatur,vt inquit Lactantius.

Democritus veritatem in puteo quodam alto obrutam eſſe aiebat. Socrates philoſophiæ propè parens, inſcitiam pro doctrina mirè profitebatur. Quid igitur aduentus diuinæ ſapientiæ mundo, quid cœleſtis deſcenſus veritatis vitæ profuit, ſi ignorationis noſtræ tenebris non illuxit? ſi veritatem philoſophicam è puteo caligante non in lucem ſemel extraxit? ſcientiam in æuum mortales non docuit? Reſtat id demum, vt contenebraſſe denuo cauſando perhibeamus. at id fateri haud ſcio an impium ſit: atque etiam ineptũ & abſurdum: cùm lux eius non minus nubilo quàm ſereno, non ſecus in tenebris Cimmeriis, atque in Oriente luceat. Equidem diem vltimum adueſperaſſe potius cenſuerim, mundûmque iam præcipitem, & verò decrepitum ac delirum, indicare, ominari, ſignificare occaſum ſuum appetentem, interitúmque. Certè quidem mente captum mundum eſſe inficiando non ſumus, qui ſapientiam & veritatem, beatiſſimæ vitæ partem, è manibus, è moribus, è medio abiecerit, pro iiſque errorem dirum & ſtultitiam cupidè ſuſceperit, ne dicam inſaniam. Proh Chriſte, proh ſuperi, proh dii iam beati & immortales, quid eſt, ſi hæc amentia non eſt, iuſtáque dementia? nos fauces Orci libenter accolentes, tranſitum tandem in illum Abrahæ ſinum ſperare ſuſtinemus velut Abrahamidæ? Aliquando igitur Chriſtianiſmi conſtituendi ratio nobis ineunda eſt, dum in ſpatio ſumus, dum prima aut recta ſenectus: dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat. Occaſio non modò volucris & rapida, ſed feræ quodammodo etiam naturæ eſt: vt volucres quædam quę quãuis domeſticæ ſint, euolandi tamen & reuolandi conſuetudinem certam non habent: quare primo cuique arripienti cedunt occupationis iure, vt tradunt iuriſconſulti. Dies nos, noctes, & horas fati circunſtat inexorabile vadimonium, ſpiritum exacturi quem naturæ debemus. at in tumultuaria mortis ac trepida denunciatione, anima vti non poteſt præſentis animi conſilio. Accingendum igitur ad commentationem finis primo quoque tempore, & quæ Dædala Circe incantamentis ſuis ac maleficiis immutauit, ea philoſophiæ ſacræ excantamentis in integrum reſtituenda ſunt, aut certè in meliorem ſtatum reuocanda atque ſalubriorem, quodam quaſi poſtliminio ad ſeſe atque ad principatum redeuntis animi. (Circen autem nunc appello, errorem vulgiuagum, & prudentiam communem, opinione falſa beatæ vitæ imbutam, rerúmque expetẽdarum, qui mundus (vt opinor) à ſcriptura dicitur). Sic enim omni ope cõtendendum eſt: ſi quidem conſtare nobis fructũ cupimus ærum-

noſæ huius vitæ,ac re ipſa calamitoſæ. Niſi verò neſcimus ipſi, vel verius nō recordamur,Chriſtianiſmū vitam eſſe luſtralē,ſordidatā, ſolicitam,& peruigilem: atque expiatricem vetuſti illius hominis ſupini & veternoſi. Ac mihi quidem huius vitæ rationem pro captu æſtimanti,vnuſquiſque noſtrum ſui quidem certè non neſciorum,non immemorum,peregrinantis videtur animum ſpeciémque præ ſe ferre, meliores in ſedes amœnioréſque tendentis ac feſtinātis. Has autem dicere ipſas ſedes poſſis, illarum penè ſimiles, quas olim dixerunt inſulas beatorum: ſi tamen vmbræ rerum,rebus ipſis comparandæ ſunt. Verùm cùm mare inter nos & illas interiectum ſit,varium,ſcopuloſum, vndique agitatum multifariam & æſtuoſum: nauis nobis diſciplinæ ſocialis ac ciuilis à Seruatore relicta eſt Eccleſię conditore,quæ nautico miniſterio,inſtrumēto,gubernaculíſque inſtructa fuit ab ipſo,aut eius auſpiciis: & ſimul formulis attemperata ritibúſque ſanctis hortamentorum. tum vectorum multitudini loca partim per ordines deſcripta: partim promiſcuè attributa, infrà, ſuprà, & in medio. Flatum etiam à puppi pollicitus eſt,ad exoptatúmque locum vectores perlaturum, ſi clauum rectum tenere,ſinúſque ſpiritui afflaturo pandere,Eccleſia perrexiſſet. Quod cùm in exercitoribus nauis & magiſtris ferè poſitum eſſet,fluctibus vt ſecundis flatibúſque procederet nauigatio: in eo tamen ordine multa deformata fuiſſe iampridem fama vulgauit:tum magiſtrorum auaritia, tum vectorum primæ claſſis ſtudiis & incuria: qui fortunæ candidatis antiquiſſima quæque munera puppis & proræ fruenda permittere ſoliti ſunt, cupiditatíque hominum dilargiri potius & condonare,quàm reapſe commendare fungenda rectè atque ordine.ex quo factum,vt canonum canicies vel caries potius, nulli iam vſui ſit: ſed velut anus delira è foro exploſa ſit,& ad ſcrinia bibliothecarum reiecta. de ponte enim iandiu comitiorum paracleti deiecta eſt diſciplina canonica: vt annis ſexaginta maior atque etiam ſexcentis.vt non ſit magnopere mirandum quod quidam ſubridiculè dixit in re parum feſtiua, lamentíſque digna,potius quàm ridicula. aiebat autem minus eſſe deformitatis propemodum & licentiæ in agricolarum ordine,quàm in ſacricolarum. Vtinam autem reliquias ſaltē & cineres funere propè elatæ iam fidei teneremus,à qua fide fideles ſuos Dominus diſpenſatores quoſdam vocauit.qui enthei animi, qui æmulationis piæ: qui ſpiritus, qui Dei pleni, Eccleſiæ quondam columen, decus & ornamētum erant.nunc vix atque etiam iandiu,tectoriū inane Eccleſia,

colorem & ſimulachrum retinet conditæ & demonſtratæ à Chriſto religionis: ſi quidem vniuerſitatis iudicium è parte multo maxima facimus. Et quidem quorundam (aiebat ille) beatorum interdum miſereſcere me ſubit: qui recordari nequeunt, cùm vnum & alterum ambiunt honorum conſecratorum, ſeſe procos eſſe Hippodamiæ: & verò præcipitis magis ambitus atque proiectioris ſemel ſe atque iterum aleam experiri, quàm illi olim proci, quorum cupiditati cùm fortunæ (vt aſſolet) improbitas ſubſcripſit, reclamãte ob rerum indignitatem, & quaſi quiritante bonorum grauiúmque natione, obdormiuiſſe interim videtur prouidentia, vt eſt ſtultitia multitudinis. Sic autem ferè videmus ſummæ rerum humanarum gubernacula, orbíſque actus vniuerſi conuerſionem, non ad coniecturam hominum, non ad bonorum æquorúmque votum, non ad prudentum & conſultorum iudicium reſpondentia: nec ideo ſuas leges tamen ac certas non habentia, cauſaſque nobis abditas euentorum. quippe in numine & maieſtate ſitas ipſius prouidentiæ, concordis in vniuerſo diſcordiæ temperatricis: ſine qua nihil factum eſſe in naturis productis nouimus, dicimus, & credimus. tametſi fors & fortuna, cùm in vniuerſum probitatis & æquitatis carnifex, dignitatíſque & ordinis humanis in rebus abrogatrix atque deletrix: tum verò rationum philoſophiæ conturbatrix, quantumuis ſubductarum, interdúmque diſiectrix: prouidentiæ conniuentiam exprobrare ſolet ad vulgus, incuriæ ſimilem, ſæpe cum cõuicio. Illa uerò & temporum ſæpe conditione adiuta, principúmque hominum voluntate parum cordata: vel verius animi ſecura libidine, periculum magnum creat mortalium innumeræ multitudini, ac fraudem captionémque nonnunquam capitalem. habenas enim rerum ſtulti & imperiti, quæ maxima pars eſt hominum, cœlitus mandatas temeritati putant, non item diuinitus. permotíque & perculſi ſumma indignitate adminiſtratorum perperam magiſtratuum, ſacrorum iuxtà & profanorum, benignitates has eſſe cenſent natalitiorum ſiderum, feriante prouidentia aut alias res agente. Nullum tamen capitalius crimen eſt cæci illius ac volubilis exiſtimati quondam numinis, è tenebris altiſſimis forſitan oriundi ac denſiſſimis, quàm quòd vt in quemque incubuit etiam virum bonũ, dignúmque cui homines bene cuperent, improbum eum ferè protinus & inſolentem facit, ſi arctè complexum ſit. Non hìc in eo immorabor, quod Ariſtoteles inquit in decimo (vt opinor) Ethicorum: virtutem omnium rerum expetendarum, iucundarúmq; & triſtium,

menſuram veram eſſe: tantíque vnumquodque bonorum eſſe ad verum perpenſum, quanti vir bonus & ſapiens id æſtimare ſolet. ex quo fit, vt fortuita iſta bona metiri ac definire ſapientiæ arbitratu præceptiſque debeamus: maláque & auerſanda eadem ratione. Ita ſi fortunæ indulgentia ex ſtultis inſanos facit: & ex non ita ſanè malis hominibus, improbos: quid eſt quamobrem in ius accerſere eam inculpatè poſſimus apud Deum, aut etiam ad philoſophię iudicium & arbitrium, ſi noxam ipſa fortaſſe in pignoribus noſtris nocuerit, ſi pauperiem in lare familiari fecerit, ſi votis noſtris protinus ſecunda non affuerit? Quid verò (quod inficiando nō ſumus) ſi mare procelloſum nauigantibus, & æſtuoſum, iactus omnium rerum ſæpe faciendus eſt vt incolumes euadant, quod Nazanzenus ait: beare etiam fortunatiſſimum quenque ſententia noſtra cum multitudine pergemus? Deſinamus igitur nodum in ſcirpo, quod dicitur: id eſt animi tranquillitatem & mentis ſecuritatem, quæ bona ſunt philoſophiæ, inter fortunæ beneficia quærere & expetere, quæ nemo vnquam veræ ſapientiæ ſtudens, in ære ſuo numeranda eſſe cenſuit. Aurum olim annularium abiectum eſſe Romæ legimus, ob indignitatem Flauii ſcribæ, qui ædilis curulis factus eſt, præteritis conſularium filiis. noſtro autem tempore cùm & magiſtratus primarii, atque inſignes honores ordinis ampliſſimi ſacricolarum, viris imperitis nonnunquam (ne dicam non optimis) aut ſæpe conferantur, neque id quidem modò, ſed etiam cumulatè congerantur: ingentíque cum indignatione Nemeſeos & Adraſtiæ: nunquid cauſæ eſt, quin homines literis & exiſtimatione cenſi, libros abiiciant, calamos frangant, forulos comburant, philoſophiæ ſalutem, nec minus moratæ dicant, quàm literatæ. ſi ſuccenſere ipſi iniquitati temporis, ſi iraſci iuris diſtributiui negligentibus in animum inducant principibus viris atque pontificibus? At ita Deo viſum eſt, ob ídque muſſitandum magna cum æquitate animi, ſi quidem ſaperemus. quis enim nouit, cum vtris commodius & præſtantius, his an illis agatur, diuinitus? Quapropter ad conſilia Dei: ad acta prouidentiæ, quę ponderibus ſuis cęleſtibus, & nobis incognitis, cauſarum momenta examinat, hominúmque tum merita nouit, tum illis commoda & incommoda: humani intellectus aciem conniuere multò conſultius eſt, quàm audacius ex aduerſo homines obtuenteis mulctari cæcitate. Quam in fraudem ſæpe incidunt, qui trans cœlum quaſi vitreū & perlucidum, vim intelligētię ſuę perſpicere poſſe cōfidunt. Proinde qui ad cęci numinis aram & verſatilis,

vota magna cum religione faciunt,ii parum idonei ſunt ad numerum eius augendum ſodalitatis philoſophicæ, qua de nunc ſermo nobis eſt. Cum eo quoque, quòd Chriſtus ſapientiæ magiſter, cenſuram nouam & inauditam inter mortales gerens, dictaturámque veram ac nobis commemorandam, rerum ad beatam vitam pertinẽtium, fortunatos homines & copioſos omnibus è gradibus deiecit beatorum nomenclaturæ. Hoc certè omnibus in confeſſo eſt: quòd qui philoſophari fide bona inſtiterunt, quo minore pomœrio conſtituendæ vitæ ſummam, tuendǽque œconomiæ circunſcripſerunt, (intra quod tamen egeſtatis gurguſtiũ tegetémque non cludo) non modò ſecurius, aſylóque propius tranquillitatis agunt: ſed etiam expeditius ærumnoſi curriculum certaminis permetiuntur. At nullus finitor humanæ cupiditati tam commodè ad ſalutem, tam congruenter ad philoſophiam, ſtatuere modum poteſt, quàm Dei prouidẽtia: ſi tamen hanc ei curam permittere nobis perſuaſerimus, aliáſque res interim ipſi curæ antiquioris agamus. An obliuiſci tandem theoſophiæ cupidus homo poteſt, quo ex loco Seruator ſalutẽ nobis æternam pepererit? qua ex formula tum mortis, tum vitæ, aditum nobis in cœlum, oſtiúmque beatæ & immortalis ſecuritatis patefecerit: id eſt exaggeratæ numeris omnibus felicitatis? Iam verò æquitas animi, ſi in rem futura eſt cuiuſquam, nimirum è re maximè futura eſt exiſtimationéque hominis philoſophi. atqui in ea plus inuenies ſubſidii tandẽ, quàm in impotenti affectu: præſidiíque longè plus, quàm in ciendis animi intemperiis impatientiǽque tragœdiis. Nam cùm nulla ſit actio prodita mortalibus ob iniuriam fortunæ, nimirum non cum Deo expoſtulanda eſt ob rerum indignitatem, prouidentiæ vt conniuentis patientia, ſed à Deo poſtulanda potius in aduerſis æquanimitas, ne vulnus fortunæ ſcalpendo inconſideratius, exulceremus acerbè atque dilaceremus. vnguis eſt enim in vlcere, impotentia ſermonis in iniuria fortunæ. Poſtremò mortalium vita certamen eſt quoddam vmbratile Stygio cum ſicario, & cum fortuna carnifice philoſopiæ: hoſtibus cùm infeſtis, tum cæcis, tũ improuiſis: qui prælio in vita ſæpenumero, bello nõ ante mortem vincuntur. Sua eſt autem vnicuique palma victori in æuũ deſtinata: ſuum interim vnicuique ſtipendio tanquã æs attributum conſolationis diuinæ. At verò bello finito, & peregrè redeũtibus, certũ & fixum domiciliũ conſtitutum eſt, ad fructũ pacis atque ſecuritatis æternæ iam atque beatiſſimæ. Deſinamus igitur cũ imperitis atque æquanimitatis neſciis, ſtomachoſè in fortunam inuehi, vel verius

ſubamarè compellare prouidentiam quaſi pſeudopronœam,ſub appellationis fortunæ integumento. Quod enim nunc grauamur & querimur,nulla non memoria fuit,humanis vt in rebus in vniuerſum,& verò ſummis vt in rerum actibus,temeritas caſuum,fórſque illa fortuna nuncupata,magnopere pollerent. Quin & in æde Domini nonnullos, quos videmus reuerentiæ ſupremæ titulo inſignitos, ſatis vrbanè quidam pro concione, eſſe tanquam vaſa dicebat aurea,ad ornatum in altari domini,non ad vſum expoſita : ſicut in ædibus priuatis vaſa à Græcis ἀναθηματικὰ dicta : quæ in ornamento tantummodo ſunt abaci, & vt eſt apud Homerum, ἀναθήματα δαιτός, non in ordinem etiam redacta inſtrumenti conuiualis:ſpectandáque magis ipſa domi,quàm vtilia. Huius deformitatis cauſam attulit primum ſupremorum Domini diſpenſatorum incuria (aut ſi quid aliud fuit,vel culpæ vel criminis) quibus ſumma nauis anchora(vt aiunt) ab ipſo credita eſſe exiſtimatur. Siquidem ex quo primùm legendorum adminiſtratorum facultatem,à comitiis paracleticis abductam , muneris illi ſui tantùm fecerunt & arbitrii : ima ſummis (quod aiunt) quodammodo permixta ſunt. ſponſos enim Eccleſia prouinciatim ex eo tempore habere cœpit, magna ex parte homines non delectos,ſed quoſlibet : peculiatos quidem illos atque numularios , cæterùm nullo ære memorabili cenſos duntaxat euangelico : dotis etiam magis ſponſalitiæ atque eius obuentionũ, quàm ſponſarum ipſarum cupidos & amantes. Hoc autem quid eſt aliud,quàm prędes domino dare actuũ primariorum, ſponſoréſque rei ſummæ , homines infimę claſſis in ſua ciuitate? inde illa nunc quiritatio factioſæ multitudinis,Dei,diuûm,hominúmque fidẽ implorátium:ſub eiúſq; inuidię titulo,reíq; indignitatis,imperio tribunitiæ poteſtatis parêre recuſantium, tametſi auguſto & pro numine habito conſenſu tot ætatum. Enimuero imperitię iam eſſe atq; ruſticitatis : non orthodoxę,non priſcę pietatis : imperia ab iſtis accipere, qui apertè mandata Domini floccipendant. niſi verò non ludibrium eſt (fremunt illi, aut cauillantur) diſciplinę euangelicę, ſaturionum,gnathonum,curgulionum auctoritate aut voce,ieiunia nobis indici : ac pro temperantię magiſtris,ſacræque philoſophię interpretibus, dipnoſophiſtas plęrunque nos habere, & antiſtites Liberalium. Et cùm eò quidem iam mores euaſerint,in tanto iuris tum ciuilis,tum pontificii ſtudio, in ratione vt priuata,cum Catonibus teſtatò paciſcamur & cautiſſimè : iſti in dominica ratione, tanta inertia incuriáque prędit ſunt, vt vel Fimbriis ac nepotibus

committant primarum partium actus,atque in tenebris cum iis miſcent diſpendio incredibili dominici patrimonii. Sed ſint hæc & alia quæ dicuntur,aliqua ex parte vera:(neque enim eorum apologiam ſcribere inſtitui: quanquam ſartam tectam in primis velim maieſtatem numinis Eccleſiæ,à Chriſto cauſam habentis.)vt igitur non immeritò homines tantis in rebus rectorum incuriam grauētur (ne quid amplius dicam), num ea ſatis idonea cauſa eſt,quam propter ſacroſanctæ poteſtatis reuerentiam calcare debeamus? omnémque ordinem ipſum maledictis configere ac deſpuere? ita enim rerum humanarum conditio natura conſtituta eſt,nihil vt minus ſitum & cariem vetuſtatis contrahat,quàm boni mores, quàm emendati ritus & compoſiti. Alia igitur (vt mihi quidem videtur) ineunda erat ratio rem lapſam conſtituendi, æmulationíſque piæ ac probabilis redolentior. Quod non dubiè futurum erat,ſi quantum ſtudia apud ſingulos, & quiduis inceptandi impetus valent: tantum Chriſti charitas in publicum valeret prouinciatim. Vni quippe vacat ſtudiis odiíſque carenti humanum lugere genus:quod de Catone à Lucano dictum eſt. Cuius iandiu viri germanum genus interiit: & pſeudocatonum pro eo paſſim enata gens eſt mundo,degenerante iampridem Chriſti charitatis indole, ſic publicam vicem dolentis,vt priuatæ ac propriæ rationem præ illa,propè nullam habeat. Proinde ad ſuprà dictam rerum deformitatem,aliáſque complureis,cùm vaſorum vaſculorúmque omnium Prometheus patientiam tandiu accommodet: quid cauſæ eſt tandem, quin vaſa ipſa etiam vtiliſſima,acquieſcere in ſuo miniſterio debeant, potius quàm rumpi ſtomachando? Verùm enimuero vt ad nauigationis mentionem longo ſatis interuallo redeam, quanquam & iacturæ animarum,& naufragii cauſæ,& rurſus ſalutis atque incolumitatis, in cura & induſtria,& rurſus in torpore atque inertia exercitorum nauis ſitæ ſunt cuiuſque prouinciæ,eorúmque qui ab ipſis magiſtri in naui deſignati ſunt: proſpicere ſibi tamen vnumquenque oportet. Quis enim alienæ fidei ſalutem ſuam ita creditam credat, vt in ſecuritate ſui acquieſcere debeat,qui quidē ipſe vehi naui ſe meminerit, quæ vaſti ponti fluctibus ſcopulíſque expoſita ſit? Quaſi verò ſi videre mihi contingat eos qui ad clauum ſedent, eúmque ipſum fortaſſe,cui primarum & ſecundarū partium inſpectio mandata eſt, alto ſomno ſopitos, aut perforos tabulatáque animi cauſa inambulanteis,ſecuros ſui ſuorúmque periculi cælitus denunciati: ipſe quoque ſuppari ſopori & inertiæ indulgere debeam,ſalutíſque

meæ rationem quanlibet habere atque tranſlatitiam. Quid ſi contrà eò acrius tibi conſulere debeas, quòd auſpiciis ductorum defici te tuóſque gregales ſentias? Ita fert autem religionis ratio à Chriſto conſtitutæ Seruatore mortalium, cura vt ſui ſingulis antiquiſſima eſſe debeat: deinde coniunctorum neceſſitudine religionis, & communitate initiorum. Ac tametſi parentum & liberorum beneuolentiam, hominum etiam cognatione & beneficentia, & ſimul officiorum viciſſitudine deuinctorum gradationem, atque ordinem amicitiæ, lex Chriſti Seruatoris non ſuſtulit: propinquitatis tamen atque germanitatis charitatem, arctam, exquiſitam, & (vt alibi dictum eſt) dioſcuream, intercedere inter homines alienos quoque vel genere, vel municipii iure, ignotóſque ſtatuit: & porrò lege ſanxit. Sublatam inſuper & præciſam illam exceptionem voluit iuris gentium & Helleniſmi, extraquam ſi is quicum mihi negocium eſt, capitali me odio proſecutus fuerit: aut capitali me fraude quoquo pacto implicuerit. Quod ius Chriſtianiſmi, nulla ex memoria, nullis è moribus gentium, aut inſtitutis philoſophiæ, tranſlatitium eſſe conſtat, ſed nouum & inauditum. neque verò è terra, ſed è cęlo oriundum eſt, vt tute hominem quemuis, iiſdem tantùm ſacris tecum initiatum, cætera alienum & incognitum, & porrò malè tibi cupientem, non modò tibi iuſtum amicum, ſed alterum te eſſe ducas: & cùm ſis Pylades, Oreſtem eum eſſe cenſeas: nec minus illi alteri, quàm tibimet ipſi cupias, faueas, commodites. adeò Chriſtianiſmi exortus veluti nata fidelibus hora, diuidit in geminos concordia fata duorum. neque duorum tantùm, ſed multorum quoque & plurimorum, quaſi germanorum geminorúmque. Hîc, hîc ſuperi, hîc (inquam) quis eſt qui culpa vacare poſſit? Quis inter nos Ariſtides euangelicus? quis porrò ad normam euangeli vir exactus? quis ad ædificationem ædis Dei quadratus? quis ad examen Domini vir eſt æquus & bonus? quis verò ad perpendiculum crucis Chriſti rectus eſt? quis porrò ſuffragium meritus ipſius filii Dei, vt atramento mentis, vt liuoris loligine vacuus, quod illi Iſraelitæ cōtigit, quem ipſe Ieſus Chriſtus ſuo ſuffragio ornauit? ecquis huiuſcemodi nunc extat? in vrbana conuerſatione, in oppidana, in comopolitana, in vico, in ruſculo, in gurguſtio, in periſtylio denique monaſtico? equidem vix eſt opinor in Timoneo. Nam in atrienſibus conuenticulis lex charitatis nunquam fortaſſe trinundino iuſto promulgata eſt: cùm ibi rara & exilia eius veſtigia compareant: niſi ſubdolæ & intus atræ, ironiáque adulteratæ. Certè nunquam

illic rata ſatis fuit ea lex, ſi quidem è memoria noſtra, atque ex auorum, coniecturam in præteritum facere inſtiterimus. id quod vt ipſe faciam, non ægrè qui volet mihi perſuaſerit, qui genium aulicum non vnius tantùm generis, nec vnius ætatis, aut luſtrarim oculis, aut ſatis meminerim. Hactenus enim illic beneuolentia valet, atque ſemper valuit, porrò etiam valebit, ita ferente genio conuenticuli quatenus & quandiu inter æmulos, inter mutuò ſemel offenſos, inter perditè ſæpe exoſos, fucatæ amicitiæ ſuum operæ habent pretium, olímque habuerunt. Neque verò in ſimulationis æde veritas coli piè poteſt: neque charitas contubernalis eſſe cupiditatis auidæ atque æmulatricis. Quæ cùm è cratere ipſa redundante ſæpe hauriat opulentiæ inexhauſtæ, è ſiphone tamen bibere, aut è gutto ſugere ipſa ſibi videtur, quaſi malignè fundente fortuna, aut largitionis genio. In eo conuentu & ſimilibus, quas officinas eſſe videmus tabernáſque humanæ prudentiæ, cùm pudorem impudentia, ſermonis candorem verſutiloquentia, veritatem vaniloquentia, bonum & æquum iniquitas & improbitas loco moueant: omníque gradu, ordine, ſtatu, auctoritate, & ponte denique deiiciant: ibi negocium habere ſtudia philoſophiæ quî poſſunt, niſi moleſtiſſimum? Ibidem ergo maneant qui nigra in candida vertere, atque ima ſummis miſcere didicerunt. in Calypſûs (inquam) maneant diuerſorio, in quo mortales ingenioſi, candidam ſimplicitatis inſontis & ingenuæ deponentes, qua in genitali lauatione amicti ſunt, verſicolorem ipſi pro ea habitum cum ſexculyxea calliditate ſumunt. deinde ſophiſmatis & antiſophiſmatis atrieſibus & palatinis, ſtrophis atque antiſtrophis inſtructi, ibidem ſolennibus & ediſcendis, fortunam ſibi finxiſſe ſcitè ac ſtrenuè dicuntur. Non ignoro virtutis ſpeciem interdum ibi conſpici illuſtrē & vendibilem. hoc dico, virtutes ibi plærunque perſonatas eſſe, ad vſúmque exemptiles, & Roſcianas. quippe vbi tam friget veriloquium atque etiam offendit, quàm plauſu excipitur ſcita aſſentatio. Proinde, procul inde, per inquam procul abſcedant neceſſe eſt phileuangeli & planiloqui, qui veritatis cultores ſunt atque ſimplicitatis: vbi philirones & flexiloqui, primarum & ſecundatum actores, & tertiarum eſſe plauſibiliter cernuntur. In vniuerſum Dionyſiaci (vt Græci dicunt) artifices, è ſchola ludiorum, vbi ciuium incōmodis & necibus ſua commoda augere non modò ſolenne eſt, ſed etiam plaudendum & palmarium. Lex autem beneuolentiæ ſupradictæ hoc habet magnopere memorabile, imprimíſq; accurādum,

(vtpote in tabula ſumma ſcriptum, ſecundum & proxime diuini cultus præceptum, quàm maximè fieri poteſt dedititii atque deuotitii, in quo præcepto Chriſtianiſmi imum eſt fundamenrum & faſtigium) hanc inquam, habet lex Chriſti tanquam appendicem primi capitis, vt qui in ciuitate profeſſi ſunt quæ theocratia regitur, ſic animo comparati ſint, ciuicam vt coronam ab omnibus & ſingulis mereri cupiant & gaudeanr, vbi res nata cunque tulerit vt id poſſinr facere: à propinquis iuxtà alieníſque, ab amicis itidem & inimicis. Charitas enim Chriſti amuſſis eſt alba in lapide albo, vt eſt in prouerbio. quippe quæ neceſſitudinem Pyladeam, vt vinculum Eccleſiæ, vnitatíſque retinaculū, ſanctiſſimè inſtituerit, quod quidem ad beneficentiam attinet & beneuolentiam. Chriſti porrò nomen, inſigniáque crucifixi Chriſti, in deliciis habet tantùm: & velut vnicos amores ſuos ardentiſſimè exoſculari gaudet, atque etiam ſuauiari. in eo ſummi boni pignus habere ſe certiſſimū ſumma cum fiducia credit, in eóque falli non poteſt. Age iam, hanc cùm eſſe ſummam religionis & pietatis orthodoxia conſtituerit: cùm id è loco ſuperiore docentes religionis interpretes audiamus: cùm è loco inferiore, ſecunda nos admurmuratione hoc dicentibus aſſentiamur: cùm publico conſenſu, cùm legibus & regum & ponrificum id capire ſanctum ſit, dirîſque inſuper imprecationibus, ſiquis eius dogmatis quicquam labefactare auſus ſit: iam verò cùm moriruris nobis hoc maximè in mentem venire & perſuaſiſſimum eſſe, cùm in Chriſti cruci affixi amplexu animam agere ſummopere exoptemus: poſtremò cùm eos quibus id diuina benignitate euenir, rectè, commodè, & feliciter vita functos eſſe perhibeamus: nobíſquemetipſis ſoleamus & chariſſimis id ominari, liberis ac propinquis: nec verò manes funere elatorum rectè conditos eſſe cenſeamus, niſi ſuper humatorum tumulum cippúmque monumenti, crux pro ornamento amuletóque dirarum erecta ſit: hic iam quid dicam? vndenam iſta tandem mentium, opinionúmque peruerſitas? vnde ſenſus communis & prudentiæ ciuilis tam deuia, tam cæca contentio, vt aliud in vita expetendum, & equis verè veliſq; conſectandū, aliud in morte pro ſummi boni pignore exiſtimemus? Sūma certè hęc dementia eſt, hominiq; verè philoſophan ri incurrens oculis, & miſeranda: vt non mirum ſit nobis, veluti mēte captis, bonis interdictū eſſe, quæ quidem ſanè vera germanáq; bona ſinr: nec in fortunæ infidæ ac perfidæ mancipio poſita. eorúmque tantum nobis vſus & poteſtas permiſſa, quæ longè officiunt plus

animo quàm proficiunt,& ſimul quæ animæ corpori fœdè lenocinanti,ſępiſſimè negocium exhibet anxietate plenum. Nam quotus quiſque noſtrum ſacris initiatorum,æternitatem promittentibus & immortalitatem, vſque adeò de ſe liberiſque ſolicitus eſt, vtrum ſuũ illorúmque nomina in albo cæleſti perſcripta ſint deſignatorum Chriſti: atque idem ipſe de eo angitur, vt inter alumnos fortunæ, beneficiarióſque fati,adoptatum ſibi eſſe ipſiſque eueniat?Age nunc in diuerſum:ecquis eſt mediocri cognitione imbutus,aut etiam leui opinione rerum ſempiternarum,quin probè intelligat,atque ex animi ſententia,ſi vrgeas fateatur,multo deterius & miſerabilius cum illis actum eſſe,qui inter reiectaneos prouidentiæ relati ſunt,quàm cum calamitoſiſſimis hominum in vita,qui ſpem habent beatitatis? Itaque tum demum reſipiſcere incipimus, cùm Atropos apparitrix rigidiſſima, migrandum eſſe innuit, ſerò, an adhuc tempeſtiuè,neſcio:certè difficillimo tempore,& ſępe grauiſſimo.Hoc igitur teneamus vt elementum philoſophiæ primæ: naturam humanam, luere olim non potuiſſe fidem ſuam, nec nunc poſſe Stygio fœneratori oppigneratam & nexam,niſi fidei crucifixi interuentu, qui conſtitutum chirographi alioquin indelebilis,è loco ſuperiore pro ſingulis ac vniuerſis fecit.Cęterùm per euariantium affectuum iactationem, quaſi per mare(vt diximus)vadoſum, ſcopuloſum & procelloſum: per pontum quoque & per euripum,per breuia & per alta,vela nobis facienda ſunt.Remigio etiam nauigandum,ad quod ipſum ſtrenuè & nauiter nobis incumbendum eſt, flatibus quoque ſecundis non minus quàm aduerſis.Nec ideo tamen à naufragio nimiopere metuendũ eſt, quod quidem attinet ad ſummã rei nauticæ:quippe nauigio non fragili,non ſolutili,cæterùm è materia crucis dominicę cæleſti manu ędificato,tabulis nouis cedriniſque coagmentato,clauis inſuper illis compactili & cõfirmato,qui in Seruatoris ſanguine temperati ſunt.His autem ipſis fides Chriſtianiſmi ſic validè,ſic firmiter fixa eſt,vt conuelli nulla vi poſſit in perpetuum,non inferna, non ſuperna,ne ſi tartarea quidem ergaſtula ſoluantur,ſi Titanica ſtemmata, ſi nomenclaturæ Heſiodeæ monſtra in populos emittantur.Quo minus nobis metuendum eſt hodie à rerum nouarum molitionibus,animos ſolicitãtibus ſanctiorum ætatum ſenatuſconſultis acquieſcentes: quas indies alias atque alias videmus exoriri, exorturáſque fama adhuc perhibet,& temporis licentia præ ſe fert, ad vſque vltima indignitatis exempla , niſi publicæ curæ vigiles viderint,ne quid ipſa res Chriſtiana ſibi permiſſa detrimenti capiat.

Etenim auſpiciis Chriſti exercetur nauigatio, qui cùm vbique habeat imperium dictatorium, nec minus id obtineat in hoſtico & infeſto, quàm in pacato & compoſito: nauem tandem ipſam cum delectis vectoribus incolumen appulſum iri pollicitus eſt, vel ſi Palinuri ſomniculoſè, ſi etiã veternoſè obdormierint ingenti cum ſua fraude. Singulis tantùm id uidendum eſt, ne iactum earum rerum faciant, ſine quibus ad portum hoſpitalem atque amœnũ nemo admitti poteſt. Retinẽda enim (vt dictũ eſt) mordicus capita duo prima Chriſtianiſmi: qui ſic decem ipſe tabulis legis conſtat, cariem nunquam ſenſuris: nuſquam remiſſionem ſeueritatis iam æternæ, atque in omnes æquè pollentis: vt in prima ſecundáque tabula, totius legis ſumma, ab euangelo legiſlatore poſita ſit, & conſtituta. Summopere igitur homini philoſopho cauẽdum eſt, ne in tempeſtate, ne in turbine, ne in æſtuoſa iactatione (cuiuſmodi iandiu populum ordinéſque exercent) iactũ inexpiabilẽ ſummæ Chriſtianiſmi faciat: ne in vadis hæſitãtiæ quaſi expes & deprehẽſus hæreat. Quod etſi non minus ſereno & tranquillo, quàm nubilo cælo impendentíque procella euenit incautè & ſupinè nauigantibus: nunc tamen vigilantius obſeruandum eſt, ex quo opinionum quarundam (vt dictum eſt) peruerſarum nebulæ, nullo ſæpe auctore ſparſæ, certum cæli conſpectũ paſſim iis ademerunt, qui ad oculũ tantùm & aſtrolabum cæleſtia perpendunt. Nec verò diebus (vt dicitur) halcyoniis, in vtranque aurem dormiendum eſt. nam eo tempore maximè marina monſtra ſuſpecta ſunt ſapientibus, atque formidoloſa. His adde, quòd & bono & firmo ſtomacho eſſe oportet, animíque æquitate prædito, vim aduerſus & iniurias tum hominum, tum fortunæ: nec nauſea (vt ita dicam) indignationis atq; ſtomachatione rumpi. Vt enim grauatè plerunque hæc deuorentur, velut res amarulentæ: admotis tamen quaſi fomẽtis, ſanctioris philoſophiæ præceptis ac documentis, commodè concoquuntur. Hoc porrò etiam in loco ab Homerica philoſophia mutuari quippiam noſtra non grauabitur orthodoxia, apud quem poëtam Vlixes aduerſus Sirenum capitaleis illecebras, conſilium Circes, quam ipſe deam vocat, ſecutum ſe eſſe commemorat, eóque conſilio & ipſum & ſocios perniciem certiſſimam effugiſſe. Inter monſtra enim maris huius ſæculi, curriculíque vitæ actuoſæ & fluctuantis, quod nobis vel breui vel longo traiectu, vel mediocri tranſmittendum eſt pro cuiuſque vitæ fuſo: Sirenes pleniſſimæ ſunt periculi, vitatúque difficillimæ. Auſcultet igitur Vlyxes, philoſophiæ non priſcæ terrenǽque

diſcipulus: ſed theoricæ potius, de cœlóque ſeruantis quam Græci vocant οὐρανοσκόπον. Vir prudens vtique rerũ ſalutarium ac diuini iuris conſultus, de ſua ſalutę propinquorúmque & ſociorum anxius: tum appulſus in patriam ſuauiſſimi cupidiſſimus. Siquidem ſacroſancta philoſophia, quæ velut in mari hortator hortari ſolet, ſalubria hortamẽta dare nobis nõ deſinit πρὸς μέλλουσαν νόσον, eáque inculcare aſſiduo magiſterio. Sirenes autem ſunt hoc tẽpore, mea quidem ſententia, vt etiam olim fuerunt, iucunditates & illecebræ vrbani conuictus atque prætoriani: cuiuſcunque etiam hominum celebrioris cõuentus, in quo ciuilis prudentia venditare ſe, iactaréque ſolita eſt, ſuis cum multis variiſque facultatibus ingenii, animíque expolitionibus. In his enim nominis claritas ambitioſè quæſita, oculos præſtringit ſenſus & prudentiæ quæ communis dicitur, ſplendore quodam, in re præſenti quidem illo ſanè micanti & æmulando: ſed veluti vitreo & ſenſim euanido, ſi ſuſtinere pergas. Et Sirenes quidem, quãquam olim dictæ ſunt aurium voluptates, vt Gorgones oculorum (quarum nulla ad ſeſe hominẽ rapit violentius, quàm laudatio cuiuſque ſuis auribus deuorata, vt inquit apud Xenophontem Socrates) Sirenas nihilominus nunc eſſe duco aut certè dici poſſe, vrbanæ vitæ illicia & atrienſis, & cuiuſcunque conuentus ac conuictus celebris, ad popularitatis aucupium plauſúſque inſtitutæ & comparatæ. In his ſunt autem, morum ad rationem temporis locorúmque & fortunæ concinnatio atque compoſitio: affectionum corporis, eiúſque habitus & cultus elegantia & lautitia: lepos, facundia & venuſtas in ſermocinatione, ſtudioſa & aucupatrix fauoris & gratiæ: ambitus ſtrenuus & ſibi ſemper inſtans, popularis auræ petitor, & famæ candidatus: denique omnia vitæ lautioris ac nitidæ munia, functiones, officia, obſequia, ad venditationem ſui theatricam exquiſita, cõcinnata, & perpolita. At hæ reuera formulæ ſunt fuci, ſenatui, populo, equeſtríque ordini, vitæque (vt dicitur) & mundo factitandi. hæc artificia probitatis adulterandæ & charitatis, atque emẽtiendæ ſuauitatis morũ, beneuolentiæ euãgelicæ, ludibria inaniáque ſimulachra, quę alienis iuxtà familiaribúſque obuia eſt (vt alibi diximus) & morigera. Quarũ ex rerum mixtura cinnus ille cõficitur morũ, quã vrbanitatẽ appellamus aulicam, vẽdibiliter quidem ille, & mirè ad ſpeciẽ, ſed inaniter reuera & in modũ futilem attẽperatus, nihil prorſus aut æqui boni referẽs, aut charitatis Chriſti. Multa autem huiuſcemodi vendibiliter inter homines fiunt: ac ſecundo rumore plauſúque excipiuntur: quæ auerſa tamen aui inauſpicatáque fieri, ſapientiæ non

dubium eſt, quæ de cælo ſeruare inſtituit, ſurſumque ſuſpicere. vſque adeò regnum Chriſti, ab inſtitutis humanæ prudentiæ diſſidet. Et hæc eſt ferè formula eius Sirenis, quam aulicam facundiam dicimus: non magis locum ſignificare volentes, id eſt eius incunabula, quàm ludificationis artificium, quod latiſſimè patet. hęc autem in iudicio philoſophiæ nec facundia eſt reuera, nec morũ elegantia: ſed aretalogia potius hominum circunſcriptrix: auribus putida & moleſta ſimplicitatis amantiſſimis (cuiuſmodi ſunt aures præceptoris euangeli auſcultatorum) audiendæ veritati, non item vanitati, pronæ & defæcatæ. Huic ſiue fallendi artificio, ſiue actui ſcenico è ſchola diſciplinæ ſalutaris protinus explodendo, conuenit amiculum anceps atque geminum ſimulatione ſubdola diſſimulantiáque contextum, tinctum ſucco ſupparaſitantis præpotentibus impudétiæ: quam (vt fert vſus) induunt fallendi artifices in hanc aut illam ſuperficiem. ad deſultorios enim mores ea vita maximè comparata eſt. In vniuerſum autem nugarum inſtitores, fumoſæ charitatis ac tepidæ venditatores duntaxat apud homines in atrienſibus cóuenticulis adhuc hoſpites ac peregrinos. quibus nullum eſt negotiũ ipſis, nulla neceſſitudo cum veritate germana, cũ ſimplicitate Chriſtiana, denique cum fide bona, & cum candore hominis interioris. Nihiloſecius tamen ars eſt moribus iandiu receptiſſima in omni penè ordine, ſacro iuxtà (ſi diis placet) profanóque: ſui ac certi generis lenocinio temperata, capitalíque mangonio. Hac liberaliorem paulo genium habet, impoſturæque nó ita maleficæ, blandiloquẽtula tantùm comitas, & prenſatrix hominum: ludibundis oculis, & mimo ſcitè ſeruientibus: quæ ſalutationum largitrix prolixarum & ſeſquipedalium, amplexus etiam arctos ingeminare ſolet, nec verò grauatè ſeſe dedere, vt in quenque incurrit qui quidem aliquo ſit in numero: cæterùm captandæ magis (vt fit) gratiæ, quàm doli mali, fucíque in necem hominum captionémque factitandi, cupida & artifex. Vtraque tamen ſi ad verum æſtimare res volumus, amicitiæ iuſtæ & beneuolentiæ neſcia atque neglectrix: & meditata tantùm variáque veritatis aſſimulatrix: ſed quæ inter artis aulicæ tamen ediſcenda ſit progymnaſmata, iis quidem qui officinæ ambitionis formandũ atque perpoliendum genium ſuũ dederunt. Quibus etiam vt appendix accedit ea quam Græci gloſſocharitiam vocát, ſermonis quidẽ illã largitiõne, ſed veritatis atque operæ parſimonia morigerãtem. Ad huiuſmodi verò morum mendoſam rationem, corporis animíque degeneres affectiones, ad perſonatæ vitæ

ductum, nihílque ſui proferẽtis, non naturæ procliuitate: non igniculis illis innatis: non inſtinctu ſpontaneo ſuóque mores cientur hominũ: ſed praua æmulatione, ſed prudentiæ communis magiſterio, & ſenſu inſititio. cacozelia Græcè dicitur, vicium in verbis, in ſententia, in pronunciatione: in toto denique homine ipſo, qui in Chriſti ſacramento nuncium vanitati remiſit. Natura enim duce ad veras & ſimplices actiones ferimur, vt in pueris patet, in iíſque hominibus, quos Græci ἰδιώτας vocant: nõ ad imagines veritatis, emẽtitáque inaniter rerum officiorúmque ſimulachra. inde illud oraculum Chriſti apud Matth. Niſi efficiamini (inquit) ſicut puer iſte, non intrabitis in regnũ cælorum. quibus verbis, vt Ambroſius adnotauit in quadam Homilia, infantiam morum Dominus ſignificauit, affectuúmque maleficorũ animi vacuitatem. Quapropter ab Helleniſmo errorum præceptore, ſimulachrorum cultore, nugarum opifice, ad veritatis cultum atque ſimplicitatis, philoſophia nos reuocare clara voce videtur, vt pote quæ theoſophiæ germana ſit & ſocia. At nunc vt mores in aſſimulationẽ verterunt, planéque inualuerunt, non amicorum, non ciuium, non virorum bonorum officium, ciuiles vſus actionéſque: nec verò (quod præcipuũ eſt) vnguentum Chriſtianiſmi initiorum redolent: quo & caput & pectus, anticáque pars hominis Chriſtiani, poſticáque delibutæ ſunt. Amicorum dico mores & priuatorum? quid ſi ne magiſtratuum quidem, honoréſque gerentium? quid ſi nec ſacerdotũ? heu pietas, heu priſca fides, etiam autem ne ſacerdotũ quidem? etiam inquam. Niſi verò non videmus paſſim, è ſuggeſtu, è loco ſuperiore, pro cõcione, inſtituta Chriſtianiſmi, exẽpla continẽtiæ, ſententias euangelicas mirificè cõmendari atque deprædicari: tum in ſtudia auaritiæ, in honorum gerendorũ, in cupiditatem rerum caducarum magno ſudore, ingenti laterum contentione, Stentorea voce inuehi: & plæroſque tamen eorum mox flagrare audimus infamia cupiditatis perditæ atque ambitionis, ſimul vt occaſio quædam feſtiua candidam hominibus pridie ſquallentibus aut pullatis induit. Porrò equidem progredi in religionem traxiſſem, niſi conſpicuam rei indignitatem hoc ita clamitare cernerem, vt ſilentio prætermittere ſine præuaricatione nequirem. Scenicorum, hiſtrionum, ludionum actiones, pro veris functionibus legitimíſque habere nos homines anthypocritæ clamittant: idque mores iam recepti non obſcurè præ ſe ferunt, in profanis, in ſacris, in apertis, in opertis. Age verò, quando eouſque euectus ſum trahente rerum ſerie, vt vel momi perſonam,

vel Aij loquentis aſſumendam aliquantiſper habuerim, licet mihi illę nec humeris aptè, nec ſtomacho non ægrè ſedere poſsint, hác aut illam vt ſuſtineam, hoc quoque in loco neceſſe eſt, ac ſiquando alibi fortaſſe ſcribendi ratio inſtituta id tulerit. Homines quidam primùm pauci, egregijs illi quidem ingenijs ac literis, ſed liberioribus præditi, & tanquam ex aſylo apertè, acerbè, atque vocaliſsimè conuiciantes, mores & ritus hypocriticos, (vtar enim eorum verbo) momicæ aſperitatis ſalibus perfricantes, nihil nec ſibi propemodum reliquum nec poſteris fecerunt ad imminuendam opinionem ſacrarum functionum, lædendámque maieſtatem ordinis conſecrati atque conſecratoris. A quibus audaciam mutuati alij deinceps atque alij ex turba hominum miſcellanea, conuicium facere apertè non deſinunt primariæ hominum nationi, populúmque imbúere eorum contemptione. eóque iam res euaſit indignitatis & licentiæ, vt non tam pontifices nos habere partem quidem longè maximam, quàm propontifices dicant aut ſignificent: (neque enim quæ atrociora ſunt, proferenda eſſe duxi) non tam pręſules, quàm præſulares viros: non pontificatibus, non antiſtitiis, nó primatibus in cœnobiis, non aſsiduis iuſtíſque functionibus munera obeuntes, vt collegas & ſodales: non ſacris denique magiſtratibus, non flaminiis, non archiflaminiis fungentes, in ſua ſorte ſingulos atque ordine. Quanquam non propontifices tantùm ſingulos mortales (quod olim receptum eſt, ex quo aſsiduitatum veniæ, munerúmque in æde Domini fungendorũ vacationes, in cõmercio hominũ eſſe cœpere) ſed etiam propontificibus habemus, quaſi Ianos quoſdam geminos & tergeminos, aut quaſi reliquias quaſdam generis illius ἑκατόγχειρος. Hæc verò ab hominibus ita dicuntur, ad lienem vt fortaſſe exagitandum, non etiam vt ad pręcordia pertinere videantur opinione imbuenda colendæ ſanctius religionis. Sed ſint ſpecioſe dicta, nec abhorrenter prorſus à veritate, (licebit autem perſona quoque Aij loquentis iam exuta, quippiã huiuſcemodi rerum fateri in ſinu philoſophię). Spectamus enim & ipſi permultos eiuſmodi ſacerdotes, (vel in oculos illi incurrunt noſtros potius) nihil aliud penè, quàm titulorum honorúmque potientes, opimorúmque fructuum: eóque nomine palàm & cum ordinis inuidia ſibimetipſis gratulantes, cætera nebulonibus ſimiles, vertice tantùm ſummo nouacula perſtricto, aut forfice libato in ſpeciem capillo atque defunctorié. Vt igitur hæc eſſe vera quadam ex parte fateamur, tamen non tam culpæ hominum, quàm

Lege autem veritatis promulgata, & charitatis, rerum mirificarum opificis: aqua & igni interdictum erat viciis contrariis ſimplicitati morum atque integritati, ſocietatis ciuilis iura abrogantibus. Et veritas quidem ac ſapientia Dei, tum plebem olim ſibi circunfuſam, tum diſcipulos ſuos alloquens, placida ferè & leni oratione vtebatur: ad ſcenicos autem homines fictóſque, ad verſutiloquos & captatores, pugnacem illum ſermonem, & altercatricem fundebat orationem, minacem inſuper cum maledicto. Certè quidem Seruator nullum crimen frequentius contumelioſiúſque obiecit, ſermocinando cum primoribus ſacerdotum, quàm aſſimulationem ſanctitatis & probitatis. nec ſibi inter hominum mores quicquam magis cordi eſſe, quàm apertam ſimplicitatem declarauit, cum æquabilitate in ordinem ſe cogente: duntaxat non vacuam cæleſtium rerum ſapientia. At nos omnia exquirimus & conſectamur figurata ſubdolè litáque tectorio vultuoſæ verſutiæ & præſtigiatricis. Quid autem in vita ciuili atque aulica primarum, ſecundarum, tertiarúmque partium homines, aliud quàm fabulas agunt, prætextatas, togatas, tabernarias & planipedes: choragorum vice fungentibus ſenſu communi & prudentia, deſignatrice fortuna? nam quota pats actuum ciuilium & prætorianorum, quota officiorum priuatorum, pura eſt & vacans ſimulationis fuco, & vanitatis lenocinio? Neque verò veritatem in hoc libro, vtranque in partem teſtimonio noſtro fraudare præuaricãter ſuſtinuimus: cùm perſonã Aii ſupradicti induiſſe nos meminiſſemus. O vita, ἄσέ σε δαίμονος ἄιζε κακὴ, morúmque facies adulterina, germanas virtutes è medio ſuſtulit. Magiſter ille populi procerúmque mundus, mendoſis actionibus inuicem circunſcribere docet homines. at vetat id ſpiritus doctor, ad Epheſios ſcribens. Religio & pietas, eorúmque diuerſorium aut certè domicilium, proſopopœiarum theatricarum ſimulachris pro inſignibus vaſis plærunque exornata ſunt, quod homines permulti palàm vociferantur. quæ ſimulachra colere nos oportet nihilominus & venerari, ſiquid mei iudicii eſt, vt exuuiis anguſta & ſacroſancta primordialis germanǽque religionis. tametſi ij ex eorum numero ſunt, aut ex eorum natione potius, quibus Chriſtus ſemetipſum non credebat, quondam inter homines verba faciens, ideo vt Ioannes teſtatus eſt conſiliorum eius conſcius, quòd eos non minus intus aut non aliter in corde, atque in cute noſſet, vtpote cui nihil prorſus occultum eſſet. Verùm his atque huiuſcemodi multitudinis imperitæ ludificamentis, homines quidam prætexta faſci-

búſque ſpectabiles: quidam lituis, infulis, trabeíſque inſignes & venerandi, cùm aut ſcitè vtuntur, aut appoſitè rationibus ſuis ad animi obſequium, non ad officii functionem ſubductis: fucum ſeſe facere mortalitati putant, imperiorum maieſtate adductæ, aut religione obſtrictæ: cùm teuera ludibria pietatis Chriſto Seruatori pẽdant, pro cultu & obſequiis, munerúmque ſacerdotii functionibus feriis, & ſpiritu non vacantibus. Has veritatis imagines & ſanctitatis, vtinam idolomaſtiges homines cenſura ſua tantùm notaſſent: non etiam Seruatoris diuæque eius parentis ſimulachra ex æde Domini deieciſſent, contra morem maiorum. Sed enim vereor lege vt agere euangela iam liceat ad ſubſellia ciuilis iudicii, non tantùm communis & togati, ſed etiam prætextati & infulati. præcipuè verò ad conſeſſum prudentiæ, quæ maioribus auſpiciis ſubnixa eſt & ſtabilita. quæ etſi iuri multum tribuit honorario, æquitatem tamen eius iuris affinem aut ſuſtulit, aut magna ex parte deleuit & antiquauit. Age verò, naturæne inſtinctu, an æmula procliuitate euenit in mores recepta iure gentium, vt in ſuo quiſque ordine cupiat, conetur, & geſtiat primam claſſem ducere? vt primas ferre partes honoris & compendii? & cùm id ex animi ſententia cuipiam contigerit, ille vt in proximum protinus ordinem ſurſum verſus adoptari, & deinceps in alium aliúmque aueat, ſcanſili ſerie ambitus & perpetua? nec verò antè auere & diſcupere deſinat, quoad in præcipitem tandem altitudinem ardor cupiditatis euadat? Atqui horum hominum ſitim ardentem extinguere difficilius eſt fortunæ, omnia in ſpem cadentia iis largiendo, quàm gliſcentis incendii vim ſiſtere guttuli ſtillicidio. Quanam igitur parte hominis, circunciſam vitam eſſe Chriſtianam dicemus? Vbi autem illa cordis circunciſio, cuius commẽdator eſt idem Paulus in epiſtola ad Romanos entheo ſpiritu in primis ſcripta? vbi porrò pura voluntas? vbi ſarta tectáque mens hominis à ſpiritu cupiditatis improbæ? An corde tandem circunciſi ſunt, qui ſibi finem quærẽdi poſſidendíque, qui faſtigium attollendi modum præſtituere nequeunt? Non ignoro hæc & huiuſcemodi acroamata, aurium non eſſe ciuilium, nedum prætorianarũ: atq; haud ſcio an nunquã fuerint, nuſquámque. Quare mihimet ipſe hæc cano vel philoſophiæ iam ſæpe dictæ potius, cuius vix tamen ipſe limen ſummo pede attigi. Inde autẽ eſt illa Sirene nata, omnium pellaciſſima, auctoritas & imperium in ſummo actu rerũ tum ſacro, tum ciuili: quæ homines non perlicit ſolùm ad ſeſe & pertrahit: vnde nomen inditum Sirenibus: ſed tranſuerſos agit etiam, porróque

in Charybdin rapit plerunque, ſitis bonorũ atque honorum inexplebilis. Quem ſanè ad gurgitem cupiditatis qui penitus rapti ſunt, intróque merſi: rariſſimum eſt poſtea exiſtere vt denuo poſſint, indéque emergere, vt legum iuríſque meminiſſe velint, aut diuini aut humani: ne mortalitatis quidem illi in rebus rationem inceptandis & exequendis habere, nedum immortalitatis. Hæc ſors vitæ idola aurea & argentea colit, ex iiſque numina ſibi aliena à Chriſto Seruatore facit atque abhorrentia, vt manifeſtum eſt animaduertentibus. Neque id quidem modò, ſed etiam aſſenſione obnoxia atque clientelari, atque eo amplius, aſſentatione quaſi paraſitica, ordinis hominum prætextati & infulati, diuinos honores propè dixerim adepta eſt, vt ἰσόθεος, hominúmque fortunatrix, in quorum ordinum ſententiam togata multitudo & militaris, pedibus non dubiè tranſeuntes: illos in catalogum ſi non ſemideorum, certè τῶν ὑπερανθρώπων referre non dubitarunt cultu atque ſupplicationibus. Quapropter hæc Siren quanlibet penatium cenſuúmque amplificatrix: quanuis hominum ornatrix atque beatifica: velis tamen & remis ſapienti fugienda eſt, æternorum tantùm bonorum admiratori & verè idolomaſtigi huiuſcemodi ſimulachrorum, quæ ἰσοθέως coli ſine ſcelere nequeunt. Et quidam talis actus vitæ, quo florentior apparet oculis theatricis, eo minus fructus habet iudicio philoſophiæ, prophanæ quoque, rerúmque diuinarum neſciæ. Siquidem qui rerum potiuntur, qui fata regunt cuiuſque prouinciæ, & cupere ipſi ſolent & ſatagere magis deinceps atque magis: augeſcentéque indies captura, auiditate, vehementius affici. id quod ſi in ordine equeſtri apud Deum capitale, in ſenatorio ſceleratum eſt ob idolorum cultũ quæ in corde circunferuntur: id in natione ſacroſancta, à curáque rerum externarum euangelicis inſtitutis ſummota, quo nomine appellabimus? Scio me paradoxa ſcribere, atque etiam antidoxa vitæ in medio poſitæ, ad quam ratio mea comparata eſt. Sed actus quoquomodo peragẽdus eſt, quoad perſonam poſuero, quam mihi ad ſcribenda hæc induit amor atque admiratio germanæ philoſophiæ, etſi perleuiter mihi exilitérque cognitæ. Hoc dico quod fando audire aliquando memini: ſi quorundam hominum ex eo ordine inſolentia, faſtus, & cupiditas à regno Dei abhorrentia, tantum apud ſuperos Nemeſeos, apud inferos plauſus excitauere, quanta apud mortales inuidia flagrare memoria noſtra ſuperioréque cœpere: cauſam nullam videri, cur tam beati putentur eſſe & æmulandi à nobis, quàm tituloſè & obſeruanter ſalutantur à multis. Chriſtus

æquabilitatis vindex atque ciuilis iſonomiæ,diuitias & faſtum in ordinem redegit: tum extorres regno ſuo & ciuitate domóque eſſe iuſſit: & verò in penates ſuos illos æternos patrióſque, vix admiſſum iri palàm eos conteſtatus eſt qui copiis affluerent. Quocirca res ſupra modum ſecundæ, quæ oculorũ noſtræ mentis aciem ſplendore ſuo præſtringunt, nullo penè loco numeróque rerum expetendarum,iudicio hominum iuris diuini conſultiſſimorum, habitæ ſunt omni ætate. Verùm vt eſt peruerſitas ſenſus humani, multa & centumuiralibus iudiciis,& ſenatuſconſultis, atque etiam Areopagitarum ſententiis, inter prima & præcipua cenſa ſunt,quæ philoſophia diuinitus inſtituta ad quintam claſſem reiecit.Sequitur & alia Siren, ſæpenumero comes aut ſocia ſuperioris, vel verius ſecundaria.rationem enim ſuam habet ab illius ſeiunctam,ſed tamen ſecundum illam illecebroſiſſima,exaggerata titulorum nomenclatura,ſupra ordines erigens quorundam faſtigium,cùm æquationis ipſa(vt ſuperior)neſcia,tum verò æquè in obliuionem mortales atque ignorationem ſui aliorúmque adducens,quos carminibus ſuis affecit.Conſtat eius hypoſtaſis nitore & lautitia vitæ: extructis principem in modum menſis,opimo victu,Syracuſanóque & adipali,cœnarum adiicialium abaco,inſtrumento Luculli conuiuatoris ſplendido & redundante.Huius faſtus appendices ſunt, tum hærẽtis veſtigiis clientelæ manus ancillans,ad omnéſque nutus ſupparaſitans: tum comitatus multiplex atque miſcellaneus, regem ſuum paſtorémque ſtipantium gnathonicorum philoſophorum. In huius comitatu & familia quoſdam quaſi ſeruos ab oblectamentis videas, quoſdam à ridiculis, à fabulamentis, à cauillationibus, nonnullos etiam fortaſſe ab obtrectationibus, aut ſcommatibus ridiculoſis, ſed aculeum ignominiæ relinquentibus. Mitto qui à variis eſſe ſolent tacendíſque voluptatibus regi paraſitico: nullum vt ſit tempus, quo tempore non ſcitè, & tanquam frugaliter conteratur ocium, quod habent pro negocio beati illi homines & copioſiſſimi.vtpote quibus ad procurandum genium,propoſiti ſui ſummam vitæque inſtituti applicare vacarit & contigerit. nulla etiam vt ſit (ſignificantius enim loquar) eorum fruendorum intercapedo, quæ prudentiæ mundi bona & expetenda videntur:contrà ſapientiæ cęleſti, mala & auerſanda. Heu perditas vitæ rationes (iterum enim & ſæpius paradoxologiæ indulgebo animo meo obſequens) heu peſſimè meritos mortales de potiore parte ſui. Felicémne hanc vitam, an flagitioſam eſſe cenſemus? Heu prudentiæ noſtræ dictata

exitioſa, atque anteuangeliſmo planè congruentia. niſi verò hominis eſt euangelium exoſculantis & amplexantis (vt Græci dicunt) πάντα τὸν βίον διονυσιάζειν: Iuſſúſne optare vir verè prudẽs, à Deo quicquid vellet, hanc ſortem vitæ peteret? cæcum vitæ ciuilis atque in celebritate poſitæ, conſilium & propoſitum. Quid enim? mentíſne compotes ſunt rerum diuinarum æternarúmque conſciæ, qui huiuſmodi vitæ æmulatione ducuntur? At beata nobis & æmulanda videtur vita opibus circunfluens. Nam quotuſquiſque hominum paulo nauiorum vacat eo crimine, eorum quidem certè qui in eo peccare potuerunt? Cùm interim improbiſſimus quiſque huius petitor conditionis, perditéque ambiens, tamen vt Cæſaris candidatus ſimulet ſe petere. Quotus autem quiſque noſtrum meditatur, aut meminit in vita inſtituenda, decantata illa paradoxa, oraculáque certiſſima cæleſtis ſapientiæ, Beati pauperes ſpiritu? & quæ ſequuntur. Immo verò quis non pro paralogis habet, nõ modò pro paradoxis? Quis porrò illud non modò philoſophicum, ſed etiam philoſtauricum attendit, eodem ore veritatis pronunciatum, Beati qui perſecutionem patiuntur? At hæc ſunt verba Chriſti, vnigeni filij Dei: patrimonii ſui opimi atque beatiſſimi auctionem facientis pręconio exaudibli, atque etiam olim exaudito per vniuerſum orbem. Quid igitur tam diſcrepat ab ſuo oppoſito, quàm profeſſio noſtra diſſidet à vitæ propoſito? Nam cùm nos omnes Chriſtigenatum profeſſione gaudeamus, cùm adoptionis cæleſtis iura habere nos gloriemur, ab altero natali manantia: pauciſſimi tamen noſtrum ea licenda tanti ducunt, quæ æſtimari humana mente nequeunt, ac ſub admirationem tantùm cadunt, quanti ea eſſe putant, quæ cùm ſuapte natura ſpernenda ſunt, tum precario ſolùm iure obnoxióque poſſidentur. Nimirum Sirenum Stygiarum carminibus aures hominum obſeſſæ ac delinitæ, monita veritatis, hortamentáque cœleſtia, vt iis contraria reſpuunt. illúdque eſt ſcilicet præſcitum prædictúmque propheticum, ab illo euangeliſtarum vertice quodam loco citatum, Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt? Quo brachio vis ac virtus ſermonis euangelici ſignificatur. Quare fides, tametſi in omnium ſermone eſt, ac per ora populi, ſenatus, atque equitum volitat, vt feſtiua & amplectenda: iſtam tamen hoſpitalitatem, atque etiam iuſta longè inferiorem, in corde perpaucorum inuenit è multitudine delectorum. iiſque demum Ieſus ſeſe indicat vt diſcipulis ſuis, manifeſtóque oſtendit, vt eſt apud eundem, cap. quartodecimo, non etiam mundo, id eſt potẽ-

tibus,copioſis,& illuſtribus,à regno Dei abhorrẽtibus:qui mũdi ſunt ipſius decus & ornamentum. Siquidem procerum motus hæc cuncta ſequuntur: humanũ paucis viuit genus, vt apud Lucanum Cæſar inquit. Agé,quid habent iam mores ſimile conditioni hominum & habitui,ob noxam admiſſam intus ægreſcentiũ? Quid vel tantulum habet vita moribus hominum inſtituta, mœſtæ luſtraliſque pœnitentiæ,quę nobis indicta eſt,edictóque perpetuo iniuncta? nam ſternotypticam iſtam,quaſique hiſtrionicam,qua in ſpeciẽ vtimur more quodam ſolẽni, nihil moratur Deus, planctus eſt enim Phariſaiſmi, atque etiã Helleniſmi verius, quàm expiabilis reſipiſcentia Chriſtianiſmi,atque præcordialis. Potéſtne igitur quicquã è diametro cuiquam magis eſſe, quàm hilaria perennia, ærumnoſæ vitæ oppoſita ſunt, & velut cruci affixæ? Atqui hanc Chriſtus ipſe Seruator & Dominus,chriſtis ſuis denunciauit, id eſt nobis omnibus genitali ſpiritu rediuiuis: ídque imperandi verbis, atque in formulam iniunctæ neceſſitatis conceptis. quippe qui crucem ſuam tollere vnumquenque iuſſerit, qui quidem iiſdem veſtigiis aut eorum æmulis, viam in cœlũ poſt ipſum affectarit. Hîc aqua illa purifica, vetuſtíque hominis expiatrix, hæreat neceſſe eſt: niſi crimen hoc eſſe capitale fateamur, cuius criminis comperti longè plurimi mortalium, & manifeſti ſumus. Ita ſi pœnam deprecamur æternam, ad aram nobis miſericordiæ rectâ confugiendum, omnibus quidem illam nunquámque non patentem, ſed reſipiſcentibus. At verò qui reſipiſcunt, ſtultè ſeſe de ſemetipſis conſuluiſſe perperámque agnoſcunt. id quod in primis neceſſe eſt vt faciant, qui Sirenibus mundi ſeſe pertrectandos dederunt, atque deliniendos. Meminerint autem (quæſo) ſemper lectores, huiuſcemodi diſputationes ad vulgus non valere, puténtque intra porticum philoſophiæ, à qua tamen procul abſum, hæc à me dicta eſſe, non in atrio honoris, non in officina ciuilis cupiditatis, non in campo honeſtæ ambitionis, non in conuenticulis alumnorum ſenſus communis, cuius alumni ſumus: quod ineptire planè eſſet, non commodè & appoſitè tantis de rebus diſſerere. Proinde qui Chriſtianiſmi dogma ſociare cum Helleniſmi atque gentilitio ſperat, id eſt cum Ariſtippeo, circunciſioníſque præcordialis neſcio & exorti, is (vt opinor) non diffidet, ſe cauum à conuexo dirimere etiam poſſe, aut vtrobique operam ludere non grauabitur. tametſi illa non difficiliora ſunt fortaſſe, quàm à Chriſti cruce difficile eſt ærumnarum agmen, rerúmque aduerſarum moleſtiam diſſociare. At verò ſine cruce Chriſti ad beatam vitam ſubuolare, eos demum

credendum eſt,quibus æterna diuinitas gratiam Adraſtiæ legis fecerit. qua lege pater ipſe cœleſtis, filium ſuum teneri dilectum & vnigenum ante omneis voluit. Quo apparere poteſt quanto in errore vita verſetur,& promiſſorũ Chriſti in quanta diffidentia:qua nulla maior eſſe inſania, nulla capitalior culpa poteſt. Me miſerũ cùm hæc dico, & vt dico, ſentire etiam cogor, ita enim viuus vidénſque(quod dicitur).ſed reliqua ominari vereor. Verùm duæ iam dictę ſortes vitæ, earúmque Sirenes,rerum fluxarum temporariam poſſeſſionem, perpetuam faciunt deſtinatione mentis,cõtrà quàm hominũ natura,rerúmque ipſarum conſtitutum eſt. Vſum etiam & fructum peculiarem & precarium, vt ſuum,vt liberum, vt propriũ, atque optimo iure poſſidẽt:cùm nihil non profectitiũ,nihil non temeritati obnoxiũ caſuíque,habere nos ſciamus. exitialior tamen eſt eorum ſecuritas,qui dubias cœnas ructantes,reditus conſecratos & fiduciarios,iure vel potiore,vt ſanctos, vt Domini nota inſignibúſque impreſſos,vt profanis manibus intactos,quàm auita patrimonia poſsidere ſe ducũt.nempe quaſi in referendis rationibus eadem conditione futuri ſint homines pecunioſi atque peculiati.Hîc hîc atrociores,hîc exiſtũt,ordinis illi dedicati obtrectatores.Quid enim (aiunt illi) futurum eſt tandem, ſi ij qui ſeſe chriſtos Chriſti eſſe pręcipuos, ac penè ſolos perhibent, & tanquam è cohorte Seruatoris prætoria, aut principe ac ſignifera, genialibus ſacris initiati magis eſſe quàm Chriſtianis, videri non verentur? Quòd ſi redũdantes copiæ nuſquam non ferè,nunquámque non incommodę, hanc deformitatẽ faciunt in atrio ſacroſancto, quod hactenus ſartum ac tectum ab omni iniuria, Chriſti reuerentia pręſtitit: quem tandem non ſubeat impetus,ſi non in eorum ſententiam tranſeũdi qui licentius quàm par eſt cenſorium ſtilum adigunt, vel momicum potius, ineximium ordinem: tamen ſecus de illis exiſtimandi? Quem etiam nonnihil cenſendi de cornu illo copię tandem exhauriendo, quod plenius fit indies & tumentius, decedente innocentia? Audiant igitur ij ad quos ea res pertinet, audiant (inquam) fremitum Aij Locutij, ne fortè ad ſeceſsionem ſpectet haud aſpernendam, ad nationíſque ſacroſanctæ exuendam fœdè reuerentiam. aiunt enim (vt eſt huius temporis confidentia) vel vociferantur potius, non antè redituram religionis conſtitutę faciem ſpiritúmque fortaſſe (ſiquando rediturus eſt, iúſque habiturus poſtliminij,) quàm faſtus & cupiditatis ſportæ, vix ſcias ſuperfluentes magis an perfluentes, ad ſportulas redierint ciuiles

aut canonicas. tum demum enim fore inquiunt, vt quod nunc paucis ſatis eſſe non poteſt, plurimis ſufficiat iſonomiæ beneficio, proportione quidem geometrica attemperatę. Verùm hæc & alia eodem ſpectantia, mox forſitan viderint ij quorum eſt inſpectio ſumma pecuariæ Domini, atque etiam vineæ rectè atque ordine repaſtinandæ & excolēdæ. At etiam ne qua indignatio deſit (quod ſi palàm dicere religio eſt, hîc tamen infodiam) ex iſtorum natione præcipuè eſſe dicuntur, qui nulla exempla beati pauperis eſſe putant, iuuenéſque hortantur vt illam ire viam pergant. Quos tamen (ne ſtomachentur æqui animi) aut eorũ permultos, ita mortē obeunteis videas: tantis vt ex copiis, egentibus exiguam ſtipem, propinquis atque neceſſariis legata præcipua æris alieni relinquant. Agè porrò, quis nunc natalibus vel obſcuris ac plebeis ortus, ſi maiore quodam fato præditus, ſericum ſeſe filum aut purpureum vnum, ſortitum eſſe in colu trium ſororum experiri cœperit, vel augurio liberalioris ſpei atque feſtiuioris, in animum induxerit: nō ſtatim titulofis gradibus ſcandere in cœlum gloriæ theatralis nititur, in ordinémque ſemetipſum beatorum omni ope adoptare, & mox in collegium ſemideorum? Quis hominum fortunatorũ non prandere videri vult vt Craſſus (quod aiebant) & cœnare? non vt Lucullus ædificare? Quis ſuperuacaneos cenſus, annuóſque prouentus, in ſtatiuis quæſitos cupiditatis ;.quis emerita ambitionis ſtipendia, eiúſque germanæ ſororis & vterinæ, quam ἀνθρωπολατρείαν vocant, non in delicias, in voluptatem, non in ſaginam denique vertit inertium amorum: in farturámque conterit deſidiæ, quam Sirenem improbam vocauit Horatius? Hæc equitem, hęc populũ, hęc ſacrum forma ſenatũ, excepto ſapiente tenet. Quis verò rurſus non intelligit, non videt, non perſpicit, Coloſſeos quoſdā homines, ſtipatos clientelis agminibúſque ſuccinctos, quo vulgo putantur beatiores, quo religioſius adeuntur à multis & coluntur, eò inuiſos magis eſſe vulgo, ſuíſque interdũ cultoribus, turbǽque circunfuſę, ob tædium obſeruātię, eorúmque faſtidium? Eò verò propius ſæpe abeſſe à furiali illo conuentu, vbi Tartarus ipſe bis patet in pręceps tantum, & quæ ſequuntur: quo magis in cęlo eſſe (vt eſt Latinè loquendi conſuetudo) iudicio populi ordinúmque exiſtimantur? Multa certè moribus hominum, rumore ſecundo plauſúque excipiuntur, in theatro vitę vrbanæ & atriorum: quę in regno Chriſti quo de regno nunc loquimur, aduerſante numine fieri nemo negare poteſt. Quare animaduertere lectores oportet, non

pręcepta me vitę,non hortamenta his commemorandis ſcribere, quorum in primis egens ipſe ſum atque inſciens: ſed in rebus huiuſcemodi potius cum lectore non quolibet, animi cauſa animæque commentandis, æſtimare, quàm è diuerſo vita, atque etiam è regione comparata ſit ab ea ratione diſciplinę, in quam diſciplinã iureiurando adacti ſumus ipſi luſtrico ſacramento. Potéſtne tandẽ homo nouus, in officina diuini ſpiritus reconcinnatus, ſine ſcelere hęc expetere, ea omni ope conſectari: quæ ſpiritus illi Stygij, cupiditatis,ambitus, elationis magiſtri, vt regni ſui ac tyrannidis firmamenta, in mundum introduxerunt? Atque ex eorum quidem hominum natione ſunt Lotophagorum proceres: qui in imum maris ſidunt,aſinaria mola premente ceruices iſtas quanuis arduas, ſuperbas & inflexas.ad quorum fortaſſe ſortem Chriſtus humilitatis decus euangelico tropo alluſit: tanquam in mari merſi curarum terrenarum & inanium, cælum iam ipſi ſuſpicere ęternitatémque nequeant.Idne autem ſatis animaduertere poſſe videntur aut meminiſſe, partim qui honores ſibi ciuiles, donatos fortunę beneficentia, non creditos eſſe cenſent cæleſti prouidentia: partim qui pontificatus, antiſtitia, aliáque ſacerdotia,(ſic enim nunc reditus annui, non munera officioſa miniſteriáque vocantur) non fidei commiſſa antiquę pietatis eſſe interpretantur, ſed legata quædam ludicra iucunditatis, ad vtendum, fruendum,liguriandum relicta: ad curandúmque aliàs molliter oblectandúmque genium? Hi ſunt qui in altiſsima ſecuritate ęterni æui quęrunt, & tanquam optimis ab auctoribus & locupletiſsimis accipiunt,ea bona,quæ in nullius hominis mancipio ſunt,etiam ſi eſſe cœperunt iandiu in commercio. Cùm interim ij quos ipſi auctores laudant ſuos ac largitores tot tantorúmque titulorum, in pari aquieſcant maioréque ſupinitate. nempe tanquam prædibus ac prędiis (vt dicitur) & Seruatori ipſi, & populo plebíque animarum, cautum ſit,huiuſmodi liberalitatibus. Scilicet ius & fas nomina monoſyllaba, honori haberi non magnopere ſolita ſunt ab ordine grandium mortalium,inſigniterque extantium ſuper æquabilitatem ciuilem. Et verò claſſes etiam ipſas,& populum (vt verum fateamur) in ordinem magis cogit, atque ad æqui boníque reuerentiam redigit,tenuitas fortunarum atque mediocritas,quàm Domini timor, Chriſtianiſmíque pietas. Iure enim ciuili gentiúmque, quo iure nominis quoque Chriſtiani, vt quondam, fines adhuc reguntur: mortales fermè omnes tollunt animos ſubmittúntque,pro modo & captu fortunæ

fortunarúmque. Quin & ex euentibus rerum ſplendidis aut obſcuris, æqui plærunque homines atque iniqui fiunt: ne gratuitam putemus fortis fortunatricis benignitatem: vt mirum non ſit, tam arduum eſſe diuitibus & copioſis in regnum Dei ingreſſum, quod Dominus olim teſtatus eſt. Aliud eſt etiam & prorſus diuerſum ipſius fortunæ hominúmque conſilium & inſtitutum. Siquidem apud eos quos bonos æquóſque credimus, bona noſtra deponere ſolemus & gaudemus. Illa verò aleatrix cæca, ſurda, volubilis, & præceps conſilij, libentius ſua commendat malis atque nequitia præditis. quippe quæ iniquos homines (vt dictum eſt) facere, atque improbos, ex æquis boníſque conſueuerit. Ariſtoteles quodam in problemate ludibundus, quamnam ob cauſam (inquit) paupertas frequentius ad bonos diuertit, quàm ad malos? Nempe quòd cùm omnibus inuiſam ſe norit eſſe, bonos tamen melius ſeſe & commodius vſuros intelligit: vt qui mala vertere in meliora nouerint. id quod philoſophia quoque carminibus ſuis facit in moribus hominum, qui quidem eam audire ſibi perſuaſerint. Verùm monſtra iam dicta illecebrarum iiſdem parentibus orta ſunt, cum anxio corporis curandi ſtudio, & incuria mentis. ex eóque fonte error ille manauit, qui per orbem effuſus veras ac germanas virtutes adobruit Chriſtianiſmi, ritus antiquos obliterauit, æqualeis actionum mirificarum. quibus tamen virtutibus fidem magna ex parte abrogauerunt ætates deterrimæ, moréſque degeneres Chriſti adoptiuorum. Hîc enimuero præterire Sirenes reliquas ſtatueram: ſed earum vna præſtò ſeſe ſiſtens, in oculóſque incurſans in auréſque, præuaricationem obiicere mihi viſa eſt, aut crimen obliuionis: præſertim quòd hoc tempore magnum ac numeroſum poſt ſe trahat comitatum, nitoréque conſpicuum, & luxus elegantia. eſt autem illa, ſumma venuſtate ac lautitia prædita, germana Cupidinis: cùm omni ipſa genere lenocinij ad animos perlectandos inſtructa, tum Veneris ceſto ſuccincta, carminibus Homeri nobilitato ποικίλῳ. ἔνθα δ' οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκται. ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς, πάρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων. Huius Sirenis carminibus, ſexus vterque hominis afficitur non ægerrimé. Hæc omnes Veneris ſermocinationes, geſtus, appellationes, tactus, affectiones, nutus, petitiones, luſus, proteruitates nouit. eiuſdem diſciplina ludibundos aſpectus, oculorum coniectus, nictationum proluſiones, Veneris laceſſandæ præludia complectitur. omnes denique amoris licendi emerendíque ſermunculos, verborum velitatiunculas,

vrbanitates,lepóres,diſcipulos ſuos docet,qui ad ludum eius ventitant.ad ſummam, hæc Cupidinē ipſum eiconicum(vt dicitur)ethicúmque effingit & exprimit. Huiuſmodi porrò lenociniis actuum, vultuum ac verborum,totiúſque corporis affectuum, vernaculis & noſtratibus, ſatis quidem illis acribus atque proteruis, ſuauitérque aculeatis & vrticoſis,acceſſit haud ita pridem rhythmorum Italiſmi genius, tanquam ars quædam venuſtæ dialecticæ, & Cupidinis eloquētiæ,lepos orationis amatoriæ, Pithò hypocritica, omnium philtrorum vim ſuperans: depereunteis amatores ſimulans, animóſque deſpondenteis ecſtatici amoris inſania. Huiuſcemodi cinctu virgines & mulieres compluſculæ ornatæ, atque ad certamen iucundiſſimum accinctæ,eóque ſibi ornatu amantibúſque placentes, venditatione ſui gaudent iuuenum æmulorū,eſſe ſe in magiſtræ, in heræ, in dominæ mancipio (ſic enim eſt hominum oratio) certatim profitentium: tum dedititios ſeſe deuotóſque clientulos adiurantium: non tam ſancto forſitan ſerióque, quàm proteruo venuſtóque iureiurando. Seruili enim auctoramento certant æmuli aut priores aut primas herilis amoris promereri: ſicque macti eſſe gratia, quæ ſumma eſt votorum amantium. Huius & illius obſeruantiæ indulgere, atque ei addictum eſſe vocant, qua cum negocium habere ocii inſtituerint, amoríſque commercium: & verò (ſi Seruatori placet)ſeruitutem ſeruire conditionis dedititiæ, nexúſque Cupidinis. Hoc autem(quæſo)homini ſacrorum initialium memori, vtrum eſt vitam inter Chriſtigenas ſpiritu vernantes agere, an inter Adamidas veteris hominis deliciis indulgere? exuuias abiectas contra fidē ſacramenti reſumere?perennes verò ferias vanitatis proteruiſſimę inſtaurare poſt reſipiſcentiam? Quotus porrò quiſque, quotáque,hac Sirene non caperetur quam Iuno Homerica, etſi candidis vlnis amabilis & eximia,tamen à Venere quondam vtēdam ſibi eſſe rogandam exiſtimauit:cùm Iouem ſuum amore præſentaneo acríque inflammandum haberet? Non ſum neſcius iſta vrbanitatis cauſa ſæpius, exercendæque animi cauſa facundiæ, atque proteruitati honeſtæ, quàm ad Veneris patrandæ ſpem fieri: ideóque in mores recepta eſſe hominum,pro negotio iuſto ocium quouis modo deliciarum conterentium. & quidem ſine intertrimento integritatis puellarum ac matronarum, plerunque id factitari videmus. Sed tamen eiuſmodi vaniloquentia, auribus circuncíſis atque euangelicis tam putida eſt, (quarum eſt hæc auſcultatio) vt inter ludicrum certamen ſeriúmque, nō ita multum intereſſe videatur. Nam

vrticam feram qui tractant incautius, vredinem tandem ſentiunt. Vtrobique etiam ludicri deſignator, commiſſor, applauſórque, nefaſtus eſt genius, ex amantibus interdum amentes efficiens: atque in occaſionem ſemper imminens cataſtrophæ atrocioris, quàm vt eò pertinere poſſe & euadere inſtitutus actus placidè, luſúſque videatur. Quod ſi oculi quorundam hominum faſcino afficiunt eos in quos incubuerint: limos illos aſpectus & proteruulos, ſubaſſentientéſque reſpectus, nec hebetes eſſe nec inertes ſanè credibile eſt. ſi tamen illos aſpectus appellare debemus, qui oculi ſunt verius emiſſitii: ſecum deferentes partem animi, viciſsímque aſſenſus non nihil referentes. Adde quòd aliis quoque modis vrbanitate plurifariam lenocinante, eiúſque inſtitutis, virginum mentes & matronarum aliàs incorruptæ, nonnunquam afficiuntur, vt parciſſimè loquar. Certè aphrodyſiorum ceremoniis quamlibet in mores hominum receptis deliciis ſtudentium, diſſentientes ſunt admodum ritus initiales Chriſtianiſmi. In vniuerſum verò vrbanitatis affectationem in ſermone nimiam, quod iuuentutis lautæ & elegantis præcipuum eſt ſtudium: Apoſtolus ad Epheſios ſcribens, σαπρὸν λόγον appellat, quaſi putrem ſermonem & marcidum. eſt autem putre, quod iam vſum nullum præbere poteſt, vt inquit Chryſoſtomus in epiſtolam eiuſdem ad Timotheum. Putris eſt igitur & quaſi vermiculoſa in Chriſtianiſmi diſciplina, in homine ſpiritu imbuto & numine, huiuſmodi lepos aut proteruæ aut aliàs improbæ ac maleficæ vrbanitatis & comitatis: vt denique vetuſti hominis exuuiæ, abiiciendæ procul, non modò deponendæ. Tales ſunt igitur permultæ animarum plagulæ, tum apertæ, tum cæcæ, idéoque magis cauendæ, ab illo quidem animarum aucupe & captatore in mundo diſpoſitæ: minimè autem nobis ſuſpectæ atque formidoloſæ. Quibus tamen captandis atque irretiendis oculũ ille adiecit toruum ac Titanicũ: ſi quidem aſpectabilis eſſet oculis mortalibus. ſed ciuilis hic ſenſus, vulgiuagáque prudẽtia, plauſus captans theatricos, captionis horrẽdæ ſecuritate gaudent: totáque aut plurima eſt mens humana in cura rerũ nihil ad animorum conditionem pertinentium: quæ vtranque in partẽ ipſa, futura eſt ſempiterna. Certè ſi planè & ad verũ loqui licet (vt iã dictũ eſt) in aure philoſophiæ pudor, pudicitia, modus, modeſtia, candor morũ & germanitas, officiorũ puritas, de gradu deiecta ſunt exiſtimationis priſcæ, propemodúmque proſtrata: ius & faſ obtrita ſunt, atque etiam hypocriſi cõſcelerata, ſi quidem ad amuſſim mores explorarentur euangelicam. Hæſitantia

fidem,contemptus religionem,licentia perdita Dei timorem excepit. Vnde autem abeſt offenſandi religio, vnde Dei reuerentia, ecquis ibi dubitat examen inſidere crabronum Stygiorum , homini inteſtino mordicus perditéque inhærentium?Mundus igitur(quod mirari philoſophia ſæpius dicta,& miſerari poſſit)frequentiſſimè habitatur ab Tithono illo,homine veterrimo,Helleniſmi alumno : in veritatis diſciplina Chriſtianiſmíque dormitatote & veternoſo , etiam intra pomœria ſanctiſſimæ ciuitatis . Rariſsimè autem idem mundus incolitur ab homine rediuiuo, manúque cæleſti recocto atque reconcinnato,quem ſpiritualem ſcripta ſacta à ſpiritu genitali nominant . Atque eiuſmodi ſunt beati illi deſignati , ab æuo in album relati deſtinatricis prouidētiæ,veréque Chriſtigenæ,qui ſenſui communi aſſenſionem ſemel renunciatunt, atque optima fide. pro iiſque demum Dei filius apud patrem deprecator eſſe voluit, eóſque in fidem ſuam à delectu è mundo facto,in patrociniúmque ſuſcepit:vt non mirum ſit,tametſi valde dirum,paucos eſſe electos, qui aures habeant ipſi veritati & ſapientiæ efficaciter exaudiendæ. Proinde mundus eſt,à quo Ieſus ipſe Chriſtus,Deus idem & homo, exiſtens alienus,alienatos quoque ſuos voluit,(quod eius ille ſeruus à manu,teſtatus eſt) quanquam in meditullio orbis terrarum natus eſſet.Hic idem eſt ille mundus,cuius ſapientiam meram eſſe ſtultitiam apud ſuperos, cæleſtium ille rerum ac diuinarum Paulus non tantùm auctor maximus,atque interpres conſultiſsimus,ſed arbiter eo amplius & ſpectator quondam factus, teſtis eſt grauiſsimus , ac ſumma fide præditus.Denique mundus hic eſt,cuius ſapientiæ genius,Argus eſt in rebus temporariis & opinabilibus:Tireſias & Phineus in æternis,ac certis certioribus. quippe qui ſpiritus ſapientiam quæ cœlitus delapſa eſt,ineptiam eſſe putet,& vertat in vicium exiſtimatione ſenſus communis & lucifugi : quod idem auctor ad Corinthios ſcripſit. Quapropter & germanæ virtutes, & ſolida ſolùm bona,meritiſsimóque expetenda : & verò velis,remis,equis (vt aiūt) perſequenda iis qui ſanæ mentis ſunt : à vita tamen ciuili atque vrbana veluti repudiata , è medio ſummota ſunt : ídque comitiis (vt ita dicam)curiatis,tributis,centuriatis, equitum populíque aſſenſu : nec verò ſine ſenatus,ſine ordinis ampliſsimi luculenta auctoritate, cùm profani, tum verò ſacroſancti : ſuccidaneáque pro illis recepta ſunt,imaginaria bona,falſa,& adumbrata. Ita ad prudentiæ humanæ ſcita atque dictata iam reuoluti ſumus,quæ à Chriſto Seruatore confixa palàm atque traducta , omninóque abrogata inter ſuos

fuerant, vt è faucibus Orci enata, vt oraculis refragantia cæleſtis ſapientiæ. Atqui ſtultitiam ipſa ſummam humanæ redarguit ſapientiæ, & porrò amentiam illi exprobrat & væcordiam. Ita in eiuſdem fide atque auctoritate, niſi in huius maris traiectu, conſilia vitæ ſita, rationúmque noſtrarum ſummam ſubductam habuerimus, conſtantérque collocatam, (id quod Themis iam dicta, auctor eſt ad oraculum eius religioſe adeuntibus) ad portum aſpirare quî tandem poterimus Coloniæ beatiſsimæ, aſpiraturóſque ſperare noſmetipſos ad extremum? Cùm autem ita ferat & ciuilis vitæ tenor, & in celebritate verſantis vel vrbica vel aulica ratio, ac mundi iam ſæpe dictum magiſterium, vt ſolertiſsimus quiſque hominum & acerrimus, à pueritia protinus, aut certè ea ab ineunte ætate quæ in medium proferre ſeſe poteſt, ſpeciménque indolis ſuæ dare, ad ſpeculum vt ſemetipſum affingat communis ſenſus & prudentiæ: mores etiam ſuos comparet, corporíſque affectus, vt æmulos eius & ſimiolos: meritò inde euenit, eiuſdem vt nutritij alumni, nutricíſque eiuſdem vberibus lactati, eodem quoque lacte erroris imbuantur. Eſt autem hæc diſciplina ſic moribus propemodum conſtituta, atque ſi præſultrice ſtultitia & chorum inſtituente, iuuentus magno ſtudio reſtim perpetuam necteret, ſingulíque certatim ad eam ſe adiungerent, tum eundem orbem voluerent erroneæ diſciplinæ, à ſapientiáque deuiæ. Quam vitæ ſtultitiam Democritus olim riſiſſe, alter ille è contrario defleuiſſe dicũtur. Cæterùm Threnodus vates Hebręus eandem lamentatus eſt miſerabili carmine, non iam vt ineptiam & ſtultitiam, ſed diram planè vt amentiam & vęcordiam. Quod vtinam ſatis animaduerteremus, vt rei tantæ par erat animum incumbere, curæ haud dubiè antiquiſsimæ, omnibúſque pręuertendæ. Nã quid aliud penè omnes agimus, vitam ciuilem ambitioſámque agendo, niſi poſt lotionẽ luſtralem, certatim & ſtudioſe ad illuuiem redimus? Verùm philoſophicę exhedrę atq; abſtruſioris huiuſmodi eſt commentatio, non diſputationis ſympoſiacę atque exterioris: quod ſępe nobis conteſtandum eſt. & quidem, dixeris hęc inter varicoſos centuriones, Cõtinuò craſſùm ridet Vulpeius ingens. Quãquam quid dico inter centuriones? immo verò primores inter ordinum, inter vertices populi, inter decora reipublicæ, hęc & ſimilia aſtruere ſi cœperis, confeſtim tollent equites peditéſque cachinnũ. at hoc quid eſt aliud quàm comicus riſus in tragœdia atrociſsima? An Deum diuóſque renidere cenſemus, nobíſque arridere, cùm in vineam Domini ſemina transferri videntes, aut ex campo ambitus,

aut ex hortis voluptatis,aut è ſeminario hominum ſacerdotalis innocentię famam agnoſcere verecundantium, in eo nos cauillandi argumenta libenres arripimus,ridiculiſque gaudemus?Homines in amore Chriſti riuales,vt inter ſe amantiſsimè affecti ſunt,ita Chriſti æmulatione prædíti, vicémque publicam dolentes: minimè iſta riſu,ſed gemitu potius proſequuntur, maliſque omnibus. Hîc etſi vereri ſubit,ne mihi in hoc opere vitio vertatur philhomeria(cuius tamen crimē diuus Ambroſius in explanatione ſcripturę, in ſermone de cruce minimè veritus eſt)verſuram nihilominus iterum faciemus ab eodem ipſo poëta,nec importunam(vt reor) nec vſura diſpendioſa. Vlyxi igirur iam dicto,non polytheię quidem ipſi, ſed orthodoxię alumno,cui nonnulli arbitrati ſunt ad ſignificationem prouidenris hominis nomen eſſe inditum: ego verò ab etymo nominis coniecturam faciens,viatoris nomen eſſe philoſophi cenſeo, de ſalute ſua bene in via,ſociorúmque merentis. Verùm illi Vlyxi hoc magnopere videndum,ab ipſis ne Sirenibus in rranſitu ita retineatur,ſalutem vt ſuam poſthabendam eſſe amœnis digreſſionibus viæ compendioſæ & ſalutaris,cum vulgo mortalium omnis generis atque ordinis, ſentire videatur. Et quando tamen homini literarū non vulgariū amātiſſimo(ad id enim genus tantùm hominū habere me nunc ſermonem ipſe memini,teſtatúmque volui)in vaſtiſsimo pelago oberrandum eſt, eodémque pleno Sirenicis perlectamentis:exemplum ab illo ingeniorum principe,& ſimul auctore ſummo philoſophiæ vetuſtiſsimæ, rogandum eſt nobis vrendum: vel ſumendum potius occupationis iure: ſi quidem tenere nos formulam vſurpandi iuris huius potuerimus.Et olim quidem illa tanta,tam ampla copia,ram variè locuples,in medium expoſita eſt: & tamen adhuc libata potius ipſa videri poteſt,quàm imminuta.Cæterùm non cuiuſuis,nec noſtrum eſt fortaſſe,Corinrhum illam adire, vt eſt in prouerbio. Quemadmodum igitur Vlyxes olim Ithacenſis, vſus conſilio magæ Circes, Sirenum cantus ſuaues quidem illos vehementer & iucundos,ſed non minus exitiales & vitandos, quaſi per tranſennam audiuiſſe dictus eſt ab Homero: eundem ipſum in modum hominē ſuſcepti ſacramenti tanti memorem,principarum animi ſui ad malum nauis alligare, vinculis legis euangelicæ,eiúſque ſeueritatis oporter. Sine eo autem malo fidei certæ ac opificis & iuſtificæ,in cruce Domini fixæ & cōfirmatæ,officia cuncta nautica,miniſteria omnia quàlibet culta in ſpeciem:armamenta inſuper, gubernaculáque ipſa, tum vniuerſi inſtrumenti pietatis

deſcriptio theatrica & diſtinctio, nihil ad rem pertinent qua de re maximè & in primis agitur: nihil (inquam) vectoribus ad finem propoſitum illū, aut certè proponendum conferunt. Quod malus autem in naui eſt: hoc eſt crux in Eccleſia, vt inquit Ambroſius. Vlyxem porrò Homerus ſocios ſuos incolumes, auribus obſtructis tranſmiſiſſe cecinit, vt efferatos à Circe (quæ mihi prudentia communis eſt) Cyceonis potu, & tanquam veneficio quodam magico: hoc dicere nunc poſsis cinnum vrbanitatis aulicæ, atque eius affinis æmulǽque, tametſi oppidanæ. Quo cinno leuiter inebriata iuuentus, elegantis vanitatis ſtudioſa, plauſus captare ſolet lepôris morum & facundiæ: in eóque ſtudio ingenium animúmque exercere omni contentione. Verùm hauſto errore ſenſus communis vario & multiplici, capaces iam non erant Sirenum muſicarum auditionis, Vlyxis Homerici ſocii: nam & vera ſe ſcire, & ficta gloriabantur. cæterùm pro veris fallentia, quod Heſiodus etiam commemorauit in poëmate Theogoniæ, ſub nomine muſarum. Eundem igitur in modum, philoſophum ſanctioris ſapientiæ cupidum & diſcipulum, animi principatum, ſuúmque adeò hominem inteſtinum, ita comparatum habere oportet, ſenſus vt ille ſuos omneis in poteſtate habeat: vel obſtructos vel apertos ad præſcriptum rationis, tanquam comites & adminiſtros ipſius. nimirum vt exurdatis auribus, vt oculis hebetatis, cæteris etiam vt ſenſibus aut enectis aut torpefactis, qui à mundi contagione deprauati, quaſique ab oculo Megæræ faſcinati ſunt, inuidiæ Stygiæ (adde etiam & fortaſſe à diuturniore contubernio Muſarum profanarum) ſpiritui tandem illi genitali cupidè ſinus pandat, in patriam propellenti per portum euthanaſiæ. Quem ad finem ipſum vnum ſummúmque, ſanctioris philoſophiæ ſtudium à prudentibus non dubiè inſtitutum eſt. Et philoſophus quidem prouectus, qui iam habitum virtutis conſecutus eſt: quanquam tangitur voluptate ob lectionis amœnitatem, nonnihil etiam ſæpe titillatur ob imagines rerum quæ cōmentanti occurrunt intellectui: ſenſus tamen petulantiam plærunque dicto habet audientem ſapientiæ atque obtemperantem, vtpote domitam iam & infractam. Vnde fit, vt ſubiectum primum ſecundo pręualeat, & materia formę concedat: id quod hominis fert ratio, naturę ſuę conſcii ac memoris. Imperiti verò nulla lege rationis rectæ vincti, ita demum pericula maris citra noxam euadunt memorabilem, ſi ſenſu vacent illecebrarum, ad perniciem certam viatores pertrahētium. Nam Sirenes ſupradictę, velut aureolis quibuſdam

catellis delinimentorum ſuorum, aures auditorum permulſas, ſenſúſque deuinciunt: ſicque de ſtatu mentis impotentes iam ſui mortales deiiciunt. At ex eo demum ſtatu, tanquam ex edito quodam loco, recta poteſt eſſe iuſtáque veritatis atque ſapientiæ cæleſtis contemplatio & intelligentia. Quid autem inde ſequatur nemo ferè non videt. Iam verò medicamenta Circes eſculenta & poculenta, apud eundem Homerum mortales immutaſſe legimus, in animantéſque brutas vertiſſe diuerſorum generum. Hæc ego nunc veneficia referenda eſſe cenſeo ad cupiditatis immodicæ quæſtum, ſtipendiáque ambitus, tum ad fortunæ ingentiores cæcáſque largitiones. Quarum rerum pharmacopolium, in conuentibus eſſe præcipuè regiarum, luculentum & copioſum, nemo eſt quin neſciat. Eorum porrò venenorum mentis atque animi, tantam vim eſſe virúſque eodem ex ipſo poëta intelligimus, eorum vt antidotum vnum tantùm atque antipharmacum à priſcis repertum ſit ac proditum: quod ipſe moly vocat. ídque non hominum inuentioni, non fortuito caſui: ſed diuinæ potius benignitati acceptum eſſe referendum, auctor ipſe cenſuerit. Cuius fabulæ allegoria, cum vocabuli molyos etymologia, ad reconditioris diſciplinæ traditionem relata eſt, quæ per Mercurium adminiſtrata eſſe dicitur, rectæ rationis illum interpretem & magiſtrum. Cùm igitur natura humana quoquo verſus admodum verſatilis ſit, eáque de cauſa & Proteum & Vertumnum aliqui eam appellatam eſſe putarint, ſi commentationi philoſophicæ moly illud cæleſte, diuinæ indulgentiæ allapſu acceſſerit: etiam vt Circes pocula doctrinæ ſacroſanctæ anteuerterint, poſtliminio tamen rationis rectæ, genitalem in formam quodam modo reſtituemur interpolis humanitatis, tametſi interpolandorum mortalium officina ſpiritalis, non iterum patet homini. Sub nomine autem molyos herbæ Homerus philoſophiæ doctrinã ſignificaſſe ſymbolicè creditur à doctiſſimis. Cuius vim eam eſſe (vt volunt) arbitratus eſt ille vir mortalium ingenioſiſſimus, eámque facultatem, mores vt hominum degeneres & efferatos aut veterinarios factos, atque pecuarios, ſibi tandẽ illa, naturǽque humanæ reſtitueret. Id quod ſi de Hellenica philoſophia dictum eſt, quæ mortalium reuera inuentum fuit, quanto nos congruentius id tribuere diuinæ diſciplinæ potuimus? Inter moly enim noſtrum atque moly Homericum, cùm plurimum, tum hoc refert, quòd illud è puteis ſapientiæ cæleſtis: hoc è terra effoditur, humaníſque inuentis. Quare plus eſt oxymoriæ in vita & moribus

Helleniſmi philoſophiæ, quàm veræ ſolidæque ſapientiæ. Ad homi nem verò philoſophum perficiẽdum, qui ad regulam euangelicam, ad normam (vt ſic dicam) atque perpendiculũ crucis dominicæ eiuſ démque ſeruatoriæ reſpondeat, quales illi fuerũt heroes apoſtolici, primæ claſſis ac ſenſus ſpiritalis ciues in ciuitate cæleſti: eorúmque fortaſſe eueſtigio ſequaces conſcripti in centurias primæ proximas: non ſatis eſt, opus eſſe Promethei, hominem fictum quoquo modo, & planè lutũ & corpus: cuiuſmodi maxima pars eſt mortaliũ Chriſtiani dogmatis retinentium. Ne animantem quidem eſſe ſatis eſt, vel animalẽ potius, nimiúmque animæ tribuentẽ: ſunt enim quamplurimi, qui longè plus animæ, quàm animi ac ſpiritus habeant. Neceſſe eſt autem eo amplius, ſpiramento inſignitum eſſe, & velut abſolutum vltima manu ſapientiæ: id quod fit, cùm Minerua cæleſtis, Prometheo naturæ, ſpiritus diuini opificium atque expolitionem addit. At talis philoſophus vel verius theoſophus, nihil aliud curæ habet, nihil animo cõplectitur, niſi Deum: nihil amat niſi Chriſtum, vt quem propter & menſam numulariam, vt olim vnus è duodecim, & publicani ſenſa pro derelicto habere ſemel conſtituerit. Aliud eſt autem ad effigiem Dei factum eſſe, quod omnibus mortalibus contigit, qui ratione præditi ſunt: aliud ad ſimilitudinẽ Dei informari, quod ſignificat ad amuſſim euãgelicam vitã ſuam exigere, vt inquit Baſilius homilia decima in hexaemeron. & hæc eſt diſciplina (vt ipſe inquit) Chriſtianiſmi, θεοῦ ὁμοίωσις κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀνθρώπου φύσει. Quæ oculos in capite habere philotheorum docet, celſáque contemplari & cæleſtia, non terrena caducáque meditari, vt idẽ homilia ſequenti dixit, è ſententia Eccleſiaſtæ. τοῦ σοφοῦ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Verùm enimuero cùm ſit omnis nauigatio in mari periculoſa, ideóque à quibuſdam ſapientum magnopere damnata: tamen cùm hæc qua de paulo antè agebamus, omnibus nobis ſit propoſita: niſi ſi quis in vitæ tyrocinio, atque in ipſa ſtatim crepidine continentis, fato ſuo fungitur: tutiſſimum eſt (opinor) tractum maris conſectari quàm minimè æſtuoſum, tempeſtatibúſque obnoxium: quoad fieri poteſt, procul à Sirenibus illis vehementioribus: quíque cordatis hominibus & conſideratioribus minus ſit metuendus. Nam magnæ parti hominum ingenio & induſtria pollentium, atque etiam multo maximæ, ſcio id probari vix vnquam poſſe. quippe qui vela conſiliorum ſuorum & ſtudiorum, cupiditati, quæſtui, ambitioni pandere, ac fatorum fauori, ſicque pelago medio vel impendente procella ſe credere, gnauiſſimi hominis eſſe

ſeant,atque etiam conſultiſſimi. Mea verò ſententia,& multorum, quibus id hominibus,mediocri,aut modica potius,Parcarum benignitate contigit,vt non tam latè ſparſis fuſiſque facultatibus quàm digeſtis explicatiſque, & compoſito magis quàm copioſo vitæ degendæ inſtrumento, hoc mare vt tranſmitterent: ij & commodius viaticati,& felicius inſtructi ad eam expeditionem ſunt,quæ per tot monſtra vitæ,tot æſtus,tot ſcopulos nobis exanclanda eſt. Subductis enim(vt videtur)& expeditis rationibus peregrè euntibus opus eſt,ne ad itinerum laborem,vaſorum quoque redundantium cuſtodia accedat,curáque impedimentorum. Quicquid autem opulentia, quantúmque ſecum trahat,quamlibet amplos fines cenſus ſui metetur: viatorium eſt nihilominus inſtrumentum vitæ, atque diuerſorium,non ſtationarium atque domicilii. Chriſtus inter alia multa quæ noua inſtituit cenſuram mundi exercens,ius ſtirpium atque gentilitatũ in populo rediuiuo ſuſtulit,& adoptionis induxit. Quare etſi principum & magiſtratuum imperium, atque auctoritatem prærogatiuam,doctrina ſua ſanxit,ne rerum humanarum ordo antiquaretur: voluntatum tamen ciuilium æquationem ſenſuúmque ſuaſit,in ordinem ſe cogentium,fraternáque charitate inuicem ſeſe non grauatè dedentium. Proinde in huiuſmodi ciuilitate,quæ theocratiæ fundamẽtis nixa eſt,& charitate Chriſti coagmentata,ſi quidem rationem elementorum ſuorum tenet: quid ciuem ſuper ciues capite atque humeris extare,& veluti populares ſuos & adoptiuos fratres,calcibus obterere tantopere iuuat? Quid luxu, quid faſtu,quid lare familiari prælauto ac ſplendido opus eſt? Quid inſtrumento vitæ cumulato ſupra faſtigium ciuile, atque vltra modum exaggerato? præſertim cùm Dominus auaritiam hominum compeſcere volens,apud Lucam ſcriptorem euangelicum dicat,vitæ noſtrę præſidium & fiduciam,nequaquam in eo ſita eſſe quod circunfluit, & abundat. Certè quidem vtcunque & quantiſcunque finibus,hominum cupiditas quærendi conſilia poſſidendíque metetur,certus eſt tamen modus vnicuique inſtituto vitæ, ratione ciuili frugalitatéque præſtitutus: non communi quidem ille ſenſu ac vulgiuago attemperãdus,ſed ſanctiore potius atque philoſophico nedum philoſtaurico. Nam quæ prudentiæ communi commoda ſunt atque vtenſilia,eadem rationi philoſophiæ reiectanea ſunt atque impedimenta. Ita putandæ rationes noſtræ falce philoſophica: reſcindẽda quæ luxuriant: effundenda erogatoriis beneficẽtiæ piæ modulis quæ redundant: ſiquidem præputati & circunciſi deſiderii hominẽ

Chriſtianum eſſe oportet,quod Dominus præcepit,non modò ſtudioſum philoſophiæ. Quo deteſtabilior eſt atque deploratior eorum vitæ ratio, qui in ſumma colligẽda facultatum ſuarum,ne aliena quidem ſubducunt & malè parta. Quaſi verò non is demum inter Dei adoptiuos locuples ſit,qui auro probo, puro, ſuo (vt fuit olim in prouerbio)diues eſt,indéque munificentiæ miſericordis ſacrificium Deo facere ſolitus eſt. Et hactenus ita loquor,quaſi theorica philoſophia, modulos ſuos & decempedam, à ciuili prudentia, aut à Peripatetica diſciplina,mutuari debeat ad conſtituendos poſſeſsionum ſuarum fines, ad cenſúſque ac pignorum temperandam menſuram : non quaſi Diogenis animo calcare rerum caducarum mancipia eam deceat,Socratíſque ſtomacho inopiam & pauperiem ferre,in pignoribus ſuis factam , in aliíſque facultatibus . niſi verò iuris prædiatorii ſtudium, nexorúmque ciuilium atque mancipiorum hæreditatum & caducorum ſcientiam cum ſtudio iuris cæleſtis, quærendǽque & cernendæ hæreditatis, à Chriſto ſuis ac legitimis deſponſæ,conſociari poſſe ſine colliſione credimus,mutuáque offenſione. Quod ſi nunc iuris huius auctoritas fortè & ſeueritas, in controuerſiam (vt eſt licentia huius ætatis) aut in dubium à communi prudentia quouis modo reuocetur : ecqua lex tandem (quęſo)ecqua ſanctio,aut rata magis aut ſeuera eſſe poteſt,ob ídque reuerenda, quàm ea quę verbo Dei promulgata eſt? quàm quæ in cruce Seruatoris fixa? quę ſanguine Chriſti ſancta? niſi ſi nobis perſuadere inſtiterimus,longiſsimi temporis incuria, ac triſæculari hominum,alteróque tanto,ſeſqualteróque fortaſſe, diuturniore ſecordia,aut refigi legem illam potuiſſe,aut vſu contrario tandem obſoleuiſſe. Sed ſcilicet liberum cum libera,philoſophum cum theoria, commentari hæc & huiuſcemodi oportet,quæ rem habere non poſſunt commodiſsimè cum obnoxia conditione ciuilium ſtudiorum, nedum atrienſium: id quod nos experimenta quotidiana docent. Etenim diſciplina euangelica, cuius alumnus eſſe debet quaſíque verna diſcipulus, homo philotheorus, quoddam eſt amplum euerriculum cupiditatis,ambitionis,auaritiæ,voluptatis,omníſque ſtultitiæ,vanitatis & ineptiæ:quę materia obiecta eſt & propoſita ciuili prudentiæ, diſcipuliſque Circes illius variarum animantium opificis, quę Dędala eam ob cauſam à Virgilio appellata eſt. Quippe Dominus noſter Ieſus Chriſtus,cùm ad diſſoluendam principis mũdi tyrannidem ſupernè miſſus eſſet,non Seruatoris tantùm munere legíſque latoris functus eſt, ſed etiam dictaturæ honore & impe-

rio, & prӕterea cenſurӕ (vt dictum eſt) memorabili ſeueritate. Et tribu quidem ipſe Iſraelitica mouit cupiditatem, ambitum, hiantem auaritiam, eiúſque ſtudioſos cultoréſque, vt circũciſionis cordis expertes. In album etiam centuriarum cӕleſtium, claſſiúmque beatarum, referri eos vetuit, qui ad Honoris ӕdem, ad aram fortis Fortunӕ, frequentius ſupplicatum irent, ac religioſius, quàm ad Themidis ſupradictӕ oracula conſulenda, impetrandáque reſponſa ex adyto ſupernӕ prouidentiӕ. Tum qui vanitatis ӕra merere mallent ſub imperatore ambitu, principis mundi legato, quàm in ſtatiuis rectӕ philoſophiӕ, vallo crucis munitis & circundatis, ſtipendia facere, ӕrumnoſӕ quidem ad tempus militiӕ, ſed tamen contemplatricis, prӕmiáque expectantis viſenda & ampliſſima: eos quidem ille dirutos eſſe iuſsit atque pronunciauit, ӕre illo cӕleſti legionum beatarum, ad emeritáque ſempiterna militia miſſarum. Nam quid aliud eſt tandem vita Chriſti, diſciplináque euangelica, quàm cenſura ſeueriſsima prudentiӕ ciuilis, quàm acris refutatio humanę ſapientię? quàm hypocritici faſtus, quàm ironiӕ ſacerdotalis, acerba caſtigatio & traductio? Dominus noſter ipſe, Chriſtus, virtutis prӕmonſtrator nobis fuit, & ſimul pręguſtator, & propinator omnium amaritudinum vitӕ, atque acerbitatum. Omnes iniuriarum, contumeliarum, pœnarum indignitates, oculis, auribus, ore, capite, corpore, manibus, pedibus hauſit: & nos omnibus ſenſibus voluptates exquirimus? Vtrum eſt hoc tandem parentare Chriſto, pro nobis in crucem acto? Quid verò humana ſapientia, tanta corporis vexatione, aſsidua animi contentione proficit, niſi chirographum nexus ӕterni rurſus in palimpſeſto interiore ſcribit? Quid igitur profuit ex Ægypto ire, ac mare per medium tranſire, ſi iterum in nexum Ægypti, in ergaſtula tyrannidis remigramus? ſi ibidem addicti iterum nexíque acquieſcimus? Anima cùm ad luſtralem immerſionem accedit, nuncium ipſa protinus Ægyptio ſponſo remittit: ſuas res etiam ipſum ſibi habere, conceptis ea de cauſa verbis, ac ſolennibus, iubet: vt in cӕleſtis manum ſponſi mancipiúmque veniat, vt olim loquebantur. hoc faciens ſalutem multam mundo eiúſque faſtui dicere ſe teſtatur. Ad Ægyptium igitur illum cùm ita reuertitur, vt eius ſodalitate, contubernio, comitatu gaudeat & delectetur: nónne infidam ſeſe Chriſto, vel perfidam potius oſtendit eſſe? ſi quidem ipſi deſponſa erat omnibus cum ſuis facultatibus. At prudentię ciuilis diſcipuli, ſic hiantis cupiditatis inglúuiem, diurnis & nocturnis laboribus, contubernalibus curis, paraſitis & concubinis anxie-

m. iiij.

tatibus, explere nequicquam contendunt & ſatiare, vt crateres implere vaſtos Erebi tyrãnus ille Stygius. Quî fieri poteſt igitur, nobis vt conſtet ratio Chriſtianiſmi, ſi nobiſcum iuſtitia diuina, lege agere ſumma, ſuáque velit? niſi verò Deum toto ex corde, toto ex animo, omnibus numeris amoris amat, qui vix eius cultui atque meditationi tertias partes intentionis tribuit, nedum cõtentionis. Nos flendo, ridendo, lætando, triſtando, ſperando atque timendo, & dies & annos ducimus, per inanes, futiles, irritos motus animæ atque affectus, nihil quicquam (vt plurimùm) ad ſummam rei pertinentes, quæ in primis in vita accuranda eſt. Qui tamen vtinam ipſi ad rem tantùm non facerent, non etiam plærunque officerent vehemẽter. Quo fit vt qui cordati, corculi, cati, circunſpecti ſunt fluxis in rebus & mox interituris: iidem hebetes ipſi, bardi, inconſiderantes, & verò morionum ſimiles ſint, (quod mirum an dirum ſit ipſum magis, neſcio) in rebus æſtimandis primæ notæ atque auctoritatis, inter homines quidem certè cæleſtium rerum conſultos, veritatíſque prudentiſſimos. Nónne videmus operoſiſſimam eſſe communem prudentiam & accuratiſſimam circunfluentibus in rebus & ſuperuacaneis? contrà verò ſomniculoſam eandem & oſcitantem in conducibilibus maximè atque neceſſariis? Laborat enim induſtria mortalium & ſolertia, vt hîc redundet vita: non vt commodè quoque & expeditè ad vſum fructúmque bonorum ſit inſtructa: minimè verò vt olim atque in ſempiternum, omnibus numeris beatitudinis cumulatam ſe gaudeat. Diram, & capitalem mortalium inſcitiam rerum ſummopere expetendarum. Nos bonorum poſſeſſionem vnde liberi, & liberi quidem Dei patris, chariſſimi atque beatiſſimi, nõ agnoſcimus, aut agnitam certè petimus, vt Cæſaris (quod dicitur) in comitiis olim candidati, petebant. At verò bonorum poſſeſſionem vnde ſerui & obnoxii, & exhæredes patris, magno ambitu petimus, omníque animi contentione. Hoc quid eſt autem? Hoc (inquam) quidnam eſt, ſi ſumma imprudentia, ſi inſcitia perdita non eſt & profligata? ſacroſancta philoſophia res diuinas & prius inauditas, non docuit tantummodo homines: ſed dedocuit etiam quæ terrena ſapientia Stygio errore imbuta docuerat. At mundus iam immemor, ad priſcam ignorationem æternitatis reuolutus eſt, ad luteámque adeò quandam ſcientiam, pinguem & corpulentam. Quid igitur Helleniſmi profani tranſcriptio ad Chriſtianiſmi circunciſionem profecit, ſi ambitum, ſi cupiditatem, ſi elationem mentis, ſi amorem, ſi ſitim ardentiſsimam rerum placitis diuinis damnatarum

atque abrogatarum, æquè vt antè incircunciſa habemus? Philoſophiæ veteris auctoritas, etſi verba Græciæ reapſe, eiúſque diſcipulis dedit, componere tamen mores permultorum, ſuperuacuáque deſideria amputare potuit: ſapientiæ cæleſtis gladius non poterit, tametſi acutiſſimus? Heu pietas, heu priſca fides, quò tandem gentium illæ, à quóque amandatæ ſunt? Chriſtus Dei filius, quaſi harmoſtes quidam diuinus (vt Græca voce dicam) cum ſumma mirificáque poteſtate in mundum miſſus, ad rempublicam humani generis cõſtituendam, quæ diuinam iam manum nõ obſcurè poſcebat ac flagitabat: cùm leges & inſtituta vitæ ad normam exegiſſet, ad regulam atque perpendiculum diuinæ ſapiẽtiæ: duodecim viros ſibi legauit, vnúmque præterea inſignem, è prouincia ſua decedens. Cùm autem eorum veſtigiis impreſſæ omnes mundi regiones fuiſſent, veritatíſque ſenſu tinctæ earum nationes: hominum ſubinde incuria, dæmonúmque ſolertia, memoriam eius monumentáque deleuit in parte mũdi longè maxima. Cætera verò in parte, quam incolunt Chriſtiani, veſtigiorum eius exiles notæ magis ad hunc diem, quàm veſtigia ipſa clara & luculenta manſerunt. quippe quæ in obſoleta iam via tantùm agnoſci certò poſſint, & vel ſolitudine, vel hominũ infrequentia deſita: certè quidem nunc procul remota & abſcedẽte à via prætoria, cõſulari & populari, quæ incurrũt in vrbes aliáque hominum cõuenticula, tanquam in cõpita quædam mundi. Iis autem nunc in ipſis viis, ſiquis acrius obſeruauerit, non expreſſam imaginẽ germanæ illius & puræ religionis ac pietatis, non iuſtæ perſuaſionis rerum à Chriſto Dei verbo proditarũ effigiem informatam, ſed veluti ſimulachrum eius videbit prima manu deformatum, vel carie verius vetuſtatis exeſum, nec liniamenta aſſeruans. Nam obductus iam ſitus libris ritualibus, monumentíſque primordiorum Chriſtianiſmi, atque eius architecturæ, quadam quaſi vetuſtatis præſcriptione ſummouet ac longe depellit eos, qui ſanctitatem & vitæ innocentiam, & ſacerdotii denique maieſtatem, ab exemplis illis mirificis ac prædicandis repetunt. Et cùm memoria quidem noſtra ſibi indulgere in vniuerſum haud ita pridem inſtitit, in iis quæ ad cultum atque obſeruantiam priſcæ pietatis pertinent, & porrò ad obſeruationem rituum atque ceremoniarum, ſpiritus lõgè plus quàm faſtus præferentium: tum verò mores receptiſſimi principibus adblandiuntur ſacri perinde ordinis atque profani: ſi tamen profani homines dici propriè poſſunt, qui oleo initiali delibuti ſunt. Simul interpretes legis aſſentatores, moribus præpotentium adſtipulantur

reſponſorum indulgentia. nimirum tanquam Deus cui perſona nulla eximia eſt, ſi diuo Paulo credimus, non æquè rigidè penſum à primis ordinibus, vt ab aliis exacturus ſit: ne dicam etiam rigidius. Quòd ſi ad veritatē loqui placet limatam euangelicè, an non omnes hoc tempore mortales numularii facti ſunt, in mundi conciliabulis, in Ægypti mercatu, in Babylonis foro negociātes: non Chriſto collybum ipſi, ſed dæmoni factitantes? ii etiam (ſi diuis placet) cui talenta ſua Chriſtus ipſe commiſit, in rem ſuam ſuorúmque, non in hoſtium vertenda? Ita chronocrator huius ætatis (vt Genethliologi loquuntur) Mercurius eſt ille Stygius, non caduceator, ſed loculatus. At is fidem tantùm Græcam (vt Comicus Plautus inquit) ſequitur, repræſentatúmque precium: nec ſpei quicquam ille aut expectationi credit: ne miremur concuſſam his ſæculis & collabefactam oraculorum fidem. Hi mores, hi ſenſus, non illorum ſunt temporum, quæ mortaleis tot inſignes, maioréſque humano faſtigio, mirificentiſſimis facinoribus diuiníſque ediderunt. non earum etiam ſunt animarū, quas è ſinu ſuo prouidentia ad Chriſtianiſmi illuſtrationem emiſit. non earum Chriſti ouium de quibus ipſe dixit, Meæ ſunt illæ, nemóque rapiet eas de manu mea. non eorum hominum, quibus idem ipſe teſtimonium ſui ad tribunal ſæuitiæ, ad carnificinas crudelitatis impiæ, ad phalariſmum denique tyrannicum denunciauit: qui in ſolem (vt dicitur) & puluerem prodeuntes, cruenta tādem præmia, eadémque beatiſſima promeriti ſunt. non eorū etiam ſunt ii mores philoſophorum, qui in palæſtra virtutis, atque in vmbraculis innocentiæ, Chriſto ſe deuouerūt, à mundo emācipati. poſtremò non Chriſti pediſſequorum, non eorum quos ipſe ſtaurophoros eſſe iuſſit, vt ſui ſimiliores eſſent, cùm eam viam ingrederentur quam ipſe præmonſtrare præiréque inſtiterat ad ſuperos iter affectantibus, vt pote qui per manus & pedes ipſius Ieſu Chriſti, cruci quoque ſuffixi fuiſſe viderentur ipſi. Proh ſupreme Seruator (inquit Aius ille loquax) vbi iam fides apoſtolica, vndarū inambulatrix? Quonam mores æquales eiuſce fidei abierunt? non ſignare quidem aut partiri limite campum fas erat: in medium quærebant omnia. Nunc autem & iampridem tam friget in ſinu Chriſtianiſmi charitas, quàm feruet in eius tutoribus & nutriciis ambitus & cupiditas. Qui vni & alteri magiſtratui, honori, muneri deſponſi ſunt: in alium ſtatim aut alium, atque etiam ad alios aliáque nullo fine animum adiiciunt. & quaſi anteriores ſponſas funere extulerint, denuo proci fiunt, ſimul etiam complurium: cùm interim, ſi diuis placet,

iomines polygami, cælibes eſſe moribus ac legibus exiſtimentur. Ac huiuſcemodi (inquit) mortales farragine rerũ ſecũdarum obeſos, inter alumnos paracleri ad cælum euolaturos, credere nos cum ipſis ac confidere debemus? Anne eſt hoc tandem militanris Domino populi rabernacula rectè atque ordine merari, principiis omnia tribuere, præſertim inertibus magna quidem ex parte atque ſupinis? Nam cùm res hodie dominica ad triarios aperrè redierit, ſi in ſummam iudicium facimus: principes tamen inſtiterũt laxiſſimè cum inſignanis rendere in caſtris Chriſtianiſmi, atque eriam ſtariuorum decora & inſignia ſummouere improbiſſimé. Ordines enim alios, ordinúmque ſingulos munifices, videmus promiſcuè, nulláque lege priſca compoſitos, ad ordeum (multirudinem quidem longè maximam) redactos eſſe: cùm iſtorum ſinguli (ſi diis placet) integrarum legionum frumentũ vt euocati Chriſti, annonáſque accipiant, quo genium ſuum farciant. Quibus vtinam ipſis tanti eſſet in officio eſſe, quàm in officiis eſſe cupiunt. Quomodo autem ingredi per portam illam anguſtam ſic ſuffarcinati, ſic tituloſi, vſqueadeo peculiari contendunt (quod Dominus ipſe præcepir) homines quidem illi officioſiſſimi, ſed ab officiendo rei ſummæ potius, quàm ab efficiendo dicti? Hæc certè & alia huiuſmodi, conuiualium ſermonum argumenta, & ſæpe concionum: nec paſſim, nec apertè, quaque recepto iure fierent quâ ſacro, quâ profano, niſi genius ille hominum effaſcinaror, quem mundum appellare ſcripturæ auctoritate ſolemus, viſu ſuo venefico, conditi intus hominis vires ſenſúſque inficeret & enecaret. In cuius celebritate & frequentia, ſic petulanter vitam, ſic inerter degimus, vt ſerui nequam & verberones: qui herilis metus ac ſeueritaris obliti, tantiſper, dum Dominus peregrè rediturus eſt, in diémque à nobis incertum expectatur, non Liberalia modò ipſi (quod dicitur) agimus, ſed propemodum Bacchanalia. Proinde quibus contigit per expeditam vitæ conditionem, minora & pauciora in hoc traiectu maris pericula adire: quibus placido genere viræ quaſi tranquillis vndis prouehi: quibus offenſionum ciuilium ſcopulos, contentionum & ſimultatum tempeſtates, in foro, in atrio, in toga, in prætexta, in infulis vitare: nec verò in vadis hærere ſtudii cuiuſpiam iucundi, morantis viatorem in manſione diuerſoria: cum iis mihi certè prouidentia egiſſe videtur non incommodiſſimé. Quippe in qua viuendi ſorre, in negocio quoque vacer, conſilia vitæ agendæ dirigere ad ſcopum philoſophiæ commentatricis mortis, immortalitatis vtique beatiſ-

reſponſorum indulgentia. nimirum tanquam Deus cui perſona nulla eximia eſt, ſi diuo Paulo credimus, non æquè rigidè penſum à primis ordinibus, vt ab aliis exacturus ſit: ne dicam etiam rigidius. Quòd ſi ad veritatē loqui placet limatam euangelicè, an non omnes hoc tempore mortales numularii facti ſunt, in mundi conciliabulis, in Ægypti mercatu, in Babylonis foro negociātes: non Chriſto collybum ipſi, ſed dæmoni factitantes? ii etiam (ſi diuis placet) cui talenta ſua Chriſtus ipſe commiſit, in rem ſuam ſuorúmque, non in hoſtium vertenda? Ita chronocrator huius ætatis (vt Genethliologi loquuntur) Mercurius eſt ille Stygius, non caduceator, ſed loculatus. At is fidem tantùm Græcam (vt Comicus Plautus inquit) ſequitur, repræſentatúmque precium: nec ſpei quicquam ille aut expectationi credit: ne miremur concuſſam his ſæculis & collabefactam oraculorum fidem. Hi mores, hi ſenſus, non illorum ſunt temporum, quæ mortaleis tot inſignes, maioréſque humano faſtigio, mirificentiſſimis facinoribus diuiníſque ediderunt. non earum etiam ſunt animarū, quas è ſinu ſuo prouidentia ad Chriſtianiſmi illuſtrationem emiſit. non earum Chriſti ouium de quibus ipſe dixit, Meæ ſunt illæ, nemóque rapiet eas de manu mea. non eorum hominum, quibus idem ipſe teſtimonium ſui ad tribunal ſæuitiæ, ad carnificinas crudelitatis impiæ, ad phalariſmum denique tyrannicum denunciauit: qui in ſolem (vt dicitur) & puluerem prodeuntes, cruenta tādem præmia, eadémque beatiſſima promeriti ſunt. non eorū etiam ſunt ii mores philoſophorum, qui in palæſtra virtutis, atque in vmbraculis innocentiæ, Chriſto ſe deuouerūt, à mundo emācipati. poſtremò non Chriſti pediſſequorum, non eorum quos ipſe ſtaurophoros eſſe iuſſit, vt ſui ſimiliores eſſent, cùm eam viam ingrederentur quam ipſe præmonſtrare præiréque inſtiterat ad ſuperos iter affectantibus, vt pote qui per manus & pedes ipſius Ieſu Chriſti, cruci quoque ſuffixi fuiſſe viderentur ipſi. Proh ſupreme Seruator (inquit Aius ille loquax) vbi iam fides apoſtolica, vndarū inambulatrix? Quonam mores æquales eiuſce fidei abierunt? non ſignare quidem aut partiti limite campum fas erat: in medium quærebant omnia. Nunc autem & iampridem tam friget in ſinu Chriſtianiſmi charitas, quàm feruet in eius tutoribus & nutriciis ambitus & cupiditas. Qui vni & alteri magiſtratui, honori, muneri deſponſi ſunt: in alium ſtatim aut alium, atque etiam ad alios aliáque nullo fine animum adiiciunt. & quaſi anteriores ſponſas funere extulerint, denuo proci fiunt, ſimul etiam complurium: cùm interim, ſi diuis placet,

homines polygami, cælibes eſſe moribus ac legibus exiſtimentur. & huiuſcemodi(inquit) mortales farragine rerũ ſecũdarum obeſos, inter alumnos paracleti ad cælum euolaturos, credere nos cum ipſis ac confidere debemus? Anne eſt hoc tandem militantis Domino populi tabernacula rectè atque ordine metari, principiis omnia tribuere, præſertim inertibus magna quidem ex parte atque ſupinis? Nam cùm res hodie dominica ad triarios apertè redierit, ſi in ſummam iudicium facimus: principes tamen inſtiterũt laxiſſimè cum anteſignanis tendere in caſtris Chriſtianiſmi, atque etiam ſtatiuorum decora & inſignia ſummouere improbiſſimé. Ordines enim alios, ordinúmque ſingulos munifices, videmus promiſcuè, nulláque lege priſca compoſitos, ad ordeum (multitudinem quidem longè maximam) redactos eſſe: cùm iſtorum ſinguli (ſi diis placet) integrarum legionum frumentũ vt euocati Chriſti, annonáſque accipiant, quo genium ſuum farciant. Quibus vtinam ipſis tanti eſſet in officio eſſe, quàm in officiis eſſe cupiunt. Quomodo autem ingredi per portam illam anguſtam ſic ſuffarcinati, ſic tituloſi, vſqueadeo peculiati contendunt (quod Dominus ipſe præcepit) homines quidem illi officioſiſſimi, ſed ab officiendo rei ſummæ potius, quàm ab efficiendo dicti? Hæc certè & alia huiuſmodi, conuiualium ſermonum argumenta, & ſæpe concionum: nec paſſim, nec apertè, quaſique recepto iure fierent quâ ſacro, quâ profano, niſi genius ille hominum effaſcinator, quem mundum appellare ſcripturæ auctoritate ſolemus, viſu ſuo venefico, conditi intus hominis vires ſenſúſque inficeret & enecaret. In cuius celebritate & frequentia, ſic petulanter vitam, ſic inerter degimus, vt ſerui nequam & verberones: qui herilis metus ac ſeueritatis obliti, tantiſper, dum Dominus peregrè rediturus eſt, in diémque à nobis incertum expectatur, non Liberalia modò ipſi (quod dicitur) agimus, ſed propemodum Bacchanalia. Proinde quibus contigit per expeditam vitæ conditionem, minora & pauciora in hoc traiectu maris pericula adire: quibus placido genere vitæ quaſi tranquillis vndis prouehi: quibus offenſionum ciuilium ſcopulos, contentionum & ſimultatum tempeſtates, in foro, in atrio, in toga, in prætexta, in infulis vitare: nec verò in vadis hærere ſtudii cuiuſpiam iucundi, morantis viatorem in manſione diuerſoria: cum iis mihi certè prouidentia egiſſe videtur non incommodiſſimé. Quippe in qua viuendi ſorte, in negocio quoque vacet, conſilia vitæ agendæ dirigere ad ſcopum philoſophiæ commentatricis mortis, immortalitatis vtique beatiſ-

ſimæ ſtudioſæ & candidatæ. Nihil enim refert, modò fieri poſſit, in Baſilicáne, in aula, in æde ſacra, in porticu, domi denique tuæ philoſophere, an in ſeceſſu aut exhedra periſtylii. In cuiuſmodi ſeceſſum, vt præcipiti forſitan conſilio non pauci, aut aliàs inconſulti, quod exitus ſæpe docet: ſic plures inita diù ſubductáque ratione ſe ſuáque conferunt, tanquam ad reſipiſcentium aſylum: & velut ad portum tranquillitatis ſe recipiunt, grauati & exoſi iactationem huius maris, æſtuúmque moleſtiam. Tum ſtagnante ſinu, gaudent ibi vertice raſo, Garrula ſecuri narrare pericula nautæ. Cæterùm inuidia iandiu flagrat ea natio, quaſi Calypſò quandam atram, ironiæ vel germanam vel affinem, pro numine colendam alexicaco imperitæ multitudini præbeant. Quod aliquorum forſan crimen, inſonti tamen impingitur multitudini. Equidem, vt à caluo ad caluum (quod dicitur) iniqui eſt iudicis & præcipitis, eodem iure cenſere: ita à raſo ad raſum damnare, vel nota mulctare ignominiæ tum atratos, tum albatos, præcipitis vtique famæ præiudicium ſequentes, non ſatis æquorum eſſe arbitror hominum, ſed cenſuram ſubiratam offenſámque exercentium, de re tot ſæculorum taliúmque conſenſu cõprobata.

DE TRANSITV HELLENISMI AD CHRISTIANISMVM, LIB. TERTIVS.

QVANQVAM quod ſuperiore libro dicere inſtiteramus, philoſophia multiplicem perſonam induere poſſit, & verò pro re nata interdum aut theatri gradibus, aut orcheſtræ conſentaneam: natura tamen amica eſt ipſa, & cõſuetudine gaudens abſtruſæ vitæ, è medióque ſummotæ Ægypti & Babylonis. ac tametſi in primis palmarium eſt, in tempeſtate, in trepidatione, in fluctuatione vehementi & iactatione, gubernacula minimè manu mentis miſiſſe rationíſque: quibus tamen oram legere placidam procliue eſt, nec alto ſe committere, interímque nihilo intempeſtiuius ad deſtinatum portum venire: iis vtique conditio rei nauticæ felicior eſt, tranquilliórque multo & conſultior. Huiuſmodi autem vita eſt eorum, qui cùm poſſent in hominum frequentia, & conuentibus celeberrimis, & velut in triuiis vitæ ſpecimen ſui edere, ſuarúmque facultatum: id tamen meditata ratione, conſtantíque animo repudiarunt, nec multitudini mortalium innoteſcere gerendorum honorum induſtria & ſolertia, aut aliàs concupiuerunt. Quam ob cauſam contemplatrix vita, & mortis obeundę commentatrix, rerum ſempiternarum ſtudioſa & admiratrix, non ab re vt peregrinantis animi via, immunis in primis & libera, à ſapientiſſimis mortalium vehementer concupita eſt: quibúſque eam ſuſcipere contigit, aliquandiúque guſtare, ab iis eſt ferè ipſa ad extremum retenta. Nam quibus ſic vitam degere licet & cordi eſt: præterquam quòd compendium magnum curarum, angorum, conflictationum, ægritudinum multarum & acerbarum faciunt: in mundo quoque ipſi, atque in mari ita verſantur inundantis vrbes multitudinis & æſtuantis, vt tamen in ſtatione & ſeceſſu ſe contineant, ab externis tecti ſecuríque tempeſtatibus, vndarúmque iactatione. Quod tamen & ipſum rurſus non vſquequaque perpetuum eſt, ne hoc genus vitæ vt vnum & eximium, vindicare velle videamur ab omni vel noxa, vel offenſione memorabili. impingitur enim nonnunquam, & inter oram legendum, atque etiam proxime portum. adeò nihil nec ſemper nec cuiuis, nec vndique tutum eſt, noxǽque Stygię ſacroſanctum, quę nuſquam non inſinuat.

Veruntamen in ſeceſſu, à conflictantíſque turbæ ac ſeſe collidentis receſſu, animus hominis ſtudioſi, ſæpius, placidius, & plenius feriatus eſt commentationi philoſophiæ. & hæc eſt diſciplina vnica, quæ ad vitam nos viámque theoricam repetendam condocefacit & inſtituit: è qua via quondam deceſsit miſera mortalitas, per hallucinationem & inſipientiam. Ac complures quidem homines ingenioſi in vmbraculo ſpeculatricis & piæ vitæ, cùm ad eam meditationem conſtanter incubuiſſent, interim apud mortales obſcuri & inglorii, victo demum illo dirarum tenebrarum principe, mundóque eius præſtigiatore, cœlum ipſi ouantes ingreſsi ſunt ad extremum, ingenti cum plauſu theatri ſupernatis, viſendi & ſempiterni. Tantum autem vitium fuit humanæ rationi oblatum in primordiis rerum, ab illo importuno, obſcœno, atque inauſpicato animarum vitiatore, vt quanuis abluta noxia in purifica immerſione & animorum ſmectica, tamen inuſta mulcta caducæ conditionis, animæ ſemper hæreat ſtigma (vt ita dicam) diuinæ iuſtitiæ. Ita quòd ſupplicio Seruatoris factum eſt, animæ vt humanæ conditio, quæ ab illo primordiali caſu, tot ætatibus iacuit vt proſtrata, per fidem ipſa ſacratiſsimáque initia Chriſtianiſmi, quæ ſupplicium illud Chriſti mirificum peperit, in gradum ſalutis atque immortalitatis beatiſsimæ repoſita ſit, ab Orcíque mancipio, & nexu diræ noxæ, vindicata in arbitrium ſui: id ſecuritatem homini ſupinam minimè præſtare debet, ſed Dei timorem addere ſummum potius, atque vigilantiam. & porrò tantæ rei diuinitus adminiſtratæ animaduerſionem intendere, aſſiduam, perennem, & ſollicitam. Neque enim humana ratio, vt ſpiritus ſacroſancti beneficio in ſmegmate initiali, tyrannidi ſupradictæ exempta eſt: ita ſuis quoque protinus legibus reddita eſt: neque vulnere perpurgato, ad integritatem etiam mortalitas redire obducta cicatrice potuit. Nec verò eadem conditione vt quondam ante noxiam admiſſam primordialem, nec optimo (vt tunc) iure tranquillitatis; animum ſuum poſſidet: quia immunitas vnà quoque non redhibita ab inexpiabili bello fuit, vel externo vel inteſtino. Proinde meminiſſe etiam etiámque oportet, ita nos in libertatem à Domino noſtro, eodémque vindice, aſſertos eſſe, vt libertini tamen generis adhuc ſimus, non ingenui: quippe quorum olim maiores ob noxam dati fuerint. peccandi verò conditione, caſitandíque, & porrò præcipitem in locum ruendi, ſic imbutos permanſiſſe: pedetentim vt ingredi per viam eodem ab ipſo Domino ducéque præmonſtratam, magnáque cum religione debeamus, &

cautione. Ita & philotheoriæ ſtudium, & vita ipſa hominum qui philotheori ſunt, potius quàm philoſophi, nihil eſt aliud quàm reſipiſcentia iam dicta, cum admiratione ac ſpeculatione theurgiæ, ſanè Dædalæ & mirificæ: partim ante Chriſti aduentum editæ, partim ab eo iam ipſo, Deo pariter & homine nato, adminiſtratæ, ad humanum genus tandem immortalitate, beatitate, atque diuinitate donandum. Superi immortales, quodnam ſtudium hoc dignius? quod amplius eſſe poteſt? quæ verò commentatio auguſtior excogitari, in quam incumbere toto pectore mortales ingenioſiſsimi, tota mente, omnium animi facultatum intentione, neruorum denique cunctorum intellectus contentione, aut debeant aut poſsint? denique in qua Homericam vim ingenii ac verborum amplitudinem, poëtę heroici: cothurnum altiſsimum, tragici: magnitudinem ſententiarum, maieſtatem diſſerendi, expatiantem ampliſsimámque facundiam philoſophi Academici, ſi ita viſum eſſet prouidentiæ, debuerint & potuerint exhauriendam ducere? Quid autem ſi nec amœnior vlla, nec ſuauior inuenitur experiundo, nec verò ſalubrior? Et ſapientis quidem vitam, commentationem eſſe mortis priſcorum probatiſsimi philoſophorum, ratione neſcio qua ſuſpicati ſint, niſi quòd ſic natura conſtitutum eſt: is eſt veritatis & ſapientiæ genius, vt apud eos quoque plærunq; ſeſe probet, olímque probauerit, quibus eadem ipſa vel veritas vel ſapientia, cognita nunquam fuit. Philoſophiam autem euangelicam, axiomaticam ego appellare inſtitui, propter conditoris ipſius auctoritatem, qui parens eſt veritatis primæ atque ſapientiæ. Quem etiam appellandum poſthac cenſeo Ipſum, id eſt αὐτὸν, non tranſlatitio ab antiquitate nomine, ſed ſuo vnius & proprio: ita vt Ipſum id eſt αὐτὸν, vnum & abſolutum ſubiectum intelligamus, eximia natura ac dignitate notum. Qui non vnus modò Ipſe, id eſt Deus Dominúſque abſolutè vocari, vt infrà, ſuprà, nuſquámque non imperitans ſuo iure, ſed etiam Pithagoras debet, vtpote cuius ſermo mirabilis, Pithûs acie mucronéque exacutus ſit: qui cordis, qui cotis, qui denique lapidis ac ſilicis duritiam penetret, cùm in aures inſinuauit diuinitus perpurgatas atque perterebratas. Nam quòd huius ætatis corda ipſo gladio ſic acuto penetrari, eorúmque cupiditates circuncidi non poſſunt, in cauſa eſt vtique ira Dei culpa noſtra concitata: non acies verbi eius hebetata, quæ ſemper eadem eſt. Deus autem non paulo offenſior eſt & iratior flagranti & væſanæ cupiditati noſtræ, cuius ingluuiem auctem nihil implere poteſt: ſimul ętatis noſtrę iniquitas, quę ad ſummũ

penè euaſit, multifariam varia, efficit, vaginam vt tantum verbi Dei tractare aſſueſcamus, non vt latentem intus gladium animaduertere & admirari. Nam hiſtoriam tantùm euangelicam, & theurgiæ Chriſti contextum recitantes aut audiẽtes, illicet acquieſcimus: nec quid iis ſignificetur, quid nobis denuncietur, quò pertineant quæ lecta ſunt & decantata, recordari curamus & contendimus. Quare verbum ipſum tametſi ſuapte vi animatum, animánſque vehemẽter intermortuos homines, tamen velut inanime atque hebes auribus deuoramus ſtupidis ac torpentibus: nullúmque aculeum perſuaſionis fixæ, nullos feruentis charitatis igniculos, aut certè exiles illos ſemíque ſopitos retinentibus, nec ad præcordia porrò eoſdem tranſmittentibus. Verùm philoſophiæ euangelicæ, quæ ab elementis ad ſumma theoremata, ſerie conſerta eſt axiomatum (quanquam eorum multa fermè ſunt paradoxa, vt dictum eſt, & antidoxa communi hominum prudentiæ) quantus ſit vſus ſtudioſiſſimis ſalubris ſcientiæ, hinc intelligi poteſt. prudentiſſimi enim atque ſapientiſſimi iudicio mortalium exiſtimati, ſi ad normam illam diuinam æſtimentur, id eſt ſi ad veritatis ſummæ libram eorum ſapientia pendatur, Anticyræ annona egere protinus videbũtur. Et prudentia quidem iſta humana, cùm naſturtio (vt ita dicã) ſanctæ philoſophiæ ac ſanctificæ, cúmque contemplationis epulis animũ ſuum alere vegetaréque deberet in via diſcriminum pleniſſima: mandragora interim & papauere veſcitur in rerum æternarum diſciplina conſectanda. Vnde fit, vt Mercurius ille Stygius, lethæis eſcis mortales ineſcatos, errorum etiam exitialium cinno inebriatos, inſuper virga aurea argenteáque conſopiat, in cubili luxus ſupinos, ſalutíſque incuriæ, ac ſpei vitæ longæ: inde verò vt ſæpiſſimè in lacum illum nequicquam nobis decantatum detrahat, diuitum, inopum, ſenum, iuuenum, infantium, ſtultorum ac prudentium, imperitorum iuxtà doctorúmque colluuione plenũ, nec vnquam redũdantem. Nam (proh ſuprema prouidentia) quid de iis ſperandũ eſt (quæ multo maxima pars eſt hominum) qui non antè ad Deum apoſtrophen faciunt, eámque conſternabilem: quàm ad extremã cataſtrophẽ vitę ventum eſt, vel fabulæ potius & imaginis vitæ? Quúmque in theatro vitę ordines ſint diſtincti, togati & prætextati, infulati & paludati, apicibus honorũ quidam homines inſignibúſque magiſtratuũ conſpicui, quidã diadematico geſtamine eximii, quidã tiara auguſti, quidam purpura ſacroſancti, alii ſub aliis velamẽtis honori & venerationi habiti, & ſimul loca cuique ordini atque homini attributa iure gentium

& ciuili atque pontificio: illic tamen omnes eodẽ iure ſunt, eadem cõditione. nec vt vectorũ nunc diſcrimina ſunt in vniuerſa eccleſiarũ naui, ſic miſerorũ delectus erit tunc in lacu cuſtodiarum Orci. Ad id igitur, quò omnia uitæ humanæ conſilia referri debent adipiſcendũ, quod finem & extremum priſca vocauit philoſophia, nõ magnopere refert, quali quantáve nauicula, quámque ſplẽdidè aut ieiunè inſtructa, vnuſquiſque animus humanus vectus ſit. Id demum autem refert, quàm opportunè, quàm hoſpitali tempore, quàm gratioſe ad portum peruenerit finémque nauigandi: è quo portu finéque, ad finem illum optandum expetendúmque peruenitur. Quantum eſt autem hominem ſtudioſum, in theoriæ contubernio, alioquin etiam ſuaui & amœno, cogitatione antecapere certa, ſtabili, fixa, denique in rem propè præſentem animum ipſum ſiſtente, qui ſtatus hominis poſt mortem futurus ſit, ſi in Ieſum ipſum Chriſtum, eiúſque pollicitationes, ſi in ſinum Abrahæ omneis ſuas ſpes contulerit & direxerit? ſi vniuerſum animi cenſum facultatéſque, ſuo cum omni theſauro, cum vniuerſis opibus, in gremium charitatis Chriſti coniecerit & effuderit? Nullum enim caſtellum, nullum conditorium, nulla arx munita, nullum præſidium tam firmum, tam fidele horum cuſtodiæ eſſe poteſt, quàm fanum fidei Chriſtianiſmi, excubiis ſeptum atque peruigiliis philoſophiæ, omnium dierum atque horarum. Mors eſt enim homini ſic extrema (vt dictum eſt) æternáque bona fide commentato, eruptio è carcere, exilii terminus, ærumnoſæ peregrinitaris clauſula, ad portum exoptatum appulſus: poſtremò prementis oneris prægrauíſque excuſſio, fictilis & putris corporis abiectio. Tum demum autem eques ſecurus, ex equo deſcendit natura conſternabili, interdúmque lymphato, interdum furiis iracundiæ, œſtro ſæpenumero Veneris incitato. Tunc miles fidelis, paucis licet ſtipendiis (vt ſæpe euenit) confectis: tamen vt emeritus militia dura mittitur. Tunc etiam ſeruituti corporis naturæ lege addictus, eiúſque obſequiis quaſi ob noxam datus animus, morte veluti vindice, nexu permoleſto, vrentéque mortales bonæ ſpei, ſoluitur, quaſique manumittitur. Ibi iam diſcriminum finis, immuntias fortunæ temeritatis. Ibi curarum anxietatúmque depoſitio in ſempiternum. iam ęgrotationum, dolorum, timorum, ægritudinum, æterna vacuitas. Ibidem caliginis & tenebrarum exitus: in patriam verò atque in lucem progreſſus atque aditus. Inde demum natura humana veram& iuſtam vitam beatámque auſpicatur. Tunc primùm ſemetipſum animus noſſe

incipit, eſſéque quod nunquam deſiturus eſt. Is denique ſperandi finis, quando ſpem atque expectationem geſtienteis, rata, fixa, æternáque adeptio ſummi boni excipit. túmque demũ pro vſu & fructu, propria poſſeſſio & hæreditas beatiſſima cedit: pro incolatu ciuitas: pro opinione ac fide cōprehenſio & ſcientia: pro ludibriis ſenſuum, rerum viſendarum conſpectus, perceptio & fructus: veritas expreſſa & eminens pro adumbrata: tranquillitas pro tempeſtate: quies pro inquiete vita: poſt ſenſuum viciſſitudinem, poſt affectuum varietatem, perpetua mentis æquabiliſque conſtantia, & fiducia, compertáque poſſeſſio veritatis atque ſapientiæ, quæ epulæ ſunt animi ſuauiſſimæ. Iam verò poſt vniuerſi ſolutionem, poſt interitum ſpatiorum atque intercapedinùm temporis, rediuiua corporis animíque ſocietas: pro tempore perpetuitas: pro inſtanti, prætereunti, venturóque, nōn alia iam atque alia præſentis & futuri excipiens inſtantia. cæterùm præſentis ac proprii ſummi boni perpetuus tenor, ſimul præteriti deſiderio vacans, ſimul expectatione futuri non ſuſpenſa, in corporis (quod miremur) animíque conſenſu pleniſſimo. Poſtremò pro amphitheatro, infinitum diuinitate plenum: pro ſpectaculo ſcena Moſis aperta, viſenda & ſpectabilis. Simul ipſa iam vera lucidáque theoria, vmbratilem hanc noſtram ſequitur & imaginariam. denique (vt omnia vno verbo complectar) mortem & miſeriã excipit beatitudinis & immortalitatis ſumma. εὐεστὼ καὶ ἀειεστώ, quæ Latinũ nomẽ non habent, pro ea quæ in terra εὐζωΐα falſò dicitur, quæque tanquam finis & extremum bonorum eſt communi prudentię, ſed fluxum & euanidum. Hæc, tot, tantáque in expectatione poſita ſunt emeritorũ ſtipendiorum Chriſtianiſmi, quæ cœlo delapſus euãgelus antea inaudita, pro teſtimonio palàm, pro concione ſæpe, pro imperio, pro poteſtate, pro numine, pro ęde, pro tẽplo ſummi Dei pronũciauit: ídque cōceptis verbis in aſſeuerationẽ, oraculi fide multem auguſtioro. Obaudientibus autem (me miſerũ qui hæc ſcribo) aliúdque (vt dicitur) agẽtibus, omnia prædixit atque interminatus eſt contraria, ac per diametrum (vt aiũt) oppoſita. Vtenim illi lætitiis lętabuntur omnibus, iiſdémque ſempiternis: ſic hi viceuerſa mœſtitiis mœrebunt, numeris omnibus æternitatis & miſeriæ coagmentatis. At nos vtraque (ô perditas cæcæ vitæ, ô deploratas rationes) ſúſque déque facimus: vt quidẽ inferbuerũt ſtudia ciuilia, ad bona iſta fluxa, temeraria, caducáque cōſectanda: in fide quidẽ ipſa fortunæ fallacis ac circunſcriptricis hominum, non in Chriſti Seruatoris poſita pronunciatoris tum veraciſsimi, tum locupletiſsimi. Hîc quid agat recta

philoſophia,germanáque ratione inſtituta,quid(inquam)agat theo ſophia cum ſenſu communi,cum prudentia vrbana & ciuili?Quid cum ætherum incola ſapientia? Illa, ſummi boni ſpem, æternitatis expectationem,Critolai libra : hæ Ariſtippi pendunt trutina.Illa ad infinitum bonum conſiliorum ſuorum ſummam actionúmque refert : hæ mortalium domicilio omnia circũſcribunt,vt quidem præ ſe ferunt apertiſſimè: denique his anima cum palato, illi ſpiritus tantùm ſapit,cætera ſtupentibus longè propria ſunt. Illa eadem vitam ſæcularem,tanquam luſtrale quoddam munus neceſſitatis eſſe cenſet,corpori ſeruientis ad animæ tuendum diuerſorium,citò emi graturæ : hæ vſum vitæ habitationémque precariam, æternitatis inſtar habent : peregrinitatíſque viatico,quaſi ſummo bono incubãt, & perpetuo. Illa interim Ambroſia & nectare alumnos ſuos alit:hę fœno & ſtipulis,& inanibus quiſquiliis animos paſcunt hominum vt iumentorum,ſiti ſemper aridos. Verùm quod dicere inſtituerã, ſapientis vitam antiqui philoſophi,admirandam ſummopere,æmu landámque iccirco cenſuerunt, quòd in ea demũ virtutum omniũ ſummam vſumque eſſe poſſe dicerent & contenderent. Sapientem enim vnum per prudentiam mundum hunc, & omnia quæ mundi ſunt,prę rerum diuinarum ſcientia atque ſpeculatione, deſpiciẽda ducere & aſpernanda: quibus in rebus ipſi animi contentionem ingeniíque,omnem & vniuerſam, figendam eſſe cenſebant. Illum etiam per temperantiam rebus omnibus abſtinere,quibus corporis curandi ratio vacare poteſt non incommodè. per fortitudinem nõ terreri metu mortis,non doloris,nõ rerum aduerſarum, vt qui mentem habeat abſtractam à commercio ſenſuum, in editóque ſitam. Atqui iiſdem ex rebus iuſtitia conflatur, omneis ipſa numeros cõplexa innocentiæ. Huiuſmodi autem fuit (vt quidem ipſe reor)eorum virtus,quos ſcriptura,ſumma auctoritate prædita,iuſtos eſſe viros elogio ſuo teſtata eſt,quaſi ad libellam æquos,& ad perpendiculum rectos. Hos porrò treis philoſophiæ quaſi cardines, ſequitur ipſa tanquam agmen colligens virtutum,ſapientia,cuius gentilis eſt ille ſapiens,quo de nunc antiquorum è ſententia loquimur: in veritatis illa perſpicientia contemplationéque ſummi boni vehementer occupata. Hîc enimuero felicis & beatæ ſortis mortalium,parum mihi prudentes conſultíque homines quidam viſi ſunt,qui vel è ſtatione vitæ compoſitæ,è medióque reductæ,vel ipſo è portu ſenectutis iam emeritæ, rurſus in æſtum munerum ciuilium, vel in ambitus iactationem aut vrbici aut atriorum,ſcientes prudentéſque

referuntur. Nam quibus id inuitis & gementibus euenit(quod ſolenne eſt & fuit ſemper plurimis eorum,cauſari vel impudẽtiſſimè, quibuſdam etiam adiurare ſanctiſſimè) ſed quibus id contingit minimè affectantibus, iis equidem cenſeo magnopere eſſe condoleſcendum : & verò tanquam pro ærumnoſis,calamitoſóque quodam caſu oppreſſis, precationes frequentandas eſſe, obſecrationéſque ſupplices. Quem enim eorum non miſereat,qui quidem inire cupiat gratiam ab ipſo legiſlatore, qui legem tulit ac ſanxit germanæ charitatis & miſericordiæ? Verum enimuero nequaquam ego tantum theoricæ philoſophiæ, ac verè proprièque ſapientiæ ſtudioſæ, tribuendum cenſuerim,quanquam doctrinarum principi,ne heroicæ quidem (propè dixerim) vitæ diſcipulorum eius,quantum priſca mendoſáque philoſophia ſuo ſapienti tribuiſſe dicitur,omnes vt ſenſuum motus ſapiens in poteſtate habere exiſtimetur : ſibimet vt ipſe omnium inſtar eſſe,ſecum vno ineundam rationem habere ad beatitudinem adipiſcendam : denique omnia vt ſemetipſo longè inferiora ducere non dubitet. Vaniloquentiæ certè ſunt iſta placita à porticu nomen habentis, indignæ ſanè vel nomine ipſo philoſophiæ,quod ſibi vni quondam ipſa vindicaſſe dicitur. Hæc illa eſt autem magiſtra,quæ ſui ſapientis alumníque ideam commentitiam in cælum celebrando ſuſtulit : in numerúmque formarum beatarũ propemodum adoptauit, vt humano maiorem faſtigio. At philoſophia hæc ſacra,axiomatica fide cæleſtíque elogio ſubnixa, non ab hominum illa quidem inuentis,non à demonſtrationum lineamẽtis,cæterùm à numine cæleſti ius atque auctoritatem habens,cuíque theurgia mirifica pro argumento apodeictico diuinitatis fuit:vnum ſapientem ſuo iure nouit Ipſum (vt Pythagoriſtæ quondam loquebantur) vnum iuſtum, vnum abſolutum bonum : vnum (inquam) Ipſum nouit,qui Ipſe omnes virtutis numeros ſuopte ingenio,ſuapte natura complectitur : quíque ſtatim Ipſius appellatione,vt propria,vt peculiari,vt abſoluta,vt omnes numeros ſignificationis cõplexa,notus eſt : vnicum exemplar ipſum virtutis,veritatis,atque ſapientiæ,ad quod formas ipſas virtutum primarias & exemplares effingi atque exprimi oporteret,ſi quidem exprimi poſſent. Sub ipſius enim nomine fulta à ſemetipſa auctoritas,auguſta maieſtas, ſacroſancta veri fides,ipſa ſuo numine nixa,fixa,firmiſſima,omne externum reſpuens indicium & argumentum,intelligitur,ſignificatur,& exprimitur. Quanquam ſi argumentorum & demonſtrationis res eſſet, typorum cum ectypis compoſitio, indiſcretáque ſimilitudo

ſignorum cum ſignificatis,ſymbolorũ cum rebus repræſentatis,prędictionum cum euentis,conuenientiſſima comparatio,ad vnguémque exacta commiſſio reſpondens,omnem inficiationis anſam pręcidens: haud dubiam vim haberent grammicarum apodeixeon, vt mathematici vocãt.Mihi autẽ fides certa & cõſignata ſummæ Chriſtianiſmi,ſic in ſcriptura cõdita videtur eſſe,tum diuinitus edita,tum per manus ipſas Dei,eiúſq; legatorũ tradita & hypodidaſcalorum, vt ignis à natura in ſilice incluſus eſt,aut in alio quouis igniario. Vt enim corpora igniaria mortalibus data ſunt ab initio, non vt ignauiſſimo cuique atque inertiſſimo, ignis, vſus,rei maximè ad vitam neceſſariæ, in promptu & ad manum, nullo labore, & ſine inquiſitione eſſet,ſed vt varias vſus meditando extunderet artes:ſic rerum æternarum, & veritatis ab ipſo proditæ Dei filio, auctoritas, æſtimatio, firmitas, demonſtratio: ſummi denique boni, omnibúſque numeris cumulati maieſtas,atque eiuſdem indicatio,ſi liceri inſtiterimus iuſta contentione, in monumentis hiſtoriæ theurgicæ nobis propoſita ſunt,ab orbe ſtatim condito res geſtas prouidentiæ commemorantis. Atqui huiuſcemodi ſapientiæ doctrina,in ſcriptura,quaſi in lapide, in ſilice, in re dura, interdúmque menti refractaria, cœlitus hominum generi iccirco prodita eſt,vt ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.atterere enim intellectum ſcripturæ,& affricare validè & aſſiduè opus eſt, fomitémque bonæ mentis, atque orthodoxiæ hærentis,promptum & paratum habere,ad ſcintilas luminis excipiendas accuratè, & intentè, atque religioſè. Verùm id plærunque ita ſegniter & oſcitanter facimus, inde emicantes vt igniculi, in fomite ſenſim emoriantur, vt futili & inutili. Profectò id mirum eſt, certúmque adeò ſtuporis hominum indicium: quòd cùm ſapientiæ ſacrarium in medio ſitum ſit,omnibúſque ſic expoſitum,vt cuique bona fide pulſanti aperiatur: homines tamen permulti cùm literarum ſtudioſi, tum verò philoſophiæ nominis ſtudiíque cupidiſſimi, cognoſcere germanam veritatem non magnopere contendant,quæ intus nõ dubiè clauſa eſt:cum eáq; cognita familiarius indies conſueſcere negligũt,tractare etiam & oſculari, conſertíſq; digitis retinere & amplexari. Niſi verò ſiquid pulchrius ſapientia cæleſti, ſi iucundius, ſi ſuauius quicquam animis eſſe poteſt, ſi benignius morigerum, ac ſeſe liberalius indulgens amantibus,ſecũdo quidem numine ſalutis,philoſophiæ ſtudium capeſſentibus. Quantum porrò numen, quàm mirificum genium veritatis habuiſſe, Chriſtianiſmi promulgationem olim exiſtimare de-

bemus, quæ polytheiam vetuſtiſſimam abrogare per orbem terrarum potuerit? quæ omnia fana oraculáque deorum exaugurare? quæ iura gentium, quæ cognationum, quæ gentilitatum delere? quæ naturæ commendationis vim, quæ mortem iuxtà vitámque pro nihilo eſſe ducendas, perſuadere? Sed ſcilicet vt Chriſtus è cœlo euangelus, ſapiētiæ promulgator fuerat: ita Orci emiſſarius, ex Erebo obnunciator, atque ipſi germanæ ſapientiæ & veritati oppoſitus anteuangelus, auſpicia diremit ſenſim & obturbauit inualeſcētis philoſophiæ, contemplatricis æternitatis, de cæloque ſeruantis. cuius ſolertia factum eſt, dira atque animabus exitiali, vt mundus qui tanquam ludus eſſe debebat ſcholaſticus, animantium ratione præditorum, diuerſorúmque mortalium ad Dei cognitionem conditorum: conciliabulum factum ſit errorum & vanitatum, è cælo in terram ſtudium hominum detrahentium. Verùm (vt eò reuertamur) philoſophia priſca, alumnáque Helleniſmi, inſolētiſſimè verba mortalibus dederat, inane ac ridiculum ſimulachrum commenta iſothei cuiuſdam ſapientis, vt Homericum verbum vſurpem. qui vir iudicio eius ſapiens, numeróſque omnes exquiſitæ rationis aſſecutus, vitæ ſuæ tenorem in offenſa ſerie catorthomatum contexeret, rectorúmque officiorum: ſicque nunquam peccator, nunquam non inculpatus, vitam ageret. id quod vni tantùm cōtigit Ipſi, quem ſapientiæ auctorem, virtutum conſumatarum parentem ac conditorem eſſe nouimus, vitiorúmque deletorem. Quòd ſi quibus ab eodem Ipſo datum eſt ſingulari indulgentia, vt ſenſuum petulantiam, vt motus animi præcipites & abruptos, aut dementes & inconſultos, in poteſtate, quaſique vinculis vinctos haberēt Domini deíque reuerentiæ: non minoris id donum vtique æſtimandū eſt, quàm illud cōmentitium Æoli regis deíque poëtici, qui ventorū ſic potens eſſe dictus eſt, omneis vt eos in vtrem quaſi in carcerē compactos, Vlyxi nauigaturo dederit, vt eſt apud eūdem Homerum: vnúmque tantùm ventum à puppi flantem vinculis illis exemerit, in patriam ferentem, cuius incredibili tenebatur Vlyxes deſiderio. Immunitas eſt hæc ſingularis omnino & eximia, rariſſimíque exempli. quod olim prouidentia in diua eiuſdem Ipſius parente Dei atque hominis, non modò à partu ſalutis integra atque intacta, ſed etiam à næui natalitii cōditione immuni, vt credimus: atque in vna fortaſſe pręterea, aut in altera anima, aliquādo vſurpauit. Certè Paulo ſuo Dominus, cùm mācipio nouitio & gratiſsimo, tum verò fictili lectiſsimo, iterum id & tertium pernegauit, poſcenti & flagitanti angentis mo-

leſtiæ vacationem. ídque poſt rerum cœleſtium inſpectionem negauit, ne intellectui quidem humano, nedum oculis cedentium. gratiámque tuntùm tutelarem ei dedit, muneris pernegati ſuccidaneam, digitum tranſuerſum (vt aiunt) ab eo non diſcedentem. Ita fert autem humanæ conditio infirmitatis, & ratiocinatio hallucinatrix, tranquillo, vt interdum, interdum etiam in portu vt impingamus. quippe cùm nuſquam non, nunquámque non, tempeſtatem intus Æolus cieat, non Hippotades ille Homericus, ſed tarrarides. Huic enim Æoli nomen à mobilitate mirabili, & verſutia ſanè quàm verſatili, conuenit. Tametſi tum maximè Vlyxi ſtoliditas ſociorum ſuorum, animóque ſenſuum proteruitas, eſſe debet formidoloſa, ſubdola cùm ridet placidi pellacia ponti, vt inquit Lucretius. Improuiſò enim nonnunquam tempeſtas fœda ac procelloſa cietur, eóque nocentior eſt, quo minus erat ſuſpecta. Nam quæ tempeſtas, quis præſter, quis turbo ignitus in aëre, torrentior eſt aut atrocior, quàm bilis in homine, cùm repente efferbuit? At verò ægritudo animi ori obducit tetra nubila triſtitiæ, vultuoſos homines efficiens. Excandeſcentia cælum & terras, rationem & apetitum brutum miſcens, toruè intuetur & minaciter, ex oculíſque eiaculatur fulgetra terribilia atque coruſcantia, toto cum ardentis ab ore ſcintillæ abſiſtunt, oculis micat acribus ignis. Qui etiam ſi ipſe in felle amarulento, quaſi in nube procelloſa collectus, ad vindictæ præcipitis fulmina exarſerit: impetu iam inde cæco amentíque furens, per omne fas, nefas, ius, iniuriámque fertur, calcata atque obtrita iuris humani diuiníque reuerentia. Ecce tibi oppoſita è parte lætitia geſtiens, quæ aliquem ob ſucceſſum, immodicam ſæpe affert oris intempeſtiuámque ſerenitatem. Siquidem & frontem indecorè diffundit & exporrigit, intúſque liquefacit animum fluxa ac diſſoluta affectione. Iam verò ſpes non dubia, iam deplorata expectatio, in eodem pectore alternantes, faciem hominis ad lætitiam ambiguam ac triſtitiam, quaſi habitum cæli incerti reddunt & ancipitis. Hæc cùm naturæ ſponte in minore mundo fiunt, innatíſque in homine vitiorum fomitibus, perinde vt in mundo maiore cælóque craſſiore exiſtit ſæpe intemperies: tum furiæ illæ infernæ, temerariis è cauſis nocendi materiam nactæ, in mente compoſita nonnunquam, nihílque tale ſuſpicante, varios cient turbines, ab iíſque periculum capitale creant animæ: niſi ad ſacræ philoſophiæ præſidia, tanquam ad Aſylum certiſſimum, is qui tumultu cæco oppreſſus eſt, perfugium ſibi comparauerit. Verùm vt aliptæ ex-

ercendis corporibus vtiles ſunt & appoſiti: ſic animis exercendis ſollicitationes illæ mentium compoſitarum,ſæpe ſunt non incommodiſſimę. Nam abſque infeſtis earũ crebríſque inceſſionibus eſſet, multi ſupina quiete ſomniculoſáque gaudentes: nec opinato opprimerentur tumultu,ab illo vigilum Cimmeriorum præfecto,qui ab eo Græcum nomen inuênit,quòd delationes rerum capitalium apud Deum factitet.Is cùm optimo cuique atque cordatiſſimo negocium exhibere cæcum,inteſtinum & perpetuum gaudeat:excordibus tamen ferè eiuſmodi moleſtiæ fœneratur immunitatem. in qua immunitate incauti mortales ſecuríque, acquieſcentes, rerum repentè capitalium rei ab eo facti,apud Deum clementem ſimul ac ſeuerum iudicem, damnatíque, ſubinde permittuntur loranis imminentibus,in horrendam illam ſedem pœnarum miſeri furiarúmque deportandi, ſemel atque in ſempiternum. Hoc cùm ab ipſo, cuius nullum verbum non ratum eſt futurum, cùm à Deo,cùm ab ipſa veritate denique præditum ſit,palàm etiam atque pro concione, pro ſententia, pro pôteſtate dictatoria ſemel pronunciatum: trino inſuper nundino(vt ita dicam)promulgatum:verùm cùm hoc nihil teſtatius, nihil conſignatius eſſe poſsit: & verò cùm in actis adhuc Seruatoris perſcriptum, in tabulis perpetuis proſcriptum ſit & expoſitum: ecquid cauſæ eſt tandem, quin mundus ab eodem Ipſo ſæpe contumelioſè dictus,qui & ſenſus & prudentia communis à nobis appellatur, tametſi animans permultorum ſit capitum, nec aureis tamen ipſe habere,nec oculos videatur? ne ſenſum quidem vllum non ſtupidum, non torpentem, non emortuum,ad res dignoſcendas animæ commodiſsimas, eidémque nocentiſsimas? Ecquid (inquam) cauſæ eſt, quin noſtrum vnuſquiſque qui communi ſenſu regimur,nec ſecum ipſe religioſe,nec cum propinquis, neceſsitudinéque initiali coniunctis, candidè, nec cum ipſa ſapientia: cum Deóque non impiè,non irreuerenter agere manifeſtò cõpertus ſit: nec tamen ob id atrox præconium cæleſte perhorreſcere? Hactenus certè iuſtitia valet hodierno tempore,vt quæ ſunt Cęſaris Cæſari, non item quæ Dei ſunt, Deo reddat. Huiuſmodi ſunt præſtigiæ emiſſariorum mundi principis:ſic mortales fallunt Sirenũ blandimenta, quas multi fugitantes (vt iam diximus) dederunt ſe ſolitariæ philoſophiæ. Ardua eſt enim & impeditiſsima vmbratilis illa palæſtra, cùm ciuilis vitæ theatro coniuncta eſt aut finitima. Ex Ægypto igitur excedendum, è Babylone erumpendum: & vt rem diuinam tranquillius Domino attentiúſque faciamus,

vnius diei ſaltem iter abeundum eſt, atque etiam pluſculum, ſi intereſſe animæ ſalutiſque viſum fuerit. Id quod ægrè, & reſpe-ctantes identidem, auerſiſque propemodum veſtigiis faciunt, qui arctiorum neceſſitudinum nodis, aut commerciorum nexis, cum ipſa Ægypto coniuncti ſunt. Nam honoris compedes, & vincula ambitus atque cupiditatis, tum ſiqua ſunt alia argentea atque au-rea retinacula, nec abrumpere iam valet, nec ſoluere philoſophia. Aurea verò huic ſimilis(ſi credimus) & argentea erat ſcilicet illa vita, quæ à poëtis decantata eſt,admirationíque habita:aureúſque hanc vitam in terris Saturnus agebat. Mihi autem qui totos ſe in ambi-tus ærumnas dedunt,quaſi Empedoclidæ quidam videntur eſſe, qui aut gloriæ inanis aut pecuniæ quærendæ deſiderio, in craterem Ætnæ ſimilem ſe coniiciunt,vt ad mortem vſque ardeant.nam vt inde in Phlegetontem ipſum ſidant,ominari vereor. Certè quidem qui è compoſitis & explicatis vitæ rationibus,ad geſtientem illam cupiditatem omnes animi facultates effundunt,qui omni conten-tione incumbunt ad patrimonium ſuum aliorúmque nonnunquam coaceruandum,aut qui ad faſtigium attollendũ laris ſui familiaris: non abſimiles ipſi ſunt eorum quondam curioſorum hominum, qui ad oraculum Trophonii, antrúmque teterrimum, deſcendere ſuſtinebant nulla digna de cauſa. Placentulas enim cruſtuláque mel-lita ſecum ferentes,iiſque ſperantes reptilia mulſum ire,quæ intro-euntibus occurrebant obuiam:capitalem in fraudem ſeſe coniicere non prouidebant animo,in antrum intrò ſe dantes ſinuoſum & ca-uernoſum:quo ex antro eodem exitu aditúque vti,homini contigit antè nemini,vt auctor eſt Philoſtratus. Atqui hos præpoſteram vitæ rationem ſequi, atque etiam peruerſam nemo non intelligit, qui quidem peritus ſit,paulóque accuratius eorum ſubducere rationem inſtiterit. Etenim nec nauatæ induſtriæ rebus illis,nec impẽſi tem-poris,nec contritæ ætatis, nec ærumnarum interim exhauſtarum rationem ipſis conſtare facilè deprehenderit. Fortuna enim vt cho-ragus imperitus,temerè induit vnicuique in proſcenium prodeũti, perſonam nec habilem ipſi ſæpiſſime nec vtilem. & vt fictrix ſit ho-minum ipſa, vt Prometheus fuiſſe dicitur,non tamen formatrix eſt etiam eorum, vt eſt philoſophiæ genius. Adde quòd interim Chri-ſtianiſmi ſtipendia non procedunt, iis qui caſtris Helleniſmi, qui præputio (vt ſic dicam) cupiditatis, nimiopere auctorati ſunt. Sed enim legis euangelæ duo prima capita & precipua, moribus propè antiquata ſunt ordinum primariorum. Multúm-

que in vniuerſum per (inquam multum) ſæcula iam decoxerunt Chriſtianiſmo, tum fidei bonæ, tum ſpei, tum charitatis. Proh diui immortales, iudicium noſtrum hebetiſſimum, immo verò prudentiæ iudiciũ, non iam cõmunis, ſed prætextatæ, ſed purpuratæ ac trabeatæ, principibúſque perſonis inſignitæ & conſpicuæ. Nanque ſi caliginem humani iudicii tanti iſta bona licentis, tute dempſeris aliquantiſper: quod philoſophia facit in æuum: fortunata vtique iſta conditio vitæ & ampliſſima, quæ ſplendore ſuo oculos noſtros præſtringit, vt futilis & aſpernanda continuò iacebit. Ad eundémque fermè modum fulgor ille fortunatæ vitæ conciderit, vt adamas fuligine ſublita micans, carbunculúſque in funda flagrans bratteola ſubſtrata, gemmeo decore & fulgetro exuuntur, ab illo ſi atrum, ab hoc ſi purpureum ſubſtramen exemeris: ſicque demum fucum factũ oculis miraberis. Quin & coloſsicos illos homines, capite (vt ſic dicam) minutos inuenies, ſi quidem ad viuum vſque ſpecillum philoſophiæ demiſeris, ad explorandum fortunatæ vitæ, faſcibus iſtis ſuccinctæ, vitium & miſeriam. Quippe vt cognationis iura gentilitatíſque retineant, & ciuitatem tamen & libertatem amittunt, qui Siſyphium ſaxũ magno cum ſudore ſubuoluunt, interdúmque horrore. aſsiduos enim eos & peruigiles antiſtites eſſe fortis fortunatricis neceſſe eſt: ſi viciſsim ipſi aſsiduos comites habere flamines ſuos cupiunt, qui ſuo ſtipatu ſpectandos homines æmulandóſque faciunt. His adde quòd duabus illi rebus mulctati ſunt, quas Democritus ſola eſſe, aut ſumma bona putabat, εὐθυμία & ἀταραξία. quo apparere poteſt quanto cum diſpendio ocium honeſtum & compoſitum, negocio permutetur interdum, lauto quidem illo in ſpeciem & ſplendido, ſed tamen reuera futili & vitreo. Teſtor hîc, vt alibi ſæpe feci, hoc acroama theatricum non eſſe, ſed Academię potius aut Peripati abſtruſi. Verùm ſi degenerem iſtam rationem, qua vita in medio poſita, ciuilis, vrbana, aulicáque reguntur, philoſophia ſemel è mente hominis abſterſerit, rectǽque rationi & quaſi natalitiæ hominem ipſum reſtituerit: ilicet prudentia communis verterit in ſtultitiam. Alioquin autem vt mores iam ad rationem peruerſam incubuerunt, nullo thure litabis, hæreat in ſtultis breuis vt ſemuncia recti. Iam verò animaduertere nos oportet, quòd vt tentationes ſunt permultæ ægrotationum in corpore: ſic tentationes furiarum in homine interiore, plurimæ illæ quidem & perennes, ſed cæcę & abditæ, nec ab arterię micatu æſtimabiles. quales ſunt voluptatis inceſſentis ac titillantis affectiones, auaritię atque cupiditatis

ſtimuli, & cuiuſcunque permotionis procacis & petulantis. Inceſsit igitur mortalibus aut voluptaria, aut alia æquè improba proteruáque cupiditas? meminerint philoſophię alumni ſpecimen ſui dandum eſſe oculis Dei ſpectatoris atque ſuperûm, ſub prętidióque Domini tantùm: norint ſe, ac ſibi perſuadeant dimicaturos citra noxam memorabilem. & quidem quanuis aliquandiu athleta dominicus certamen experiatur durum atque acerbum, lętabitur tamen deinde, ſibíque gratulabitur, quòd ea ęrumna exercitatior factus ſit. Cùm autem alia aliis grauiora ſunt certamina, tum verò rerum vehementer aduerſarum colluctatio cum ęquitate animi, doloríſque vrentis commiſsio cum pertolerantia, fœdum ſępe ſpectaculum edit cęlitum ordinibus, etiam ſi fœdius interdū quàm exitiabilius. Labat enim plęrunque in atroci conflictatione virtus, quæ nondum planè tyrocinium poſuit: ad doloríſque impetum quatitur & vibrat conſtantia fidei, etiam meditata, etiam in alieno antea certamine ad palmam cohortatrix ſtrenua & aſſidua. nulla porrò pars virtutis minus ad experimenta reſpondet. In nulla ferè vitæ parte ſæpius vanitatis profana philoſophia, luculentiúſque manifeſta ſemper fuit. Adde quòd intelligentiæ humanæ modus, ad prouidentiæ diuinæ conſilia perſpicienda incumbens, ſępenumero cedit obſcuritati. tum elogiorum ſacrorum liberalitas, conſolationíſque ſupernæ fomenta, eos nonnunquam deſtituunt, qui fiduciam plenam non habent, ſed pro modo tantùm coniecturæ ſuæ ſapiunt, communíſque prudentiæ. vtpote quę iudicia rerum faciat ex euētorum varietate magis quàm ex oraculorum auctoritate. Vnde fit, vt vel ad fortunæ ſæuientis impetum, vel ad noxæ pertentantis appulſum, vel ad mœſtitiæ vehementis aculeum, mens humana torpeat, quaſi ſtupore perculſa atque hæſitantia. Mihi certè hoc velut carcinoma hominis interioris aliquando viſum eſt, quod nec lenimento æquanimitatis, nec ſcalpello fortitudinis, nec cautere philoſophiæ, ita vel mitigari, vel tolli, vel domari tandem poſſit, vt ſubinde non rebeller, ſæpe etiam increſcat, & magis ferum redeat. id quod à doctis ac meditatis minus, ab experiētibus & in eo exercitatis longè melius intelligitur. fomentis igitur magis ac lenimentis philoſophiæ, quàm imperio coercetur rationis atque ſeueritate. Lectio autem ſcripturæ oracularis, aſſiduáq; commētatio, valida depulſtrix eſt hęſitātiæ: fidei verò & fiducię blanda cōciliatrix cùm ſecuritate perfuſæ, tum eodem in ipſō acquieſcentis quem ſæpe iam diximus, vt auctore certiſſimo ſperātę æternitatis. adde etiam ſpei bonæ ratǽque ſuppeditatrix.

At fortis fortunæ genius, felicitatis temporariæ rerúmque ſecundarum largitor, vel creditor durus potius & fœnerator, idem quoque importator eſt æternæ calamitatis ac deteſtādæ ſortis. Hîc rurſus in mentem venit commentanti, hominum ſecordiæ dicam an væcordiæ? qui in exiſtimatione & arbitratu rerum ad vitam beatiſſimam ſpectantium & ferentiū, tanta inertia, inſcitia, torpore præditi ſunt, animíque marcore, quarum inſpectionem Deus cum naturæ excellentia, menti humanæ dedit. Qui ſi paulò cordatiores eſſemus, nequaquam prępoſterum amorem coleremus, maláque pro bonis tantopere expeteremus. Quis autem noſtrum neſcit, quis non ſæpe fateri cogitur vrgente conſcientia, delicias vitæ, rerúmque ſecundarum blandimenta, nec bona eſſe nec commoda, ſed bonorum imagines verius, & ludibria ſenſuum, illiciáque cordis pernicioſiſſima? Quis verò nō dicere ſeriò ſolet, res aduerſas, vitǽque moleſtias, flagra eſſe Domini, piſtrináque ſalutis, quibus familiam ſibi charā, deſponſam & adoptatam, in officio continet? Seuerum enim eſſe parentem eundem ac dominū accepimus, & familiæ amantiſſimū: ab eóque ſeruos eoſdem frugi atque liberos vapulare ſæpius, quàm nequam & abdicandos. Non ſumus porrò neſcii ærumnoſam eſſe viam virtutis, elogio quoque priſcę ſapiētię, ob ídque penè à via vehiculari, prætoria & militari diuerſam atque auerſam, quæ à multitudine mortalium ſtolida & ſatagente tritæ ſunt. Videlicet plumbei ſumus homines, non aurei, non argentei, qui in fornace aduerſarum rerum liqueſcamus, non purgemur & exploremur. Atqui compertum habemus, Seruatorem ipſum noſtrū, cuius demum auſpiciis vtentibus & fretis ſperare fas eſt aditum cæli, hac eadem via veſtigia feciſſe perpetua, cùm hîc ſtudium ſapientiæ diſciplinámque inſtitueret, quam reſipiſcentiam appetentis ſalutis prænuncius, quaſique ſpeculator mundi præmiſſus, appellauerat primus. Nec verò pediſſequos Domini ipſius ſeruos & circumpedes, à manu quoque & à ſecretis, denique ſodalitiam manum, cohortem inſuper amicorū & comitum, quos honoratiſſimo loco ſemper numeróque habuit, fratréſque ſalutauit: & porrò eos ipſos è quibus centurias ipſe primas conſcripſit, cohortéſque firmiſſimas aduerſus tot gentium tantarúmque efferatam multitudinem, non omneis (inquam) illas nationis beatiſſimæ primitias, eadem diſciplina in cælum affectaſſe viam atque adeptas eſſe, inficias ire aut poſſumus aut volumus. Hæc & alia eodem pertinentia cùm probè ſciamus ipſi, & vt nobis comperta identidem cōmemoremus: cùm eo demū nomine memoriam

illorum vt conſecratam colamus & veneremur: quid cauſæ eſſe dicemus, quamobrem nullus noſtrum, quanquam Chriſtianiſmi diſcipulorum, dieculam vel vnam, piſtrinum reſipiſcentiæ euangelicæ, pœnáſque pendentis Domino conſcientiæ, verſare, eorum æmulatione ſuſtineat, animi cum æquitate? At diuos ipſos iam immortaleis, ipſos etiam vades Chriſti in re capitali, in quæſtione acerbiſſima factos, atque atrociſſima, ad eam molam verſandam libentes ſe & hilares dediſſe credimus: in eáque ærumna, quaſique in eo pietatis munere perfungendo, ad extremum vſque ſpiritum tolerauiſſe. alios inopiam rerum omnium qua vita carere poteſt, conſertis (vt dicitur) pectinatim manibus, totius corporis animíque contentione, pro pignore ſummi boni amplexos eſſe, & tanquam pro teſſera ſortis beatiſſimæ. Quarum rerum omnia ſi abnuenda nobis, ſi votis conceptis & nuncupatis procuranda exiſtimamus & depellenda, vt malarum & noxiarum, id quod palàm atque exaudibili voce facimus, ad hoſtes atque ad inimicos ea reiicientes: cur ſanctarum animarum exuuias eas ob res conſecratas, oſculo dignas religioſo ducimus? ídque iure ac meritò facimus? Cur crucis Chriſti aſſulas, ramenta, ſcobem, ſicubi nos eſſe nactos cõfidimus, pro amuletogeſtamus depulſorio? Atqui hæc ærumnoſæ vitæ, cõflictatæ, ac vexatæ, indicia ſunt & monumenta. Specillum hoc profectò præcordiale, nullo fortaſſe minus certum & acre, inter alia permulta nobis admouit Deus, ad explorandam vel refellendam potius & demonſtrandam fiduciæ noſtræ conditam intus infirmitatem atque futilitatem. Quę (malum) eſt iſta ſenſus ciuilis prauitáſne dicam, an peruerſitas? Nos fidem ipſi dedimus, ſacramento enim adacti ſumus in tinctura lauationéque myſtica, ab eo inſtituta: viciſſímque fidem ab ipſo accepimus, teſtatam, ſcriptam, & obſignatam. Quotus autem quiſque noſtrum fœdere ſtat & pacto, inito die ſuo luſtrico? Nimirum ſceleris inſtar eſt perfidioſi & capitalis, accepto dextræ diuinę pignore, in eo minimè acquieſcere. Amentia eſt nefaria, in optione bonorum, & vitæ conditionis, fidem ſequi (vt ita dicam) Mercurialem potius, & oculatam, ac circunforaneam, quàm in ſpe propinqua poſitam, quam ſpem ille Ipſe abſolutè dictus, fide ſua eſſe iuſſit: nec verò fide ſua vnius (quanquam erat abundè) ſed fide tot teſtium, pignoribus & capite oppoſitis, repromittere non grauatorum quæ ille pollicitus eſt. Tametſi Ipſius cùm ſponſionem dico: omnes numeros certæ & exploratæ & compertæ fiduciæ ſignifico, qua nulla maior eſſe aut excogitari poteſt. Siquidem vnus

Ipſe eſt,qui fidei conditor eſt,qui veritatis genius, & ratio ſubſtantiæ eius eſt: qui nullius non promiſſi potentiſſimus. At nos ab eodem Ipſo auctore, ſummi Dei filio & inſtitore, bonorum æternorum ſpem Græca mercamur fide(vt Plauti verbô loquar)non Chriſtiana,& pietatis cultoribus conueniente. Quid autem in cauſa eſt diræ huius mutationis ac degeneris? Circunſtat nos demonſtrationum theurgicarum fides, grammicis illis certiorum, atque mathematicis: quæ confeſſionem nobis exprimit hærentibus, non item aſſenſionem. An expectamus illud tempus ad confirmandam opinionem,cùm iam non veritatis argumēta validiora,ſed horror nos mortis vadantis ad iudicium,circunſtabit? cùm iudex Ipſe omnium, pro imperio ſummo,pro poteſtate dictatoria,ſeueritate fortaſſe cēſoria & Caſſiana,vim illam lictorum Erebi,corporis animíque carnificum futurorum, lege agere iubebit Adraſtiæ? Credamus igitur obſecro,per Ipſum,per ſuperos, per illos iam diuos & immortales: credamus (inquam)quæ de ſuperna infernáque æternitate,prædicta ſunt proditáque diuinitus. nec aſſenſione ſuperſedendum putemus, donec in rem præſentem abducāmur cum illa multitudine innumerabili Ephecticorum: horret enim animus dicere, dum obtorta gula trahamur, rapiamur, & auferamur. Atqui vbi iam theca animæ,vel exanguis ſenio vel infracta, vel præmaturè rupta non moratur animam,vereor vt integrum ſit reſipiſcere. In leges, in inſtituta,in fidem Chriſtianiſmi ſemel iurati ſumus: ſacramento Domini & monarchæ ſolius,& rerum potientis humanarum cœleſtiúmq;, conceptis verbis diximus: videamus quæſo etiam etiámque, ne de rebus teſtatiſſimis addubitando,à ſuſceptáque perſuaſione paracleti ſpiritus interuentu,quouis modo deſciſcendo,inexpiabili religione crimineque nos obligemus. Scelus eſt enim, ſcelus (inquam) & nefas eſt,tantam rem comperendinare, cùm de cauſa liquere illico nobis debeat. Quos verò ſic obligatos perduellis ille perpetuus r[illegible]ctus eſt,eos agere tranſuerſos ac præcipites ferre ſolet, per ſceleratam viā,per deuia,per auia: procúlque à veſtigiis Chriſti,indéq; ad Charonium(quod vocant)antrū detrudere ad extremū,vt Lotophagos in vita,& immemores patriæ. Appellat autē ambigentes primùm mortales,in Chriſtianiſmóq; labantes,de reuerētia diuini numinis exuēda, de timore ac religione calcandis. Nempe quaſi Dei prouidentia immortalis,aliud curans,nec mortalium rebus inſpiciēdis vacet,nec votis eorum exaudiendis feriata ſit, ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri, quod dixit poëta Epicureus auctor apud quoſdam

grauiſſimus(vt rumor eſt incredibilis)animorum mortalitatis. Deinde glaucoma cupiditatis, omniuagíque erroris nebulam ob oculos Cacus ille obiiciens, excæcatos tandem deducit in abrupta væcordis licentiæ,quæ inſtar eſt Atheiæ. Cor autem humanum,bonarum & malarum cogitationum conſiliorúmque receptaculũ,prout his aut illis aditum ac liberam ſedem dederit, ita de anima optimè vel deterrimè conſulit.id quod ita demum in poteſtate eſt hominis philoſophi,ſi id non de ſuo ſibimet ipſe ſpondere , ſed de Domini beneficentia meminit, quem cordis cuiuſque noſtrum clauſtra in manu habere præpotenti certum eſt.Quin & ſcopulis eiuſdem Domini iis opus eſt,qui domicilium ſuæ mentis bene verſum & mundum ſeruare cõcupierint. Scopulæ autem virgæ ſunt colligatæ,quibus quiſquiliæ recrementáque rerum vtilium,id eſt redundantia, circunuerruntur:quibúſque ſordes excutiuntur è conclauibus, quæ ad honoratos conuiuas hoſpitéſque lautè accipiendos, ſternuntur & exornanrur.Quonam igitur modo verbum Dei accipere commodè atque efficaciter poſſunt,ídque in rem ſuam atque animæ vertere,qui dieculam vnam feriari, ne diei quidem vnciam,animo quiſquilioſo ſoliti ſunt, à cogitationibus , curis , deſideriiſque flagrantiſſimis rerum diſsidentium cum theoria, acritérque pugnantium? Ita,inter cælipetas profiteri hæc hominum natio, cenſeríque iure nequit, quæ viam veritatis & vitæ ingredi vehementer detrectat, quam ærumnoſam diximus, in cælúmque ferentem per mœrentem pœnitentiam. Atqui diuinitus ipſa nobis primùm, ore anteambulonis verbi Dei indicta eſt:deinde ab ipſo verbo palàm ac pro imperio iniuncta.Sed quotus iam quiſque noſtrum tanti reſipiſcere & pœnitere vult emere, vel tantulo potius, quod venit olim in prouerbium? Vſque adeò damnoſi negociatores atque inſcii ſumus,qui foro vti rerum ſempiternarum non didicimus, non cupimus, non diſcere laboramus. adeò cæleſtis ille Orpheus, qui lenire tigres, qui cicures reddere leones, qui ſaxa mouere ſono teſtudinis potuit Muſarum æternarum, flectere mentes humanas deſiit ſilice duriores. vſque adeò Sirenum auocamentis, & blandimentis vitæ, auerſas aureis habemus ab auſcultatione magiſtræ ſapientiæ. vſque eò denique eloquentia ipſius Pithagoræ, Suadæ parentis & conditoris, diuinæque orationis facultas:quæ torrente ſpiritus admirabili totum per orbem exæſtuante, brutas animanteis efferáſque verius quàm homines, ad concionem ſuam ſacram celebrandam rapuit: flexanima iam non eſt, ſaxifragúmque illud verbũ Dei,carunculas

præcordiales penetrare nunc exanimes & emortuas nequit: tantum intereſt inter delectitias copias prouidẽtiæ, & multitudinẽ reiectaneam, apud quam Pithò oracularis (quod Comicus Gręcus inquit) οὐ πείθει, οὐδ' ἢν πείθῃ. Heu pietas, heu priſca fides, quò tandem abierunt gentium? in cælúmne remigrarunt? paulatim igitur ad ſuperos Aſtræa receſſit hac comite fide ſcilicet priſca, heroicarúmque ętatum, atque duæ pariter fugêre ſorores. Verum enimuero qui virgas diuinas atque emendatrices experti ſunt, in rebúſque aduerſis callũ duxerunt patientiæ: iis caſus calamitoſi, damnáque facultates atterẽtia, omne etiam genus conflictationis & moleſtiæ, quædam velut tributa ſunt, quæ mancipia frugi, Dominóque fidelia, è peculio ſuo ſanctiore pendere iure euangelico debent, arbitratu Domini, vnáque acceſſionem æquitatis animi. Etenim Dominus ipſe vſura luculenta teſtatus eſt verſuram ſe facturum à familia ſua, quæ in rebus quidem huiuſcemodi fœnerari non grauaretur hilarem patientiam. Quo liquere ſatis poteſt, quantum compendium in futurum ii faciant, qui in rebus acerbis atque etiam vrentibus, Domino ſe dedẽtes ad pœnam, inſuper ab officio ſeruili non diſcedunt, non modò flagra Dei non expoſtulant vt iniuriam fortunæ, aut iniquitatem queruntur ſortis natalitiæ. Atqui intelligimus, ſi animaduertere vacat, eſſe omnino optabilius, bonorum iſtorum iacturam æquo animo, quaſi in tempeſtate leuandæ nauis cauſa, & ſalutis ergò facere, quàm in naue exaggerata & prægrauata, vita periclitari: & verò vita illa, beata immortalíque futura. Nam bonorum aut corporis, aut externorum, aut vtrorunque diſpendium, æquo animo acceptum, quidnam aliud eſt ipſum, quàm quod in diem fati ab omnibus dependendum eſt (qui dies iam inde à vitę rudimentis cedere omnibus horis cœpit lege mortalitatis) ante diem paulum repręſentare non nolle, ídque Domino fœnerari ſeſquicenteſimo fœnore, longéque ampliore? Qui autem quærendarum poſſeſſionum, dominatuum, & prædiorum, augendarúmque facultatum, & gerendorum honorum cupiditati, nuncium remittentes, fortunámque ſuas ſibi res habere iubentes, ad bonorum æternorum cupidinem, & ad philoſophiæ Chriſtipetæ ſtudium incumbere inſtiterunt: ii mihi vidẽtur creditorem illi quidem, ſed optima atque plaudenda vertere conditione. Siquidem rationum ſuarum diaria atque calendaria, ab Orci ipſi menſa, diríſque inſtitoribus eius atque numulariis, ad eius menſam creditoris tranſcribunt, qui condonare omnia ſolet benigniſsimè iis qui ſoluendo non ſunt (quę multo maxima pars eſt

hominum, ne quid amplius dicam) niſi meditentur debitores ipſi ac decoctores, etiam inficiatores eſſe. Quanto igitur conſultius eſt & commodius, nomina à Chriſto parente facere æqui animi atque patientiæ, nexum etiam fide bona inire abſtinentiæ legíſque reuerentiæ, quam verſuram repræſentatæ felicitatis facere ab hiantibus illis faucibus Orci, animarum voraciſſimis? Sed enim vt eſt apud auctorem priſcum, his populus ridet, multúmque toroſa iuuentus, ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos. vulgóque gladium verbi Dei, qui Caucaſias rupes olim ſecuit, qui iura gentium naturæque reſcidit, ἔπεα πτερόεντα facimus vrbanitate ſceleſtiſſima. Malim equidem hoc loco Heraclitus ille videri, quàm Democritus, qui riſu irriſúque proſequebatur ciuilem prudentiam. Nam in rebus hiſce ridentes, eorum videntur eſſe mihi ſimiles, quos aliquando in gladiatorum ſpectaculis aiunt, traiectis gladio præcordiis, moriendo riſiſſe. Sit autem hæc diſputationis noſtræ ſumma: rerum ſecũdarum tenorem plærunque in Orci fauces inſinuare ac deſinere, vnde pedem ſurſum retuliſſe præter vnum Ipſum, adhuc nemo cõpertus eſt, quod quidem proditum ſit diuina auctoritate: aduerſarum verò rerum atque patientiæ tyrocinium, in ſenectutem differre velle, ſummæ eſſe omnino imprudentiæ: quod elogiis claris teſtatum eſt cæleſtis ſapientiæ. At cui plurimis velut emeritis ſtipendiis rerum aduerſarum tolerantiæ, nihilominus ad extremum fides conſtitit, felix verò ille planè ob infelicitatem. Cuius vtinam ſententiæ memoria efficax & ſtrenua, quàm cordatiſſimo cuique mortalium cordi eſt, tam in corde nobis inuſta eſſet cautere diuinę prouidentiæ. Sed nihil æquè controuerſum eſt fortaſſe inter philoſophiam Chriſtigenam, ac prudẽtiam communem. Homines enim à conſuetudine vitæ innſta, à cogitatione ſecundarum rerum blãda atque iucunda, abducere non minus penè eſt difficile, quàm qualitates à materia dirimere commentando, aut mentem ab anima: & hominem minimè aſpectabilem à corpulento & tractabili. quæ notha quadam intelligentia fieri, philoſophia cenſet humana, parúmque nobis familiari. Quare in rebus diuinis commentandis, non tam anima quàm animo ac ſpiritu opus eſt. Vt autem ad id redeam quod dicere cœperam, non magnopere mirũ eſt, ipſum mundi naufragi conſeruatorem, rerum aduerſarum tolerantiam inſontem à nobis exigere, qui cum ſua ſodalitate non mitius egerit, vt ſuperius dictum eſt, quàm ſodalitatem à patre ſibi datam & cõmendatam, ſalibus illis amicitiæ quotidianis dignatus eſt, qui ſunt apud

conſpicui eſſe cupiunt? habitu etiam propemodum & cultu triumphali, omnium oculis deſignari? Ita toga pura innocentiæ priſcæ, candidáque ſacerdotum demiſſæ ſimplicitatis, ad togam pictam, propemodúmque palmatam, ad prætextam ſuperbam faſcium profanorum euaſerunt, mundo degenerante. O mores olim iam degeneres, ac diſcrepantes ab ordine Chriſtigenarum, nedum ſacricolarum. tametſi in nullo non ordine initiorum amneſtia Chriſtianiſmi diſciplinam obruit, fideíque eius mirificam efficaciam. Quid enim? Sed conſultius (vt opinor) fecerimus, ſi quæ exprimere nunc oratione nec opportunè, nec feſtiuè poſſumus: Timanthis illius pictoris exemplo, contegamus ſilentii velamento. Iure igitur & meritò Hercules ille noſter, Ipſéque Deo genitus, cæli & mundi decus: cælo etiam delapſus ad iuuandos mortales, vel ad ſeruandos potius animos immortales, ad internicionem generis ſui iandiu pereuntes: idem ærumnarũ mirabilium atque inauditarũ confector, ad imúmque exhauſtor: Iolaos quoque ſuos & comites, ærumnoſos eſſe iuſſit, veſtigiáque ſua per pauperiem, per ignominiam, per mũdi contemptionem legere eos docuit, ad beatam vitam rectà non dubiè ferentia. Nam ipſe in cruce æs alienum obæratæ inferis mortalitatis diſſoluerat: eiúſque chirographum è loco ſuperiore & conſpicuo inenarrabili beneficio expunxerat, nulla præſcriptione temporis, nulla exceptione alioqui refutabile. Neque autem qui eorum quos diximus, omniúmque adeò Domini aſſeclarũ ſucceſſores ſe profitentur eſſe, hæreditatem tantùm honorũ bonorúmque creuere, vt eorum non pauciſſimi perſuaſiſſe ſibi præ ſe ferunt: quorum è numero illi ſunt, qui credunt ingens pauperiem vitiũ, vt inquit Horatius. neque non iiſdem ipſi legibus in eorũ locum vicéſque ſuffecti ſunt, quanuis iam deſitas moribus & obſoletas, qui in procuratione animarum rationéque dominica ſtrenuè & pugnaciter olim teſtificati, aut inculpatè & innocenter pietatem colentes, eadem in ipſa demortui ſunt. Siquidem inſtituta euangelica, non in perſonas, non in tempora, non in homines tantùm æquales heroicarũ ætatum, vt quidam iuris eius prudentes cenſere nunc videntur: ſed in res ipſas potius, quæ de rebus nunc agitur: & vero in omnem poſteritatem, perpetuóque ſcripta ſunt, nimirum vt frugalitas antiqua & cẽſoria, vt charitas vice publica flagrans, vt curæ, vt angores, vt mores ſanctiſſimi, perpetui ſint comites atque aſſeclæ faſciũ ſacroſanctorũ: id quod diplomata hodie quoque præfantur põtificia, ſollicitæ ſanctitatis priſcam formulã aſſeruantia. Verùm id recordari

atque animaduertere ii nō queunt, qui ſibi magis quàm Chriſto rem gerere ſtatuerunt. Quare quid illis tandem futurum eſſe cenſemus, quorum fides collabefacta vibrantíque ſimillima, verſuram tandem ſoluendam minimè ipſos cogitare demonſtrat? eámque non ſuis tantùm ipſorum, ſed omnium etiam nominibus, quibus pericula creantur capitalia eorum vel exemplo vel inertia. fœnerato etiam nunc atque vſura incuriæ grauiſſima, officiorum neglectorum reliquamenta trahi. Scilicet eò iam mortales euaſiſſe incuriæ manifeſtum eſt, temporum nequitia, nihil vt magnopere referre nunc putetur diſciplinæ Chriſti conſtitutio: dummodo vſu & fructu opimarum obuentionum potiantur primæ & ſecundæ claſſis homines, magna pars Chriſtianiſmi proceres, ſupina futuri æui ſecuritate ſomniculoſaque præditi, atque eo nomine ſæpenumero nobiles & celebrati. At verò eam ipſi charitatem Chriſto debent in primis, quæ nec arare ipſa ſibi, nec ſerere, nec metere didicit: nec tamen vnquam ceſſare. Vni quippe vacat, ſtudiis odiiſque carenti, humanum lugere genus cæca cupiditate actum. Hæc eſt autem vna virtus ſecundum fidem rectam, & fixam, quæ ſinum Abrahæ expendere, Orci fauces occludere mortalitati poſſit. Quod ſi ſcelus eſt Chriſtum & veritatem in teſtificatione vadimonióque capitali, teſtimonio ſuo fraudare, animæ ſuæ parcentem, & vitæ blandimentis adductum: fidem ipſi nō præſtare promiſſam, ambitioni, cupiditati, voluptati ſeruientem, animóque obſequentem, ſenſibus ſuis indulgenti & addicto, quo nomine appellabimus? Profectò diuitiæ ſeruorum, & affluentia exuberans in miniſterio Domini, inopiæ ac penuriæ patroni & aſſertoris, res ſunt infauſti nominis atque ominis, ad eius amicitiam gratiámque conciliandam. Quid verò ſi nihil quicquam penſi habere non obſcuriſſimi homines præ ſe ferunt, quonam pacto ad extremum cum rationibus dominicis paria facturi ſint? At difficile eſt ipſum ſeruili quoque frugalitati, vt quidem eſt opinio eiuſdem ordinis ſapientiſsimorum, qui tabulas huiuſcemodi rationum conficere diligenter ſoliti ſunt. Videlicet ſeruorum huiuſcemodi fides, vel herum ipſum ſibimet tabulas non conficere cenſet, vel accepta certè & expenſa ſibi, in rationes referre iam negligentius atque conniuentius: quod ſummæ eſt amentiæ: vel deploratam ſpem habet, quod vltimę eſt miſeriæ: vel ſpei ſubſidiū ſibi fingit in clemētia eiuſdem heri. At is exacturū ſeſe nomina huiuſcemodi ad vltimū quadrantē teſtatus eſt. Vtrū eſt hoc igitur vitæ agēdę rationes inſtituere, & eas temperare ad prędicta præſcriptáque dominica? an alogiſtiam

potius quam vocant, in re perdita & profligata, aut in ratione impedita conturbatáque meditari? Atqui id ſeruorum eſt nequam & piſtrino deſtinatorum, ergaſtulóque tetro, perpetuo & miſerrimo: aut fugam circunſpectantium, & tanquam vaſa colligentium. At verò fugitiuus nullus eſſe poteſt omnia pro imperio obtinentis domini, vniuerſa oculis perluſtrantis, ſupera, infera, in medióque poſita, expoſita iuxtà atque condita. Ita nihil reliquum eſt ad ſpem expectationémque certam dominici imperii contemptoribus, niſi vt ad Erebi aſylum ſe proripiant, pœnarum domicilium, dirum, horrendum & ſempiternum. Proh diui immortales, pręcipites vitę abruptáſque rationes. Chriſti prouincia fuit regnum euertere cupiditatis, aſtruere charitatis & beneuolentiæ: ii autem qui ſe chriſtos Chriſti eſſe gloriantur (de multis loquor, non de omnibus) ii etiam qui inter magiſtros cenſentur eius pecuariæ, eóque nomine honori (vt par eſt) & venerationi habentur, capitalis auaritiæ exempla prodere non verentur ſæpiſſime in medio eius atrio, ſed quaſi in theatro. Quanquam quid mirum (aiebat quidam ſatyriſcus è proſcenio) ſi ii qui in ouile Domini per poſticum ingreſſi, vel pſeudothyrum potius, à Domino olim obſtructum, & multis ætatibus nulli peruium: ſic fucum aliquando ſponſæ Chriſti ac dilectæ fecerunt, vt Iupiter ille Terentianus, per impluuium aureo imbre delapſus, Danaë fucum fecit? Vtinam tanti eſſet in regnum cęlorum introire, in eóque inambulare, verſari, & permanere, ſenſus communis iudicio: quanti eſſe videmus clauium eius arbitrium ac cenſuram, æſtimatione iſtius ordinis prudentię, Chriſti faſcibus Auguſti, meritóque eius ipſius ampliſsimi. Age iam, quò pertinere tandem, quid ſignificare, quid polliceri, quid minari apologos illos ſacros putamus euangeli Seruatoris, quos audire cùm recitantur, inter rem diuinam faciendum videmur magna cum attentione, quibúſque auſcultare aure admodum religioſa? num acroamata eſſe illa, num rhapſodias cenſemus, retinendæ multitudinis cauſa & oblectandæ, inter ſacra dicatas atque ceremonias? Vtinam tam tenaces animi noſtri eſſent monitorum ſapientiæ, diuinarúmque prędictionum memores, quàm rerum multarum nihil ad ſummam felicitatis humanæ pertinentium, ne dicam incommodiſsimarum, capaces ſunt atque comprehenſores. Sed nos velut vaſa figuli, vel rimis perfluentia, vel luti vitio acceptum liquorem ſenſim remittentia, vel à clibano adhuc cruda extracta: rerum diuinarum intelligentiam conceptam, atque opinionem, ſi non protinus, at alias res agitando, paulatim

euaneſcere ſinimus, ex animíſque noſtris exoleſcere. ex quo fit, vt cùm ad res minus ſecundas, ad iniurias vel hominum vel fortunæ perpetiendas, ad dolores ventum eſt: cùm ad iram, auaritiam, ambitionémve compeſcendam: cùm ad geſtientem voluptatem, arcēdam & comprimendam: tum denique, tum (inquam) vt friuola, tum vt futilia vaſa reperiamur. quippe ſonat vitium percuſſa: malignè reſpondet, viridi non cocta fidelia limo. At nos probè meditati & accincti ad certamen nobis eſſe videbamur in prima ſtatim commentatione, quaſique in vmbratili quadam proluſione. Cauſa eſt autem (vt opinor) quòd nos vt degener proles Abrahæ, & fide caſſa, animæ multum, corporis plurimum, animi & ſpiritus parum, per (inquam) parum aut nihil animi & ſpiritus habemus ac retinemus. Tum demum verò anima animus eſſe cœperit & ſpiritus, cùm philotheoriæ ſtudio informata fuerit, prona & aſpirante Dei benignitate. Eſt enim philoſophia eorum recoctrix hominum, qui poſt Chriſtianiſmum ſuſceptum, iterum relapſi ſunt in Helleniſmum: qui veluti colubri ſunt exutam ſenectutem denuò reſumentes: quod plærique facimus. Capitaliores tamen ſunt, qui ſapientiæ monita, dictatáque veritatis deuorantes in præſentia, vt iucunda & ſuauia: dein non reguſtantes ea, nec ſaliuam illam reuocantes ſale diuino conditam, nihilo meliores inde fiunt: tanquam ſtupente palato cupiditatis aut voluptatis ad epulas myſtagogicas, quamlibet ambroſiam vehementer reſipientes. Alii conclamati faſtidii auditores, aut aliàs obauditores: auribus etiam fortaſſe redundantibus Sirenum incantamentis, appulſam ſapientiæ cęleſtis auditionem continuò reſpuunt. Quæ etiam ſi ab illis quoquo pacto atque ægrè intrò admiſſa fuerit, tamen ad ſtomachum calloſum, morticiniíſque aſſuetum, non magnopere facit ſuauitas illa doctrinę cęleſtis & immortalis, ſermoníſque Dei ſapor, viui & animantis. Eorum verò deterrimi illi ſunt, qui velut atrophia laborantes, alimentum animæ non ſentiunt in tabe pertinaci. Hos nimirum ipſos, ipſa ſi cupierit ſalus, ſeruare non poterit, vt quodam loco inquit Comicus. Atque huius quidem formæ plurimi ſunt, auriti illi quidem, atque acres noxiarum Sirenum cantibus exaudiendis, vrbaníſque ſalibus ſummopere dociles: cæterùm auditu mulctati ad veritatis perceptionem, myſtica & miranda, ſalſa, ſalutariáque docentem. Hæc natio τὰ ἐν ἅδου, καὶ τὰ ἐπάνω, cum Lucretio argumenta eſſe putant ſcenica & theatrica. Ad huiuſcemodi auditores ſapientia Dei, cum populo, cum primoribus, cum plebe, cum ordinibus agens: nega-

bat tamen ſeſe orationem habere cùm palàm proloqueretur. At prudentia vulgiuaga, homines quoſdam Gratiarum lacte nutritos, earúmque numine afflatos in nugis perdiſcendis, lautos & elegantes eſſe, & æmulandos ducit, tanquam ad vitam agendam commodè & feliciter fictos. Nobis igitur qui Helleniſmi ſenſibus perimbutum cor habemus, munienda via eſt verbo Dei, ſecãdáque ſemita aduentanti ſapientiæ: id quod Ioannes ille ſoliuagus in ſolitudine clamitando monebat eſſe faciendum, vt Origenes inquit. In corpore autem humano partes duæ capaciſſimæ, quaſique officinæ animæ, cõuerrendæ ſunt diligenter: ſummáque cum attentione pręparandæ, ad verbi ipſius aduentum inuitandum apud nos, atque excipiendum: altera voluntatum & cogitationum, in corde: altera ſenſorum atque animi cõceptuum, in cerebro: nihil vt ſtatuamus ipſi ac velimus, nihil vt in mente verſemus, quod non ſit conſentaneum diſciplinæ verbi Dei & Chriſti, atque orthodoxiæ. eſt enim cor humanum veluti fons quidam perennis, vnde ſermo interior & exterior, quaſi ductus aquæ fertur, vt inquit Baſilius. éſtque ſermo noſter, quaſi partus quidam mentis noſtræ, imagóque ipſius: vt verbũ diuinũ, imago eſt patris expreſſiſſima. Sermo etiam humanus, mentis vim & facultatem ſecum fert, aut ſimilitudine eas refert, cùm tamen in mente vt Chriſtus in patre, nihilo minus maneant. Sed naturæ candorem atque ſimplicitatem in plurimis mortalium adulterant mẽdoſa oratio, vultúſque ei ſubſeruiens, vani mẽtis indices, & charitatis euangelicæ internicio. Auſcultandum verò nobis in primis eſſe ſapientiæ, nobilis ille auctor ſapientiæ ſtudii admonuit, qui ſapientis cognomentum ob excellentiam inuênit. Is enim quaſi pędagogus quidam communis prudentiæ, ſi docilem ipſa ſe præberet, cùm ſæculis ipſe multis natus eſſet ante allapſum in mundum ipſius ſapientiæ, de ipſa ita inquit in prouerbiis ſuis, Lignum vitæ eſt iis qui apprehẽſam omni ope retinuerint, nec eos ipſa fallit qui ſe nixi fuerint. Eiuſdem ille verò ſapientiæ vel nomen tantùm & vmbram odorari & admirari viſus eſt, cùm eam non nouiſſet, qui in ſatyra olim ſcripſit, Petite hinc iuuenéſque ſenéſque finem animo certum, miſeríſque viatica canis. Hæc eſt vna denique ipſa quæ ſuauibus ſuis canticis excantare facilè poſſit mala mundi carmina, quę Sirenes ſæpe dictæ, ad perniciem ſummam incantauerunt incautius in mari euagantium. Cæterùm aurium diſcutere prius torporem neceſſe eſt, quæ ad ſpiritalia acroamata obſurduerunt atque ſalutaria: & enectum oportet humanæ prudentiæ ſenſum, ſi ibidem pollere numen

cupimus diuinæ ſapiĕtiæ. ſiquidem luculento diſſidio illarum naturæ diſcrepant, velut ortus & natales earundem. Helleniſmi autem ſapientia duxit bellum olim magis, quàm geſſit cum vitiis & erroribus vitæ, vel indixit tantùm potius. gladius autem ſapientiæ diuinæ bellum ipſum decreuit & confecit, quacunque impreſſionem fecit. Proinde oportet diſcipulum ſapientiæ auribus circuncíſis eſſe (quod antea dictum eſt) ſi ex eius magiſtræ doctrina, animi ſui ſpiritúſque conditionem facturus eſt meliorem atque beatiorem. Cultor enim iuuenum purgatas inſerit aures fruge Cleantea, inquit idem Perſius, de philoſopho priſco loquens. quanto magis igitur euangelus ipſe profanas aures atque erraticas, myſticis inſiturus eſt auribus, à ſpiritúque oriundis, ſi operam ei demus bonam atque ſtrenuam, fidei quoque bonæ comitem? Quapropter non iam in iugis Parnaſſi nobis cum muſis res habenda: non in Porticu, non in Academia, non in ambulatione arguta, de vita beata diſputandum eſt: ſed in ſchola euangelii, in olympo theoriæ, & velut in qua paradiſo theoſophicæ contemplationis philoſophandum, ſiue philomorari potius id appellare placet communis ſenſus interpretatione: ſic enim ſcriptura ſignificaſſe dixiſſéque videtur. Hoc autem genus philoſophiæ, mundíque iudicio philomoriæ, in ſanctario ſapientiæ commentari, ſanctioréque animorum in officina debet, in animus magis quàm anima excolitur: vbi facies ſubactæ mentis nouatur, ad meliorem frugem ſalubriorémque accipiendam atque reddendam. Admonitos autem lectores velim, id quod alibi non ſemel admonui, ad eos me nunc verba facere, qui vaſa Ægyptiorum aurea & argentea rogauerunt vtenda, quæ nunquam reſtituerent. iccircóque idonei ſunt qui myſticæ ſapientię ac tranſmarinę iam diſcipuli fiant: quales fortaſſe ſunt, qui in Socratico ſinu (vt idem inquit Perſius) elementa philoſophiæ edocti ſunt, quorum ſtudia non paruis tantùm (vt dicitur apud Gręcos) ſed magnis etiam myſteriis matura ſunt aut adulta. ad quos gentilis ille ſupradictus ſapientiæ, idem philoſophię cælipetę myſtagogus, ita inquit, Vir qui errauerit in via doctrinæ, in cœtu gigantum demorabitur. vel vt apud Gręcos legitur, Vir qui aberrauerit à via iuſtitiæ, in conuentu gigantum requieſcet. Gigantum populus homines ſunt terrigenæ, inficiatores prouidentię, atque immortalitatis animæ, & contemptores diuinitatis. Quam ob cauſam à poëtis quondam dicti ſunt Deos è cœlo deiicere voluiſſe. Homines vaſto corpore, immani ventre, nullo penè pectore: quorum pedes in draconum

volumina deſinere proditum eſt:quod ſignificat nihil illos ſupernum & cæleſte, nihil cogitare diuinum: perpetuum verò eorum vitæ proceſſum humi repere, ad inferóſque vergere, vt ſcripſit Macrobius. Omnino terræ filii, nulla cælū neceſſitudine, nulla contingentes ſuperos affinitate, nullum cum Deo commercium habentes. materiariæ (vt ita dicam) & carnariæ animæ, cum terráque prorſus concretæ. quales ſunt plærumque homines adipe rerum ſecundarum obeſi, ingenii interdum multum, mentis & ſpiritus non perinde habentes. Quorum genus aut generis indolem, penitus & radicitus poſt apertum cælum & Dei cōuerſationem inter mortales, non periiſſe, mirum eſt. Tales etiam ſunt illi, quos diuus ille Paulus, diuerſorium numinis paracleti cæleſtium rerum indicis, progeniem appellat apithiæ, homines corneis præcordiorum fibris, nullam in Deo fiduciam habentes: nec ab eo metuendum eſſe quicquam cenſentes, non magis quàm ab Erebo, diri illius erroris & deteſtandi, atque ignorationis Dei vęſanę, parente & auctore. Nobis autem adhuc in doctrina verbi Dei pueris, qui diſcendi rudimenta in cunabulis poſuimus profanæ philoſophiæ, quibus in ipſis tametſi terreſtribus, animus tamen alitur & vegetatur, ad beatæ vitæ cupiditatem atque æternæ, aliud conſilium capiendum eſſe cenſeo. Nam ſapientiæ Græcorum magiſterium, regendi principatus animi prouinciam obtinere imperio conſulari & cenſorio poteſt: non item dictatorio, quod maiorum eſt auſpiciorum, numinéque præditorum paracletico. Quocirca ſtrenuiſſimo cuique philotheoriæ ſtudioſo, quæ beatitudinem illam pollicetúr æternam, hoc omni animi contentione faciendum eſt, in orthodoxiæ vt portum recta via, à maiorum (vt dicitur) gentium Philotheoris inita atque munita, ſeſe conferat, omnibus cum ſuis animæ facultatibus. vt qui meminiſſe debeat, luſtrico ſe natali, atque initiali die, & verò in lucis veræ vitǽque tyrocinio, ex Ægypto migraſſe, túncque Chriſtigenā & cælitum affinem, è terrigena factum. Huius philoſophiæ ſumma, quanquam copioſam, variam, amœnam commentationem habet, atque admirabilem: quanuis omnium ſtudiorum atque ſcientiarum claritatem ſuo ſplendore dubio procul obſcuret: tamen in crucis contemplatione, in Chriſtíque in eam ſublati theurgia atque œconomia, cùm animaduertenda, tum animo comprehendenda complectendáque vertitur, qui cardo eſt Chriſtianiſmi, quod firmamentū religionis, quod columē pietatis, quod decus polytheiæ fuſæ, fugatæ, proſtratæ, è mundóque exploſæ. denique quod im-

mortalitatis pignus eſt,quæ fiducia,quæ fides,humani generis tranſcriptionis in numeros cælitum,primanos,ſecundanos,& tertianos. Ab eóque velut fonte ac capite ſalutaris ſapientiæ,omnis ratio philoſophandi in theoria manat,indéque à nobis arceſſanda eſt.eò etiã ſemper reuoluenda ſpeculatio, ſiquando, aut ſi tantulũ aqua theoſophiæ,.eiúſque theorematum hæſerit in obice quopiam obiacẽte, vt eſt mentis humanæ inſtabilitas . Hæc illa eſt , illa (inquam) eſt victima , quam in crucem ſublatam ab hominibus ingratis atque impiis, diuinitatis vnitas, ternario diſtincta perſonarum , piacularem hoſtiam eſſe ac ſalutarem mundo voluit . ſi quidem hanc pro palladio in primordiis rerum amiſſo, pro numine læſo,effigiem ſtatuere, nefas quæ triſte piaret: nefas (inquam) contempti interdicti diuini vt expiaret, commiſſæque mulctæ ęternæ & calamitoſiſſimę diſpendium ſarciret. Hoc illud eſt arcanum, quod ab æterno ſoli naturæ diuinæ notum fuit:cæteris omnibus abſconditum à mundi tyrocinio,ſuperis iuxta atque inferis,quod Paulus idem ad Coloſſenſes ſcripſit.ſoliſque ſanctis Dei locuples œconomia eiuſdẽ myſterii,in Chriſto ſemper abdita,innotuit quondã inter gentes & nationes,iíſque demũ quæis Deus aperire quod conditũ erat,voluit.Hîc ego centenas auſim depoſcere mentes,ad commentationẽ vnius huius loci, cùm mihi animo obuerſatur tantæ rei imago : cùm mihi in mentem venit, non dico mundi quædam inſignis aut temporum inclinatio ad res nouas edendas,ſed rerum humanarum ſummę,ſtupenda & inaudita inenarrabilíſque conuerſio,quæ ad triſtis illius mulctæ capitalíſque antiquationem incubuit, humaníque generis ſelectorum inter diuos & ſuperos adlectionem.cùm æterna prouidentia in gratiam natura cum humana redeunte, noxa & offenſio in gratiam verterunt atque benignitatem. cùm pater ille cæleſtis, filium ſuum minorem, aſotum & erronem, familia quondam abdicatum, longo pòſt interuallo, rurſus in familiam fremente maiore filio inuidentéque aſciuit:ex patruóque pater, ex Demea Mitio factus, gratuita indulgentia ſupplicem feſtiuáque excepit. cùm mundi liberator, & ſociam ciuitatem, & ſtipendiarias omneis prouincias, eodem iure immunitatis eſſe voluit:nouarúmque tabularum legem in vniuerſum tulit aduerſus Orci nexus atque calendaria. denique cùm Deus homo natus,homines commercio cæli viciſſim , diuinitatíſque communione donauit.Quo ipſo in miraculo, illud alterum extitit miraculum, quòd tãta,tam admirabilis,naturǽque nouatrix, orbis rerum cõuerſio,ſurda & cæca fuit, pauciſſimíſque mortalium

vel viſa vel exaudita, vtpote mundo res alias aliáſque agente. Peperit enim in loco obſcuro ſalutem homini prouidentia, puſilliſque in cunabulis eduxit: quam in vtero æternitatis à principio parturierat. tum noctis cōticinio & in brumæ tenebris, natus eſt Diphyes ille Cecrops, ſólque è cælo & terra diuina manu coagmentatus: qui breui orbem terrarum nominis ſui claritate impleuit, numiníſque maieſtate. O rem mentium excelſarum capaciſſimam, & retinentiſſimam. Hic cùm veſtigia quidem ſui impreſſiſſima per totum orbem terrarum, monumentáque reliquerit illuſtriſſima: hominum tamen inertia capitali, ſtuporéque damnoſiſsimo, eadem ipſa fugere veſtigia exoleſceréque cœperunt, & ſimul monumentorum auctoritas quanlibet conſecrata, ſenſim obſoleſcere. & cùm cæli quidem motus ad mortis eius miraculum obtorpuerit, ſol ſplendoris defectu laborauerit: durum tamen animantium genus homines, ſaxeúmque, hoc non quiuerunt perſentiſcere. Videlicet hæc illa eſt labes naturæ deprauatæ. animíque humani, niſi aſsiduè exerceantur harū rerum meditationibus: noxam citò contrahunt obliuionis atque torporis. Hæc (inquam) eſt ſolertia ſcelerata Autolyci tartarei, animarum ſublectoris: quem mirè Homerus ἠερίην ἠεροφοῖτιν vocauit, quaſi furiam aëriuagam, & graſſatorem tenebricoſum, mortalium ſemper capitibus incubantem, vt eis incommodiret. cuius ſubautolycus eſt (vt ita loquar) is qui à Chriſto mundus dictus eſt. Protheus quidam inauſpicatus iis qui in regno Dei vitam agunt, omnia transformans ſeſe in miracula rerum, circulatoriáque vanitate hominum mentes auertens à rerum ſupradictarum animaduerſione. Hic igitur velut ſcopus, ſalutis indagatrici philoſophiæ propoſitus ſit: eò omnis animus contentus ad commentandum, incumbat: ab eo digitū tranſuerſum ne aberret mens philoſophi. Hęc enim eſt ara miſericordiæ dicata, ad quam perfugium certiſsimum ſupplicibus patet rerum capitalium reis. Hoc altare edito loco, & vndique aſpectabili viſendóque erectum: in quo pater optimus, maximus, Iſaacum ſuum dilectiſsimum, primigenium eundem & vnigenium, ſacrificatum voluit. Cui filio numeris omnibus paterni ſplendoris, diuinæque maieſtatis prædito, patrimonium ampliſſimum dominatus gentium ac nationum omnium, pater, omniúmque omnino rerum diſpenſationem ſuperarum & inferarum, dederat: eáque cum libera, cum ſibi æquali poteſtate, cum pari & eodem ſecum imperio dederat. Hoc (inquam) ipſo in altari, Deus filium ſuum Chriſtum, mactandum ſacerdotibus dedidit, ad

cædem eum expoſcentibus: ſæuitiæque & liuori paucorum victimā tradidit ſuccidaneam atque piacularem pro innumera mortalium multitudine, ex Erebi nexu, è vinculíſque eximenda reatus primordialis, & porrò inter diuos ſuperóſque adoptanda. tanta (inquā) pro multitudine dilectiſſimum filium dedit, in quo filio intuendo & æſtimando patria maieſtas ſuauiter acquieſcebat, atque pro eiuſcemodi multitudine, quæ ſtellas cœli numero æquare poſſet, earúmque decori minimè ſplendoríque cederet. Ante id tempus autem, mundus ab ornatu vtraque lingua dictus, nihil tam fuiſſe videri poteſt, quàm carcer tyrannorum principis, in quo carcere non tam homines quàm Orci cuſtodiæ, à caluo (vt dicitur) ad caluum inter reos relatę, erroribus variis ſceleribúſque vinctę aſſeruabātur: affectibus etiam nefariis, bellis & diſcordiis exagitatæ interim, & vapulantes. indéque ad vltimum vitæ ſpiritum eductæ, per ſceleratum vicum, nefaſtámque portam & Charoniam, τὴν ἐπὶ θάνατον, vt Græci dicunt, abducebantur in perpetuum. à qua ſorte ſæcula noſtra exempta, nec grata memoria id beneficium proſequentia, quæ tandē animaduerſio Dei, quæ conditio maneat, ominari vereor. Proinde iure optimo atque meritiſſimo à nobis Deus poſcit, non iam vt cruentis ſacrificiis filio ſuo litemus: etſi patri æquali, pari, æquè pollenti: tamē in crucem acto ſua ſponte ſalutis hominū ergô. Non vt paria ſerui, quatenus fieri poteſt, cum domino facere aggrediamur: non vices vt beneuolētiæ aut pares aut ſimiles (quod fieri nō poteſt) ipſi exhibeamus exigit. id quod tamē heroica manus quondam, & numeroſiſſima militum purpuratorū, quoad eius fieri potuit, fecit: volonúmque lectiſſimorum, in aciem illa quidem ſtrenuè & fortiter, ſed auſpiciis Seruatoris inſtructa, aduerſus mundi principem, & contra eius copias immanes & efferatiſſimas. Cæterùm voluntatem vt noſtram eidem hero noſtro atque domino, liberum vt arbitrium, quale illud quantúmque habemus cunque, vel quantulum ſi mauis, eidem vt mactemus: id verò ille poſcit, cùm iubere, cùm imperare, cùm cogere iure ſuo, eodémque optimo, ipſe ſi velit poſſit. Simul vetuſtum vt hunc hominem noſtrum, vietum, veternoſum, ſordentem, illotum, & ſquallentem, in familia denique & comitatu cæleſtis domini obſolentem: ad aram iugulemus eandem, in qua ipſe Dominus pro nobis occubuit: in cuius humerum pater æternus, ſuperorum inferorúmque & vniuerſi imperium ſummum principatúmque cū cruce impoſuit. Hoc autem vnū ad verum naturam æſtimantibus, noſtri eſt vtcunque mancipii, cùm reliqua

ſint omnia tantùm in peculio. Verùm, hoc modo cùm ſciamus Deũ nobiſcum agere, Deum (inquam) immortalem cum mortalibus, patrem cum liberis, dominum cum ſeruis, quorum vitæ & necis liberam habet, omniúmque dierum atque horarum poteſtatem: ac ne id quidem modò, ſed opificem ipſum cum operibus norimus, & Prometheum cum figmentis ſuis, cum friuolis, cum vaſculis agere luteis: quæ confringere, quæ conterere, quæ in ignem abiicere temporis momento poteſt, ſimulac ſibimet ipſis videt illa, dominóque ipſi eſſe inutilia: Hæc igitur & alia eiuſdem modi, cùm comperta ſint omnibus & inculcata, cùm aliàs, tum verò ipſius Dei notione, nulli non natura anticipata: nos tamen tam profligata ac deplorata ratione viuimus ad beatam vitam quærendam & conſequendã, ad aram vt clementiæ ipſius & miſericordiæ, ne hoc quidem quaſi thuſculo ſaltem, liberalius ſacrificare ſuſtineamus, ipſi acceptiſſimo. Nam quid aliud eſt obſecro, corpoream voluptatem, quærendi & fruendi honorũ bonorúmq; cupiditatem, vlciſcendi libidinem improbam, denique Cerberi trifaucis tumidam ingluuiem, enecare & iugulare ad pedes in crucem acti Ieſu Chriſti: quàm thuſculo litare Seruatori hominum, exiguo quidem illo, ſed odoratiſſimo, nidoríſque ad cælum pertinentis? Quòd ſi cupiditates vitiorum omniũ errorúmque parentes, exanimare penitus, eliderèque earum reliquias nequimus, è terreno corpore, è ſolo (vt ſic dicam) tribuloſo, naturæ ſponte ſcatentes: gladio tamen verbi Dei ſanctiore de philoſophia rogato & accepto, ita ſauciare eas poſſumus & concidere, vt exuccæ iam & languidæ deinde eſſe videantur. Hæc atque alia animorum venena, cùm prudentia ciuilis parum animaduertere ſolita ſit, aut animaduerſa ſus déque (vt olim loquebantur) habere: nec verò cauenda & auerſanda ducere: philoſophiæ eſt vtique germanæ veracis & cœlipetæ, id videre. quippe mortis & crucis commentatrix eſt ipſa, támque immortalitatis cupida, quàm prudentia illa communis, rerum eſt intereuntium nugarúmque auida & ſtudioſa: quo nomine eam philomoriam appellare veriſſimè poſſumus, vt è diametro oppoſitam philoſophiæ. Ad eam igitur cogitationem ſeſe accingat oportet Chriſtigenarum philoſophia, quàm fieri poteſt maximè: quandoquidem ab aliis ipſa curis feriata eſt, nihil ad rem qua de re in primis agendum eſt pertinentibus. Quodnam autem alioqui dignum erit operępretium diſciplinæ orbicularis, quàm encyclopædiam Græci vocant, per tot annos ætatis decurſæ florentiſſimæ: ſi ſenectuti fortaſſe amœnum præbitura eſt, animi tantùm

eſſe videtur aptanda gladio verbi Domini, ad aciem ingenii exacuendam, ad ſignificationes percipiendas myſticæ theologiæ, troporúmque eius ſymbolicorum. Quare nobis videndum eſt vt cenſeo maximoperè, ne ad Lotophagorum littora adhæreſcentibus ad horam vndecimam, ſæpius fruſtra animi iam ſibi moræ conſcii immodicæ, ingemiſcendo dicant, Quid ſtetimus hîc tandiu ocioſi? Quin à perſuaſibilibus diſciplinis tandem, ad certam illam doctrinam, ac ſuapte fide nixam migramus philoſophiam? ἅλις δρυός ætati iam vergenti. ex illa encyclopædiæ ſylua nihil præter glandem legitur. ad Cereale ſtudium tranſeundum, quo ager Domini conſitus eſt. Verùm (vt alibi diximus) huius philoſophiæ caput eſt, cum Paulo ſæpe dicto, principe eiuſdem & antiſtite, in primis hoc profiteri, nos ſcire Ieſum Chriſtum, & ſcire in crucem actum: ídque ſalutis mortalium gratia, atque immortalitatis. ad quem veluti ſcopulum, hominum æternæ vitæ rationem prædicationémque reſpuentium, arietina quidem Iudæorum pertinacia, hactenus in vniuerſum offenſa eſt inexpiabiliter. Gentilis verò philoſophia, eâdem aut ſimili offenſione in pſeudoſophiam tandem eſt verſa, quæ reuera ſemper oxymoria fuerat. Hanc porrò effigiem circunferre ſemper eum & quocunque oportet, qui rectè & commodè philoſophari cupit, in ſinu cordis conditam: non leuiter ipſam (qualem vulgus hominum ſolet) deliniatam, ſed ſcalptam, ſed inciſam, ſed indelebili memoria intus penitúſque inuſtam. Nec verò eam modò in ſeceſſu & in ſolitudine: ſed vel mediam per Ægyptum, per Babylonem perferre, palámque & prædicabiliter, ſiquando negocium ſit nobis cum Ægyptiis atque Babyloniis. Licet enim & Babylone Hebræum eſſe, vt inquit Ambroſius in libro de anima. Hæc eſt autem virga, qua in Ægypto Moſes quondam memoranda edidit, claráque facinora theurgiæ. quæ in terram proiecta, in ſerpentémque verſa ſymbolum ſapientiæ, cunctos Ægypti ſerpentes ſapientéſque deuorauit, cum ſua ſapientia humi ſemper reptante. Quo intelligi poteſt maximè, quantum ſit numinis, cuiuſmodíque, in hac philoſophia. Digna igitur eſt ærumna circunferendæ crucis, homine philoſopho, quámque orthodoxiæ diſcipulus humeris ſuis iniunctam cupiat, & gaudeat: quando Herculem indecorum eſt ſine claua conſpici. In hac etiam ipſa ſita eſt, & verò clauis fixa trabalibus (vt dicitur) atque adamantinis, auctoritas fidéſque Chriſtianiſmi. In hac confixa eſt ſceleſtiſſima principis mundi arrogantia, qui generis humani à Deo ac veritate auerſi, imperium ſibi vendicauerat,

dito ac deteſtando errore mortalium. Quapropter, qui ad philoſophiam iſtam reſipiſcentiæ magiſtram ſeſe applicate ſtatuerunt, quod omnibus neceſſe eſt cælipetarum viam capeſſentibus: ad ſtaurophotiam ii pariter ſemetipſos oportet vt compatent: quæ pars philoſophiæ,ab eodē illo ipſo auctore rerum cæleſtium ſæpe dicto, inſtituta eſt & demonſtrata.Nam cùm omnes Chriſti actiones ſint admodum admirabiles, cùm omnia eius opera diuinitatem ſuſpiciendam præferant, ea tamen quæ per crucem acta ſunt atque adminiſtrata, omnium ſunt admirab iliſſima, vt inquit Damaſcenus. In hac maieſtas Chriſtianiſmi, eiúſque placitorum vertitur. in hac ſumma theurgiæ atque œconomiæ Chriſti, quaſi in capite, in cardine,in firmamento rectæ philoſophiæ, vt poſita, ſic quærenda eſt. Hoc denique velut cornucopiæ habeto philotheorus, ſalutis indagator, cæleſtis viæ conſectator, in vita peregrinus: hoc (inquam) Amaltheæ cornu locuples in ſinu interiore teneto,ex quo viaticum animi contemplatoris largè & copioſe promptitet. Hoc eodem in palo, cippóque adeò illuſtriſſimo,medio mundi loco,ob ídque viſendo & monſtrabili erecto, chirographum illud vetus, graue, fœneratitium,longiſſimíque temporis interuallis in dies ingraueſcens, nedum indelebile, cum ſeruatore ipſo confixum eſt: vt inductum ab eo & circunſcriptum, ad nummúmque vltimum diſſolutum,atque eo amplius. Cuius chirographi nexu mortalitas vniuerſim ſigillatímque,Stygio fœneratori auctorata fuit tandiu, atque in eius ergaſtulis duriſſima conditione ditiſsimáque vincta, nullo ſenſu (quod mirum eſt, an miſerum potius?) calamitatis ſuæ: in caligine denſiſsima merſa ignorationis Dei,& ſummi boni, ac veritatis. Id tale tantúmque beneficium,humana oratione nequaquam enarrabile, cruci Chriſtóque acceptum referri debet vni, recordatione perenni, aſsidua,& accurata. quippe qui pro nobis tantum æris alieni dependerit, à maioribus noſtris contracti iam inde à primis vitæ incunabulis. Quorum omnis poſteritas iure quodam ſucceſſorio & erratico,deinceps ad eum diem, malorum tantùm (vt clarum eſt) poſſeſsionem,non etiam bonorum agnouerat. Cruci igitur affixus,conſtituto debiti grandis atque piacularis,in præteritum, in inſtans, in futurúmque facto, & ſortem ipſe & vſuras pro vniuerſitate dependit: ſicque ergaſtula iam vetuſta emiſit,iuſſa eſſe libera: quæ quidem certè ſalutari ſtigmate,notáque prouidentiæ,inuſta reperta ſunt. Poſtremò hoc teneamus vt enunciatum quoddā ratum orthodoxiæ,qui inter euocatos Chriſti cēſeri,qui in numeros

illos æternos referri, qui delectarum copiarum, quæ ſupernis exercitibus in ſupplementum aggregandæ ſunt, numerum augere concupierint: id quod nemini non precamur, vt expetendum in primis, cui optimè conſultum ipſi volumus, nobiſmet etiam ipſis ominari gaudemus. Quibus hæc (inquam) in mentem inſtinctu Dei venerint, iis omnibus illud geſtamen Chriſtianiſmi, & velut labantis animi ſcipionem, aut fidei concuſſæ & languentis adminiculũ, ſuſcipiendum eſſe, ad finémque vitæ conſtanter perferendum. Siquidem abſque eo adiumento ſurgere iacentes animi, & ſtare recti nequeunt. Quis autem Chriſtianorum hominum vel immortalitatis inconſiderantiſſimus in vita, non in morte crucẽ ipſam cum Chriſto ſignificato, eius numine & ornamento, adorandam eſſe cenſet & amplectendam, vt baculum quoddam alexicacum? Quis funeri ſuo crucifixum præferri non precatur? Quis inter vltima mandata hæredibus non imperat? niſi fortè ſimulacrorum inimici, ſtauromaſtiges quoque eſſe ſuſtinent. omnes enim ſanæ mẽtis meritò tanquam teſſeram cæleſtis hoſpitii, crucem Chriſti aut eius omen, ſecum auferre hinc emigrantes cupiunt. Hoc denique ſublato geſtamine, ſignum dat nobis è littoris ſpecula in mari euagentibus, theorica philoſophia. Quocirca cùm crucem Domini ſupplicum velamen eſſe nouerimus, & miſericordiæ pignus: & in miſericordia vnam quidem, cæterùm certam nobis ſpem ſalutis compertámque eſſe poſitam: quid cauſæ eſt, quin planè futilis atque nugatoria ſit prudentia ciuilis, tametſi honori habita inter eos, vt commoda, qui boni grauéſque viri exiſtimantur? Quidni enim bellam iſtam ſapientiam hominum, nugas eſſe cenſeamus, ſi quidem Chriſtigenam ſeſe ingẽti contentione aſſerit, & cælipetam: nec tamẽ Chriſtum quærit ſequitúrque Seruatorem? Niſi verò Ieſum Chriſtum quærere eſt, Chriſtũ iam triumphantem quærere, Chriſtum prouincia iam confecta, comitatu laureato inſignem, in cælúmque ouantem immortali cum exercitu innumerabilique ingredientem, cupere. à nobis enim huiuſcemodi Chriſtus ſperandus eſt ille quidem, & exorandus: ſed ita demum ſi Chriſtum ipſum quæſierimus in cruce fixum atque cupierimus, cum quo nos cruci nunc affixos eſſe omnino neceſſe eſt, & ſtaurophoros eius, quaſique calones eſſe, ſi cũ ipſo quidem certè nos à morte ac per ipſum excitatos volumus & cupimus. Multos porrò chriſtos fuiſſe nos legimus, & Ieſus etiã plures: ſed vnũ tantùm cruci affixũ, qui Seruator, qui liberator, qui aſſertor & vindex eſt hominum. Age, ſi buccinæ veritatis, ſpiritu cæleſtis ſapientiæ

plenæ, hæc quondam cecinerunt, quos prophetas ſacroſancta ſcripta vocant:ſi ſermo Dei ſalutis promulgator, hoc palàm conteſtatus eſt:ſi Paulus accenſus(vt ita dicam)cæleſtis dictaturæ, id verbis conceptis poſteritati prodidit,in crucifixóque ſummam expectationis ſuæ poſuit:ſi vades ipſius cruci affixi:ſi tot teſtes nō fortuiti, non rogati,ſed diuinitus oblati,hoc fortunis & pignoribus ſuis,hoc capite cauerunt:cur omen ſtaurophoriæ vſque adeò reiicimus & auerſamur,vt inimicis id noſtris capitalibus,vt hoſtibus imprecemur: à nobis autem,à charis pignoribus,ab amicis id noſtris abominando amoliamur?Ecquis eſt autem mortalium ſanæ mentis,qui cùm hæc apud ſe exiſtens,maturè & perpenſè conſiderarit,non extemplo ab hilaribus(vt aiunt)ad cineralia tranſiturus ſit? Profectò ſi doctrinam euangeli, cum Pauli epiſtolis, qui veluti codicilli ſunt additi teſtamento ipſius,animaduertere velimus:neceſſe erit vt fateamur,ſatyram hanc eſſe quandam ſapientiæ delapſam è cælo, ac deſtinatam ad reprehenſionem humanæ prudentiæ:acerbam quidem illam ſatyram primore ſenſu,& tanquam aduerſus contumaciam noſtram, monita ſapientiæ obaudienter excipientem,ſtrictam illam frameam verbi Dei vibrantem:cæterùm aures hominum ſummiſſè libentérque euangelo auſcultantium, mirè patefacientem ſymbolicæ ſapientiæ.verùm ad præcordia eorum ipſa demũ penitus inſinuat, quos Dei prouidentia ſpiritus ſacroſancti appulſu pignerata eſt.Nunc autem vt mores ad ſtultitiam,ad vanitatem,ad nugas,ad incuriam denique, contemptionémque æternitatis, vergere iam cœperunt: ſic breue curriculum vitæ nos peragimus(quibus quidem cōſeneſcere contigit, quæ minima pars eſt hominum) quaſi inter aleam quandam ancipitem finiũ conſtituti, bonorum & malorum: ob ídque nō magnopere de exitu caſúve laborantes.Etenim tanta in ſecuritate futuræ vitæ merſi ſumus,tãtáque incuria præditi an perditi?vt multi his de rebus ſermocinantes,ſortiri quid dicant ac cenſeant(vt eſt in prouerbio)videantur potius,quàm ratione pendere & æſtimare. Cæcum vitæ propoſitum(ſuperi immortales)dirámque amentiam. Scilicet improba Siren illa deſidia, ſecordiáque ſomniculoſa, nos oppreſſit in tumultu,in naufragio,in incendio gliſcente, in tanto diſcrimine. Tum ſpes & opinio longiuſculæ vitæ,diem ex die ducit, & reſipiſcentiam plærique differimus in id tempus , quod reſipiſcendi ſpatium non admittit . Fati enim ſupremi aduentus inopinatus , mentem apud ſeſe eſſe non ſinit , ſibíque conſulere attentius, vtpote tumultuariam manum Atropi, eandémque inde-

precabilem iniiciens. Nam iuuentus aut firma valetudo, cùm ſemel vnicuique mortalium, caniciem ſeram & longos promiſerit annos: cunctationi protinus homines ſeſe dedunt & procraſtinationi. quã deinde incuria ſequitur & obliuio vitæ ad deceſſionem expediendæ, rationúmque ſubducendarum neglectio, ad impetrandum ius illud ciuitatis ſupernę & æternæ. Ad hoc proprium munus eſt huius philoſophiæ quam ſectandam eſſe ducimus, non illius hallucinatricis, quæ veluti planus gentium ætatúmque profanarum, verba Græciæ & Barbariæ dedit. Verùm illæ duæ ad ſeſe redeundi remoræ, longè, latéque in vitæ celebritate graſſantur, quaſi agminibus illis lucifugis cæléque extorri multitudini ſubſeruientes, multóſque vbique gentium circunſcribentes, quâ iuuenes, quâ ſenes, quâ valentes, quâ languidos & ſemineces. Quo clarius intelligere poſſumus, non de nihilo illud eſſe, quod excubare nos Dominus & peruigiles eſſe, ſermocinationibus ſuis admonet ſententioſiſſimis, mortíſque ſubitum vadimonium, & furis nocturni aduentum, prouidere nec opinatum. Qui etiam olim prouinciam ſuam obiens, primum illud edictũ ore proprio ac propalã pronunciandum cenſuit, Reſipiſcite, appropinquauit enim regnum cælorum. nimirum ipſe legem mœrentis ob ſecus admiſſa conſcientiæ, auctoritate ſua ſanciens: quam prænuncius eius, victimáque præcidanea antea promulgauerat. Id verò ſatis ſignificat ſapientiam humanam & mortalem, cum diuina & immortali plenam habere diſcrepantiã, ex edictóque illo ſuo Chriſtum, ius vnicuique prouincialium tandẽ eſſe dictuturum. Proinde cùm rerum diuinarum æternarúmque enthei pronunciatores, præſcita ſua prædictáque reliquerint vitæ, cõſcripta luculenter & conſignata: cùm Deus ipſe Chriſtus ſuperûm iuxtà inferúmque potens, pœnas præmiáque ore veritatis atque ſapientiæ pronũciarit: omnem nobis anſam vtique prolatandę reſipiſcentiæ, procraſtinandíque ſtudii philoſophiæ propriæ dictæ, præcidit. In biuio igitur vitæ peregrinantis fac duos eſſe cippos: alterum euangeli doctrina, alterum anteuangeli inciſum vel inſcriptum, qui ſenſus eſt communis magiſterio mundi imbutus & inſtitutus: inde autem vias duas à peregrinis iniri, alteram ſurſum verſus ſpectantem, ſcanſimque ferentem peregrinos & viatores, aſperam, anguſtam, pedeſtrem, ac raris diuerſoriis: alteram in diuerſum vergentem, pronam, planam, curulem & equeſtrem, tabernis multis diuerſoriis diſtinctam, quibuſdámque peramœnis, tum inſtrumento vitæ vario, viſendo, ac copioſo inſtructis. Da etiam huic, ſi placet,

agendæ vitæ facilitatem non dubiam, commoditatémque conſpicuam & luculentam. illinc fac è contrario omnia incommodis ſcatentia, curíſque angentibus. Harum (opinor) duarum vitæ formarum rara in vita exempla ſunt, propterea quòd ciuilis conuerſatio, & alia quæcunque celebritate hominum conſtans, ex vtroque genere temperata eſt illa quidem, atque permixta: cæterùm maioribus minoribúſque modulis, prout eſt id quod tulit ac ſtatuit vnicuique ratio prouidentiæ. Hæc autem ab hominibus iccirco comprehendi non poteſt, quòd arcanas cauſas habet effectúſque qui mortalium coniectutam fugiunt. Nemeſeos enim numen vnicuique ſuum ius ſuámque ſortem tribuens, vt nomine ipſo præ ſe fert, non ex humani ſenſus formulis ius reddit diſtributiuum, ſed vt Lacheſi illi cæleſti viſum eſt, diſpenſatrici prouidentiæ. At verò hæc veluti libraria quædam cæleſtis, vnicuique penſum ſuum vel parcè vel prolixè: tum operoſum & moleſtum, tum facile & iucundum appendit. Temeritas autem caſuum, & fortis fortunæ iniquitas, in rerum humanarum adminiſtrationem, bonorúmque & malorum admenſionem, iure quodam obſcuriſſimo conniuentiæ diuinæ irrumpentes atque patientiæ: rationes conturbare videntur ipſius Nemeſeos, ſummáque cum imis permiſcere perplexiſſimé. Inde illa fors & fortuna, in cælum quondam hominum errore ſublata: quæ tamen etiam hoc tempore, & ſummi actus rerum & infimi, eorúmque confinis gubernacula tenere vulgò exiſtimatur. Illa verò è cornu copiæ mundi, è penúque fatorum non modò pro poteſtate, ſed etiam pro numine promere mortalibus, quibuſdámque profundere. non aliter atque olim, cùm ſimulachrum eius pingebatur gubernaculum manu tenens cum copia, tanquam rerum ipſa regimen haberet in poteſtate. Quæ cauſa eſt vt in ciuilis vitæ aulicæq; præcipuè rationibus, & acceptorum paginam & expenſorum impleant non eius modò beneficia, ſed etiam maleficia. æquè enim & bonorum & malorum diſpenſatrix vel dilargitrix potius eſſe dicitur, è doliíſque illis Homericis fundere ſumma iniquitate. Huius eſſe creditur beneficentia, mundi penè monarchia ſub Alexandro magno (quod mirari poſſimus) ab ethnarchia nata. Hæc memoria noſtra quoſdam, terrę quidem filios, ſed è Pygmæorũ gente, triduo aut triennio coloſſicos fecit, taléſque trinoctio vt concepti è Ioue eſſe viderentur: quod de Hercule traditũ eſt in fabulis. Itaque cum huius intemperiæ ludibriis, perpetua & inexpiabilis eſt rationi dimicatio: cuius auxiliares copiæ ſunt ſpes bonorũ æternorũ

fides Dei promiſſorum,cum charitate Chriſti numeris omnibus abſoluta,nec æmulam aliam admittente cupiditatem.Fortunæ autem auxilia ſunt mundus iam ſæpe dictus,caro, id eſt voluptas,& cupiditas.illa,in omne genus animantium imperioſiſſima domina:hæc, tantùm in hominum.Iudice autem philoſophia orthodoxiæ affini atque alumna,& cuncta & ſingula auſpiciis reguntur prouidētiæ: etſi ſæpe tum iniquitate mortalium, tum larium Stygiorum inſtinctu conſilióque,negocia & facinora ſuſcepta ſunt & inſtituta.Neque verò in ſchola philoſophiæ,fortuna rerum clauum tenens pingitur,aut fingitur:ſed aleam potius manu mouens:quo ludo oblectari etiam ab antiquis dicta eſt,vt inquit Euſtathius. Quapropter rerum euentis mortales rerum peritos,vltra modūm permoueri,ægreſcereque vehementius non conuenit:ſed illis tanquam actis quibuſdam cæleſtium Parcarum,prouidentiæ vtique diuinæ certo quodam modo arcanóque ancillantium, quoad eius facere poſſumus, acquieſcere.Eſto verò hoc animo hominis ſapientiæ diſcipuli,præiudicatum in præteritum,in præſens,& in poſterum,quicquid tempore & cæli conuerſione fiat,factúmve à mundi ſit molitione, atque etiam ad vſque conflagrationem eius futurum,nihil vtique fieri,fore,factū eſſe,abſque eius ipſius auſpiciis, qui cauſarum omnis generis auctor iam inde ab initio fuit,& cæli vertiginis arbiter in perpetuum. Id quod attentius paulo ſæpiúſque æſtimatum, efficiet in rebus vt aduerſis ſecundíſque perinde ſentire de amore diuino erga nos indulgentiáque debeamus.Ecquid autem eſt aliud patientiam rebus aduerſis,& fortaſſe deſtinato Dei certóque cōſilio,accōmodare,quàm paucorum annorum,an menſium,an dierum,moleſtiam deuorare? Sæpe verò œconomia ipſius prouidentiæ, cuidam quaſi numini fortunæ aſcribitur, ignoratione noſtra, rationíſque ſtupore. Flexuoſa enim ratione hominum coniectura ſæpe vtitur: atque in multas erratiunculas digrediente, quǽque erratio potius, quàm ratio dici debeat. Ac tametſi humanæ mentis Mercurius, id eſt ratiocinatio,quæ ſæpe mendoſa eſt, prouidentiæ conſilia atque eorum cauſas, interpretari & explicare nequit: æquitas tamen animi tanquam arbitra quædam honoraria, ac iuris diuini conſultior,controuerſiam illam prouidentiæ ac fortunæ,in iudicio communis ſenſus omni memoria,in omníque gente,apud doctos agitatam:conuocato ſenatu ſanctioris philoſophiæ,dirimere ſemel atque in perpetuum:iudicaréque ſecundum illā partē debet, quæ patrociniū cæleſtis ſapientiæ meruit, & ſimul ſuffragiū beatæ multitudinis.

In iudicio enim rerum tantarum,ad ſummámque bonorum & malorum rectà pertinentium,ſimul vt Mercurius humanus hærere cœpit,ratióque torpere,ad cęleſtem illum conſulendum protinus Mercurium adeundum eſt.ſermonem dico Dei,inter oracula receptum omnium quondam mortalium conſenſu, & piè conſecratum, rerũ cœleſtium nobis diuinitus enarratorem datum:adhibita eodem & aduocata ratione ab eo condocefacta, non etiam ab iſta prudentia communi informata,quæ notiones nobis ſuggerit erraticas,atque à veritate deuias germanáque ſapientia.Quis autem ſanæ mentis homo,cunctetur ore,mente,pedibus in ſententiam tranſire ſapientiæ? atqui reſipiſcere, & antè actorum pœnitere,poſt errorem eſt intellectum in auctoritate eſſe velle ſapientiæ,vt præſtantioris & conſultioris magiſtræ.Quare cùm aduentantis regni Dei prænuncius reſipiſcere nos iubet,nihil aliud quàm diuerſam & auerſam viam,ab inſtituta iure gentium vita,nobis ineundam eſſe docet: ſecundum quam vitam animus iure ſuo decedẽs,quaſique vir vxori rerum ſuarum regimine ſummo cedens,& principatu ſeſe abdicans,ſenſibus temerariis habenas arbitrii fœdiſſimè permiſit. Ita qui verè reſipiſcere inſtituit,quod plærique præ ſe ferũt,is viam,veritatẽ,& vitam ſequatur neceſſe eſt:quæ vita ex animãtibus homines ſpirituales efficit.mors eſt enim nõ vita ſi ſcripturã audimus,Helleniſmi ſenſus, conſiliũ mundi,& propoſitum.vt non mirum ſit,quòd Chriſtus regnum ſuum,à mundi tyrannide diremiſſe, nòn ſemel teſtatus eſt. Quo vel vno argumento liquere poteſt, quàm irritæ ſint precationes noſtræ,qui identidem aduentum regni Dei expoſcentes,Deúmque votis nequicquam fatigantes in ea ipſa verba conceptis, interim quàm longiſſimè poſſumus,ab eo regno aberramus. Profectò labat fides,& conſpicuè vibrat,etſi cõuelli non poteſt.& quod Plato in vniuerſitate,analogiam eſſe voluit,id eſt δεσμὸν τοῦ παντὸς,in Timæo, hoc idem eſt Chriſti charitas ſponſalitia,in Eccleſia. quanquam id appoſitius eſſe cenſeo & commodius, quod è Philone Euſebius dixit,verbum Dei,mundi & nãturæ vinculũ eſſe,atque retinaculum: illud verò idem & fidei firmamentum eſt in vniuerſitate Eccleſiæ, vt manifeſtè apparet.Fidem autem intelligi volo,non inertem,non ceſſatricem, non manibus conſertis in ſecuritate acquieſcentem, ignauáque fiducia fretam deſtinatricis prouidentiæ: ſed ſtrenuam & actuoſam,fœtámque æmula probáque charitate. Verùm enimuero vt dicere cœperá, vita etſi varietates multas & mirabiles habet, δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει, δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων,

tamen plerunq; bona malis mixta:& verſa vice,mala bonis tẽperata ſunt,duntaxat apud homines rectũ iudicium habentes. Nemo certè adhuc inuentus,qui malorũ expers fuerit,eodem teſte poëta rerum humanarum prudentiſſimo, vt hiſce ex verſibus eius intelligimus, ᾧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος, ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. & verò abundè atque indulgenter(inquit Plinius)à fortuna cum eo deciditur,qui iure dici non infelix poteſt. Sed fac eſſe vt illa via latè patens atque frequentiſſima, præ ſe ferat omnia homini ceſſura animi è ſententia,ad implenda vitæ deſideria:num in eo tandẽ viarum diuortio Hercules cõſtitutus,non ille quidem Iunonis inclemẽtia,& gloriç cupidine exagitatus,ſed pietate Chriſtianiſmi inſtinctus atq; imbutus: ſi ipſi optio permittatur,vtrã malit inire viam,Paridis ſtatim exemplo,Minerua contẽpta, voluptatem præſentẽ ſecuturus ſit?an Themidis ſupradictæ potius oraculum aditurus,ex eiúſq; reſponſis conſilium agendæ peregrè vitç capturus,commodiorem vt in partem,id eſt ad ſalutem procliuiorem,ſummam rationũ vitç cõferat?Equidem ſic futurum opinor:neminémq; conſultum veréque prudentem,facturum,præſentem vt bonorum copiam,vt theatricũ faſtum,vt viam denique cæcam & præcipitem eligat,præ via euangelica,ad cælúmq; ferente, prçſertim aduerſus quod ipſe pepigit ac ſpopondit die luſtrico ac purifico.Quippe qui probè intelligat, illa bona bonis iſtis,cçleſtia terrenis,vera imaginariis,æterna tẽporariis, ſumma infimis,diuina fortuitis,continuari & cohærere nõ poſſe cõtra fidem oraculorũ.Proinde ſi Dominus de torrente in via bibit,& nos ſaltem in hac via mœrentis ob culpam pœnitentiæ,ſuper agelaſton petram ſedentes acquieſcamus.Nam quid aliud eſt homo euãgelicç diſciplinç retinens,niſi ille apud Terentium in ſeſe ſuam ob culpam animaduertens, ἑαυτὸν τιμωρούμενος, de ſemetipſo Deo dans ſua ſponte ſupplicium?Quod qui facere pergunt,iis Dominus non veniam ſolùm deprecantibus,ſed etiam vltro grande pretiũ operæ pollicitus eſt. At nos aut liberi ſacris & Veneris operantes,aut promiſſa iuxtà mináſque Dei,vt Iunonis aſſeclæ,ſtudiis cupiditatis ambitúſq; poſthabentes: momo tamen cçleſti litaturos nos ſperamus ad vltimum,nec de hoc magnopere interim angimur aut laboramus. Verùm illa Saturno ſata Iuno, vt virtutis inimica ſemper à priſcis inducta eſt:viríſque fortibus cçlum petentibus inuidens,vt inquit Auguſtinus in decimo de ciuitate Dei . Quç cùm Hera à Grçcis appellata ſit, ancipiti vt videtur omine colitur deuotiſſimè ab hominibus ſeruitutem cupiditati , non Chriſto Seruatori ſeruientibus.

eius etiam Heræ clientum, atque in fide patrocinióque poſitorum, longè plures inter heroes, quàm inter diuos relati commemorantur. Nempe quaſi ἀεροβατοῦντές τε, καὶ ταῖς νεφέλαις συνόντες, & cum dæmonum natione aëriuagi. Summa autem noſtræ diſputationis eò pertinet, vt intelligamus, virga Moſis iter per mare pandendum nobis eſſe, hoc eſt cæleſtis ſapientiæ diſciplina, ſcripturæque auctoritate: quæ virtutem Dei, ſummámque theurgiæ totius admirádæ, in Chriſto cruci affixo ſitam eſſe ac fuiſſe, nos docuit, atque in eius fide rata, in animóque fixa & perſidéte, ad opera ſemper accincta, qua Chriſtianiſmus conſtat. Hanc enim vnam arcem habemus: hoc præſidium religionis rectæ, cœlitúſque proditæ. Cuius auctoritatem & maieſtatem, rituúmque eius normalem diſciplinam, ſi ſummi morum cenſores, maiorum veſtigiis admoniti, ſartam ac tectam per manus deinceps poſteris tradidiſſent: longè melius vtique, præclarius, & ſalubrius, cum genere humano tot iam ſæculis actum eſſet. Sed illa eſt ſcilicet poteſtas principis tenebrarum, hominum vt ſingulorum mentes ſine noxa, moréſque vniuerſorum, diu permanere non poſſint, niſi omnibus vngulis, omni ope cautionis diuinitus adminiculatæ, obuiam eatur illi. & natura comparatum eſt deprauata & vitiata, vt vita & mundus in peius ſenſim deteriúſque veteraſcāt. Quam in partem iamiam vix erit multorum opinione, iámque eſt fortaſſe, vt incrementum dies afferre poſſe videatur. quippe vbi fas verſum (inquiunt) atque nefas, tot bella per vrbes, eáque neſaria: tam multæ ſcelerum impiarúmque opinionum facies, non vllus aratro dignus honos, cuinam? dicet aliquis. Nempe quo terra ſubigitur humana, ad fruges accipiédas animis ſalutares, & refundendas viciſſim. Proinde hominem philoſophum hęc æſtimantem, oportet & neceſſe eſt, cruce dominica humeris ſuis iniuncta, quaſi quadam ęrumna, Chriſtum ipſum crucifixum, diui Pauli delicias, in ſinu circunferre: tum Chriſtianiſmi placita, fixa in corde ſuo, inciſáq; habere, literis Latinis & Græcis, ac ſi fieri poteſt etiam Hebraicis. hócque quod dicturus ſum, vt enunciatum theoſophiæ ſuapte auctoritate nixum fixúmque, conſertis manibus retinendum eſt. Qui lignum vitæ, idémque ſacroſanctæ diſciplinæ, copioſæ, variæ, amœnæ ac mirabilis, interioris hominis dente non attigerit: qui in caudicem eius & ſtirpem iudicii morſum non impegerit cum magna ſuauitate: ipſum nequaquam poſſe de puteo aquæ viuæ, atque etiam animantis homines iugis & perpetuæ, ſalubriter haurire. Quod qui facere ſuperſederit, aliis ſtudiis nimiopere deditus, is non philoſophiæ

ſtudio, ſed aut philomoriæ (vt dictum eſt) aut pſeudoſophiæ teneri, fallacíſque aut inanis ſimulachri ſcientiæ, ad extremum vt cóperiatur neceſſe eſt: quod genus à Græcis κενοσπουδία dicitur. A diuturniore ergo potu aquarum Ægyptiarum, ſiccam ſaltem eſſe ætatem iam ingraueſcentem conuenit profeſſioni philoſophiæ: quo facilius hauriat philoſophus & ſuauius è puteo euangelico. Nam Chriſtianiſmi alumnum eſſe, & ſimul Helleniſmi perpetuum diſcipulũ, cothurnum eſt quodammodo Theramenis perpetuum induere, in confinióque habitare, atque vitam agere pietatis atque Polytheiæ, vel Atheiæ potius impuriſſimæ. Igitur ἅλις iam δρυός, quod antea dictum eſt: nec Cereali munere inuento & perguſtato, in ſylua deinde Helleniſmi diutius expatiandum. ex qua tanquam ſylua paſcua, vt glande ſues læti, ad extremum tantum incóſulti quidam redeunt, frugibúſque non guſtatis diem obeunt iudicij decretorium in perpetuum, non ſuum, ſed inimici, atrocis & infeſti vehementer criminatoris. Porrò autem qui Chriſtum cruci affixum in ſinu fouere & continere cupiunt, expreſſámque & eminentem effigiem ſummi boni æterníque colere: iis hoc quoque faciẽdum eſt, vt cincti ſint circa lumbos quàm accuratiſſimè atque exactiſſimé. Nec verò vnquam committendum, vt per incuriam diſcinctis, aut per incontinentiam, fides & charitas excidant, pignora ſummæ ſpei, quas ipſi in ſinu ſuo confouere cœperunt. tametſi Chriſtus ipſe, quem in limen templi admittere diebus conſtitutis & aliàs vnicuique ſolenne eſt, perpaucis autem penitus & hoſpitali mente: ſi ſemel in cordis intima inſinuarit: ibíque diuerſorium ſibi loco mundo, ſcopíſque iam dictis reprehenſantis ſeſe cum mœſtitia conſcientiæ, rectè atque ordine circunuerſo, elegerit atque ceperit: non facilè deinde ſic emigrare ſolet inde, præſidio vt ſuo exutum hoſpitem deſtituat. Abſque hoc verò hoſpite contubernalem habere pacatæ mentis ſtatum, euthymiámque illam nemo poteſt, interioris hominis felicitatem, cuius priſca philoſophia nominis tantũm ſplendorem, ſanè auguſtum & expetendum, vehementer admirata eſt. Sed enim Chriſto Dei verbo atque ſapientiæ, hoſpiti ampliſsimo atque ſuauiſſimo, & verò votorum philoſophiæ ſummam pignúſque ſummi boni, ſecum vnà ferenti, via domum aduenienti munienda eſt & præparanda, ſupplicium ipſi ſuppliciter de ſe dando per mœrentem ob ſecus admiſſa ægritudinem. dirigenda etiam & explananda, vt vates ille maximus, appetentis ſalutis præmetator & prænũcius, admonuit: à quo Chriſtus ipſe luſtrari myſtica immerſione voluit. Ita

autem ferre mihi videtur ordo,ratio & proceſſus elementaris philo-ſophiæ ac philotheoriæ,vt verbum Dei in præcordia admiſſum,paulatim in corde concipiatur:dein ex informi & adhuc inanimo,ſenſim commentando formetur in modum expreſſiorem,diuinitúſque deinde animetur,vix iam ſemianimo exteriore homine. Ab hoc profectu Chriſtus ipſe cùm in corde iam animatus eſt,tum animans eſt animi,atque etiam inſpirans,ob ídque in corde regnare auſpicatur: & porrò tyrannidem mundi,eiúſque principis potentatũ,loco mouiſſe videtur, & eieciſſe fortaſſe. ex quo fit vt homunciones ſæpe, plus quàm heroes euadant: ſamioláque vaſa paulum antea & futilia,interdum fiant aurea,dominóque præpotenti grata & vtilia. tales enim fuerunt permulti olim viri ſancti,quibus numen illud paracletum incubans,ſpiramentum vitæ cęleſtis luteam in faciem mirificè inſpirauit.Hi ſunt qui ſpiritu Domini tincti atq; imbuti,ſummum bonum in vita,ſummámque definiunt felicitatem,ſumma fidei amoríſque Dei affectione: quíque omnium actionum ſuarum, conſiliorúmque ac deſideriorum ſummam, fructum etiam omnem eorum, atque operæpretium vitæ,in duabus illis virtutibus ſita eſſe exiſtimant,ampliſſiméque ad extremum conſtatura eſſe mortalibus. Nobis autem ſtudium ſapientiæ auſpiciis Chriſti capeſſentibus, hoc omni ope contendendum eſt,vt ab infantia verbi Dei,ad adultam fidem eius intelligentiámque aſſurgere commentando poſſimus. quod quia ſine magiſterio indulgentiæ diuinæ impulſúque fieri nequit, ideò à nobis precibus imploranda eſt atque obſecrationibus. Animus autem farragine literarum humanarum diſciplinarúmque farctus,cùm ad ſapientiæ ſtudium contentionẽ ſui tranſcripſerit:hiſtorię theurgicæ pabulo primùm delectabitur,niſi genio prędicus ſit ad ſalubrem doctrinam refractario atque diſſono. deinde animante & myſtico intellectu quaſi epulis diuinis & pane cęleſti aletur. Vnde ſenſim euehetur ad intelligentiam anagogicam & ſpiritualem:longè maiorem ipſam auguſtiorémque profanæ philoſophię faſtigio. Quidnã porrò iucundius hoc,quid verò euthymię illi beatæ affinius eſſe poteſt,quàm huiuſmodi philoſophię ſtudentes, ad mortis antè prouiſę atque prę meditatæ vadimonium excubãtes:porróq; ad mortis certamen proludentibus ſimiles,prępetem ſpem amplecti,tenere & fouere,hominem quidem illam quanquam adhuc mortalem, ſublimem nihilominus,in cęlúmq; rapientem? Verùm enimuero cum magni cuiuſdam ſit negotii animum reuocare à commercio ſenſuum,moréſque à conſuetudine abducere diuturna,quæ iam callum

obduxit in ſenſu communis prudentiæ: iccirco philoſophiæ priſcæ elementis opus eſt, ſtudium auguſtioris philoſophiæ capeſſentibus: quam Cicero in Tuſculanis ait culturam eſſe animi,quę extrahit vitia radicitus,& præparat animos ad ſatus accipiendos, qui tandem adulti, fructus vberrimos ferant. Et in tertio de Oratore dialogo, Philoſophia eſt (inquit) omnium optimarum rerum cognitio,atque in iis exercitatio. Quod tamen nunc qui facere optima fide cœperint,philomori magis(vt dixi)ciuili prudentiæ,quàm philoſophi videbuntur: vtpote cuius aures occaluerint ad monita ſapientiæ,ad iuſſa,ad interdicta legis ſummæ,ad præmiorum iuxtà pœnarúmque immortalium denunciationes. Proinde qui in literis antiquis,honeſtíſque vtraque lingua diſciplinis feliciter eruditi, ad ſacram ipſi philoſophiam conuertere parem animi contentionem non magnopere laborant ſemini diuino accipiendo: aut cùm id ſtatuerint, in ætatem iam cauſariam differunt exuccámque facere: ij mea ſententia tam abſurdum conſilium vitæ capiunt, quàm de agricultura illi perperam ſtatuunt & incommodè, qui ſegetes in agro ſupramodum inareſcere ſinunt,meſſis fructum ſuſtinendum eſſe putantes,ad inanitatem vſque ſpicarum aut ſiliquarum. Qui verò aut animi cauſa,aut gloriæ comparandæ ſtudẽtes,in externis diſciplinis conſeneſcere conſtituerunt: atque in extremo actu fabulæ huius vitæ, animam quoque agere non verentur: hos quidem ipſos non tam philoſophari in literis cenſuerim, quàm cum Fauni (vt priſca voce vtar) vxore fatuari. id quod ſignificat amore Muſarum laſciuiorum captos, afflatúque ſpiritus proteruitatis, fanatico atq; inſano impetu vaticinari,quod Heſiodus fecit in illa ſua Theogonia,ſtemmatéque teterrimo Titanum atque Tartaridarũ. A quo ipſo forſitan proximè abeſſe videri poſſunt,alumnorum vatum Polytheiæ perpetui admiratores, qui lepôre poëtico inſanè delectati, ſacroſanctæ doctrinæ ſalutaríſque ſtudium ob id floccifaciũt, veluti ad eruditionem politiorem ineptum & incommodum: in ſumma ſanè ipſi verſantes inanitate ſtudij,adumbratámque tãtùm perſequentes philoſophiam.Siquidem vaniloquam in vniuerſum philoſophiam externam, fatuam ac Fauni coniugem eſſe, nemo inficiari poteſt: duntaxat non impudens atque impius, aut certè non imperitus. Quòd ſi ſale condita ſit eadem philoſophia: & verò ſi ſalibus aſperſa germanæ æternǽque ſapientiæ, atque diuinitus proditæ: haud dubitarim ipſe eam primæ commendationis eſſe dicere, inter res quidem certè humanas,optandas & cõſectandas ingenuis

animis atque excellentibus. Animi porrò non exigui tantùm, ſed etiam diuina pro nihilo ducentis eſſe mihi videtur,& tanquam demiſſi cuiuſdam infernatíſque philoſophi,inter homines rerum humanarum prudentes,facundiam omni ſtudio eloquentiámque cõparare:quod plærique facimus: inter eos verò qui ſapientię ſtudent, ac de ratione ſummi boni adipiſcendi differunt, infantem eſſe non nolle, aut certè non omni ope vitare.Vltra modum autem & ætatem amœnitati tantùm ſtudere literarum,ſummæ eſt amentiæ. niſi verò amentium non eſt, animi cauſa animam ſuam perdere,aut de eius ſalute perpetua negocium ſibi non faciendum ducere.nempe quaſi ex actis tantùm deſtinatricis prouidentiæ, ius beatæ vitæ petendum habeamus:nõ etiam ex pietatis & religionis ſtudiis, expoſcendáque per mœrentem pœnitentiam venia, ſperare debeamus. Atqui poſt ſermonis mortalis peritiam atque philologiæ,ipſa quoque ſapientiæ dialectos immortalis & ſempiternæ, cognitu eſt vtique digniſſima,vt ſummum ac ſalubre faſtigium eloquentiæ columénque illuſtre impoſitura.Id quod ii demum hominum doctiſſimorum(vt opinor)contemnere ſoliti ſunt, qui præputium Helleniſmi,poſt Chriſtianiſmi ſacramentum retinentes,creta an carbone notandæ ſint animæ ad extremũ,aut nihil aut parũ intereſſe noſtra putant:nihil verò referre,inter Dei filios & cęlites ipſi referendi ſint, an inter Tartaridas & Orcicolas. Verùm hi ex eorum natione ſunt, οἳ τὴν ὀυρανὸν λέγοντες ἀναπείθουσι, ὡς ἔστι πνιγεὺς, κἄστι περὶ ἡμᾶς οὗτος, ἡμεῖς δ' ἄνθρακες, vt inquit ille Comicus.Hactenus enim ipſi nec amplius cæleſtibus de rebus ſempiterníſque philoſophantur. quorum contubernium atque ſodalitatem,vt diram & capitalem, eos auerſari oportet, qui aduerſus Sirenum ſæcularium delinimenta, & ſæpe luſtralium, circuncidere ſenſus ſuos ſtatuerunt, cultróque ſelectioris philoſophiæ accidere deſideria cupiditatis improbæ.Deus autem omni genere doctrinæ ad cognitionem ſui ac noſtri condocefactos nos volens,præſertim hac ætate literarum meliorum ſtrenua inſtauratrice, præcidiſſe nobis omnem ſpem mihi videtur cauſandæ ignorantiæ. quo impendio magis attenti eſſe debemus,ad aureis perpurgandas veritati exaudiendæ. O tenebræ Cimmeriæ vita quæ lux ab antiquis appellata eſt.Abrahamus ille medius fidius,in ſcriptura decantatus,vt fidelium decus ac parens,in tanta luce literarum,in ſumma illuſtratione proditæ quondam promulgatæque veritatis,diffidentiam exprobrare nobis capitalem,dirámque mihi videtur incuriam immortalitatis beatiſſimæ : qui in ſpem ipſe maiora ſpe fidéque

pollicitationis ſibi factæ,credidit. quod Paulus ille ſanctioris veritatis calamus, ad Romanos ſcribens,teſtatus eſt clariſſimè.Tametſi non capitalior eſt noſtra diffidentia,qui in gentem Abrahamidarum nos profeſſione tantùm verbóque adoptauimus: quàm ſceleratior confidentia,quòd in lubrico & præcipiti loco ſtantes,tamen ſecuri,ſupini,ſomniculoſi,veterno denique diro oppreſſi,acquieſcimus. Proinde (vt finem dicendi faciam ea de re,quæ nec dicendo, nec ſcribendo,nec commentando finem vllum inuenit) literarum bonarum(vt vocamus) doctrinam, philoſophiámque antiquam & externam, ſic cedere ſapientiæ oraculari & conſecratæ oportet, vt ſenſum rationi.nec modò manus illi vt meliori,vt ſuperiori,vt multum auguſtiori dar[illegible] · ſed ſeſe etiam ipſam,atque ſuas omneis copias & facultates,quan[illegible] inſtructas & pugnace[illegible], præbere eidem neceſſe eſt ac permitte[illegible]e. nec verò manus quol[illegible]bet modo dare, quaſique defunctoriè,ſed vinculis qui[illegible]em illas [illegible]hriſtianiſmi conſtringendas, timoríſque dominici: cæterùm [illegible]æquis atque liberalibus, & porrò digniſsimis natione mortalium immortalitatis admiratorũ, hominúmque animis natalibus reſtitutorum.Hæc enim poſt compertam veritatẽ atque agnitam, ſola vocari meritò philoſophia poteſt, fidelium tantùm ipſa magiſtra, & myſtagogos, quos Græci πεπεισμένους appellant.qui ſibi rerum diuinarum atque ſempiternarum veritatem ita perſuaſerunt, adducti vi illa admirabili Pithûs euãgelicæ,abduci vt fide Ieſu Chriſti euangeli alia nulla vi queant, non humana,non dæmonia,non prece,non precio,non terrore,nõ præmio. quippe qui non ſuam,non ſenſuum,non rationis fidem,non diſciplinarum ſequantur: ſed grandis illius pronunciatoris, rerúmque in ſpe poſitarum certiſsima certiore repromiſſoris,claſsici & aſſidui,vt priſci loquebantur. Habet autem & hoc genus philologiæ muſæum ſuum amœniſsimum, ſuǽque encyclopediæ ſpatium, ſtudio dignũ triſæculari Neſtoribúſque diſcipulis. habebunt enim illic homines doctiſsimi, vbi philologiæ genium accipere lautè & opiparè poſsint,epulis ſanctioribus. guſtabunt etiam interdũ nonnihil cõtemplationis ſublimipetæ,& tanquã extaticæ:qui etſi extemporalis breuíſq; ſuauitatis fructus eſt, ἀλλὰ τόδ᾽ ἀμβροσίης καὶ νέκταρός ἐστιν ἀποῤῥώξ. Neque verò aſininũ iugum domini eſt aut bubulum, quod multis ætatibus exiſtimatum fuit & perſuaſum vulgo.Sed & equeſtre curriculum decurrere,& quadrigarium poteſt theorica philoſophia,nõ tam mortis cõtemplatrix,quàm immortalitatis.ídque iure proprio, non occupatitio. longè enim maiores(quod Auguſtinus inquit)di-

uitiæ Solomonis regis fuerunt,quàm aurum,quàm argentum,quàm ſupellex, quàm veſtis, à Moſe quondam Iudæiſque ex Ægypto ablata & deportata. Proteus enim eſt propriè ſermo Dei,omnia trãſformans ſeſe in miracula rerum.Quem ſermonem ſi fide tenere,ſi ſtudio colere,ſi amore cõplecti inſtiterimus:docebit nos ille omnia quæ ſint,quæ fuerint,quæ mox ventura trahentur. Sed vinculo triplici vinciendus eſt hic Proteus arctiſſimè, fidei, ſpei, & charitatis Chriſti. Quantum eſt autem theorema illud huiuſce philoſophiæ, genus humanum è mancipio tyrannidis inferorum, humanitate filii Dei ſuppliciòque exemptum eſſe?& ſimul inter cælum & terram interuentore Chriſto tantum taléque commercium initum eſſe,vt immortalitas cum mortalitate ſponſalitium vinculum commerciúmque contraxerit & coïerit, cõmunicato iure diuinitatis atque æternæ beatitatis? Quanta porrò amœnitas eſt in libris originum ſacrarũ,elementa conſiderare prudentis ſe homini veritatis ſub perſona dramaticæ ſimplicitatis, & mirè ſymbolicæ? ibi videas Moſen veluti fores cæli adhuc clauſas pulſantem,quas Chriſtus poſtea à ſe recluſas, patère delectæ multitudini voluit ſibíque dedititiæ.Huius lex temporarium edictum fuit è cælo miſſum:quod ille ipſe iam dictus, id eſt Chriſtus, poſtea magna ex parte inductum,ad edictum perpetuum redegit:cui nec derogari quicquam ab alio,nec obrogari poteſt.& Moſes quidem cum ſua lege tanquam pegaſus fuit,id eſt fama(ſic enim pegaſum interpretantur) ſalutis iamiam aduenientis, id eſt ipſius prænuncius:qui Muſis ſacroſanctis fontem illum aperuit enthei vaticinii,veraciúmque prædictionum.In vniuerſum verò in ſcripturæ ſenſu multiplici,quaſi in Iano quodam cęleſti,cõmentari magna cum voluptate licet, eadémque ſaluberrima. Qui Ianus quatergeminus principium & finem rerum temporúmque & intermedia tenet:aditus etiam multos habet ad veritatem ſummi boni atque ſapientiæ comperiendam. Vnus eſt aditus,vt volũt, per hiſtoriam,quæ fidem rerum geſtarum facit. Alter eſt aditus allegoriæ,quæ ea ſignificat quę credenda nobis ſunt,nõ ſine ingenti gratia troporum & figurarum. Admittimur intrò etiam per ea quæ in mores recipienda ipſa ſcriptura docet occulta ſignificatione. Sublimè autem attollitur cõmentatio per eam quam anagogen Græci & ἀνάτασιν vocant, quaſi theoriæ quoddam auguraculum. Hæc autem literatores planè homines fortaſſe ſiqui ſunt, non probabunt, quorum ad ſtomachum literatura magis quàm myſtica doctrina facit:doctiſſimi tamen viri olim & Græci & Latini, in iis ingenia

præſtantiſsima opportunè exercuerunt. Nam quo ſtomacho homines eſſe oportet, qui ſalibus diuinis non delectentur? vagina eſt hiſtoria: gladius eſt literaturę ſpiritus. Enimuero marcentis animi ſpeíque homines eſſe oportet, quos poſt diſciplinas liberales ſtudiúmq; eloquentiæ, lectio ſacra non iuuet, quorum animi fœno quaſi animantes tantùm alantur, ambroſia non vegetentur. Proinde ſi ſtudioſiſsimi homines poſthac doctiſsimíque faciant, vt ex Helleniſmi campo & curriculo, tempeſtiuè ſe in lucum Chriſtianiſmi condere & abſtrudere inſiſtant, tanquam ad Ægeriæ iam ſanctioris cóſuetudinem atque philologiæ animum transferentes: eo pacto fiet vtique & inſtituto, deliciæ vt homi[illegible]m ad ingenii cultum natorum, non modò literæ bonæ [illegible] elegantes, ſed fr[illegible]giferæ etiam & ſalutares tum vocentur in poſterum, [illegible] eſſe vi[illegible]antur. Quippe quarum ſucco perimbuta aurea argente[illegible]que vaſa [illegible] illa animarum maſſa diuinitus exempta, ad honorém [illegible]e el[illegible]a, non ſplendidiora modò in æde Domini expoſita, ſed etiam vtiliora fiant, atque ad inſtrumentum eius ornamentúmque præſtantiora.

FINIS.

PRIVILEGII SENTENTIA.

Cautum eſt authoritate Regia, ne quiſquam alius præter M. Dauidem, hos Gulielmi Budæi libros De tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum, ante ſexennium imprimat néue alibi impreſſos diuendat. Qui ſecus fecerit, libris & pæna in ſanctione æſtimata mulctabitur. Lutetiæ Pariſiorum, 7. Idus Iulij. 1556.

De Courlay.

FINÉ

Digitized by Google